

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MOSEBYEN

Registrant for MØRDRUP landsby ● 1986

BEVARINGSFORENINGEN

MØRDRUP
LANDSBY

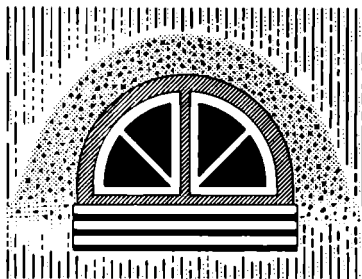
MOSEBYEN

Registrant for MØRDRUP landsby ● 1986

1.1 2004

BEVARINGSFORENINGEN

MØRDRUP LANDSBY

»MOSEBYEN – Registrant for Mørdrup landsby © 1986« er udgivet af »Bevaringsforeningen Mørdrup landsby«.

Udgivelsen af materialet er muliggjort ved økonomisk støtte fra Fredningsstyrelsen og Sparekassen SDS.

Udsnit af kort og flyvefotografier, hvortil Geodætisk Institut har ophavsret, er gengivet med instituttets tilladelse (Å. 5/879).

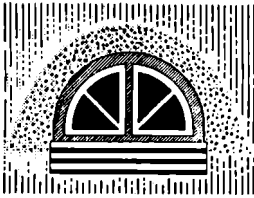

Det omfattende research-arbejde, der ligger bag registranten såvel som den historiske indledning, er gennemført af en arbejdsgruppe i bevaringsforeningen samt ved bistand fra mange interesserede beboere i landsbyen.

Layout: PRIK.
Tegning/grafik: K. Tommerup
Fotos: Martin den Dulk.
Tryk: NOFO-Print, Helsingør.
Oplag: 1.000 eksemplarer.

ISBN 87-982414-1-9.

»Mosebyen – Registrant for Mørdrup landsby ○ 1986« er udarbejdet af Bevaringsforeningen Mørdrup landsby i 1984-86 med velvillig bistand fra en stor kreds af landsbyens beboere. Endvidere har arkitekt Janne Harvey i registreringsprocessen bistået med en bevaringsmæssig og arkitektonisk vurdering af de enkelte ejendomme.

Samtlige fotos af ejendommene i dag er optaget af fotografen Martin den Dulk, Mørdrup. Mange af de ældre fotos er udlånt af private til formålet og har ikke tidligere været publiceret.

★

© Bevaringsforeningen Mørdrup landsby og Martin den Dulk (fotos) december 1986.

★

Omslagsillustrationen er en gengivelse af et maleri fra 1922, udført af Charles Dahl, som viser hans eget hus i Mørdrup (i dag Mørdrupvænget 3). Til venstre ses det nu forsvundne udhus med vognport. Den lille stråttækte beboelselænge står derimod stadig stort set uændret.

En rejse op gennem tiden...

Hvornår de første agerdyrkere har slået sig ned i egnen omkring Mørdrup, vides af gode grunde ikke. Såvel konkrete fund som stednavneanalyse og skriftlige beretninger fra gammel tid dokumenterer imidlertid, at denne del af Nordsjælland tidligt har øvet tiltrækning på folk, selvom de vidtstrakte skove og moser – og kronens interesser i at opretholde dem til jagtformål – i mange århundreder betød, at befolkningen både var spredt og fåtallig, sammenlignet med andre egne af landet.

Allerede i nogle af de første skriftlige kilder i Danmarkshistorien bliver vi bekendt med by- og stednavne, som er vidnesbyrd om en tidlig – omend spredt – landsby-bebyggelse i området. Meget tidligt hører vi også om de interesser i området, der på skift gennem århundreder bliver udøvet af kongemagt, kirke og siden herremænd. Kongernes dominans tog i nogle generationer sit udspring i det nærliggende Gurre, sidenhen Krogen/Kronborg, mens kirkemagtens dominans havde sit udspring i det stærke cistercienserkloster i Esrum og naboklostret i Æbelholt, der begge helt frem til reformationen nød frugten af store jordbesiddelser også i denne del af Nordsjælland. Sidenhen blev det herskabet på Krogerup, der fra midten af 1600-tallet og halvandet hundrede år frem kom til at præge såvel dagligdag som udvikling for befolkningen i de tilliggende landsbyer.

Et forsøg på en rekonstruktion af egnen i den tidlige middelalder afslører for os et ganske andet landskab end det, vi kender i dag: Billedet er domineret af vidtstrakte skovstrækninger, for en stor dels vedkommende gammel egebevoksning, der med mellemrum åbner sig til større og mindre lysninger for at give plads til et af de mange små landsbysamfund.

Omkring selve Mørdrup landsby, der er placeret godt i læ af bakkedragene umiddelbart nord og øst for landsbyen, finder vi allerede meget tidligt dels de to forlængst forsvundne landsbysamfund Egebæk og Esperød, desuden Flynderup og Rørtang i nord, det lille fiskerleje Espergærde ved stranden i øst, Nyrup og Munkegårde mod vest og Tibberup mod syd.

Det er dog ikke meget, vi i de første skriftlige kilder får at vide om dagliglivet for bønderne i Mørdrup. Vi ved ikke engang, hvornår de første beboere har slået sig ned i »mosebyen«, »Myrethorp«, som landsbyen hedder, da vi første gang træffer på landsbyens navn i et retsdokument. Det er netop svagheden ved de første skriftlige kilder til vort lands historie, at der udpræget er tale om juridiske dokumenter: skøder, overdragelser etc., som kun ganske indirekte – og i og for sig helt utilsigtet – giver sporadiske brikker til et alt for ofte ufuldstændigt billede af dagliglivet i en nordsjællandsk landsby på den tid.

Op gennem tiden bliver kildematerialet stadig rigere og oplysningerne om »Morderup« hyppigere. Jordebøger, matrikler, tingbogs-indførelser og andet »godt« beriger vores viden om landsbysamfundet. Noget senere bliver brandtaksationer, folketællinger og kirkebogsoplysninger et fyldigt supplement. Først fra midten af forrige århundrede føles det dog, som om man kan komme i en tættere kontakt med beboerne i Mørdrup landsby – for den seneste del af perioden i »levendegjort« form via nogle af de beretninger, erindringer og andre supplerende oplysninger, som er gået videre fra slægtled til slægtled.

Det er denne udviklings-rejse gennem tiden – i selskab med en landsbys beboere og på kildematerialets vilkår – der er forsøgt skildret på de næste sider, som et nødvendigt supplement til den efterfølgende registrering af, hvad der endnu er tilbage af bygninger, navne og landsbymiljø på stedet.

FØR VERDEN GIK AF LAVE

I 1945 foretog Geodætisk Institut en flyvefotografering bl.a. af Mørdrup-området, der her præsenterer sig på en solrig sensommerdag i befrielsesåret. (Rute E 45 / 5090 – 27.8. 1945).

Af fotografiet, der viser landskabet i målestoksforholdet ca. 1:13.300, får man et tydeligt indtryk af, i hvor høj grad de centrale dele af Mørdrup-området stadig var landbrugsland i midten af 1940'erne. Øverst til venstre ses Nyrup Hegn begrænset af Kongevejen, der da stadig var flankeret af vejtræer, som det også gjaldt en del af Hovvej. Kystbanen var i store træk grænsen mellem det stort set udbyggede Espergærde og Mørdrups marker. Søbækken løb stort set frit i sine to løb, hvoraf det sydligste danner grænse mellem Mørdrup og Tibberup matrikelområder. Fotografiet giver desuden en klart billede af, i hvor høj grad landsbyens gårde og huse havde direkte kontakt med det omgivende landskab. I dag er der fra landsbygaden kun åben passage direkte til grønne områder omkring moseområdet op mod Nordbanen i landsbyens vestlige ende.

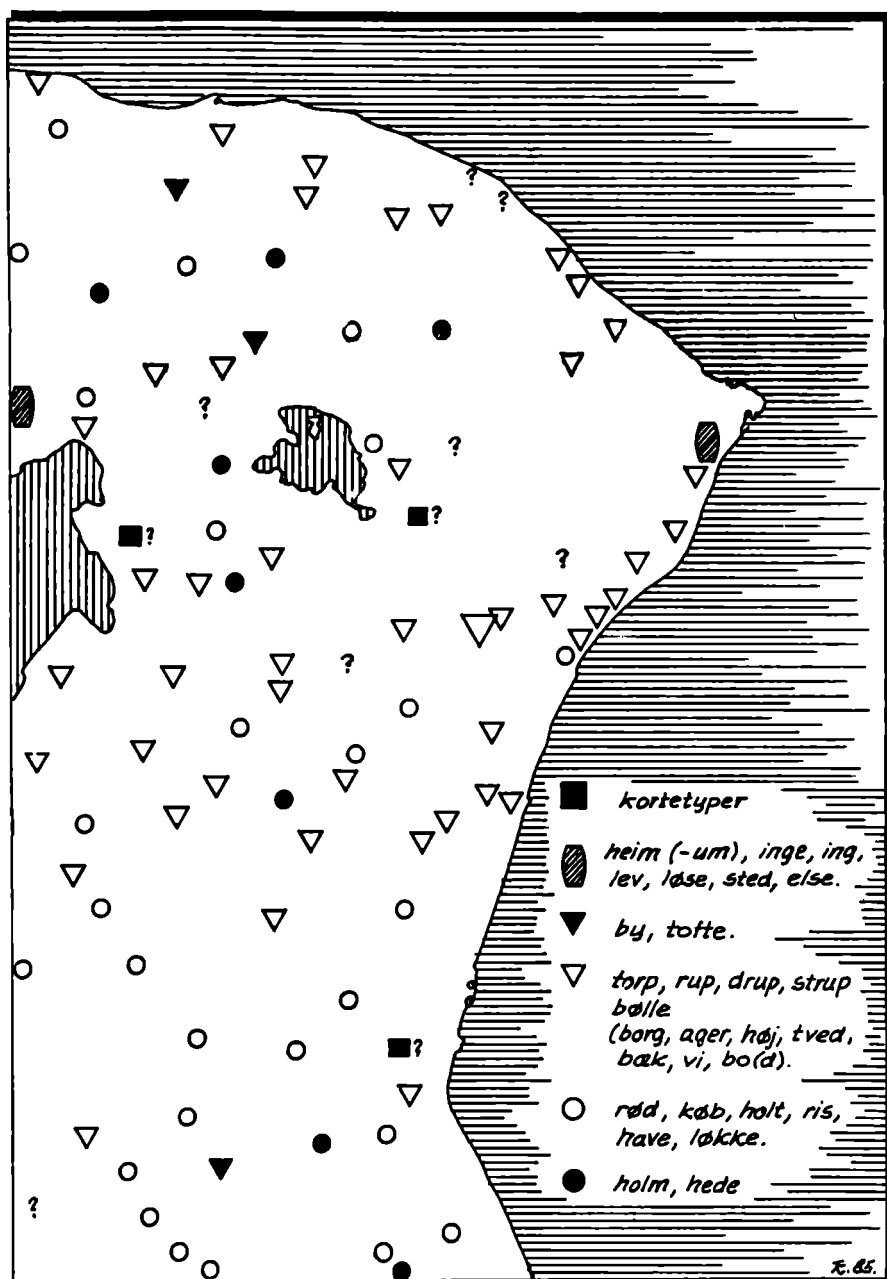
STAMMER FRA VIKINGETIDEN

Mørdrup er et meget gammelt landsbysamfund, og gennem århundreder har landsbyen endvidere fungeret som det befolkningsmæssige tyngdepunkt på egnen. Landsbyen er formentlig etableret allerede i slutningen af vikingetid / ganske tidlig middelalder – på et tidspunkt, hvor der i øvrigt i denne del af Nordsjælland skete en meget kraftig bosætning. Et vidnesbyrd herom har vi den dag i dag via de mange landsbyer og mindre bebyggelser, hvis navne ender på -rup, -drup eller -strup (sproglige afledninger af det gamle torp-begreb).

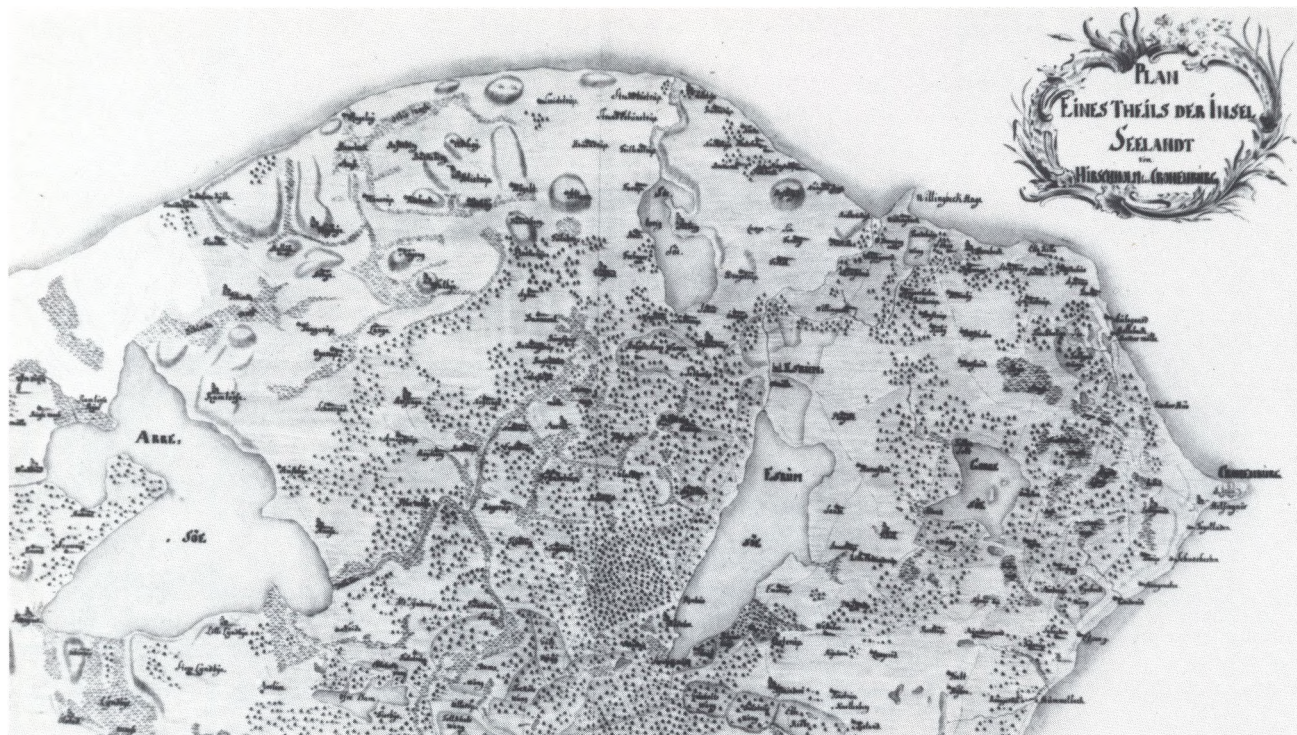
Vikingetidens landsby-samfund kender vi generelt kun ganske lidt til. Sporene er udvisket i tidens løb, men stednavneforskere er i stand til – bl.a. på grundlag af vikingernes stednavne-traditioner i »kolonierne« i udlandet – at fortælle os, at hovedparten af de mange torp-byer stammer netop fra denne tid.

Den omfattende bosættelse, som skete i denne del af Nordsjælland og som slet ikke er noget lokalt fænomen, finder sted omtrent samtidig med, at vikingetids-folket – danerne – også har kræfter og overskud til år efter år at drage på togter til fjerne lande – og i øvrigt sideløbende med de nye bosættelser herhjemme etablerer sig i omfattende kolonier, bl.a. i Danelagen og Normandiet.

Et par århundreder senere, i den tidlige middelalder, kommer der en ny bosætnings-bølge, som specielt i Nordsjælland markerer sig kraftigt. Her er der i udpræget grad tale om rydning af skov til ny be-

Landsbynavne er i høj grad i stand til at fortælle bebyggelsehistorie. På dette kort over det nordøstlige Sjælland er landsbynavnenes endelser fra de forskellige bosætningsperioder gengivet med forskellig signatur. Det fremgår tydeligt, at der fra Esrum Sø til Øresundskysten strækker sig et tæt bælte af torp-byer fra perioden vikingetid/tidlig middelalder, hvorimod rød-byerne (en lidt senere bosættelsesfase) dominerer syd herfor. Desværre er det i dag ikke muligt nærmere at stedfæste det gamle landsbynavn Ørløse, som bl.a. kendes fra Esrum Klosters brevbog.

Kort fra ca. 1700 over Helsingør og nærmeste opland, hvoraf det bl.a. fremgår, i hvor høj grad søer og moser tidligere har præget landskabet i denne del af landet. Mørdrup kan godt findes på kortet, men det er ikke muligt af kortet at erfare noget nærmere om landsbyens struktur.

(Det Kgl. Bibliotek).

byggelse, og vidnesbyrdene eksisterer den dag i dag gennem de mange små og større byer, hvis navn ender på -rød (rydning). I denne del af Nordsjælland finder denne bosætnings-bølge især sted syd og vest for de ældre torp-bebyggelser.

Den gennem mange år accepterede antagelse, at landsbynavnenes alder direkte afspejler alderen på faste, permanente bebyggelser/bosættelser, er dog indenfor de allerseneste år blevet rokket afgørende gennem arkæologiske landsbyundersøgelser, fortrinsvis foretaget på Fyn. Konklusionen på disse undersøgelser synes at være, at landsbynavnenes alder snarere hæfter sig til et mere udbredt bebyggelsesområde, men at bebyggelsen frem til vikingetid/tidlig middelalder jævnlige er flyttet rundt indenfor området og først indenfor perioden 10.-12. århundrede har etableret sig som de fast beliggende middelalder-landsbyer, vi kender i dag. Ved flere lejligheder er der ved de foretagne arkæologiske undersøgelser fundet dokumentation for, at middelalderlandsbyernes forgængere i området har været såkaldte »vandrende landsbyer«.

Det ville på baggrund heraf være ønskeligt, om man i den udstrækning, det kunne gennemføres, fik foretaget tilsvarende stikprøve-undersøgelser også af de nordsjællandske landsbyers boplags-kontinuitet tilbage i tiden.

At egnen har været beboet tilbage i stenalderen, dokumenterer bl.a. stendysse-anlæggene (3 langdysser, hvoraf den ene hårdhændet rekonstrueret som runddysse) i den lille Babylone Skov på grænsen mellem Espergærde og Humlebæk.

I Egebæksvang sogn er der i tidens løb sløjft (mindst) 4 gravhøje. Ældre kort dokumenterer, at en af dem lå ved Søbækhuset (Søbæk Mølle), hvor der var en hel lille »rundkørsel« omkring højen.

OLDTIDS-BEBYGGELSE

Allerede længe før de nuværende landsbyers opståen i vikingetid og tidligste middelalder er der dog bosætning i dette hjørne af Nordsjælland. Og det formentlig endda i en større udstrækning, end det hidtil er blevet antaget.

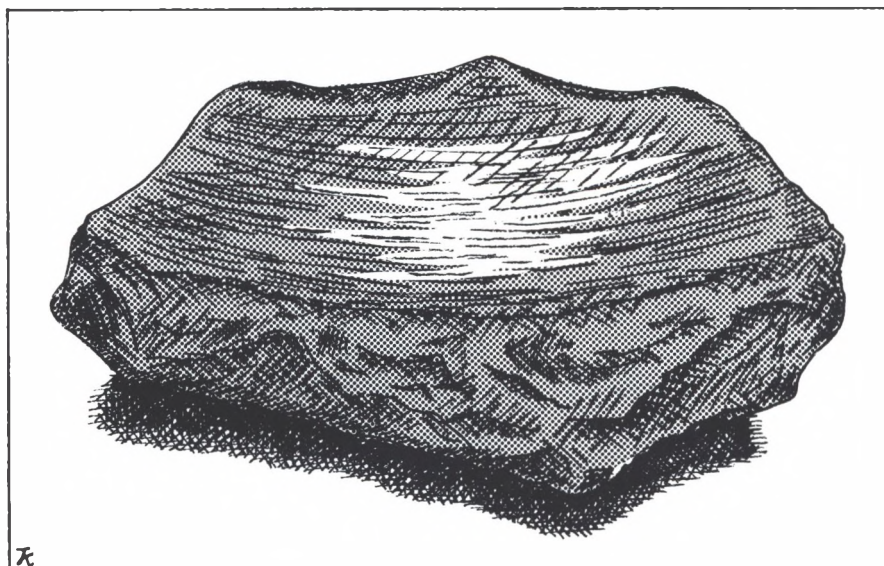
Niels Stenfeldt konkluderer bl.a. på grundlag af herredsinddelingen fra hedensk tid i sin bog »Om Tikøb sogn i gamle dage«, at »her hos os var det dyrkede areal det mindste og skovene det største, at der var folkefattigt, langt fra den ene menneskebolig til den anden.«

Beskrivelsen synes dog kun til dels at være korrekt, idet Nordsjælland til langt op i tiden utvivlsomt har ligget hen som vidtstrakte og uvejsomme skovområder – men dog ind imellem afløst af større og mindre lysninger, hvor der tilbage til oldtiden har været en ikke ubetydelig bosætning.

Problemet, når disse ældste bygder fra sten- og bronzealder skal genfindes i dag, er, at landskabet har skiftet karakter i flere omgange. Således lå kystlinien i den ældre stenalder et godt stykke inde i landet, nærmere betegnet ved de nuværende 6-8 meter kurver, således som det også kan registreres på de gamle kystklinter, der i dag træffes langs hele Øresundskysten, herunder bl.a. tydeligt i Egebæksvang. Senere blev der tale om en landhævning med mulighed for etablering af bebyggelse også uden for den nuværende kystlinie.

Flere steder i omegnen er der fundet spredte spor af stenalderbebyggelse, og det må nok antages, at der ved Stormade-bugten bag den nuværende Egebæksvang kirke, i lighed med tilfældet ved Bergmandsdal mod nord og de kendte stenalder-bopladser ved Nivå og Vedbæk i syd, har været beboelse ved Stormade-vigen tilbage i Ertebølle-, tragtbæger-kulturens og dyssetidens periode.

Mørdrups »dåbsattest« kan man kalde denne sten, en slibesten, formentlig til de tyndnakkede flintøkser, som var bondestenalderens arbejdsredskab ved rydningen af skovene. Slibestenen er fundet i Mørdrup og er et tydeligt bevis på, at der allerede dengang – i yngre stenalder – har været en bofast bondebefolkning på stedet. Slibestenen vejer godt til og er ikke et redskab, som en omflakkende jægerkultur slæber omkring på.

Stormaden fremtræder i dag blot som engstrækning, men til langt op i tiden har det flade engdrag og afløbet herfra over den strandvold, hvor nu Egebæksvang kirkegård ligger (og hvor strandvoldens mange sten ustandselig giver graverne problemer) voldt vanskeligheder for trafikken nord-syd langs kysten. På et tidspunkt blev der, for at sikre at post og kurerer kunne komme hurtigere frem til Kronborg, i stedet for Strandvejens ufremkommelige hjulspor anlagt en ny vej bagom den nuværende kirke. Vejen blev ført op ad den nuværende Mørdrupvej, ad Egevej bag kirken og ad en ny opkastet vejdæmning over engen, idet engdragets afløb formentlig ved samme lejlighed er ført frem til Egebækken. Den pågældende vejstrækning fortsætter gennem skoven for foden af kystskrænten, parallelt med den nuværende Strandvej. Det er rester af den oprindelige brolægning herfra, der ligger fredet langs en strækning af den nuværende skovvej.

Mod vest gik stormade-bugten formentlig helt ind på den modsatte side af den eksisterende jernbanedæmning. På den inderste del førte i ældre tid en gammel træbro over det våde område. Endnu i begyndelsen af dette århundrede – før anlægget af Kystbanen i starten af dette århundrede, under hvilket arbejde der for øvrigt blev fundet et »lig nedlagt i en kasse« ved gennemgravningen af en høj i Egebæksvang, kunne man på stedet se egestolper fra denne tidligere bro.

Enkelte spor af denne allertidligste bebyggelse i lokalområdet er kommet for dagen, såsom boplads- og enkeltfund i Roligheds-mosen syd for landsbyen, et fragment af et fornemt tragtbæger fundet ved Strandvejen lidt længere mod syd samt langdysserne i Babylone-skoven. Hertil føjer sig formentlig også et lignende dysse-eksempel i selve Egebæksvang, registreret inden for de senere år af en amatør-arkæolog umiddelbart ved nordbredden af den tidligere fjordarm. Flere andre stensamlinger i Egebæksvang kunne ved nærmere undersøgelser tilsvarende afsløre sig som ældre, mere eller mindre forstyrrede dysseanlæg.

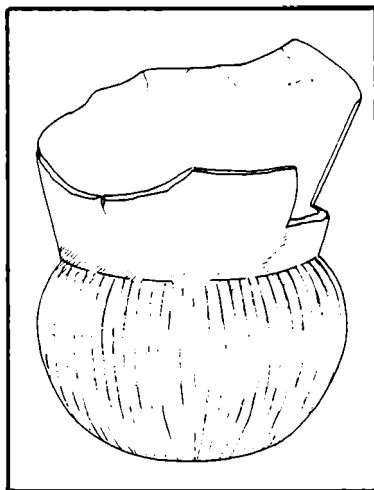
At der har været sten- og bronzealder-aktivitet i landsby-området, fremgår for øvrigt også af oplysningen i Traps oplysning om, at der i Egebæksvang sogn er sløjfet 4 gravhøje i ældre tid. Ældre kort viser, at den ene af disse høje har været beliggende lige ved Søbækhuset/Somøllen ved Stokholmsvej, hvor der er vist en slags »rundkørsel« omkring en aflang (grav)høj. Denne »Ewalds høj« stod intakt frem til begyndelsen af vort århundrede, da den bevoksede gravhøj blev sløjfet for at give plads til bebyggelse langs Stokholmsvej. Der findes dog på Flynderupgård-museet en tegning fra år 1900, som viser, hvorledes høj anlægget dengang så ud.

Tilsvarende er der inden for de senere år opdaget flere mindre høj-anlæg i Nyrup Hegn, der viser tilbage til bronzealder, ligesom ældre kort over Nyrup-området synes at antyde, at der direkte i tilknytning til den ældre landsby har ligget flere oldtidshøje, som i dag er forsvundet ved overpløjning. Her synes i dag kun at være det fritstående dyssekammer bevaret, som i dag ses ved passage ad hovedvej A6 – og dette er endda kun sikret for eftertiden, fordi Frederik VII tilfældigt kom forbi, da kammeret i sin tid var ved at blive sløjfet.

Fra en bosætnings-periode med centrum i selve Egebæksvang – formentlig omkring den senere landsby, der opstår ved Egebækkens nedre løb og tager navn herefter – stammer efter alt at dømme endvidere flere af de sten med indhugninger, som stadig findes i Egebæksvang, alle grupperet på begge sider af bækkens løb.

Paralleller til disse »behuggede« sten kan ses i nogle af randstenene i den langdysse, som i dag i rekonstrueret stand kan opleves i Babylone-anlægget ved det gamle Humlebæk fiskerleje.

Bosætningsmønsteret i disse ældste tider er på lokalt niveau endnu langt fra udforsket, men ved nærmere studier vil det formentlig afsløres, at der ligger en mange århundreder gammel bosætning til grund for de ganske mange og tætliggende torp-landsbyer, der på grænsen mellem vikingetid og tidlig middelalder i lighed med Mørdrup ellers synes at dukke op stort set af intet.

I ældre stenalder har der også været beboelse på egnen. Herom vidner flere forskellige fund, bl.a. dette velformede »tragtbæger«, der blev gravet op af jorden nær Strandvejen. »Tragtbægerkulturen« er en af yngre stenalderens »underafdelinger«.

(Flynderupgård Museet).

(Tegning: Rita Vognsen Jensen).

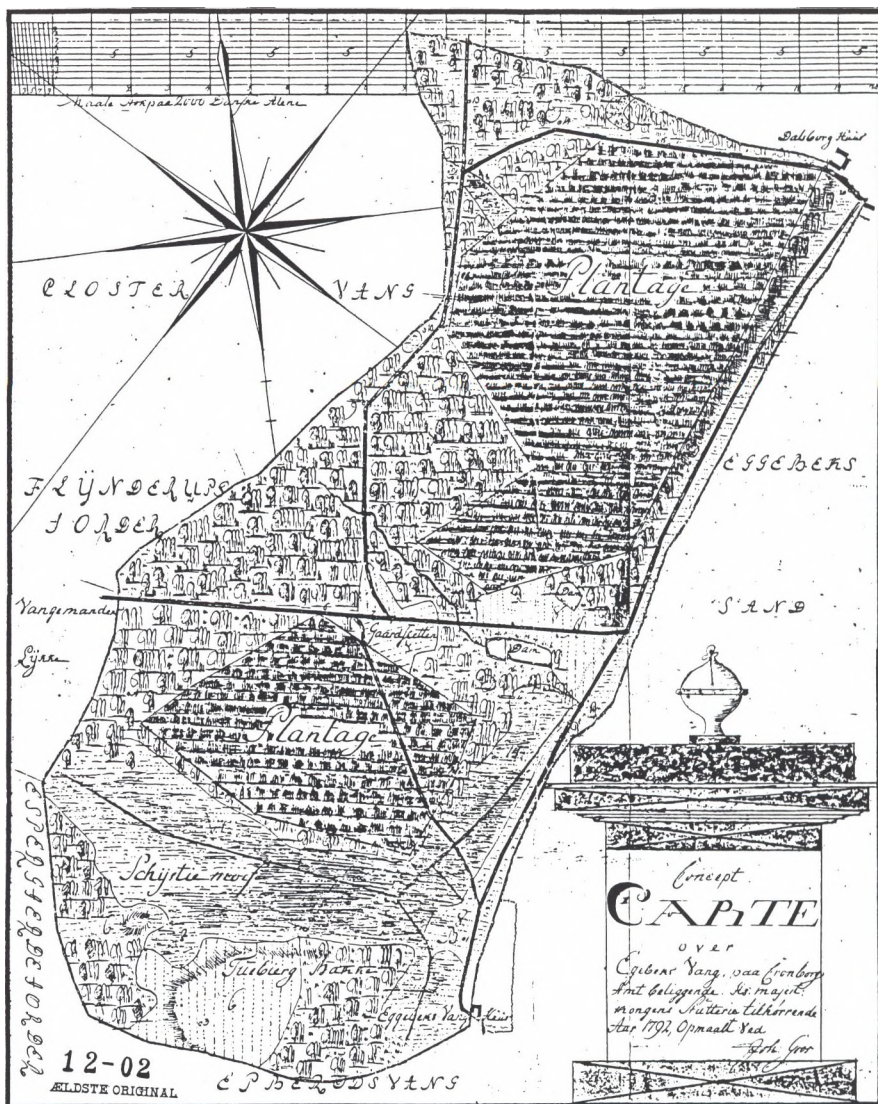
BOSÆTNING VED EGBÆK

For langt de fleste af bebyggelserne i området er det muligt at trække en ubrudt linie bagud – men hertil kommer, at der på egnen har eksisteret en del ældre bebyggelser, som i tidens løb er forsvundet. For flere af dem gælder det, at det frem til i dag ikke har været muligt at lokalisere dem med bestemthed, hvorimod andre mere eller mindre som følge af tilfældigheder er dukket frem af jorden.

Blandt de bebyggelser, som i dag er kendt – omend kun i beskeden udstrækning udforsket – er landsbyen Egebæk, placeret omtrent på det sted, der den dag i dag af stedkendte folk er kendt som »Gårdsletten«, umiddelbart syd for Egebækkens løb langs med Hvidestensvej.

Landsbyen forsvinder ud af billedet omkring år 1600, men en prøveudgravning foretaget i 1951 har til fulde dokumenteret, at der har været tale om mere end en almindelig landsby, hvilket bl.a. kan udledes af de fund af fornemme motivkalker, gulvklinter og munkestensmurværk, som blev gjort ved udgravningerne, og som nok kunne tyde på, at der her har været tale om et bygningsanlæg af en noget anden karakter end datidens normale bøndergårde.

Endnu på nutidens skovkort er betegnelserne »Gårdsletten« og Egebækletten« anvendt. Her gengives et kort over Egebæksvang fra 1792, hvor »Gårdsletten« anføres som opdyrket område, eventuelt at datidigt skovfogedsted. Det er på dette sted, Egebæk-udgravningerne blev foretaget for 30-40 år siden.

Egebæksvang er rig på sten med forskellige indhugninger, hvoraf flere formentlig må dateres henholdsvis til sten- og bronzealder på grund af de indhuggede kultursymboler. Stenene er bl.a. blevet kortlagt af Johannes Steiner i dennes bog om »Oldtidsvejene i Nordsjælland«.

Ved udgravningerne af landsbyen Egebæk ved Hvidestensvej i Egebæksvang blev der gjort en del fund, som vidner om en bebyggelse på et stede ganske højt over datidens gennemsnit. Her ses en af de mange glaserede ovnkakler, som bl.a. blev gravet op af jorden. Den får snarere en til at tænke på Gurre end på de omkringliggende bondelandsbyer.

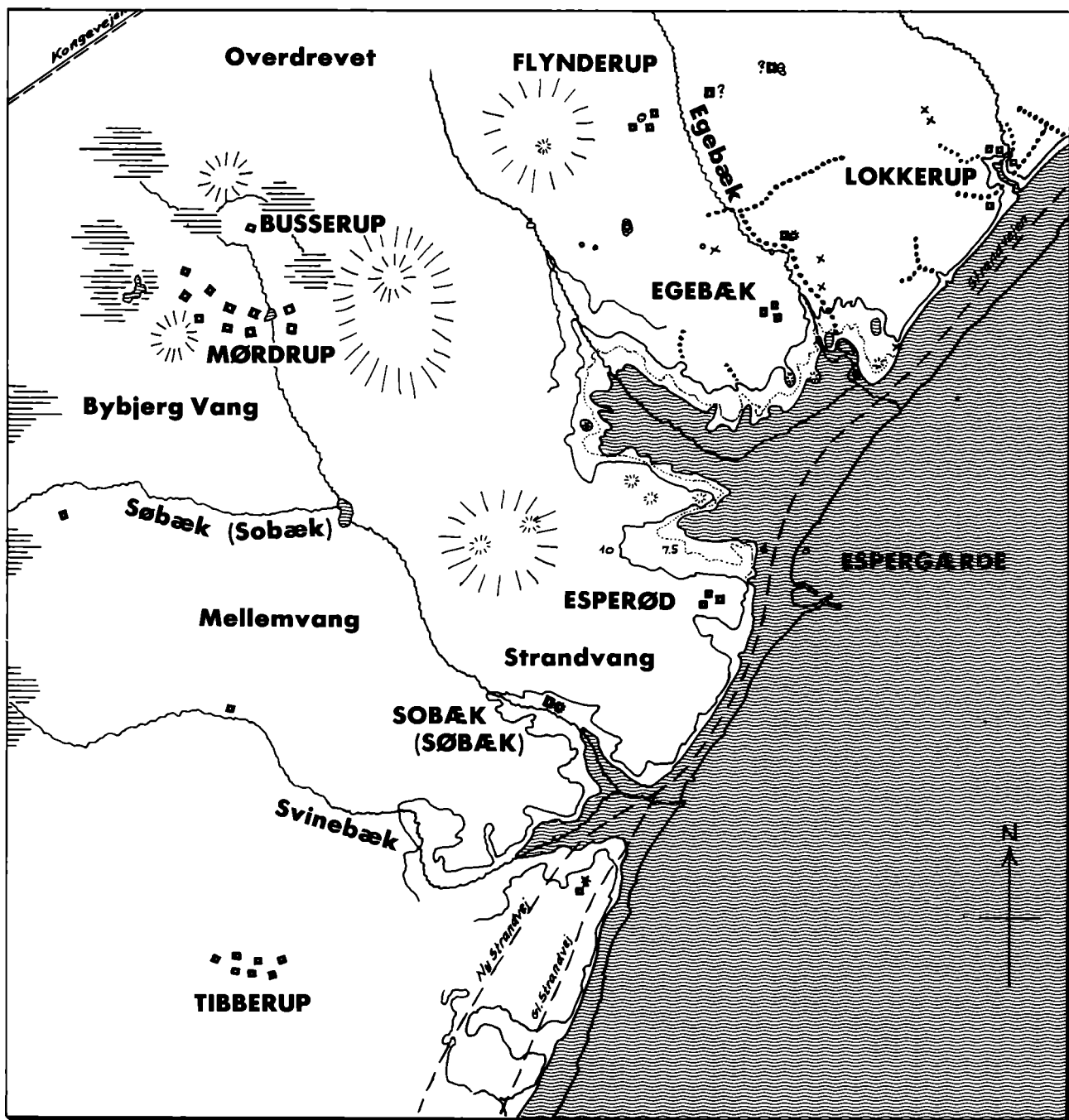
Blandt fundene er værd at nævne et fint klinkegulv samt en brolagt gårdsplads under Hvidestensvej. Ligeledes blev der fundet rester af en meget stor bageovn, der menes at have været ca. 2 meter i diameter.

Egebæk skal utvivlsomt ansues i forbindelse med de(t) nærliggende mølleanlæg, der den dag i dag kan anes rester af langs bækløbet gennem Egebæksvang. Heller ikke disse forhold er dog til fulde blevet undersøgt, men det synes uomtvisteligt, at der har ligget en – eventuelt flere – mindre vandmøller, eventuelt af skvatmølle-typen, langs Egebækkens nedre løb. Endnu omkring 1915 berettes det, at det var muligt at registrere resterne af vandmølle-fundamenter på stedet.

Indtil for en lille snes år siden blev Egebækken ført under Hvidestensvej via en ældre stenbro. I dag er denne ældre bro erstattet af en moderne betonbro, og ved anlægget af denne blev det konstateret, at stenbroen var bygget over en endnu ældre stenbro, ligesom der før denne havde været en kraftig træbro, hvoraf der blev fundet rester af egestolper, sandsynligvis stammende tilbage til 14-1500-tallet. Tilsvarende registreringer blev gjort, da »Rødebro« længere oppe ad Egebækken omtrent samtidig blev afløst af en moderne brokonstruktion.

De senere års ret omfattende jordarbejder i området har imidlertid i en vis udstrækning forandret forholdene på stedet, men endnu ses dog tydeligt rester af overløbsrender, opdæmninger til bassiner m.v.

De fund, der er blevet gjort på stedet og som vidner om en bebyggelse af et vist »fornemt« tilsnit, kan eventuelt give grundlag for at efterspore, om Egebæk-møllerne hører til blandt de mange mølleanlæg, som Frederik II etablerede og understøttede.

VILKÅR FOR BOSÆTNING

Bebyggelserne Flynderup, Busserup og Mørdrup placerer sig alle identisk i landskabet – som i øvrigt også Rørtang lidt længere nordpå – nemlig lidt inde i landet, i læ af skov og bakke-
drag, men i nær tilknytning til de bækforløb, der har forbindelse med stenalderhavets fjordarme. Den i dag helt forsvundne Egebæk-bebyggelse ligger centralt placeret midt i det område, som må antages at have været stedets oprindelige bygd. Esperød-bebyggelsen må derimod betragtes som en noget senere udflytter-bebyggelse.

For at kunne vurdere bosætningsmønstret på egnen, er det nødvendigt at »rekonstruere« landskabet. Vi ved, at havet i stenalderen stod omkring 6-8 meter højere, hvorfor den daværende kystlinie genfindes langs de gamle kystskrænter inde i landet. Kortet herover viser stenalderhavet i dets sandsynlige største udstrækning – med en stor bugt omfattende hele »Stormaden« bag Egebæksvang kirke. Indtegnet er også de nuværende 7,5 og 10 meter-kurver, idet Stormade-bugtens oprindelige udstrækning ind i landet nok findes her imellem på grund af årtusinders aflejring af organisk materiale samt materialer, tilført med vind og vejr fra de omkringliggende højdedrag.

Også omkring Søbækkens udløb i Øresund har der dengang eksisteret en mindre bugt, således som det fremgår af tegningen. Ligeledes har Lokkerup-bebyggelsen haft plads omkring en oprindelig, lille fjordarm.

Ved Bergmønsdal, Nivå og Vedbæk er der konstateret stenalderbosætning i direkte tilknytning til disse større og mindre fjordarme, hvorimod der (endnu) ikke ved Stormade-fjorden er gjort større fund fra denne periode. En grundig undersøgelse kunne formentlig give svar på, om der ikke også her på stedet har været tilsvarende bosætning.

Børge Johs. Steiner har i sin bog om oldtidsvejene i Nordsjælland bl.a. gennemgået Egebæksvang og her fundet adskillige tegn på gammel bosætning. De registrerede hulvejsforløb m.v. er indtegnet med punkteret linie på kortet sammen med de sten, hvori Steiner mener at have opdaget oldtids-ind-hugninger.

»MOSEBYEN« MØRDRUP

Det er formentlig i lokalområdet ældre og endnu ikke genfundne bygder, vi skal finde det befolkningsmæssige »overskud«, som danner grundlaget for etableringen af det store antal torp-bebyggelser i det umiddelbare nabolag inden for en periode, som efter alt at dømme kun strækker sig over et par hundrede år. Til disse landsbybebyggelser hører ikke blot Mørdrup, men også Busserup, Flynderup, Skotterup, Lokkerup, Tibberup, Nyrup m.v.

For adskillige af torp-bebyggelserne er der tale om en sammenstilling af et personnavn og endelsen -torp, som den dag i dag kendes på svensk i uforandret form.

For andre torp-byer er det landskabet, den omgivende natur, der ligger bag landsbynavnet, og det er netop tilfældet for Mørdrup. Stednavne-forskerne har forlængst kunnet afsløre oprindelsen til landsbyens navn: Mørdrup er »mosebyen«, Myrethorp (myremalm = mosealm, ligesom myr endnu kendes såvel i ældre dialekt som på svensk, ensbetydende med »mose«).

Der er naturligvis ikke tale om en landsby, placeret ude i en mose, men derimod afslører navnet en landsbybebyggelse ved en »passage« gennem de mange og vidtstrakte mosedrag, som tidligere prægede forholdene på stedet. I dag opleves omegnen kun i beskeden udstrækning som specielt ufremkommelig, men ældre kort viser os dog udstrækningen af moser og vanskeligt passable engdrag – forhold, som for øvrigt så sent som i slutningen af 1700-tallet bliver af afgørende betydning for Kongevejens forløb.

Det, vi har med at gøre, er altså en typisk »vejby«, en landsby med sine huse og gårde placeret på hver side af en gennemgående vej fra kysten ind i landet, beliggende et stykke fra kysten, men alligevel ikke for langt inde i det mørke skovland, der har været så uligt vort nutidige kulturlandskab.

»Vejbyen« skal opleves og forstås som en modsætning til andre kendte landsbytyper fra samme tid, de såkaldte »fortebyer« eller »klyngebyer«.

Der er ikke i selve landsbyen noget spor tilbage fra denne første tid, og først op mod slutningen af middelalderen hører vi i det hele taget landsbyen omtalt, i første omgang gennem et beseglet pergamentsbrev fra 1466, hvor »Jess Mordh aff Myrdorp« sammen med adskillige andre beboere fra landsbyer i omegnen fremtræder som vidne i en sag om ejendomsoverdragelse mellem nogle adelsmænd.

Omtrent 30 år senere støder vi i de skriftlige kilder på en af landsbyens gårde, Busserup, »Bvtzerop«, der 1497 opgøres som gods tilhørende Esum Kloster (»Bvtzerop. Pernelæ ij skilling grot«).

Ved samme lejlighed nævnes som klostergoods bl.a. Flynderup (3 gårde og en mindre ejendom), Egebæk (2 gårde/huse), Lokkerup, Munkegårde og Nyrup samt de i dag forsvundne og ikke kendte/placerede bebyggelser Enøre og Ørløse.

Disse to landsbyer – hvoraf den ene med det ældgamle løse-navn – er i øvrigt ikke de eneste landsbyer, der synes nedlagt/opgivet i området i løbet af middelalderen. Blandt andre forsvundne byer og bebyggelser fra denne ældre tid kan nævnes navne som Arlægsbørnrud, Arnbjørnkøb, Bovethorp, Haldensthorp, Halinsrud, Hemblelt, Mulnethorp, Ruerne og Tømmerup – alle sammen navne, der optræder i Esum klostres jordebøger.

Det har tidligere været antaget, at også selve Mørdrup landsby var klostergoods under Esum. Antagelsen har været begrundet i en opgørelse 1499 af Esum Klosters samlede gods i klosterets jordebog, men en nærlæsning af teksten afslører dog, at der er tale om en helt anden »moseby«, nemlig Mørdrup beliggende i Uggeløse sogn – eller som der står andetsteds i jordebogen, »Myrethorp in parrochia Vggeløsæ«.

Samtlige andre steder i Esums jordebog, hvor stedbetegnelsen Mørdrup anvendes, fremgår det tilsvarende af sammenhængen, at der er tale om det sydligere liggende Mørdrup (i dag Mørdrupgård), som før landboreformernes tid var en lille landsby bestående af to gårde.

Det er dog langt fra ensbetydende med, at Esum-klosteret ikke har haft store grundejer-interesser i området. Jordebogen fra slutningen af 1499 nævner således som »closter Essroms byer oc goetz« bl.a. her på egnen »Villingerødt, Hornebye, Haffreholmm, Børs-

KLOSTER- OG KIRKE- INTERESSER

Brumbe ai	Thorn
atn̄ s̄.	half
Roskildes ai	brat
atn̄ s̄.	dati
Skipbe ai	wort
hønsfwich.	Karek
Lumfas dim̄.	atn̄
hakastarhe	hauval
ai atē s̄.	ai ai
Bochastensore.	hadd
Sughlbungh	atn̄
ai atē s̄.	worch

Her – i Esum Klosters brevbog – støder vi for første gang på betegnelsen »Bvtserop« i en opgørelse 1497 over klosterets tilliggende. Er det en Per Nielsen, der som fæster på Busserup årligt må af med de 2 skilling til det rige kloster? I så fald er han den ældst kendte beboer i landsbyen.

Ruinerne af Sct. Jacobs Kapel i Gurre, placeret på et område, der på ældre kort anføres som »Kirkegård«. Var der snarere tale om en sognekirke for de omkringliggende landsbyer end det slotskapel, hvortil paven skænkede relikvier i 1361. Kirkeruinerne har i hvert fald et romansk og ikke et gotisk præg.

holm, Rysby, Bytterup, Plegilt, Røertangæ, Flynderup, Nyrup, Mwnckegaardt, Nybo, Reerstrup, Halgitzstrup og Danstryp«.

Hertil kommer, at også andre klerikale godsejere havde interesser i området, bl.a. Æbelholt kloster ved Hillerød samt Roskildebispen, som på et vist tidspunkt var ejer af hver sjette gård på Sjælland. Det synes dog ikke, som om disse kirkelige myndigheder/institutioner var »på færde« i selve Mørdrup-området.

1314 nævnes det dog, at Jacob Bosøn skænker noget gods til Æbelholt kloster, bl.a. beliggende i Tibberup, som i øvrigt her nævnes ved navn for første gang.

Tilsvarende fremgår det af en opgørelse over Roskilde bispestols gods 1370, at »den har i Tibberup en gård, som er ret stor, to mindre og to husmandssteder«. I en brevveksling 29 år senere henvises desuden til noget gods i Nytorp (Nyrup), Rørtang samt Flinterup (Flynderup?), »som var under bisp Peder i Roskilde for en årlig afgift«.

Umiddelbart må vi dog på det grundlag tro, at Mørdrup landsby i denne tidlige tid har været krongods, formentlig fra starten knyttet til det Gurre Slot, som fungerede som et selvstændigt len frem til 1525, da Gurre blev nedlagt som selvstændigt len og blev slået sammen med Krogen/Kronborg Len.

Antagelsen kan yderligere begrundes i formuleringen i den såkaldte »Kong Valdemars Jordebog« fra 1231, hvori det præciseres, at »skoven Ørvid og de byer, der er opstået deraf«, er såkaldt »kongelev«, dvs. at det tilhører kongen – ikke kongen som person, men kongembedet.

Nogen nærmere stedbetegnelse gives ikke, men Ørved-skoven er sandsynligvis de omfattende skovstrækninger, som på daværende tidspunkt fandtes mellem Esum Sø, Kattegat og Øresundskysten – det skovområde, som senere i tiden deles op i Nørre, Øster, Vester- og Sønderkov.

At Gurre efter alt at dømme har haft større betydning i lokalområdet end hidtil antaget, kan for øvrigt fastslås på baggrund af oplysningerne om, at der var såvel tingsted som halvårslige markeder i Gurre. Gurre Ting fungerede som selvstændigt tingsted frem til 1555, da kongen flyttede det samt Lyng Herreds ting til Helsingør (Lyng ting blev dog atter flyttet senere), ligesom markederne i Gurre ved kongeligt dekret blev standset og flyttet til Frederiksborg i 1562.

Også det såkaldte Sct. Jacobs Kapel i Gurre, hvoraf ruinerne endnu kan ses umiddelbart ved kanten af den tidligere Ll. Gurre Sø lige syd for landsbyen, bestyrker en i troen på, at Gurre havde en anden og mere omfattende funktion i lokalområdet end hidtil antaget. Ruinerne, i tilknytning til hvilke der også gemmer sig en kirkegård under græstæppet, er hidtil blevet knyttet sammen med det nærliggende Gurre Slot, men flere har rejst spørgsmålet, om de fundne

ruiner er det fra arkivalierne kendte slotskapel (Sct. Jacobs Kapel) – eller om der er tale om en siden helt forsvundet sognekirke.

Bygningsresterne på stedet synes at tale for det sidste, idet kirkeruinen helt åbenbart har romanske aner – og gotikken var stort set eneherkende herhjemme, da Gurre Slot opstod som kongelig fæstning.

ATTER KRON- GODS EFTER MAGESKIFTE

Frederik II var i sin tid som konge ofte i Nordsjælland, og ham var det, der ved køb og mageskifter med adelen sikrede sig stort set hele Nordsjælland som kongelig »jagtmark«. I Tibberup havde kongen bl.a. en jagtgård, hvor der er udstedt et par kongebreve.

DE SVENSKES BESÆTTELSER

I midten af 1500-tallet støder vi i arkivalierne på oplysningen om, at Mørdrup-området i hvert fald i en periode var forlenet ud til private, nemlig til adelsmanden Mogens Krabbe til Vegholm i Skåne.

Oplysningen kommer frem i forbindelse med, at kongen, den jagtglade Frederik II, forsøger at samle alt bøndergodset i Nordsjælland under kronen, bl.a. gennem omfattende mageskifter med de adelsmænd, der til da har haft ejendomme i området.

1560 kan kongen således i Odense udstede et åbent brev om, at der er opnået enighed mellem Mogens Krabbe og ham om et mageskifte, hvorved Mogens Krabbe får en del bøndergods i Skåne mod til gengæld at afgive gods i Nordsjælland til kongen. Her nævnes bl.a. i Tikøb sogn 12 gårde og et jordløst gadehus i Mørdrup, 3 gårde i Esperøgdierde, Sobecks Mølle og 4 bundgarnsstader »der under landet«. Skødet bevidnes af den bekendte Peder Skram til Urup samt Mogens Krabbes broder, Erik Krabbe.

I de følgende år viser kongens interesse for krongodset – og jagtmulighederne – i Nordsjælland sig ofte, bl.a. gennem flere breve, som udstedes og dateres her. 1579 overnatter han i slutningen af januar på sin jagtgård i Tibberup og får ved den lejlighed dikteret et par breve om forskellige af rigets anliggende, og året efter underskriver han en dag i august et brev med »På jagten i Harrishøj«.

Det genvundne krongods kommer i de følgende år i en vis udstrækning atter på private hænder, idet bl.a. toldere og borgmestre i Helsingør i flere omgange sikrer sig ejendomsret til jorder i Espergærde, Egebæk og Mørdrup. En nærmere analyse af disse tilskødnings vil sandsynligvis kunne tjene til at belyse nogle indtil i dag uafklarede forhold omkring landsbyernes oprindelige skel.

1575 lagde kongen hele Holbo Herred samt hele Tikøb sogn under Kronborgs lensmand »med bønder og tjenere og alt dets rette rente og tilliggende, aldeles intet undtaget«, når bortses fra landsbyen Egebæk (2-3 gårde) med omliggende jorder, som Helsingør-borgmesteren Henrik Mogensen Rosenvinge tidligere (1567 og 1570) havde købt – og som han nu fik bekræftet sit ejendomsforhold til for livstid.

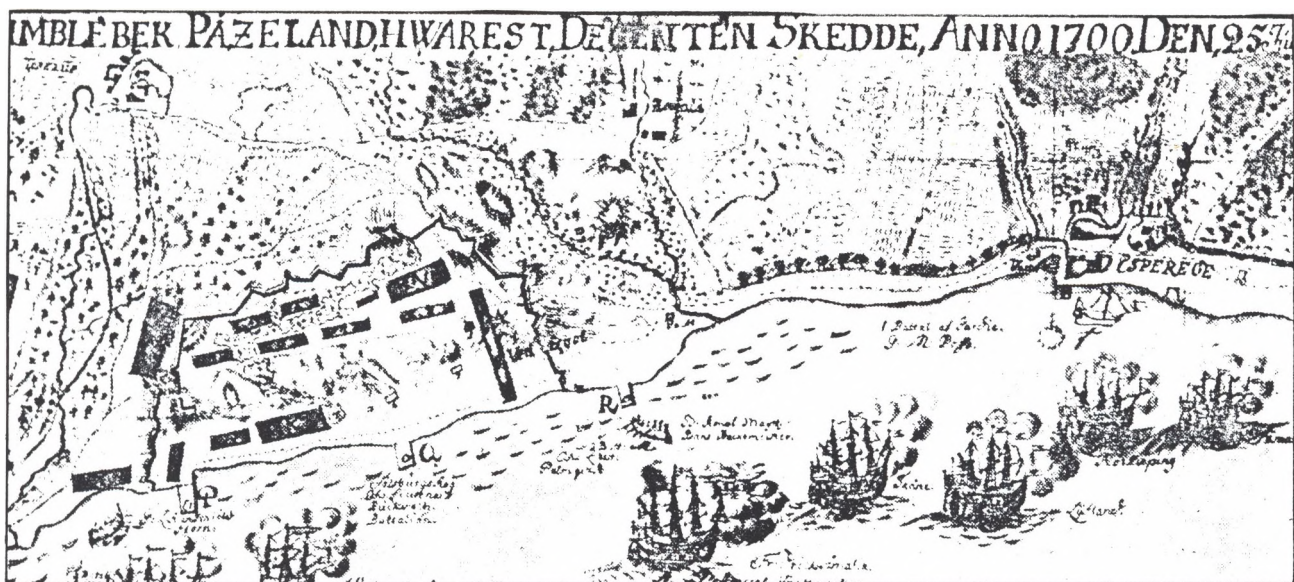
Ved den lejlighed støder vi på navnet på en af bønderne i Mørdrup, Tames Jude, som har haft noget af den jord »i væрге«, som Helsingør-borgmesteren nu overtager – mod at der til gengæld udlægges jord af Mørdrup og Tibberups »fang« (tilliggende) som erstatning til bønderne i Mørdrup og Esperøde.

1588 skænker den unge Christian IV for øvrigt til sin fars tjener en »vor og kronens gård udi Tikøb sogn liggendes«, nemlig Nyrup med 5 tilhørende boliger.

Det vides ikke med sikkerhed, hvor meget befolkningen i tiden frem til midten af 1500-tallet har mærket til de krigshandlinger, der med jævne mellemrum udspillede sig på landsplan. Der synes dog ikke at være nogen tvivl om, at Grevens fejde, som efter alt at dømme betød dødsstødet for Gurre Slot, også har haft følelige følger for den lokale befolkning, ligesom de tidligere angreb på Helsingør by, foretaget af lybækkere og andre, kan tænkes at have berørt befolkningen i oplandet.

De følgende halvandet hundrede års stridigheder mellem Danmark og Sverige fik alvorlige følger også for befolkningen her på egnen. Den svenske besættelse 1658-60, hvor besættelsesmagten efter den tids sædvane »levede af landet«, betød et »afbræk« i udviklingen, som det tog årtier at udbede.

Efter de svenske troppers afrejse befalede Frederik III 1660, at der skulle foretages en opsummering af, hvorledes situationen så ud. Af indberetningen kan uddrages følgende status for Mørdrup, som da var pantsat til Jens Usen i Københavns admiralitetsråd: »Der har Christen Espensen intet sået, men bygningen er nogenledes ved magt. I samme by har følgende bønder dog sået lidt – 4-5 sk. korn: Jørgen Pedersen, Anders Andersen, Jens Christensen, Jens Ander-

Der blev ydet en god modstand af landmilitzen under svenskernes landgang i år 1700 ved Tibberup. Bønderne under ledelse af amtsforvalter Jens Rostgaard var imidlertid dårligt udrustet og havde ingen mulighed for at hindre Carl XII's landgang, som her er gengivet i en samtidig streg.

Kort og sandfærdig Beretning

Om hviss sig haver tilbraget ved landværnet mod de Svenske / som med de Ængellænders og Hollænders hjælp den 4. August 1700. en mil beid fra Cronborg gjorde Landgang paa Trærupø-mart.

Id samværet er bleven holdet flittig vagt og vortouillettet linge strande / og færdelid i 4 bøger alle gamle og unge med beruillernes fløret ærlige niid berres gæder nat og dag mellem Kiebinhønen og Cronborg / og man dørret fra et

Frederik Rostgård – Hans Rostgårds søn – var netop hjemkommet fra en længere udlandsrejse, da svenskerne gik i land ved Tibberup Mølle. Oplevelsen har han skildret udføreligt i et lille samtidigt skrift, som ikke undervurderer fætterens Jens Rostgårds rolle i forsøget på at forhindre de overlegne svenske styrkers landgang.

JORDEBOGS- OPLYSNINGER

sen, Peder Jensen og Jep Jensen, flere af deres gårde er brøstfældige. Hans Poulsen har intet sået, og hans gård er ruineret. Udi al byen er husene ganske skamferede på tag og ler. Sæden, de har sået, er fortrådt og oprodet.»

For Esperød er billedet lige så mistrøstigt. Tilbage fandtes kun to gårde, begge uden vinduer og døre og med marker, der slet ikke var blevet tilsået det pågældende år. På Ørsholt Gaard meddeler synsforretningen dog, at der er besætning og der er sået en tønne rug.

Endnu en snes år efter henvises der i en jordebog til svenskernes besøg, idet det understreges, at gårdenes tilstand i landsbyen ikke er synderlig god, selvom »der nu var gået 19 år, siden svensken var her«.

Og bønderne fik ikke lov til i ro og fred at genopbygge, hvad der var blevet revet ned under krigshandlingerne i årene før 1660. 40 år senere kom der atter svenske besættelsesstyrker »på besøg«, idet Karl XII i år 1700 gjorde landgang ved Tibberup Mølle mellem Espergærde og Humlebæk. Landgangen blev forgæves søgt hindret af landmilitzen bl.a. under ledelse af amtsforvalter Jens Rostgaard fra Krogerup, der dog ikke kunne stille stort op over for de langt bedre udrustede svenske styrker.

Umiddelbart efter landgangen forskansede de svenske styrker sig på højedraget omkring Tibberup Mølle – og det er nærliggende at tro, at de omkringliggende landsbyer endnu engang har måttet »bløde« til dækning af besættelsesstyrkernes behov, såvel i den ene som den anden henseende.

Efter nogen tids forløb blev den svenske lejr forlagt til Rungsted, inden invasionsforsøget blev opgivet ved meddelelsen om svenskekongens pludselige død.

Fra Jordebog for Kronborg Len 1588 (en del af de såkaldte »lensregnskaber« i Rigsarkivet) er det umiddelbart muligt at følge landsbyens gårde og huse – herunder også, hvem der var fæstere under kronen på de enkelte ejendomme. Linien er endnu ikke ganske ubrudt, men fortsatte arkiv-undersøgelser vil utvivlsomt afdække en direkte linie fra vore dage helt tilbage hertil – og muligt længere tilbage.

På dette tidspunkt – omkring Christian IV's tronbestigelse – består landsbyen af 12 større og mindre gårde – eller man skal måske snarere tale om 9 gårde og 3 husmandssteder. Hertil har utvivlsomt føjet sig enkelte jordløse husmandssteder/gadehuse og indsiderhuse, knyttet direkte til bøndergårdene og derfor ikke selvstændigt nævnt i jordebøgerne.

1588 fremgår det, at hver af landsbyens gårde er ens ansat, for så vidt angår landgilde til lensmanden på Kronborg, nemlig 2 mark og 4 skilling årligt. To mindre gårde/husmandssteder svarer hver 1½ mark i landgilde, hvortil kommer en enkelt husmand, der slipper med nogle få skilling. Peder Bendtsen på Sobechsmolle skal derimod af med naturalier, nemlig 1 fjerding smør og 1 tønne by.

Gennem århundreder udfoldede livet på landet sig uden større omskiftelser. Illustrationen stammer andetsteds fra, men kan alligevel tjene til at vise fæstebondens kummerlige tilværelse, således som den udfoldede sig under årets forskellige, tilbagevendende jordarbejder.

1610 opgør jordebogen for Kronborg Len 13 skattepligtige beboere i Mørdrup, hvoraf 8 gårde svarer 2 mark 4 skilling i landgilde, to mindre gårde hver 1½ mark, 3 husmænd hver 12-14 skilling samt endelig en jordlod, hvoraf der betales en enkelt gås i landgilde. Jens Jyde på Busserup må nu af med ½ fjerding smør.

Forskellen mellem landsbyen Mørdrup og fiskerlejet Esperød/Espergærde fremgår af, at to gårdmænd her hver svarer 2 mark, af en tredje gårdlod svarer de to tilsammen et yderligere beløb (gården må være ledig), hvorimod de seks øvrige husstande i fiskerlejet svarer deres landgilde i form af ½ tønde torsk pr. husstand.

1688 er der – bortset fra Lars Nielsen, der bebor »it holdshus« (et træhus) og som intet svarer i landgilde heraf, 12 skattepligtige husstande i landsbyen. For hver af de 9 gårde er landgilden nu steget til 2 mark 6 skilling, mens de tre husmænd hver svarer 1 mark og nogle få skilling. På Busserup skal Niels Ebbesen stadig af med sin halve fjerding smør, mens skatten for Per Nielsen på Soebeck nu opgøres som 1 fjerding smør, 20 høns og 20 æg.

I tilknytning til jordebøgerne med deres landgildeoplysninger giver også de såkaldte »ekstraskattemandtal« nyttige oplysninger om landsbyens struktur i tidligere tid. F.eks. fremgår det af en ekstraskattemandtalsliste fra 1657, »Kvægskatten«, at fåreavl betød nok så meget for landsbyens bønder som den egentlige kvægavl. For hele landsbyen kan kvægbestanden ifølge denne skattemandts opgørelse således: 73 køer, 28 heste, 116 får og lam, 69 svin og 17 bistader(!).

Bemærkelsesværdigt er det i og for sig, at bestanden af heste ikke er større end de 28, idet man af andre kilder får indtrykket af, at der til driften af jorderne med den tunge hjulplov skulle langt større hestebestande til. I øvrigt fremgår det, at landsbyens husmænd deltager i husdyrbruget stort set på linie med gårdmændene – blot med et reduceret antal.

Ekstraskattemandtallene bringer også lys over »popsitionerne« i landsbyen. Der nævnes hele tiden 9 gårde og gårdmænd (landbomænd), men hertil kommer 3-4 husmænd, hvoraf de to betegnes som »gårdsæder« (husmænd med jord i vangene), en enkelt blot som husmand (men med andel i toftejorden) og endelig en beboer i »et hus foruden jord«.

CHRISTIAN V.s MATRIKEL

Umiddelbart inden udgangen af 1600-tallet sætter Christian V gang i udarbejdelsen af en ny og revideret matrikel for hele landet. Også for Mørdrup betyder det yderligere oplysninger om landsbysamfundet – bl.a. fordi matriklerne via deres arealopgivelser giver mulighed for at beregne, hvor store jordarealer, landsbyen egentlig dyrkede, ligesom de gamle matrikelbøger indeholder en omfattende mængde værdifuldt lokalt navnestof, som aldrig tidligere synes at være blevet udforsket.

Det væsentligste »aktstykke« i disse ældste matrikler er den såkaldte »Markbog«, en udførlig gennemgang, opmåling og vurde-

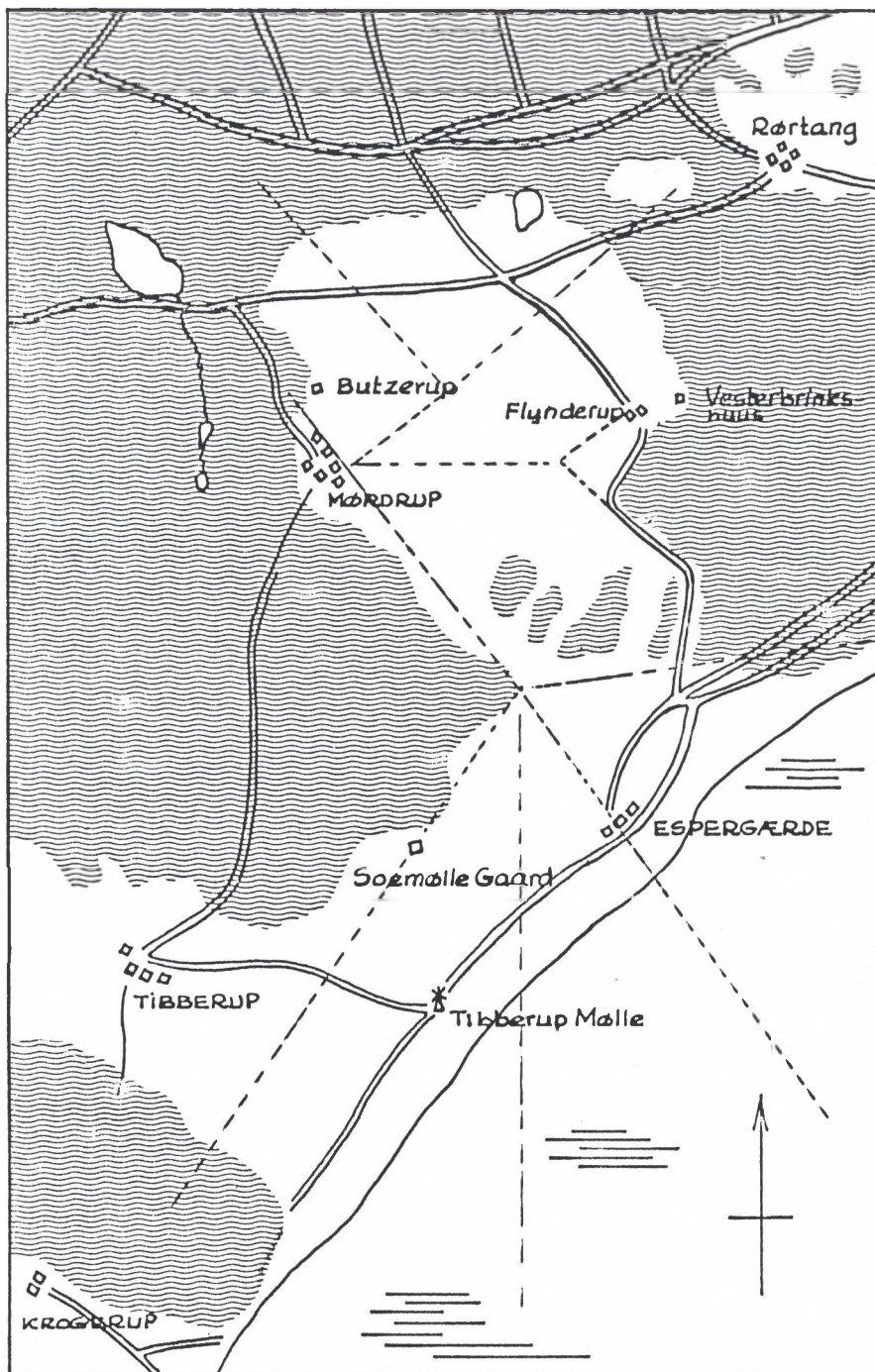
MØRDRUP OG SKOVENE

Den første egentlige kortlægning af landet finder sted i midten af 1700-tallet – på foranledning af Videnskabernes Selskab. I denne forbindelse foreligger indtil flere kort, dels et kort i stor målestok over hele det nordøstlige Sjælland, dels forskellige opmålingskort, for dette område bl.a. et kort fra 1765.

På grundlag af disse opmålingskort, der er udført med en indtil da ukendt nøjagtighed (ved regulær geometrisk opmåling), er det muligt med nogenlunde sikkerhed at afgøre, hvorledes forholdene har set ud omkring Mørdrup på daværende tidspunkt, ikke mindst hvad angår skovens udstrækning. Det er dette billede, der er søgt rekonstrueret på kortskitsen her, idet de bølgede skovstrækninger dog ikke overalt skal opfattes som tæt skov. Skovområderne blev i en vis udstrækning også anvendt af bønderne: Ældre papirer viser således, at hver gård havde ret til at drive et vist antal køer på græsning i skovene samt et antal svin, som ernærede sig af de bog og olden, som de kunne rode frem i skovbunden.

Det skal dog nævnes, at godsejeren stadig holdt hårdt fast i sine skovrettigheder. Bønderne måtte ikke på nogen måde selv hente træ i skovene, medmindre det skete efter speciel tilladelse. Overtrædelse af dette forbud var ifølge fæstebrevens indhold nok til en direkte ophævelse af fæsteaftalen.

Tilsvarende var kongen, hvis »jagtveje« ses allerøverst i kortet i det nuværende Nyrup Hegn, på vagt overfor krybskytteri eller andre indgreb i hans skovrettigheder.

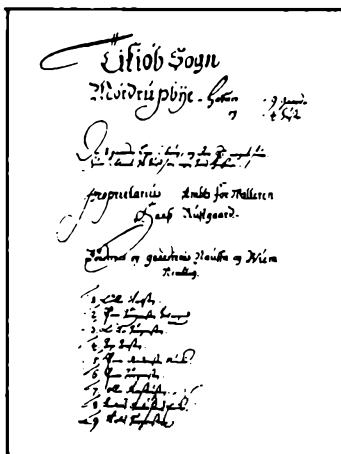

Landsbyerne har ikke haft større plads at udvikle sig på frem til udskiftningstiden. Mere eller mindre tætte skovstrækninger har ligget som adskillelse mellem bebyggelserne, der i realiteten kun har haft lidt »forvoksede« lysninger at disponere over. Det fremgår bl.a., at den nuværende Egebæksvang har gået ud i et med Nyrup Hegn og direkte skilt Rørtang-lysningen fra den smule åbent land, som har været til rådighed for Mørdrup, Busserup og Flynderup-bebyggelserne.

Mellem Mørdrup og Espergærde har der atter været en strækning med mere spredt skovbevoksning som adskillelse mod endnu en bræmme af åbent land, som omtrent har fulgt det nuværende Kystbane-forløb. Først nede omkring Tibberup har der atter været en kile af åbent agerland længe ind i landet, atter med skov som adskillelse over mod Krogerup Gods.

Med dette billede af landskabet for øje kommer der sammenhæng i en omregning af ældre tiders arealangivelser for samtlige Mørdrups gårde. En omregning til nutidens flademål viser nemlig, at samtlige landsbyens gårde og husmandssteder i ældre tid kun har haft jord til disposition, svarende til det, vi i dag betegner som en mellemstor bondegård.

Først med skovudskiftningen i slutningen af 1700-tallet bliver der reel mulighed for, at agerlandet virkelig kan begynde at vokse. Indtil da har landsbyerne befundet sig i en regulær spændetroje – og det igennem århundreder.

ring af samtlige landsbyens marker med oplysninger om, hvem de tilhører, hvor tit der sås og hvor meget m.v. Her støder vi for første gang på oplysningen om, at Mørdrups jorder dyrkes som trevangsbrug, dvs. at landsbyens marker ligger i tre adskilte vange: Bybjerg Vang (ell. Løcke), Mellemvangen og Strandvangen. Hver vang er inddelt i »agre« eller »åse«, og på grundlag af markbogens oplysninger og diverse ældre kort kan de enkelte åse med en vis sandsynlighed placeres i terrænet.

1696 udfærdiges der endnu et stort matrikelværk, »Christian Vs Matrikel«, og også heri opgøres for hver enkelt ejendom dennes jordtilliggende i landsbyens enkelte vange. På grundlag af det opgjorte jordtilliggende (i kvadratalen) er det muligt at omregne de enkelte ejendommers størrelse. Der fremkommer da et ret ensartet billede af landsbyens ejendomme, idet gårdene alle ligger i størrelsesordenen 10-12 tønder land og husmandsstederne fra 1 til 2 tdr. land. Værd at bemærke er det, at Busserup – der endnu på dette tidspunkt i lighed med Søbæk Mølle figurerer som selvstændigt matrikelområde – kun er på 2½ tønde land og dermed stort set på størrelse med landsbyens husmandssteder.

Ved en sammenælling viser det sig, at landsbyen totalt set kun har haft godt 115 tønder land under plov (hvortil kommer Busserups 2½ td. land). Hertil kommer, at store dele af jorden lå brak hvert år (jordebogen rummer bl.a. også oplysninger om sædskifterne), idet der stort set kun er tale om årlig drift af toftejorden umiddelbart omkring landsbyen. Hele landsbyen har således ikke haft mere jord til rådighed end det jordtilliggende, der i dag regnes for rimeligt for en enkelt mellemstor bondegård.

At landsbyens bønder herudover ikke har haft adgang til eller mulighed for at gøde jorden i større stil, ligesom foldudbyttet har ligget lavt, tjener til yderligere illustration af landsbysamfundets produktionsvilkår.

For øvrigt er det interessant at se, at samtlige landsbyens gårde ifølge de gamle matrikeloplysninger (som også nævnes i 1696-matriklen) var opgjort til samme beskatningsværdi, hvorimod den nye hartkornsværdi giver ikke uvæsentlige forskelle i beskatningen af de enkelte ejendomme som følge af, at de enkelte jordarealer nu optages til »beskatning« på grundlag af deres reelle dyrkningsværdi.

I modsætning til Mørdrup, hvor der udover toftejorden opereres med tre vange, fremgår det af matriklen, at Espergærde kun har en enkelt vang, Espergærde Vang. At matrikelgrænserne ikke har ligget helt fast, fremgår dog af, at en af gårdmændene i Espergærde også har jord i Mørdrup Strandvang og Mellemvang.

MØRDRUP TIL KROGERUP

Inden udarbejdelsen af Christian V.s matrikel er der dog sket en betydningsfuld ændring, som får konsekvenser for de kommende generationer af bønder i landsbyen, der fra at være krongods direkte under lensmanden/amtmanden på Kronborg/Frederiksborg atter bliver privat »ejendom«.

Ændringerne sker som en »udløber« af den netop overståede krig med Sverige. Amtsforsvalter Hans Rostgaard, der få år forinden efter sin svigerfader havde overtaget kronens fæstegård Krogerup, får som følge af sine fortjenester under krigen, herunder deltagelsen i den mislykkede sammensværgelse med henblik på at erobre Kronborg tilbage på danske hænder samt øvrige spionage-opgaver, i første omgang umiddelbart efter krigen tilskødet Krogerup og omliggende jord som ejendom »med adelig frihed« (dvs. at han ikke skulle betale skat). Herudover blev han udnævnt til fiskemester, kgl. ridefoged og amtsforsvalter, ligesom han fik løfte om en årlig pension på 300 Rdl. af Sundtoldskassen.

Rigets økonomiske stilling var imidlertid således, at Hans Rostgård de efterfølgende år uden held gentagne gange måtte rykke for sin pension. 1670 begynder han at overveje muligheden for at få omvekslet den årlige pension med jordegods i nærheden af Krogerup, men det tager sin tid at nå frem til en løsning, som både Rostgård og hoffet kan acceptere.

1672 overdrager kongen imidlertid Mørdrup og omliggende landsbyer til Hans Rostgaard som erstatning for det ophobede tilgodehavende og til afløsning af de fremtidige pensionsydelse. Siden hører Mørdrup – som Humlebæk, Tibberup, Ratterup og Ørsholt samt dele

Hans Rostgård fik på grund af sine fortjenester under svenskekrigene overdraget fæstegården Krogerup til ejendom »med adelig frihed«. Hans statue er rejst i Krogerups park, hvor man for øvrigt også kan se en hel del mindeinskriftioner i sten, henholdsvis fra Hans Rostgårds og sønnen Frederik Rostgårds tid.

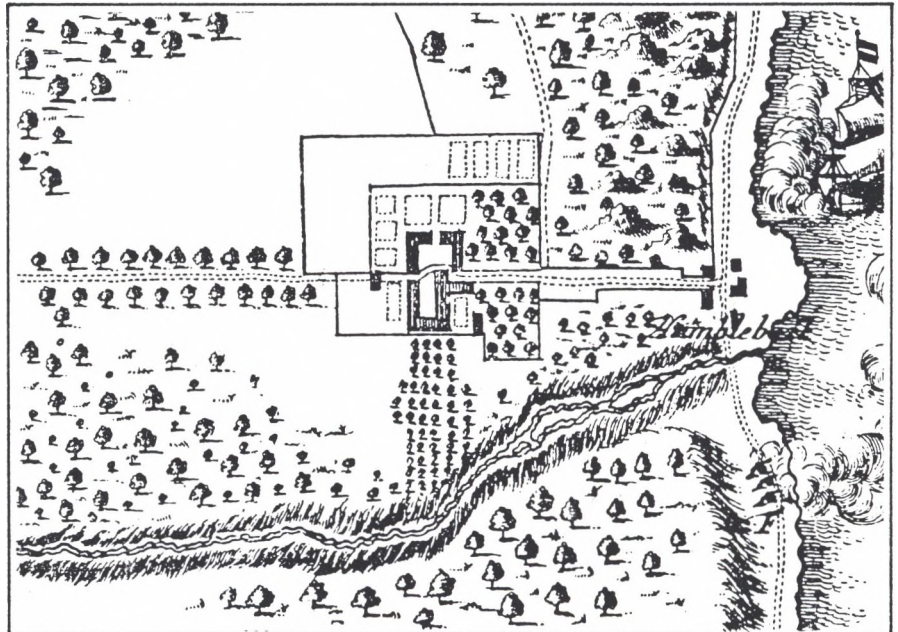
Den nuværende hovedbygning på Krogerup er først opført senere. På Hans Rostgårds tid var Krogerup en stor bindingsværksgård. De sidste bindingsværksbygninger på Krogerup, der formentlig stammede fra Hans Rostgårds tid, blev først nedrevet i begyndelsen af vort århundrede.

af det nuværende Torpen – til Krogerup Gods, med Mørdrup som godsets største, samlede bebyggelse – frem til landboreformerne i slutningen af 1700- og starten af 1800-tallet, da Krogerup Gods begynder at sælge bøndergodset fra.

Tilskødningen i 1672 dokumenterer Mørdrups position som den største landsby her på egnen, idet det overtagne jordegods på i alt 37 ha specificeres således: »5 gårde, 1 bol i Tibberup, 12 gårde i Mørdrup med et stykke skov, hvoraf 1 tillige svarer af en kålhave, med skov i Bystvang og gadehuse på bøndergårdenes grund, 3 bol med skov til ved Espergærde, gården »Budserup« med skov, »Ratterup« med skov samt et hus på samme gårds grund, endelig gården Ørsholt ved skoven«.

Nogle år senere får Rostgaard yderligere tilskødet Søbæk Mølle samt fiskerhusene ved Espergærde, således at sognepræsten i Tikøb, mag. Garboe, i sin sognebeskrivelse fra 1734 kan komme med følgende opgørelse: »Byer og Huuse, Kraagerup tilhørende, ere følgende: Mørdrup, Tebberup, Esbergiærde, Ørsholt, Rattewrup og Søemyllen«.

Herskabets stilling i forholdet til bønder og fiskere på egnen bestyrkedes yderligere, da der 1741 blev givet tilladelse til, at Krogerup gods blev omdannet til fideikommis.

I foråret 1711 udbrød der pest i nogle af landsbyerne nær Helsingør, bl.a. i Hornbæk, og inden længe havde pesten også bredt sig til Helsingør og garnisonen på Kronborg. Da det ikke lykkedes på anden vis at bringe epidemien under kontrol, blev det nødvendigt at gennemføre en regulær afspærring – »karantæne« – af Helsingør, for på denne måde at undgå, at sygdommen bredte sig til resten af oplandet og videre til hovedstaden.

Afspærringen blev gennemført ved at lægge en »jernring« af soldater omkring byen – i tilpas sikker afstand. Der blev udstationeret vagtposter i alle landsbyerne, herunder også i Mørdrup, idet »karantæne-ringen« gik fra Villingebæk over Nyrup og Mørdrup til Espergærde.

Ved samme lejlighed blev der for at sikre forsyninger til den pestramte by indrettet et midlertidigt »marked« ved Lokkerup, hvor omegnens bønder indirekte kunne afsætte deres varer til byens borgere: To mand indenfor posteringen opkøbte på borgernes vegne varerne, som dernæst blev bragt videre af to mand indenfor befæstningslinien.

Det lykkedes stort set at holde pesten indenfor befæstningsringen. Espergærde by gik efter de overleverede oplysninger helt fri af sygdommen, og i Humlebæk ramte sygdommen kun en enkelt familie, hvorimod den hærgede voldsomt i andre landsbyer. I Sletten meldtes f.eks. om sygdom i hvert eneste hus.

KVÆGPESTEN KOM OVENI

En god halv snes år senere rammes egnen af en ny plage: en omfattende kvægpest, som starter i Skåne i begyndelsen af 1722. Til trods for at myndighederne udstationerede vagter ved kysterne for at afvise besøgende fra de sygdomsramte områder på den anden side af Øresund, bredte pesten sig hurtigt til det nordsjællandske område.

Kvægpesten blev imødegået med fast hånd af myndighederne, som foranstaltede nedskydning og nedgravning af sygdomsramte dyr, dog vist ikke helt uden problemer med bønderne.

Krogerup og nærmeste omegn var hårdt ramt af kvægpesten. Af flere indberetninger til kollegierne fremgår det, at amtsforvalteren holdt »inkquisition og eksekution« på Krogerup Gods. Først besøgte Tibberup, hvor der kun var to køer og tre kalve i live, mens alle andre kreaturer var omkommet. Herefter gik turen videre til Mørdrup, og her blev tre køer og en kalv, som var angrebet af pesten, skudt straks efter en vurdering. Dyrene blev derefter skåret op og de indvendige dele beskrevet, hvorefter kadaverne blev gravet ned.

I slutningen af november 1722 nåede sygdommen frem til selve Krogerup, hvor tre kreaturer var døde og seks yderligere ramt af sygdommen. Da der blev holdt meget kvæg på godset, fik en Helsingør-apoteker lov til at afprøve en nyudviklet medicin, som dog ikke synes at have begrænset sygdommens udbredelse. Større effekt har det formentlig haft, at der blev udstedt forbud mod hundehold, ligesom det blev forbudt beboerne at aflægge besøg hos hinanden, endsiges komme i hinandens kvægstalde.

I slutningen af december blev der posteret ryttervagt henholdsvis ved Krogerup og ved andre angrebne steder under godset for at sikre overholdelsen af de udstedte påbud. Denne afspærring virkede så effektivt, at befolkningen beklagede sig og forholdene måtte mildnes efter anmodning fra Rostgaard for at undgå, at folkene på godset led direkte nød.

Afspærringen synes imidlertid at have standset sygdommens videre fremtrængen en periode, indtil den i februar det efterfølgende år påny blussede op i byerne langs kysten, hvor der meldtes om meget store tab af kreaturer.

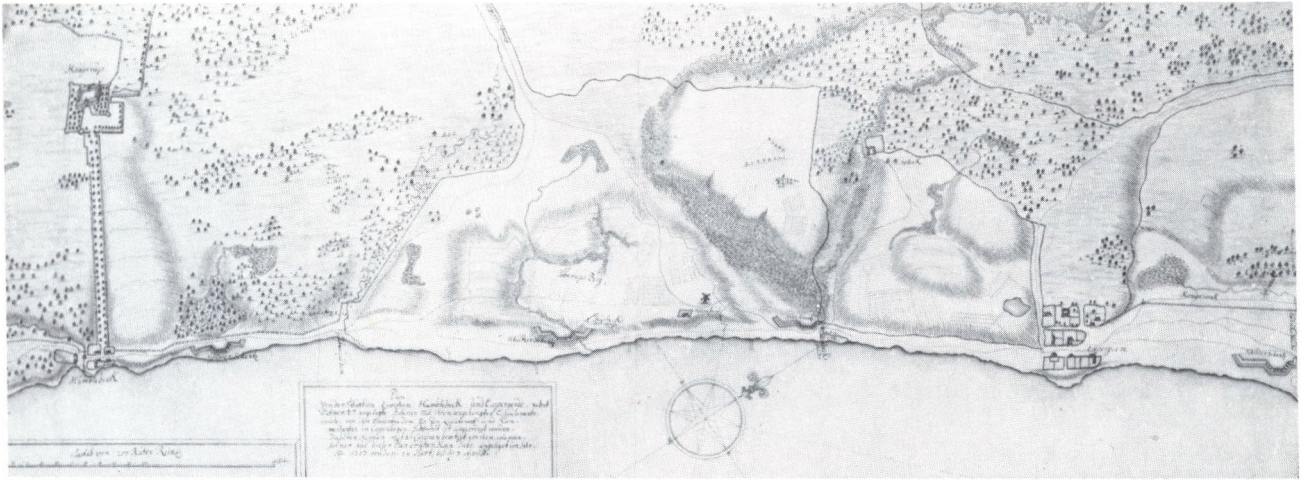

Den nuværende hovedbygning på Krogerup er »kommet til« på et senere tidspunkt.

MØRDRUP OP MOD ÅR 1800

Selvom der ikke umiddelbart i Mørdrup er bygninger, der rækker længere tilbage end slutningen af 1700-tallet, er der adskillige træk i landsbyen, som afslører ældre elementer. Det gælder bl.a. selve landsbystrukturen, gårdenes og husenes placering, som bl.a. i landsbyens vestlige ende den dag i dag dokumenterer de ældre vejforløb fra tiden før 1788, da Kongevejen blev anlagt. Herved blev landsbyens hidtidige veje til Rørtang og Nyrup skåret over og i stedet erstattet af en ny vejføring, den nuværende Mørdrupvej fra Ærtebjerggård frem til Kongevejen.

1774 får vi i Hoffmanns nye udgave af Pontoppidans gamle »Danske Atlas« følgende beskrivelse af Mørdrup landsby: »Mørdrup. 9 gårde, 2 boel og 3 huse«, idet landsbyen samtidig karakteriseres som den største på egnen.

Gamle kort er gode til at fortælle historie. Dette kort over kysten mellem Humlebæk og Espergærde stammer fra 1713 og er optegnet i forbindelse med etableringen af nye forsvarsværker (skanseanlæg) for at undgå en gentagelse af svenskernes invasion i år 1700. Der ses derfor nyopførte skanser henholdsvis ved Humlebækkens udløb i Øresund, ved Babylone Skov, ved Tibberup bakke og ved Søbæk bro, ligesom der ligger en stor skanse nord for Espergærde. Endelig ses endnu markeret rester af Carl XII's skanser langs med Tibberup bakke, på grænsen ned mod Svinebækkens løb (det nuværende Hornbækvejs-forløb).

(Kortet findes i dag i Forsvarets Bygningstjenestes arkiver).

Hvorledes livet formede sig for beboerne i Mørdrup ved vi ikke så meget om. De personer, som vi hører mest om, er utvivlsomt dem, der på den ene eller anden måde faldt udenfor, enten fordi de forbrød sig mod love og bestemmelser og blev straffet herfor – eller fordi de ikke passede fæstegården efter forskrifterne.

Det gælder f.eks. Peder Nielsen på »Bybjerggård«, der 1745 blev stævnet, »fordi han forsømmer sin gård, han har i fæste«. Det viste sig ved den efterfølgende retssag, at kreaturer og redskaber kun var 65 Rdl. 5 Mark 1 Skilling værd, men at der behøvedes 100 Rdl. 4 Mark for at sætte gården i ordentlig stand igen. Peder Nielsen skyldte i alt 119 Rdl, og efter fradrag af effekterne var hans gæld således 53 Rdl. Den udtømmende beskrivelse af sagen beretter, at »størstedelen af hans jorder var »udørcket, ey heller i dette Aar har hand saaet det ringeste. Gærderne var itu, saa hans Creaturer gaae ind paa Naboernes Jord«. Sagen sluttede med, at Peder Nielsen blev dømt til at have sit fæste forbrudt, ligesom han skulle betale herskabet de 53 Rdl.

Blandt de ting, som herskabet på Krogerup – som for øvrigt også tidligere kongen – vogtede nøje over, var rettighederne i skovene. I det ene fæstebrev efter det andet understreges det overfor fæsterne, at de ikke må hente træ i skoven, hverken til det ene eller det andet formål, uden forudgående anvisning. Fra tid til anden sker der overtrædelser af disse bestemmelser – og straffen eksekveres konsekvent. 1739 dømmes Hans Nielsen i Mørdrup således for at have kappet toppen af en ung bøg, 6,5 alen over jorden. Han skal betale 2 Rdl. i erstatning til herskabet, og såfremt han ikke er i stand til at betale, da i stedet arbejde med skubkærren på Kronborg i »aatte dage«. Formentlig har Peder Nielsen ikke haft større økonomisk mulighed for at slippe for strafarbejdet på fæstningen.

ANLÆGGET AF KONGEVEJEN

I slutningen af 1700-tallet sker der ganske voldsomme forandringer på egnen, idet det besluttes at anlægge en ny Kongevej som afløser for de hidtidige, der virkelig var forbeholdt »kongelig« trafik (omend forbudt kun med vanskelighed lod sig overholde).

En specielt nedsat »Generalveicommission« – bl.a. bistået af udenlandske eksperter i vejbygning – undersøger op til 1788 mulighederne for at anlægge en ny, bred chausse bl.a. fra Hørsholm til Kronborg. Flere mulige vejføringer er på tale, fra starten bl.a. et vejanlæg langs kysten, som dog hurtigt blev opgivet på grund af, at denne »besværlige vej vil kunne sættes i god og vedvarende stand«. Alternativet var en vejføring et stykke inde i landet, og blandt de muligheder, som blev undersøgt nærmere, var således den kortest mulige linieføring til Helsingør, som tiltalte den tids vejbyggere og som ville have ført vejen direkte gennem Mørdrup landsby.

Slutresultatet blev imidlertid den i dag kendte linieføring, nemlig fra Hørsholm frem til Riishøj (bakken, hvorpå Nybogaard er beliggende), og herfra i en lige linie til Nyrup, hvor vejen svinger direkte mod Helsingør.

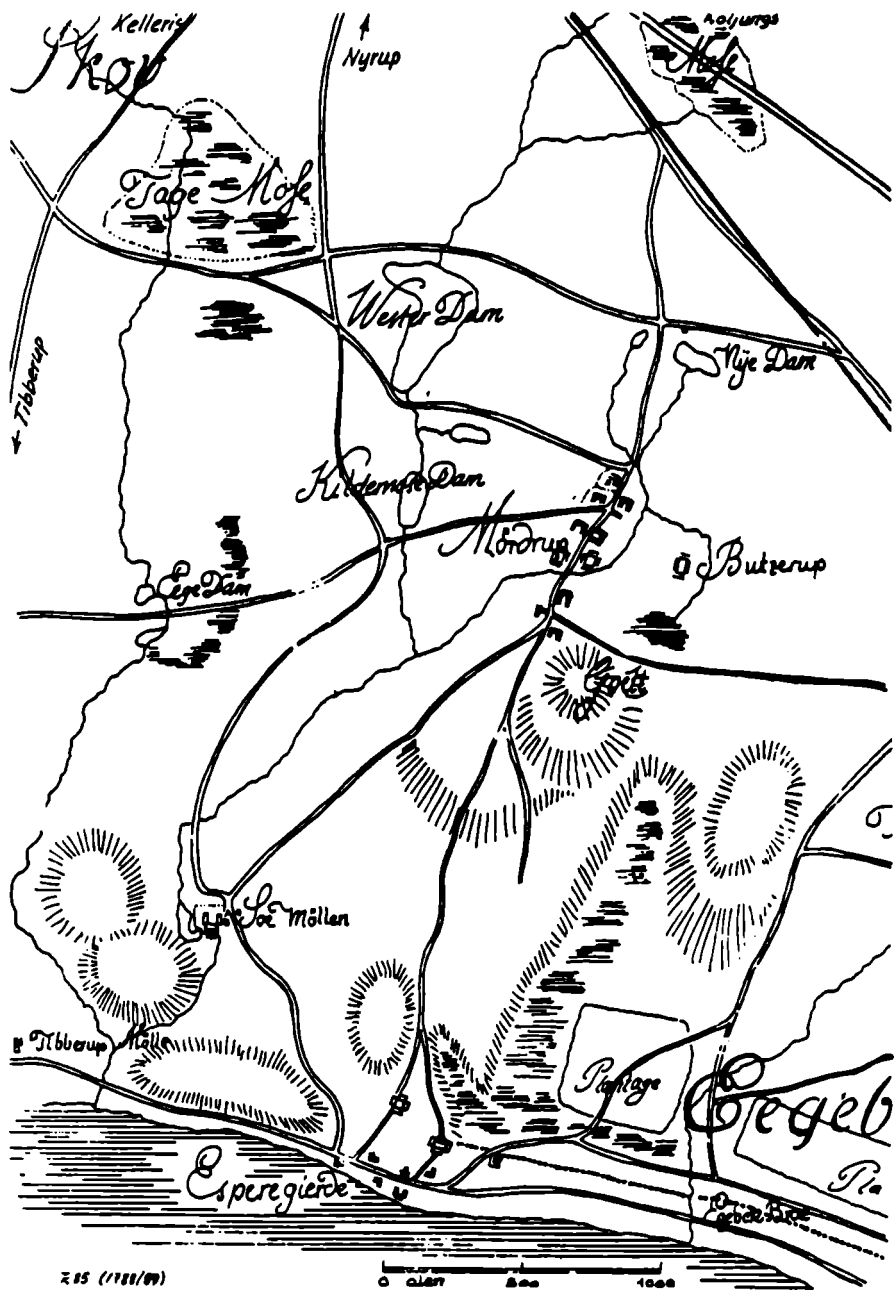
At andre og mere direkte linieføringer har været på tale, fremgår imidlertid dels af kommissionens udarbejdede kort over området, dels af de bemærkninger, hvormed det i sidste ende begrundes, at den »korte« linieføring over Mørdrup ikke er anvendelig:

ANLÆGGET AF DEN NYE KONGEVEJ

De gamle kongeveje, som helt reelt var, hvad navnet antyder, nemlig kongens private veje, som ingen andre oprindeligt måtte benytte uden tilladelse, var en stor forbedring i trafikal henseende, omend den i første omgang ikke kom den lokale befolkning til gode – undtagen når de snød sig til at benytte kongens vej (hvilket de dog også gjorde ret ofte, efter tingbøger m.v. at dømme).

Både Frederik II og Christian IV havde været ihærdige vejbyggere i denne del af Nordsjælland, og disse gamle omhyggeligt brolagte »kongeveje« kan endnu findes i omegnen, henholdsvis for foden af kystskrænten i Egebæksvang og i Nyrup Hegn. Kongevejsanlæggene kulminerede i slutningen af 1700-tallet, da en specielt nedsat »General Vei Commission« blev sat til at udarbejde forslag til nye kongevejsstrækninger, herunder også forløbet fra Hørsholm til Helsingør. En stor del af arbejdet blev overdraget den indkaldte franske arkitekt og ingeniør Marmillod, fra hvis hånd der eksisterer flere farvelagte tegninger af bro- og stenkiste anlæg langs disse sene kongeveje.

1788 forelægger General Vei Commissionen sit forslag til en ny landevej mellem Hørsholm (Üsserød) og Helsingør. Commissionen har blandt de forskellige muligheder bl.a. undersøgt den korteste strækning, som ville have ført vejen direkte gennem Mørdrup landsby, men de mange mosedrag omkring landsbyen har skræmt planlæggerne, som i stedet valgte at foreslå den noget længere vejføring over Nyrup. Mørdrup-linieføringen har dog været så langt fremme i billedet, at den er indtegnet på et af de mange kort fra generalvejkommisionens tid, som i dag befinder sig i Vejdirektoratets arkiv i Rigsarkivet.

Kortet herover er udarbejdet for »General Vei Commissionen« i 1788-89, og det giver ikke alene en godt overblik over nogle af de mulige Kongevejsforløb, men er også en uvurderlig kilde til forståelse af situationen rent lokalt i slutningen af 1700-tallet, i årene umiddelbart inden landsby-udskiftningerne tog fart. Det fremgår af kortet (der her er aftegnet efter originalen i Rigsarkivet), at der på daværende tidspunkt ikke var anden bebyggelse udenfor landsbyerne Esperegierde og Mørdrup end de to gamle mølleanlæg, Tibberup Mølle og Soe Møllen.

Det fornemme farvelagte kort, hvorpå det endeligt besluttede Kongevejsforløb er indtegnet med rødt – »approberet« med kongens egenhændige signatur – under omfattende brug af lineal, lider desværre af den lidt kedelige skavank, at korttegneren må bekende, at det ikke er blevet til på grundlag af en regulær opmåling, således som tilfældet var for de sydligere dele af strækningen. Tingene var begyndt at presse på, og de nordlige dele af Kongevejsforløbet blev derfor kun kortlagt på grundlag af mindre dybtgående besigtigelser i marken. Det kan på denne baggrund være ret så vanskeligt at vurdere, i hvilken udstrækning man tør fæste lid til kortet i alle dets detaljer, såsom antallet og placeringen af landsbyens gårde og huse, omend kortets oplysninger i store træk synes at stemme ganske godt overens med »virkeligheden«, således som den er dokumenteret på anden led.

Kortet giver et ganske godt billede af Mørdrup landsbys karakter af »vejby«, placeret ved en naturlig »bro« over de omfattende vådområder både syd og nord for landsbyen (enge og moser), som også oprindeligt har været med til at give byen dens navn. I øvrigt bemærker man også på dette kort højdedraget Galbjerg, her betegnet som »Goelt«.

DE GAMLE VEJFORLØB

Selvom de gamle vejforløb i Mørdrup landsby ikke er blevet drastisk ændret, er der alligevel i tidens løb sket visse ændringer, bl.a. i tilknytning til anlægget af Kongevejen mellem Hørsholm og Helsingør i slutningen af 1700-tallet, gennemførelsen af Nordbanen i 1860'erne samt ved diverse vejreguleringer om -omlægninger i dette århundrede. På luftfotoet herover af landsbyen med nærmeste »opland« er de oprindelige vejforløb tegnet ind med hvidt, og til højre herfor forklares kort, hvornår de forskellige ændringer i vejforløbene er gennemført.

Helt anderledes omfattende indgreb i landsbyens vejstruktur ville have været resultatet, såfremt Kongevejen var blevet placeret klods op ad landsbyen, således som det en overgang var på tale i »General Vei Commissionen« i 1788.

Selve landsbygaden har ikke på noget tidspunkt skiftet nævneværdig karakter, når bortses fra de udvidelser, der er blevet gennemført i løbet af de seneste 50 år. Frem til starten af 1920'erne henlå Mørdrupvej fortsat som grusvej – uden nogen form for fortov, og i et lidt mere slynget forløb end i dag. Ved de udførte reguleringer er der endvidere sket mindre ændringer af landsbygadens længdeprofil, idet vejen bl.a. er blevet hævet omkring gadekæret og ved »Balletmesterens Hus«.

Frem til slutningen af 1700-tallet endte landsbygaden i en vejgaffel i vest, idet vejen deltes i to grene henholdsvis mod Nyrup og mod Rørtang. Det nuværende Mørdrupvejs-forløb frem til Nyrup Hegn må være etableret i forbindelse med anlægget af Kongevejen mellem Hørsholm og Helsingør i slutningen af 1700-tallet, hvorved de gamle vejforbindelser mellem landsbyerne blev overskåret. De oprindelige vejforløb kan dog stadig konstateres i terrænet, både omkring »Kohavegård« og på den modsatte side af Mørdrupvej.

Mod øst havde Mørdrupvej tidligere et andet forløb, idet den i en blød bue fra »Mariehøj« på bakkens top gik direkte over i den nuværende Fredensvej. Først ved en vejomlægning og viadukt-byggeri under Kystbanen 1920 fik Mørdrupvej på denne strækning sit nuværende forløb. På luftfotos kan man den dag i dag i »Søbækgaard«s park skimte spor af den tidligere vejstrækning. På ældre kort (bl.a. matrikelkortet 1810) fremgår det i øvrigt, at vejforløbet op ad bakken ikke har ligget helt fast, men øjensynligt er blevet flyttet flere gange.

Nord om »Mariehøj« førte tidligere en lille vej frem mod øst til »Ellekilde Hus«, beliggende omtrent, hvor den gamle præstebolig er placeret på hjørnet af nuværende Mørdrupvej og Roligheds Allé.

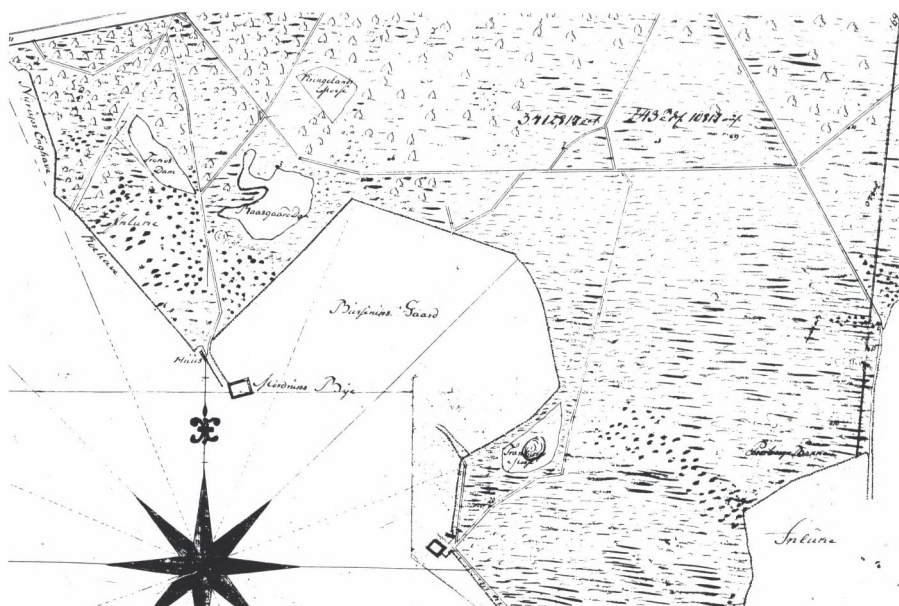
Den eksisterende »Mørdrupvænget« (tidl. Nirvanavej) var landsbyens oprindelige forbindelse til Flynderup, ligesom Hovvej hører til de oprindelige vejanlæg i området. Omkring Nørremarken gik endelig en vej fra mod syd i retning af Søbæk Mølle, ligesom der synes at have været forbindelse til »Rolighed« – og herfra videre til Toelt og Nyrup – ad en vej, stort set identisk med den eksisterende sidevej til Mørdrupvej ved forsamlingshuset. Vejen fortsatte langs Bybjerggårds hegn og kan endnu erkendes gennem det digeforløb, der strækker sig sydpå mod »Rolighed«.

Overfor Hovvej førte en smal vej direkte ind til »Busserupgaard« og videre over jernbanen til Kongevejen, Nyrup Hegn og Rørtang Overdrev.

»Den korteste Linie blev vel fra Riishøy forbi Tuelt over Mørdrup til Rørtang, og derfra mod Helsingør, men foruden, at Situationen imellem liden Tuelt og forbie Mørdrup er meget igennemskåret af Damme og Moser samt ujævn Mark, som ville forhindre Veiens Anlæg i den lige Linie, og forøge Arbeidet og Bekostningerne«, vil det være fordelagtigst, at da Veien imellem Fredensborg og Helsingør går igennem Nyrop, at den nye Vei blev udlagt således, at disse to Veie ved Nyrop kunne forenes, omendskjønt Veien fra København derved bliver henimod 1000 Skridt længere end om Strandveien blev fulgt.«

Selv om vejen – med kongelig approbation – blev anlagt omtrent i den af kommissionen foreslåede linieføring og derved ikke direkte kom til at berøre Mørdrup, betød vejanlægget, som udførtes bl.a. som hoveriarbejde af egnens bønder i perioden 1779-1793, dog på anden vis en ændring i landsbyen, idet den nye, 20 alen brede landevej

På et kort fra 1783 – visende »et stykke af Nordskovs-overdrevet – angives de yderste gårde i Mørdrup helt tydeligt – inden landsbyens udskiftning. Den oprindelige gård 1 (senere Grydemosdegård) ses placeret over for den nuværende smedie, mens det i den anden ende er »Ærtebjerggård« samt »Vejmandens Hus«, der ses anført som landsbyens oprindelige yderpunkter.

overskar landsbyens hidtidige forbindelsesveje mod vest (til Nyrop og Rørtang). Den tidligere landsbygade, der indtil da fortsatte via Mosehusvej og langs den nuværende Kohavegårds skel mod Nyrop (hvor sporene stadig kan findes), må derfor antages forlagt nordpå til den nuværende vejføring i forbindelse med disse omfattende vejanlæg.

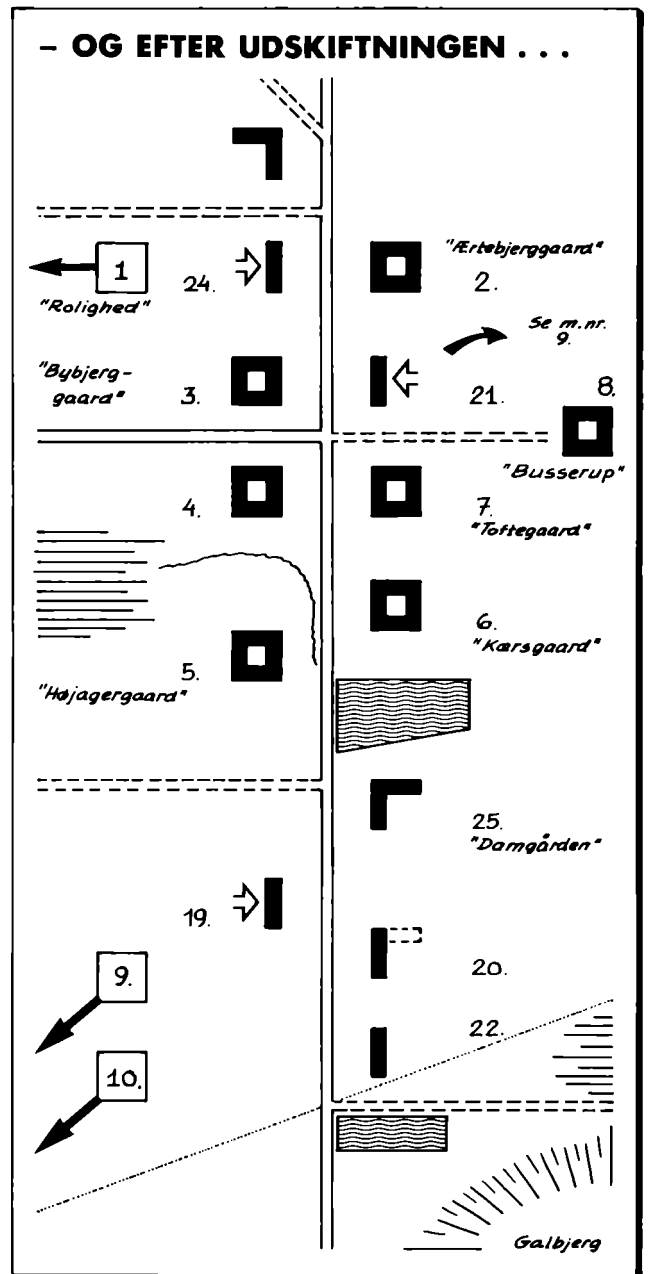
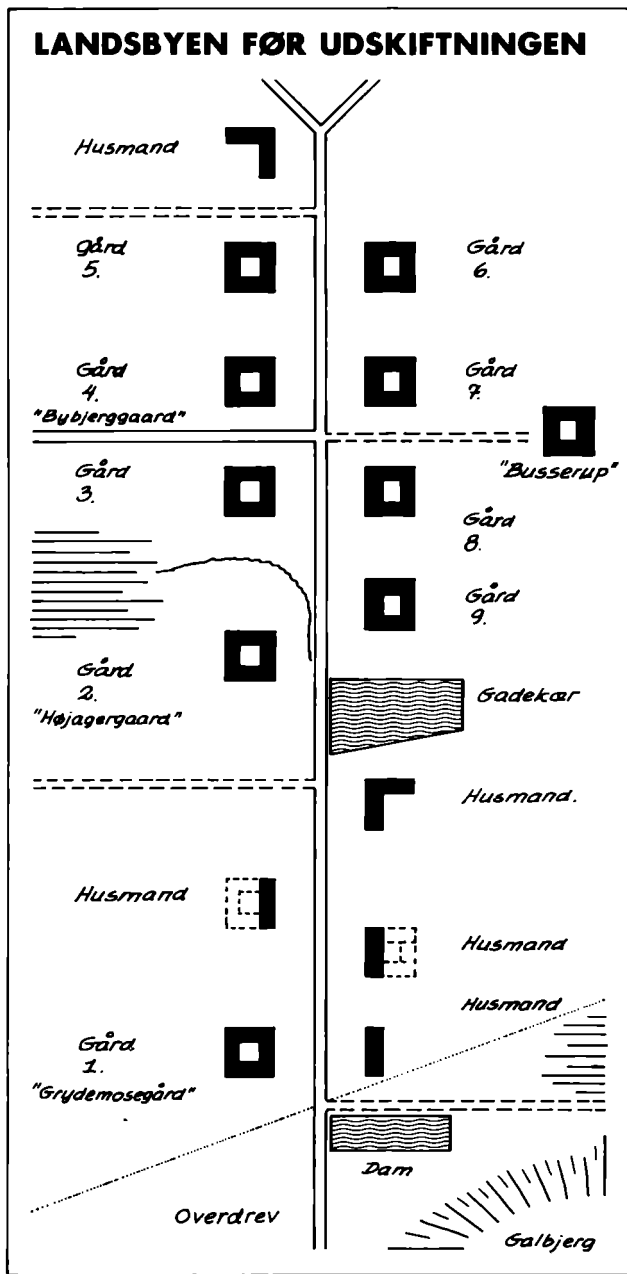
I forbindelse med færdiggørelsen af Kongevejs-anlægget blev det besluttet at lade opkræve bompengge for kørsel på denne såvel som de andre nye »hovedlandeveje« på Sjælland og Fyn. Til det formål blev der opført bomhuse henholdsvis ved Niverød og ved Rørtang, hvorpå retten til at opkræve bompengge blev forpagtet bort. Bompenggesystemet vedblev – omend det lige fra starten var stærkt forhadet – at være i kraft helt op til midten af 1800-tallet.

LANDSBYENS UDSKIFTNING

Det har endnu ikke været muligt at finde det ganske væsentlige dokument i landsbyens historie, som dokumenterer, hvorledes udskiftningen og opløsningen af landsbyfællesskabet udgør: Udskiftningsforretning og udskiftningskort. Det foreligger dog dokumenteret (i en godsindberetning fra 1804), at Mørdrup er blevet udskiftet som en af de sidste landsbyer i Tikøb sogn i 1791, idet selve opmålingsarbejdet er foretaget af landmåler Egebeck, mens landinspektør Fensmark har stået for selve udskiftningen af landsbyen.

Mørdrup nævnes dog slet ikke i de opgørelser henholdsvis over allerede udskiftede landsbyer og bebyggelser, hvor udskiftning umiddelbart kunne gennemføres, som den såkaldte »Lille Landbo-kommission« lader udarbejde som grundlag for sin virksomhed. Tilsvarende er der ingen henvisninger at finde til landsbyen gennem kommissionens »arbejdsår«.

Selv om udskiftningsforretningen eventuelt er bortkommet og kortet ligeledes, kan selve udskiftningens forløb dog rekonstrueres i store træk på grundlag af de allerede fundne oplysninger, kort og

Udskiftningen af Mørdrup landsby fandt sted i 1791, som en af de sidste landsbyer i Nordsjælland, hvis udskiftning blev administreret af den såkaldte »lille landbokommission«. Opmålingen blev forestået af landmåler Egebeck og selve udskiftningen af landinspektør Fensmark, fremgår det af en godsindberetning fra 1804. Undersøgelser af kommissionens papirer i Rigsarkivet samt diverse arkivalier i Landsarkivet har dog ikke bragt hverken udskiftningsforretning eller udskiftningskort til veje, hvilket gør det vanskeligt at få et helt eksakt og detaljeret billede af landsbyen før udskiftningen. Under den lille landbokommission er langt hovedparten af de omgivende landsbyer også udskiftet, bl.a. Tibberup, Rørtang, Gurre og Nyrup, de fleste dog langt tidligere end Mørdrup.

LANDSBYEN FØR OG EFTER

Selvom det (endnu) ikke er lykkedes at finde udskiftningsforretningen for Mørdrup, endsige de i sin tid i tre kopier udarbejdede udskiftningskort, kan man dog af diverse arkivalier slutte sig til en hel del om, hvilke ændringer i landsbybilledet, udskiftningen har medført. Det er denne før-og-nu situation, der er søgt gengivet på de to »skematiske« kort herover.

Kortet til venstre gengiver landsbyen, som den har taget sig ud, inden udskiftningen fandt sted, med de ni egentlige gårde, som kendes helt tilbage fra gammel tid (plus Busserup) liggende langs landsbygaden. På kortet er også angivet landsbyens oprindelige gårdnummerering, således som den bl.a. benyttes i Krogerups desværre ufuldstændige fæsteprotokol, hvorimod det indtil nu fundne arkivmateriale ikke giver basis for med rimelig sikkerhed at hæfte numre på landsbyens husmandssteder, gade- og indsiederhuse.

Placeringen af gård nr. 1, »Grydemosegaard«, må kun betragtes som omtrentlig. Med punktering ved nogle af de nærved liggende husmandssteder er det søgt vist, at gården også kan have været identisk med et (evt. flere) af de husmandssteder i denne ende af landsbyen, som også træffes efter udskiftningen.

Til højre er landsbyen tilsvarende vist skematisk umiddelbart efter udskiftningens gennemførelse, nu med de nye matrikelbetegnelser hæftet på ejendommene. Den stiplede linie nederst angiver det tidligere overdrevsdi

Frem til landsbyens udskiftning var der ingen bebyggelse uden for selve landsbyområdet, når bortses fra Søbækhuset, hvor Johs. Ewald opholdt sig (nødtvungent) i en periode i slutningen af 1700-tallet. Her skrev han bl.a. den velkendte »Ode til min Moltke«, ejer af den udflyttede gård »Rolighed« og senere landets statsminister.

dokumenter: Af landsbyens gårde flyttes tre helt uden for byen, nemlig Rolighed, Grydemosegård og Lerbjerggård, de tidligere gårde nr. 5, 7 og 1. For den resterende del af landsbyen bliver der tale om en såkaldt »stjerneudskiftning« (med visse modifikationer), samtidig med at der i selve landsbyen og den nærmeste omegn oprettes et antal nye husmandssteder.

FOLKETALLET SIDEN 1787

Fra slutningen af 1700-tallet kommer de tilbagevendende folketællinger til som et nyt kildemateriale til forståelsen af landsbyens udvikling. Den første egentlige folketælling gennemføres 1787, og for Mørdrup afslører folketællingslisterne, at landsbyen på daværende tidspunkt – inden udskiftningen – bestod af 21 husstande med i alt 107 personer. Det skal dog nævnes, at såvel Busserup som Søbæk Mølle figurerer som selvstændige bebyggelser i folketællingsresultatet.

Oeders Efterretninger – en indberetning fra de lokale præster til centralforvaltningen i 1771 – giver på et tidligt tidspunkt – inden landets første egentlige folketælling i 1787 – en hel del spændende oplysninger om befolkningen på stedet, aldersforhold, hvem der var gift 1., 2. og 3. gang m.v.

Den næste tælling, der gennemføres 1801, dokumenterer, at der nu er ved at komme gang i udviklingen. Antallet af husstande opgøres nu til 28 (inklusive Busserup) og byens samlede indbyggertal andrager nu 159.

Herefter fortsætter udviklingen op gennem århundredet, med folketællingslisterne med ca. 10 års mellemrum som den fornødne dokumentation.

Folketællingerne afslører imidlertid ikke alene antallet af husstande og indbyggere. De viser også noget om befolkningens levevilkår på landet på tællingstidspunkterne.

Således er det slående, at såvel kvinder som mænd på landsbyens

Mørdrup					
Niels Borge Jensen	Louise	28	17/2	22	17/2
Peder Nielsen	Louise	37	17/2	49	20/2
Lars Jørgensen	Louise	33	17/2	35	17/2
Johann Hank	Louise	24	17/2	49	20/2
Hans Jørgensen	Louise	46	20/2	32	17/2
K. Ole Jørgensen	Louise	33	17/2	30	17/2
Borge Jørgensen	Louise	51	17/2	48	17/2
Peder Jørgensen	Louise	63	17/2	56	17/2
K. Ole Jørgensen	Louise	51	20/2	45	17/2

MØRDRUP I ÅR 1810

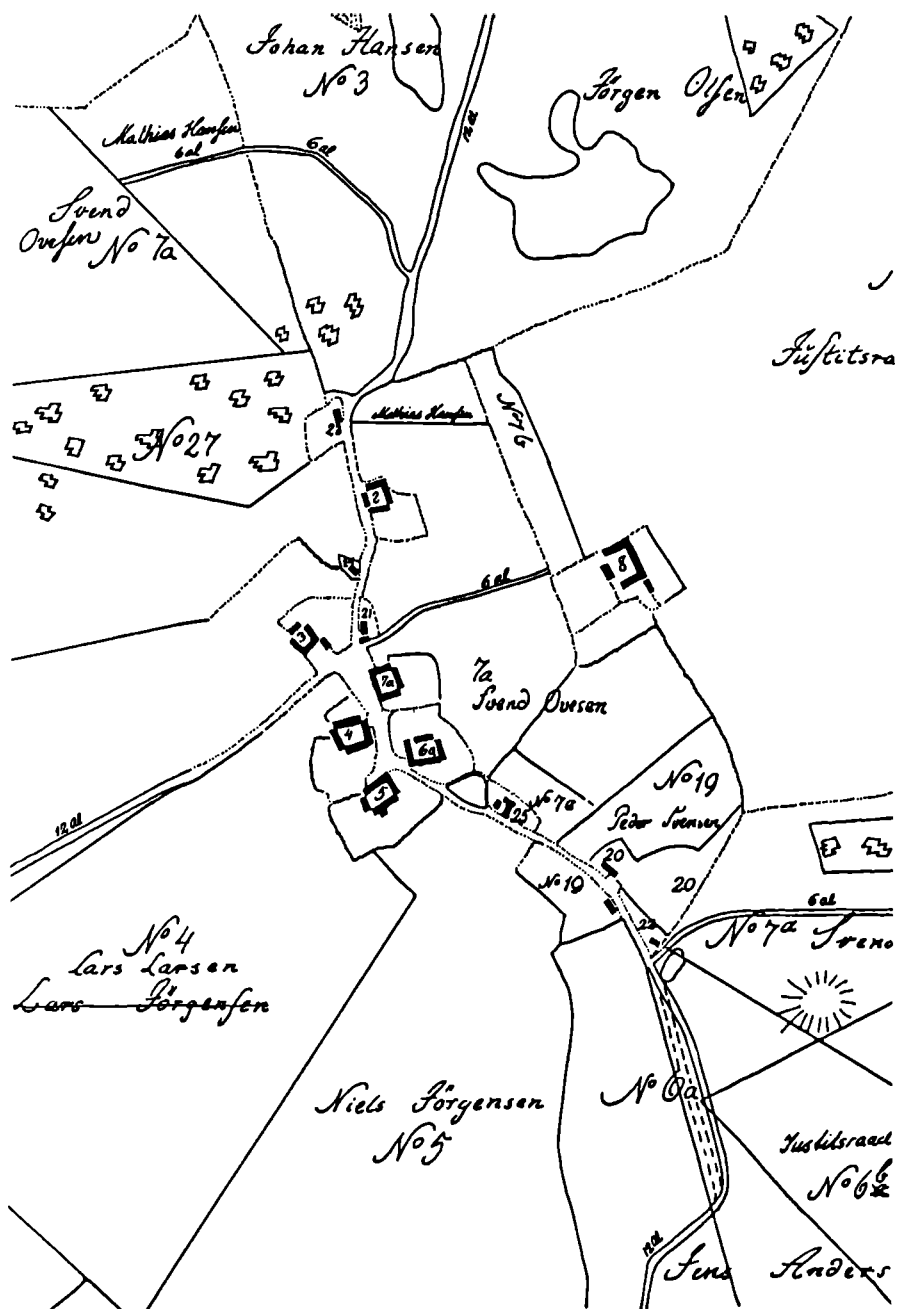
Strukturen i Mørdrups matrikelopbygning forekommer umiddelbart ikke at være ganske indlysende, men ved nærmere eftersporing synes alt dog at have en helt naturlig forklaring. Når »Rolighed« får matrikelnummeret 1 – på trods af at ejendommen hører til udflyttergårdene, er årsagen formentlig den enkle, at gården på matrikulerings-tidspunktet indehaves af en adelig familie (Moltke) og som følge heraf får denne form for »positiv særbehandling«.

Matrikelnumrene 2 - 7 anvendes herefter til de gårde, der fortsat er beliggende inde i selve landsbyen, mens »Busserup«, der først på dette tidspunkt »indlemmes« i Mørdrup, får matrikelnummer 8. De to øvrige gårde, der begge flytter ud til den tidligere Strandvang, får numrene 9 og 10.

Matrikelnummeret 11 gives til »Søbækhuset« (Søbæk Mølle), 12 - 18 benyttes til de nyetablerede husmandssteder, beliggende udenfor selve landsbyen, mens numrene 19 - 25 anvendes på såvel de gamle som de nyoprettede husmandssteder og gadehuse m.v. i selve landsbyen.

Matrikelnummer 26 anvendes til »Mellemvangshuset«, en ældre skovlod oprindeligt hørende til en af landsbyens øvrige ejendomme, mens numrene 27 og 28 benyttes til arealer, der er fælleseje for landsbyens grundejere/gårdmænd, nemlig tørvemosen samt grusgraven ved Nykro ved Kongevejen.

Uden for matrikuleringen opføres som landsbyens fælleseje desuden gadejorden med vandingsstedet, det nuværende gadekær. En del af gadejorden er sidenhen blevet inddraget under nogle af de oprindelige ejendomme som en konsekvens af »hævdvundne« rettigheder.

1810 opmåles landsbyens første matrikelkort af H. Buchhave. Kortet, der først rentegnes nogle år senere og som i dag opbevares i Matrikelarkivet, danner grundlag for matriklen af 1844. I modsætning til 1844-kortet har opmålingskortet fra 1810 den fordel, at der direkte på de enkelte ejendomme er angivet bruger-/ejernavne, arealstørrelser etc.

1810-opmålingen er samtidig det første kort, hvor man får en fornemmelse af landsbyens struktur efter den udskiftning, som bl.a. betyder, at tre af de oprindelige gårde flytter ud. Det drejer sig om matr.nr. 1, »Rolighed«, matr.nr. 9, »Lerbjerggaard« og matr.nr. 10, »Grydemosegaard«. »Rolighed« har før udskiftningen været placeret, hvor den nuværende matr.nr. 24 allerede på 1810-kortet er beliggende, matr.nr. 9 synes at være den oprindelige gård nr. 7, beliggende mellem »Ærtebjerggaard« og grusvejen op til Busserup, mens »Grydemosegaard«s udflytning synes at give grundlag for oprettelse af indtil flere, nye matrikler (husmandslodder): 19, 20 og 22. Selve gården – den gamle gård 1 – var placeret syd for landsbygaden, direkte over for den nuværende smedie, således som det fremgår af et kort fra slutningen af 1700-tallet, optegnet i forbindelse med udskiftningen af overdrevsjorderne. »Grydemosegaard« får sit navn efter den lille »Grydemose« nord for Søbækhuset (ved nuværende Lindevej), som kendes allerede fra markbogen i 1681.

Det første matrikelkort afslører i øvrigt, at udskiftningen af det gamle landsbyfællesskab i Mørdrup er foregået som en regulær stjerneudskiftning med de nødvendige tilpasninger, som »Busserupgaards« beliggenhed i landsbyens periferi har nødvendiggjort. Navnet på matr.nr. 7, »Toftgaard«, stammer formentlig helt tilbage fra udskiftningstiden, idet denne gård ved udskiftningen får tildelt størsteparten af landsbyens tidligere Nørre Toft, omfattende al jorden mellem landsbygaden og Busserups marker.

gårde og til dels husmandssteder på forhånd kunne se frem til indtil flere giftermål. Det var sædvane, at en yngre mand blev gift med den ældre enke på gården – vel også for at sikre godsejeren, at bedriften blev fortsat uden unødige afbrydelser. Ved konens efterfølgende død blev den nu midaldrende mand påny gift, denne gang oftest med en ganske ung kone. Også hun nåede ofte at slide sig selv op gennem det hårde, daglige arbejde, med mulighed for at enkemanden kunne opnå at blive gift 3. gang i en sen alder, atter med en ganske ung kone. Ved hans bortgang var cirklen herefter sluttet – klar til at en ny driftig ung mand fra egnen kunne rykke ind som »husbonde«, med en ældre kone ved sin side og forpligtelser overfor børn fra indtil flere ægteskaber.

Folketællingslisterne bekræfter, at dette langt fra at være enkeltstående tilfælde var det sædvanlige, i det mindste, når man ser på de egentlige gårde. Derimod var det mere sædvanligt for landsbyens husmænd, at de fra starten blev gift med jævnaldrende og kun undtagelsesvis opnåede mere end et enkelt ægteskab.

1787 fremgår det således, at 4 gårdejere/husmænd er gift 2. gang, fem »madmødre« ligeledes, hvortil kommer to enker og en enkemand som eneansvarlige for hver en af landsbyens 21 husstande. 1801 er seks »husbønder« gift 2. gang, tre »madmødre« det samme, ligesom der figurerer en enkelt enke som ansvarlig for en af de i alt 28 husstande.

På trods heraf må det dog nok alligevel betragtes som noget af et særtilfælde, når en af landsbyens beboere, den da 70-årige indsidder og daglejer Jørgen Olsen, i 1801 figurerer som gift første gang med den 27-årige Inger Hansdatter. At der ikke er tale om noget pro forma-ægteskab, fremgår af, at ægteparret har to børn på 4 og 2 år – medmindre forklaringen da er, at den 27-årige kvinde har kastet sin kærlighed på en jævnaldrende nationalsoldat og daglejer, som ifølge folketællingslisten »opholder sig der«.

UDVIKLINGEN 1800-1850

Fra begyndelsen af det 19. århundrede og frem til vor egen tid foreligger landsbyens udvikling fyldigt dokumenteret, ikke alene for så vidt angår beboerne, men også rent bygningsmæssigt. De stadig bedre og nu jævnligt reviderede kort, tilvejebragt først og fremmest gennem det reviderede matrikelsvæsen og Geodætisk Institut, de hyppige folketællinger, mere overskuelige tinglysningsarkivalier, skifteprotokoller og for bygningernes vedkommende tillige brandtaksationerne, gør det nu muligt at komme væsentligt tættere på landsbyen i dens dagligdag.

Medvirkende hertil er naturligvis også, at landsbyens større ejendomme – først og fremmest gårdene – ved århundredets begyndelse frasælges Krogerup gods og i forlængelse af de øvrige i slutningen af 1700-tallet gennemførte landboreformer overgår til selveje.

Store dele af det nævnte materiale er gennemgået i forbindelse med registreringsarbejdet, bl.a. for at få tilvejebragt komplette ejerlister for de enkelte bevaringsværdige ejendomme i landsbyen. For brandtaksationsmaterialet gælder det dog, at det endnu kun i beskedent omfang er analyseret, hvorfor der her ligger en mindre »guldgrube« gemt med eksakte oplysninger vedrørende den enkelte ejendom, hvis bygningshistorie herigennem vil kunne blive yderligere belyst. Der bør lægges vægt på at få indsamlet og registreret disse oplysninger som supplement til det i registrantmaterialet i øvrigt fremdragne materiale.

Kendetegnende for udviklingen i Mørdrup i første halvdel af 1800-tallet er i øvrigt, at landsbyens vækst befolknings- og bygningsmæssigt sker via en form for »knopskydning«, idet større og mindre jordstykker hørende til de enkelte gårde udlejes på op til 99-årige lejemål – med ret for lejeren til både at bebygge og overdrage såvel lejemål som opførte bygninger. En stor del af de mange nye matrikelnumre, der opstår i århundredets 2. halvdel i landsbyen, viser sig netop at have denne forhistorie.

Det var Rostgaard'erne, der skabte det lille Krogerup gods, i øvrigt et af de få private godser, der fik lov at opstå i hele det nordsjællandske område – og godset forblev i samme families eje frem til 1804.

KROGERUP SÆLGER UD AF GÅRDENE

I starten af 1800-tallet begynder Krogerups ejere at sælge ud af bøndergodset. Forud herfor har de første gårdejere og husmænd i Mørdrup fået arvefæsteskøde på deres ejendomme (det første udstedes på »Godthåb«), men i perioden fra 1801 tager salget fart, kulminerende omkring 1805-1806. Herefter er der med tilbagevenden til selvejer-status for landsbyens bønder lagt op til et nyt »spring« fremad for landsbyen – efter århundreders statisk fæstetilværelse.

Krogerup gods omfattede fra 1672 ud over selve Krogerupgaard tillige landsbyerne Mørdrup, Tibberup, Gurre, Ratterup og Ørsholt samt jordegods i Øverste og Nederste Torp. Gennem Hans Rostgaards ægteskaber tilførtes yderligere øerne Sejerø, Nekselø og Anholt, ligesom der under godset hørte ejendomme i Esbønderup og Maarum sogne. Disse sidste ejendomme blev god 1721 mageskiftet med kronen, der til gengæld til Krogerup overdrog bl.a. Søbæk Mølle og andet gods i Tikøb sogn, som kronen ellers havde holdt fast på ved godsets opståen.

Kun i de første to generationer var Rostgaard-navnet imidlertid direkte knyttet til Krogerup, idet godset i 1770 – efter henholdsvis Frederik Rostgaards og hustruen Conradine Revenfelds død – via datteren Conradine Sophie tilfaldt familien Masius, der var blevet adlet under navnet von der Maase.

Efter svenskernes hærgen på Krogerup og i omegnen i år 1700 havde Frederik Rostgaard ladet gården bygge op påny, men den nuværende hovedbygning stammer dog fra den allerførste del af von der Maase-tiden, idet den blev opført af Frederik v.d. Maase, under hvem godskomplekset i øvrigt atter samledes ved arv efter i en kort årrække at have været splittet op på flere grene af familien.

1798 fik Frederik A.A. v.d. Maase tilladelse til at frasælge Sejerø og Nekselø, og to år senere bevilgedes der ham kongelig tilladelse til at afhænde hele stamhuset, som han ikke mente sig i stand til at varetage driften af. På baggrund heraf erhvervedes Krogerup i december 1804 af generalløjtnantinde Pauline Sehested, f. Fabritius-Tengnagel, for 74.000 rigsdaler, ligesom Nekselø og Sejerø nu frasolgt. Af stamhuset blev i v.d. Maase-familiens eje frem til vor egen tid kun øen Anholt.

Pauline Sehested blev kun på Krogerup i seks år, idet godset allerede 1810 videresolgt til etatsråd Constantin Brun (skøde 1813), i hvis familie Krogerup herefter forblev frem til 1942, da ejendommen overtoges af Statens Jordlovsudvalg.

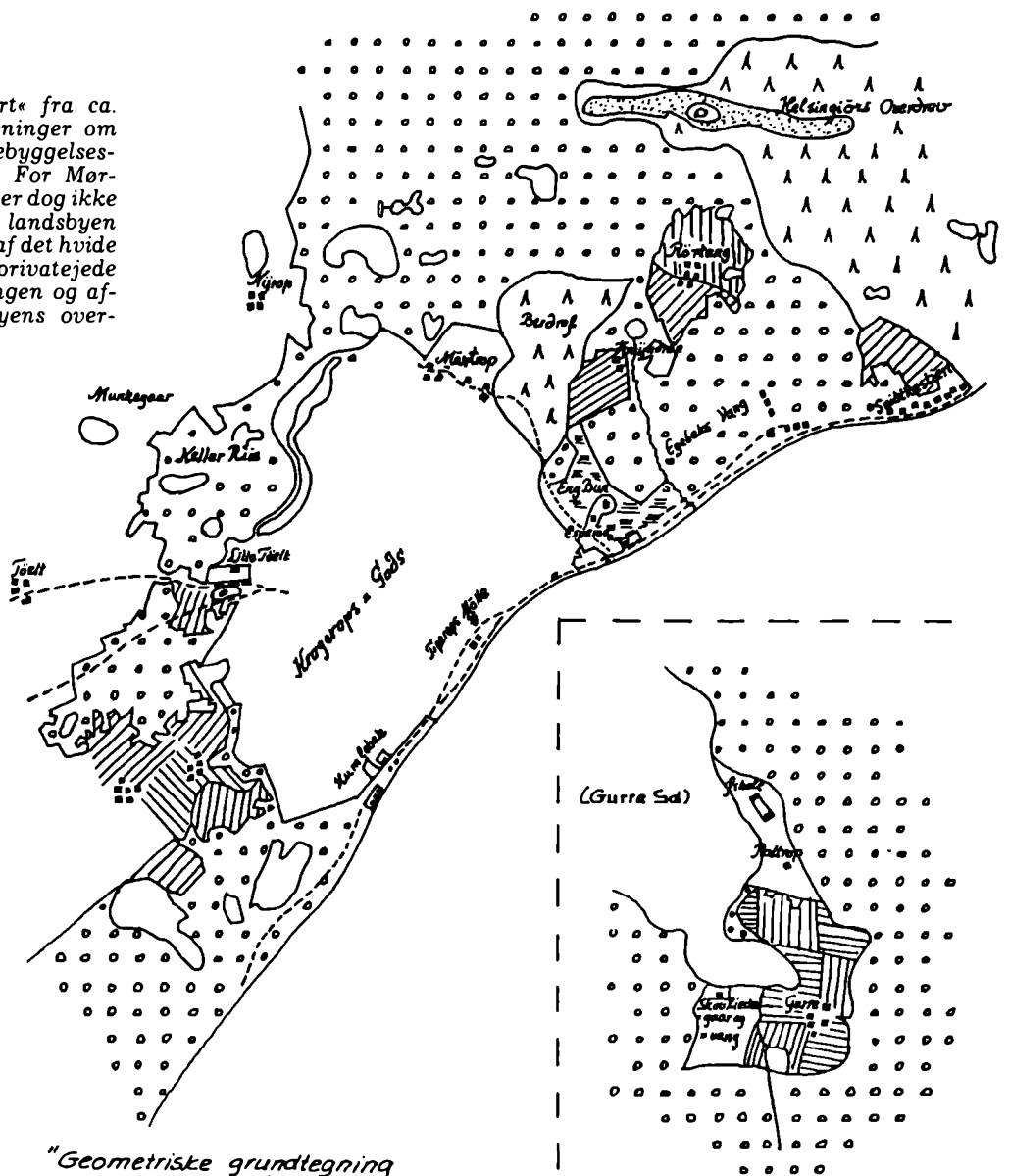
Trods den korte ejertid kom Pauline Sehesteds overtagelse af Krogerup til at få en ganske væsentlig betydning for den lokale befolkning, herunder også for beboerne i Mørdrup, der da endnu var godsets største samlede bebyggelse. Under Pauline Sehested indledtes nemlig et omfattende frasalg af det under Krogerup hørende bøndergods, i første omgang de mange bøndergårde i landsbyerne.

Med hvilken hast, der i de seks år er blevet solgt ud af bøndergodset – fortrinsvis til de hidtidige fæstere – fremgår af opgørelser henholdsvis ved Pauline Sehesteds og Constantin Bruns overtagelse af Krogerup. 1804 opgøres godsets tilliggende af bøndergods (fæsteejendomme) til totalt godt 70 tdr. hartkorn, hvorimod det tilsvarende tal ved overdragelsen i 1810 (1813) er faldet til ca. 13 tdr. hartkorn. Tilsvarende var der ved frasalg sket en reduktion af selve hovedgårdens tilliggende. Godsets samlede tilliggende ved Brun'ernes overtagelse af Krogerup dokumenteres udførligt bl.a. af en jordebog fra 1813, som i dag befinder sig på landsarkivet.

I de umiddelbart følgende år fuldbyrdedes yderligere nogle enkelte frasalg af bøndergårde, hvorimod Krogerup under Brun'erne beholdt de egentlige huse og husmandssteder i landsbyerne endnu i mange år.

At der ikke generelt er tale om, at Krogerup frigør sig fra godsejerforholdet til landsbyen, fremgår af, at det stort set kun er de egentlige gårde, der sælges fra godset. Derimod beholder Krogerup endnu en tid de mindre huse og husmandssteder, for fleres vedkommende til op mod slutningen af 1800-tallet. Det sidste arvefæsteskøde for en ejendom i Mørdrup udstedes således af godsejeren på Krogerup så sent som 1882.

»De Langenske Skovkort« fra ca. 1765 giver mange oplysninger om skovenes udbredelse, bebyggelsesforhold samt navnestof. For Mørdrups vedkommende er der dog ikke så meget at hente, idet landsbyen blot er anført som en del af det hvide felt, som udgøres af det privatejede Krogerup Gods. Placeringen og afgrænsningen af landsbyens overdrevsjord fremgår dog.

"Geometriske grundtegning over Frederik Vtes Revirer udi Cronborger Amt."

Reduceret efter Originalen i Domainekontorets Archiv.
(Den Langenske Forstordning)

K.B5.
(Det Kongelige Bibliotek)

RESTEN AF ÅRHUNDREDET

Op gennem resten af 1800-tallet sker der en kraftig udvikling i landsbyen, som ellers i lighed med tilsvarende bondesamfund synes at have stået »i stampe« siden 15-1600-tallet (bl.a. som følge af svenskekrige, pestepidemier, kvægepest m.v.).

Gennem de sidste tre fjerdedele af det 18. århundrede kommer der ganske mange nye ejendomme – også nye gårde – til i landsbyen, og som et kuriosum kan det nævnes, at Mørdrup på linie med adskillige andre landsbyer specielt her i Nordsjælland også får en ganske pæn tilvækst af de såkaldte »lerstampede huse«, som der dog ikke i dag synes at være nogle tilbage af.

Arkitekten Sven Risom har nøje undersøgt denne specielle bebyggelsesform, der minder en del om moderne betonbyggeri med »glideforskalling«, blot med anvendelse af ler opblandet med halm som byggemateriale. Det første hus af denne type synes opført i Mørdrup 1823, og i resten af århundredet er der med få års mellemrum bygget huse af denne kategori her såvel som i nabolandsbyerne.

Som fornemme, bevarede eksempler på udnyttelsen af denne bygningsteknik i nabolaget kan nævnes de fredede ejendomme »Fairyhill« og »Claythorpe« (bemærk navnet!) ved Nystrup, den sidste opført af den engelske generalkonsul Nic. Fenwick i 1824-28. Ende-

BECKS KORT FRA 1824

Capitain og Adjoint v. Beck signerer 1824 et kort over dette hjørne af Sjælland, omfattende strækningen mellem Kronborg og Nivå og ind til Langstrup i vest. Kortet, der i original opbevares på Geodætisk Institut, er farvelagt og udført med stor akkurate, ikke mindst hvad angår angivelsen af terrænets højdeforhold. Kortudsnittet er her gengivet i et målestoksforhold, der gør det direkte sammenligneligt med kortudsnitene fra 1898 og 1948 på en af de efterfølgende sider.

lig er den store kørelade på Borupgaard ved Snekkersten også en lerstampet konstruktion i traditionel stil. Sven Risom, der selv boede i et ældre, lerstampet hus ved Asminderød, har for år tilbage gennemgået brandtaksationer for perioden 1780-1875 og på det grundlag dokumenteret, at der gennem denne periode – især i landdistrikterne i Nordsjælland, på Lolland-Falster og til dels Fyn – blev opført omkring 4.000 huse af denne karakter.

Sideløbende sker der en gradvis modernisering af landsbyens ældre gårde og huse, idet der i århundredets 2. halvdel gennemføres en fornyelse af de ældre bindingsværksbygninger, der enten erstattes af nye grundmurede bygninger eller blot omsættes i grundmur. Dette er sammen med de mange brande før og omkring århundredskiftet forklaringen på, at landsbyen i dag har så få egentlige bindingsværksbygninger i behold.

1864 anlægges Nordbanen som den første jernbaneforbindelse mellem København (Hillerød) og Helsingør. I første omgang bliver der dog ikke tale om station endsige trinbrædt ved Mørdrup – det sidste kommer først til senere i århundredet. Nordbane-anlægget er med til at give landsbyen sit nuværende udseende på grund af det nødvendige dæmnings-anlæg.

Hele 1800-tallet betegner for Mørdrups vedkommende, som det gælder for store dele af landområderne, en stort set ubrudt vækstperiode, og mod århundredets midte begynder landsbyen da også at tiltrække diverse håndværkere – fra starten naturligvis fortrinsvis de fag, der har en mere direkte forbindelse til landbrugserhvervet. Landsbyen fastholder på denne måde helt hen mod 1800-tallets slutning, da »kolonisationen« udefra af Espergærde-området tager fart, sin position som det befolkningsmæssige tyngdepunkt på egnen.

I øvrigt er det kendetegnende for landsbyens udvikling i denne periode, at der opstår mange nye småejendomme, fortrinsvis beboet af daglejere, »inderster« og husmænd, der tjener til føden ved at tage forskelligt arbejde på landsbyens større gårde.

Allerede tidligt havde landsbyen fået sin egen skole, etableret flere år inden skolereformen af 1814 af herskabet på Krogerup, formentlig efter forbillede fra de rytterskoler, der var oprettet på krongodset. Skolen, der dækkede såvel Mørdrup som Tibberup, blev placeret omtrent midtvejs mellem de to landsbyer på den senere ejendom »Godthåb«, men endnu kendes desværre kun ganske lidt til denne lille, tidlige skole, når bortses fra oplysningerne om bygnin-

Nordbanen blev en realitet 1863/64, men først mange år senere blev trinbrædtet etableret. Dette gamle fotografi viser Mørdrup Led, formentlig omkring århundredskiftet. Ledvogterhuset i baggrunden blev nedrevet for ganske få år tilbage. I øvrigt giver billedet dokumentation for, at jernbanelinien i tidens løb er hævet ganske betragteligt, så den i dag passerer landsbyen på en regulær dæmning.

(Flynderupgård Museet).

gens indretning i en noget senere brandtaksation. Ejendommen blev senere overtaget af et af de store helsingørske handelshuse og overgik herefter til regulære landbrugsformål.

Ved århundredets midte etableredes på helt privat basis endnu en skole i selve landsbyen af Laura Jørgensen. I modsætning til Krogerup-herskabets skole på »Godthåb« er i dette tilfælde den lille, stråtede ejendom bevaret, hvor »Jomfru Jørgensen« assisteret af sin mor holdt skole for landsbyens mindre børn.

I slutningen af århundredet oprettedes endnu en privat skole i landsbyen, drevet af Betzy Svedstrup. Denne skole fik en noget længere levetid end de foregående og var således i drift frem til små 30 år efter århundredskiftet.

I øvrigt betegner 1800-tallets sidste tre fjerdedele også en ændring i landsbyens struktur i den forstand, at håndværk og handel nu også etablerer sig i landsbyen, i første omgang hjulmænd og smed, men senere også handelsvirksomhed, skomager etc. Blandt landsbyens håndværkere kan nævnes Bent »Hjulmand« Peter Jensen, der som korporal deltog i treårskrigen 1848-51. Han mistede herunder det ene ben, men fortsatte ufortrødent de efterfølgende år sin hjulmandsvirksomhed, som senere blev videreført af sønnen, Peter Bentsen.

Blandt de mange håndværkere, der træffes i landsbyen fra omkring midten af 1800-tallet og resten af århundredet igennem, bemærkes fagbetegnelser som skræder, stenhugger – og naturligvis smeden. De først kendte smede i landsbyen er Børge Jørgensen og J.P. Sandberg, der 1847 lejer sig ind i den åbenbart allerede eksisterende (med nedbrændte) smedie, opført i tilknytning til en af gårdene. Denne ældste smedie synes at have haft den samme traditionelle udformning som den endnu i dag bevarede gamle smedie i Ålsgårde.

Mod slutningen af århundredet får landsbyen også en vindmølle, placeret på bakketoppen ved Mørdrupvej i landsbyens østlige ende. Møllen synes imidlertid kun at få en kort levetid, idet den siden viger pladsen for det byggeri, der etableres i forbindelse med G.A. Hagemanns godsprojekt i og omkring Mørdrup.

Op mod århundredskiftet bliver det moderne for bybefolkningen at »ligge på landet«, og selv om Mørdrup ligger for langt inde i landet til at blive et egentligt »landliggerparadis«, oplever landsbyen dog en del »afsmitning« af udviklingen nærmere kysten. Som det er tilfældet andre steder på egnen, vælner beboerne sig i sommertiden til at rykke ud i udhuse og annekser for at give plads til landliggerne inde fra byen i selve hovedhuset. Langt op i vort eget århundrede fortsætter denne tradition for øvrigt i form af sommerpensionat på den ene af landsbyens gårde, ligesom der senere etableres en »herregårdspension« i landsbyen.

BRANDE OG UDFLYTNING

I de to tiår på hver sin side af århundredskiftet rammes landsbyen af flere store brande, som er med til at give Mørdrup dens nuværende præg, idet det medfører, at gårdene syd for landsbygaden i landsbyens centrum forsvinder helt ud af billedet.

Den gamle firelængede Bybjerggård nedbrænder ved en brand omkring 1890, som også synes at rive flere nabobygninger med sig. Såvel gården som naboejendommene genopføres dog, men for Bybjerggårds vedkommende indtræffer endnu en brand i 1920'erne, som spolerer gårdens hidtidige firelængede præg.

De to firelængede gårde på landsbygadens sydside, matr.nr. 4 og 5, brænder også ned til grunden i århundredets første år. Den eksisterende »dampmølle« opstår sidenhen på den ene gårds grund, hvorimod den anden, »Høj(ager)gaard«, i stedet for at blive genopført på samme sted flyttes ud i landsbyens periferi for sidenhen at blive forvandlet til »Søbækgaard«.

VÆKKELSER I LANDSBYEN

Slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af det indeværende er samtidig det tidspunkt, hvor nye brydninger opstår på egnen – mellem forskellige religiøse retninger: grundtvigianisme og Indre Mission. De grundtvigske tanker slår især an hos landbobefolkningen, hvorimod missionen hævdter sig kraftigt i fiskerlejerne langs kysten. Hermed får den gamle konfrontation mellem de to befolkningslag på egnen en ny dimension.

I Mørdrup medfører det bl.a. oprettelsen af et forsamlingshus, opført af en kreds af lokale beboere, der har fået de grundtvigske tanker ind gennem højskoleophold o.l. Senere får forsamlingshuset, der eksisterer sideløbende med en privat friskole, etableret på basis af de samme ideer og for øvrigt med stort set den samme kreds bagved, konkurrence af et missionslokale indrettet i »Dampmøllen« som et supplement til missionshuset i Espergærde.

En central person i landsbyen på denne tid er gårdejer Niels Jeppe Andersen, »Ærtebjerggaard«, der er den drivende kraft bag forsamlingshus-ideen, samtidig med at han også har en finger med i spillet omkring den private skole og det godt et tiår senere etablerede private andelsvandværk, som dog på lidt længere sigt lider en krank skæbne. Heri skal eventuelt findes forklaringen på, at der ikke etableres flere andelsvirksomheder i landsbyen, selv om denne da stadig er af central betydning på egnen.

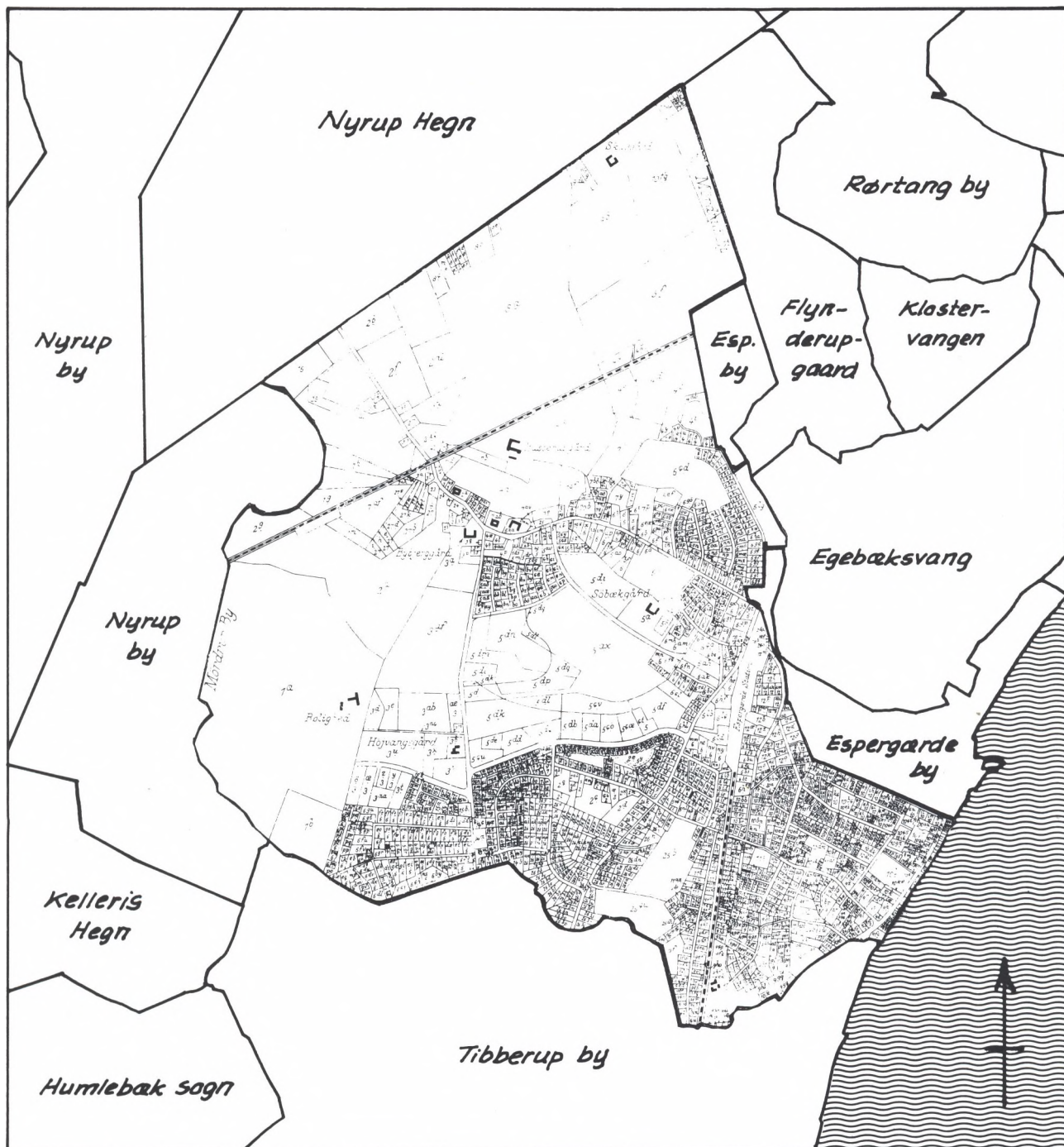
I det lange løb er det missionen i fiskerlejet, der får overtaget, idet det på længere sigt viser sig umuligt at videreføre forsamlingshuset efter de oprindelige ideer. Gennem en lang årrække fungerer forsamlingshuset dog som et naturligt samlingssted omkring møder, gymnastikaftener, undervisning m.v., ikke blot for Mørdrup, men for hele egnen.

Ved udgangen af 1800-tallet bliver Mørdrup gradvis indhentet af Espergærde som det befolkningsmæssige tyngdepunkt som en konsekvens af den kraftige bosætning mellem kysten – siden også begunstiget af anlægget af Kystbanen i årene efter århundredskiftet. Helt op til omkring 1960 fungerer landsbyen imidlertid upåklageligt »i sig selv« med egne forretninger, mejerier etc.

Gradvis begynder den egentlige bydannelse i de dele af Espergærdes og Mørdrups områder, som ligger direkte ned mod Øresund, imidlertid at fortrænge Mørdrups position som hidtidig »hovedby«, og allerede ved århundredskiftet er Espergærde blevet »udviklingsområdet« og Mørdrup reduceret til »bondebyen« med dennes mere begrænsede vækstmuligheder. Under 1. verdenskrig og i årene umiddelbart derefter kommer der dog en vis »byudvikling« i gang, specielt i landsbyens østlige ende.

HAGEMANN'S GODSEJER- PERIODE

I forlængelse af gårdbrandene i starten af vort århundrede tilføres der landsbyen nogle helt nye bevaringsværdier, idet Mørdrup bliver det sted, hvor industrimagnaten G.A. Hagemann forsøger at få afløb for sine »godsejer-drømme«. Via opkøb af større jordarealer, som sammenlægges med den »Højagergaard«, der nu omdøbes til »Søbækgaard«, samt opførelsen af »Søbækgaard«-hovedbygningen på toppen af bakken i landsbyens østlige udkant opstår et nyt, lille »gods« på stedet. Det lykkes dog ikke G.A. Hagemann at få virkeliggjort sine

MATRIKEL-DISTRIKTER

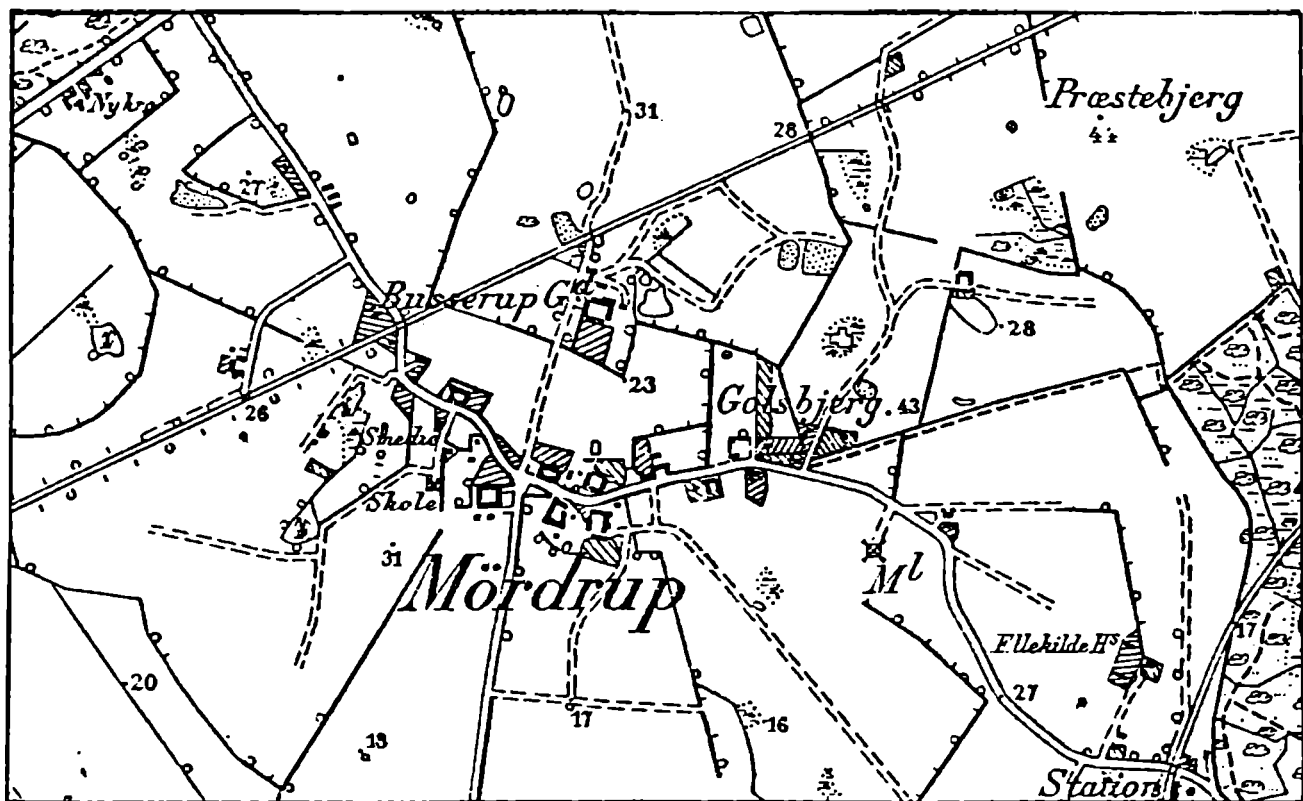
Matrikelnumre og -distrikter gemmer ofte en mængde oplysninger, der viser tilbage til ældre tid, idet der kun i undtagelsestilfælde er sket større ændringer i den matrikelstruktur, der blev gennemført i midten af forrige århundrede (men var forbedret lige fra århundredets start). Ganske mange »bindinger« og ejendomsforhold fra tiden helt før udskiftningerne kan derfor den dag i dag udledes af matrikeloplysningerne.

Den gamle landsbystruktur – og hermed også bondesamfundet Mørdrups oprindelige dominans i forhold til fiskerlejet Esperød/Espergærde fornemmes endnu i områdets matrikelopbygning. Størsteparten af Espergærde-området er endnu matrikulært Mørdrup-parceller, fra Nyrup Hegn til Strandvejen og i syd stadig med Svinebækken (Munkegårds-løbet) som begrænsning ned mod Tibberup by.

Når Espergærde den dag i dag har en enklave liggende mellem Mørdrup og Flynderupgaards jorder, skal det formentlig opfattes som et udslag af fordelingen af det tidligere fælles overdreus-areal mellem bysamfundene Mørdrup, Flynderup og Espergærde. Det skal i den forbindelse nævnes, at der efter arkiv-oplysninger at dømme også lå fælles overdreusjord mellem Mørdrup og Tibberup byer.

Matrikelområdet Klostervangen har sin betegnelse helt fra gammel tid, idet en del af Flynderupgaard-arealerne i sin tid var tilskødet Sct. Marie Kloster i Helsingør og senere blev overført til Helsingør Hospital.

Nyrup bys opdeling i to matrikelområder afspejler den omkring århundredskiftet gennemførte udskillelse af det selvstændige Egebæksvang sogn. Kortet er fra tiden før udskillelsen af Mørdrup sogn, hvorfor det ikke gengiver den senere gennemførte opdeling af Mørdrup bys jorder i to sognedistrikter. Oprindeligt var hele området henhørende under Tikøb sogn.

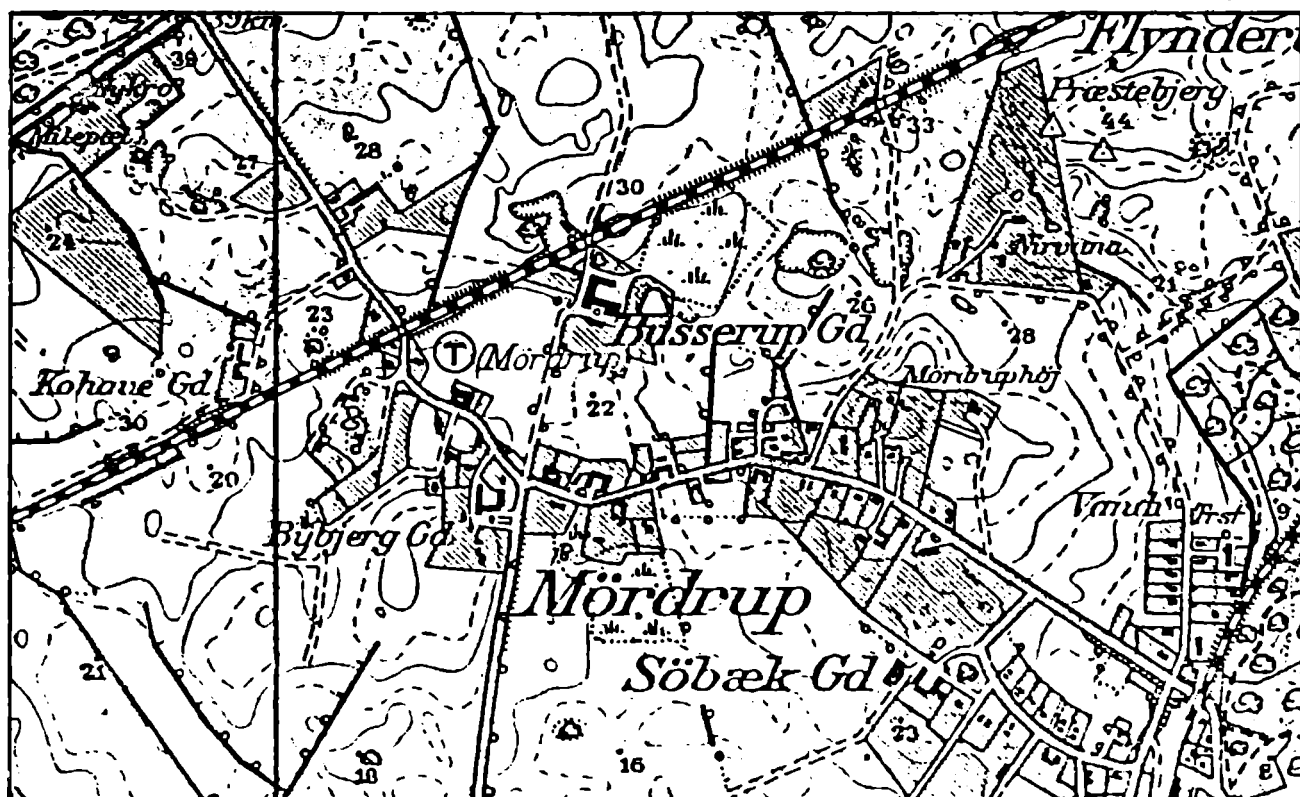

DER ER 50 ÅR TIL FORSKEL

Gengivelserne af de to udsnit af målebordsblade fra Geodætisk Institut (ikke gengivet i oprindeligt målestoksforhold) afspejler, hvor meget lidt, der foregik i landsbyområdet i løbet af dette århundredes første halvdel. Kortet øverst er opmålt 1898 (udsendt to år senere), mens det nederste kort gengiver resultatet efter rettelser 1948 (enkelte rettelser 1965).

Ingen af gårdene er endnu forsvundet i 1898, ligesom smedien på »Alfa« og Frk. Svedstrups skole (Mørdrupvej 125 og 127) begge er markeret. I landsbyens østlige ende ses vindmøllen, placeret hvor nu »Røde Hus« ligger, ligesom man bemærker Mørdrupvejs oprindelige forløb via Fredensvej til stationen. Heller ikke Busserupgaard har endnu skiftet karakter.

På kortet nederst har landsbyen fået trinbrædt, Busserupgaard og Bybjerggaard er begge nyopført efter brand, mens Højagergaard er rykket ud og blevet til Søbækgaard. Hagemanns palæ er kommet til og Mørdrupvej forlagt, og udbygningen af landsbyen er begyndt langs Mørdrupvej i øst.

Ældre folk på stedet kan endnu fortælle, hvorledes landsbyen havde præg af de store, gamle aske-træer langs landsbygaden, hvoraf flere kunne ses helt fra Humlebæk. I dag er der af denne »pragt« kun dette ene, store træ tilbage.

oprindelige »drømme« på stedet, hvorfor han efter nogle år i stedet forlægger sin godsejer-interesse til Sverige.

Inden da har Hagemann-byggeriet – udover de bygninger, det i sig selv har medført – desuden åbnet for en lille, samlet bebyggelse langs den daværende Mørdrupvej (nuv. Fredensvej), som både for så vidt angår de enkelte bygninger som i sin helhed rummer tidstypiske og bevaringsværdige træer.

EN LANDSBY UNDER FOR- VANDLING

Fra starten af dette århundrede er der bevaret en ganske stor samling af beretninger om dagligliv i landsbyen, der på daværende tidspunkt stadig var en velfungerende enhed.

Anna Pedersen, den ene af de to søstre, der i en årrække drev »Damgården«, har fra sin barndom bl.a. fortalt kommuneantikvar Arne Meyling, at køerne blev vandet i gadekæret, når de i flok kom hjem fra marken, og karlene red hestene ud i det for at skylle dyrenes ben.

»Om sommeren kørtes vogne og trillebøre ud i vandet for ikke at blive sprukne i tørken. Af samme grund sattes saltkarrene til sild og kød derud, hvorpå man kunne se landsbybørnene sejle omkring i dem. Der lå nogle store sten, som pigerne bankede tøjet på med banketræerne, når det blev skyllet efter vasken. Desværre fjernede det offentlige stenene, da de gik af brug«.

Til hverdag var bønderne oppe ved 5-tiden om morgenen, »og til morgenmad fik vi »mælkesypper« og kaffe«, fortalte Anna Pedersen i en af de mange samtaler, daværende kommuneantikvar Arne Meyling havde med hende. »Kl. 12 var der middag i borgestuen ved

køkkenet. Karlene sad på lange bænke ved et langt bord, mens pigerne vartede op og spiste ind imellem.« Om sommeren malkedes der bl.a. omkring den nuværende Stokholmsvej, hvor pigerne sås med åg over skuldrene, på det sted, der tidligere var kendt som »Hyrdebakken« (på hjørnet af Stokholmsvej/Mindevej).

Udviklingen siden slutningen af 1800-tallet er rent bygningsmæssigt i øvrigt udmærket dokumenteret gennem de mange kort, billeder og fotografier, som er bevaret.

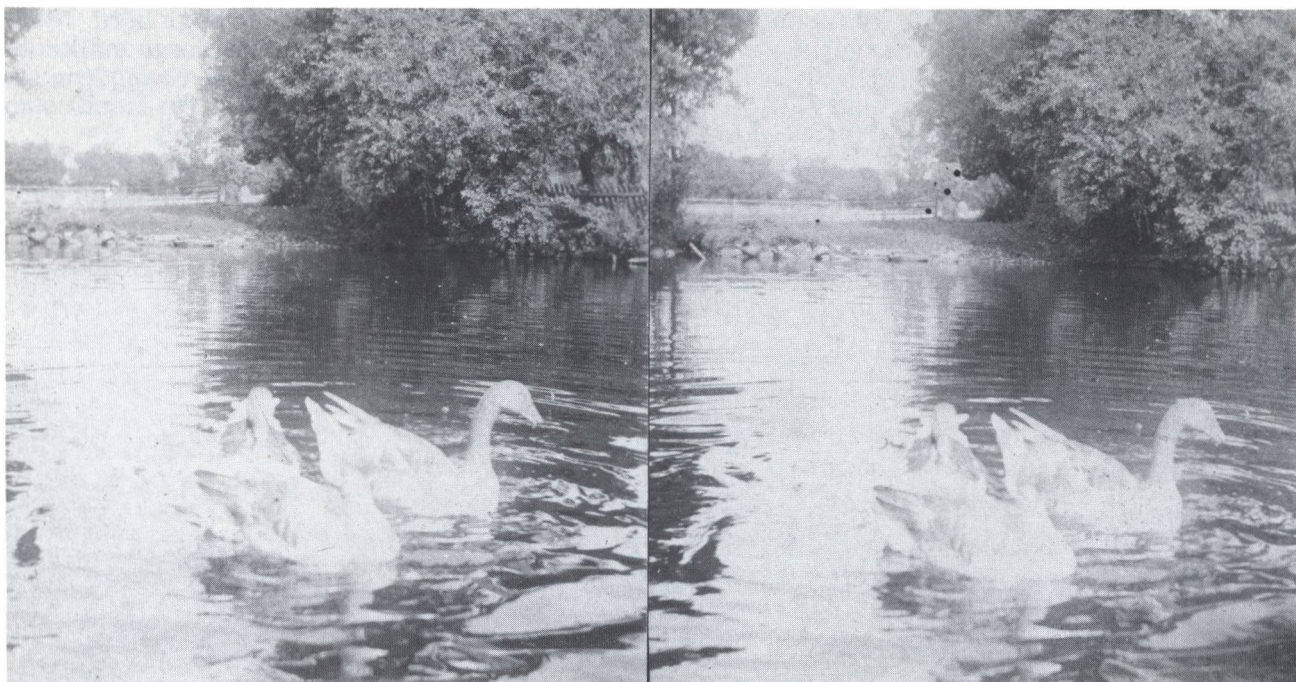
MØRDRUP, TIBBERUP OG ESPERGÆRDE

»Bybjerggård« i vinterdragt – fotograferet ca. 1920. Billedet er et af de eneste bevarede, der viser den lille Bybjerg Mølle på bakketoppen lige syd for gården, inden den blev ødelagt ved et lynnedslag i begyndelsen af 1930'erne.

Espergærde-områdets kraftige udbygning gennem de allersene-
ste 20-30 år har i vid udstrækning forandret landsbyens karakter. Mørdrup er blevet »klemte« og er i dag næsten helt omklamret af nyere parcelhusbebyggelse. Enkelte steder fornemmes dog endnu det grønne landskab som direkte nabo til den oprindelige, lidt spredte landsbybebyggelse.

Denne udvikling er Mørdrup dog ikke alene om i området. Befolkningsvæksten har haft lige så alvorlige konsekvenser for det gamle fiskerleje Espergærde og til dels også for nabolandsbyen Tibberup – men alle steder er der den dag i dag oprindelige værdier tilbage, som bør bevares for eftertiden, dels på grund af deres egne kvaliteter, dels som umistelige led i den »historiske« kæde, som for eftertiden vil kunne anskueliggøre egnens samlede udviklingshistorie.

Gammelt stereoskopfoto fra Mørdrup Gadekær.

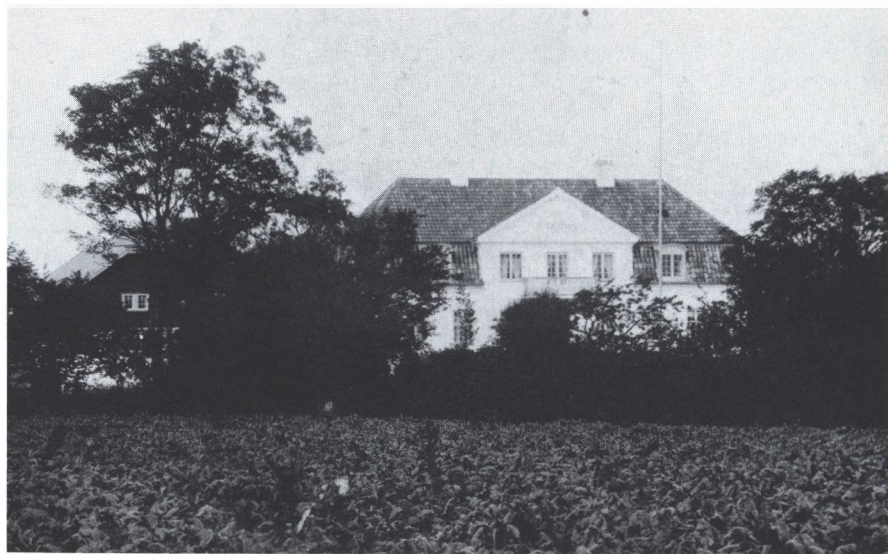
FREM MOD NUTIDEN

Allerede da byudviklingen i området for alvor begyndte at gå hurtigt, i starten af 1960'erne, var der lokale folk, der advarede mod den hastige udvikling, såfremt den ikke i tide blev fulgt op med en registrering af »det, der var«.

En del er blevet registreret, bl.a. gennem den tidligere overlærer og kommuneantikvar Arne Meylings store indsamlingsarbejde, som i dag danner grundlaget for Flynderupgaard-museets samlinger. Ikke desto mindre er landsbyernes og fiskerlejerne historie endnu i stort omfang at betragte som uudforsket område, sammenlignet med den interesse, der gennem tiden er blevet »byens« historie til del.

Lige så vigtigt, som det er at kende baggrunden for byernes historie og udvikling, er det imidlertid at kende de senere opståede bymæssige bebyggelsers »bagland« – også fordi dette er den eneste måde, hvorpå man kan undgå ved fremtidig planlægning og »udvikling« for evigt at miste nogle af de bevaringsværdier, som stadig er til stede. Det gælder ikke blot endnu eksisterende bygninger, men fuldt så meget oprindelige, bevarede landskabstræk, som vil kunne »give liv« til fortiden – og samtidig fungere som et stadig mere nødvendigt fundament for såvel nutid som fremtid.

En af de forbindelser mellem fortid og nutid, som bør søges bevaret, er at finde i landskabets gamle stednavne. Flere af disse har været ved at forsvinde helt ud af billedet i den seneste generations nybyggeri, og det er »11. time«, såfremt det skal lykkes at opspore og videregive disse ofte meget fortællende stednavne til eftertiden.

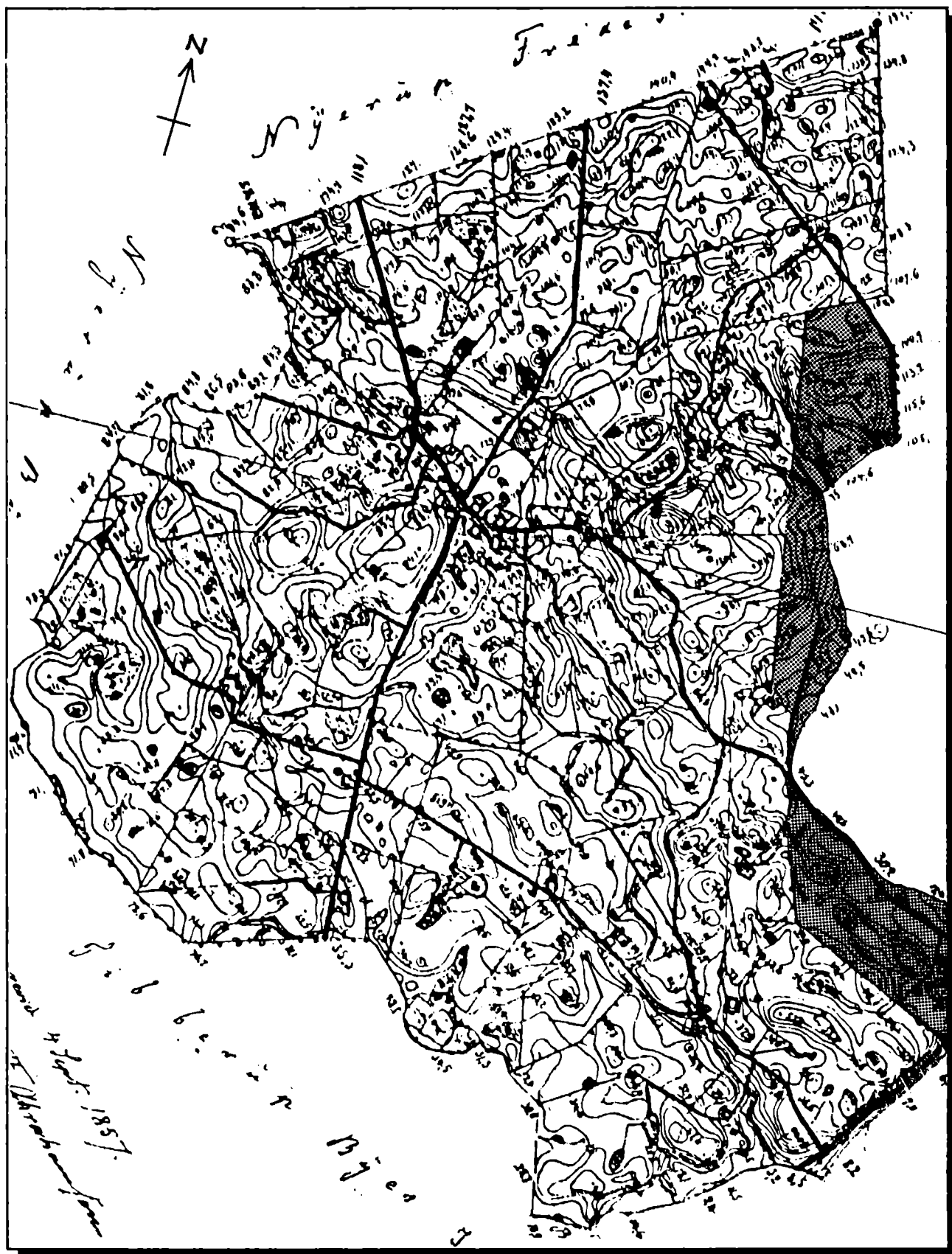

Busserupgård set fra syd – inden den store hovedbygning, der er opført efter en brand i begyndelsen af århundredet – var blevet omgivet af moderne bebyggelse.

LANDSBYENS HISTORIE I KORTE TRÆK

Her er Mørdrup landsbys og egnens historie opført i en kortfattet kronologisk oversigt, som kan lette forståelsen af såvel den forudgående udførligere beskrivelse af landsbyens udvikling igennem tiden og samtidig tjene til at indplacere de efterfølgende bygningsregistrerings-oplysninger m.v. i en overskuelig sammenhæng.

- 1000-1100: Fast bosætning i området. Landsbyen etableres.
1200-1300: Esperød anlægges, formentlig som en »satellitby« (udflytterby) til Mørdrup.
- 1231: Kong Valdemars Jordebog opgør »skoven Ørwith og de byer, der er opstået heraf«, som »kongelev«, dvs. jordegods, der tilhører kongen direkte som kongearv.
- 1466: Mørdrup og en beboer i landsbyen nævnes første gang i de skriftlige kilder (Jes Mordh af Myrdrup).
- 1497: Busserup (Bvtserop) omtales i Esrum Klosters brevbog som værende klostergods.
- 1525: Gurre Slot og Len lægges ind under Krogen (Kronborg) Len efter at have været et selvstændigt len.
- 1560: Frederik II mageskifter med Mogens Krabbe på Vegholm i Skåne og får herved bl.a. Mørdrup, omfattende 12 gårde og et gadehus.
- 1555: Gurre ting flyttes på befaling fra Frederik II til Helsingør sammen med Lynge herreds ting.
- 1562: De årlige markeder i Gurre ophører på kongens befaling (og flyttes til Frederiksborg).
- 1588: Den første bevarede jordebog for Kronborg Len: Mørdrup rummer nu 13 landgildepligtige ejendomme, nemlig 10 egentlige gårde og 3 husmandssteder/gårdsæder.
- 1658: Svensk besættelse. Mørdrup plyndres og hærages.
1660: Skaderne i landsbyen opgøres efter svenskekrigen.
1661: Krogerup tilskødes Hans Rostgaard som »frit« gods som følge af hans fortjenester under krigen, bl.a. deltagelsen i »Kronborgs sammensværgelsen«. Rostgård får desuden en livsvarig pension, som skal udredes af Sundtoldkassen.
- 1672: Sundtoldkassen har ikke kunnet betale Hans Rostgaards pension, hvorfor han i stedet får tillagt Mørdrup, Tibberup, en del af Espergærde, Ratterup og Ørsholt. Krogerup bliver herved til et privat gods.
- 1700: Svensk landgang ved Tibberup – atter plyndring af egnens landsbyer, herunder Mørdrup.
- 1700: Pest i Helsingør. I Mørdrup udstationeres soldater som led i en »jernring«, der lægges omkring den pestramte by. Midlertidigt marked ved Lokkerup.
- 1721: Alvorlig kvæggpest hærger området, bl.a. Mørdrup landsby og Krogerup.
- 1721: Søbæk Mølle og Espergærdes fiskerhuse kommer også under Krogerup som led i et mageskifte med kronen.
- 1772: Bøndernes hoveriforpligtelser afløses (i princippet) af en hoveriafgift i penge (1. trin i landboreformerne).
- 1776: Overdrevsjorderne omkring landsbyerne i området udskiftes. Tibberup by udskiftes året efter.
- 1789-1793: Kongevejen Hørsholm-Helsingør anlægges – vejsystemerne i landsbyens vestende omlægges. Dele af Kongevejen er dog anlagt i årene forud.
- 1791: Mørdrup landsby udskiftes. 3 gårde udflyttes fra landsbyen, og flere nye husmandssteder etableres.
- 1804-1810: Krogerups nye ejer, generalinde Pauline Sehested, frasælger store dele af bøndergodset, bl.a. gårdene og flere huse i Mørdrup, hvoraf hovedparten overtages af de hidtidige fæstere.
- 1810: Første matrikelkort over landsbyens jorder opmåles.
1824: Generalkvartermesterstabens kort over hele området udarbejdes (v/ kaptajn v. Beck).
- 1857: Første opmåling af matrikelområderne med højdekurver udføres som grundlag for det første målebordsblad over egnen.
- 1864: Nordbanen anlægges og åbnes, i første omgang dog uden holdeplads eller trinbrædt i Mørdrup.
- 1880 (ca.): Byvæksten i Espergærde-området begynder at tage fart, samtidig med at Krogerup frasælger de sidste ejendomme i Mørdrup.
- 1890-1913: Landsbyen hærages af flere store brande, der bl.a. rammer matriklerne nr. 3, 4 og 5.
- 1910: »Højagergaard« flyttes ud fra landsbyen. Kystbanen anlægges.
- 1915: En dampmølle etableres i Mørdrup – til afløsning af en tidligere eksisterende vindmølle i landsbyens østlige ende. Her opstår i stedet en del ny bebyggelse.
- 1916: Industrimagnaten G.A. Hagemann opkøber store jordarealer i Mørdrup-området og opfører Søbækgaards hovedbygning. Den nyopførte »Højagergaard« erhverves og ombygges til Søbækgaard avlsgård.
- 1920: Mørdrupvej omlægges med viadukt under Kystbanen – den afsnørede del af den hidtidige Mørdrupvej bliver herved til Fredensvej.

I 1857

I 1857 gennemføres den første »moderne« kortlægning af området. Kortene udarbejdedes matrikeldistrikt for matrikeldistrikt, idet Mørdrup og Espergærde dog betragtedes under et. Højdekurverne er angivet i fod.

1857-kortet for Mørdrup og Espergærde er her for overskuelighedens skyld gengivet i lidt større format end originalen i 1:20.000, der findes i Geodætisk Institut. Espergærde matrikeldistrikt er her forsynet med raster, men kortet gengiver i øvrigt flere af de gamle vejforløb i og omkring Mørdrup landsby, hvoraf nogle naturligvis er forsvundet siden, hvorimod andre danner grundlaget for hele Espergærde-områdets vejnet den dag i dag. Det gælder således Mørdrupvej, Hovvej og Stokholmsvej. Den grundige opmåling, der ligger til grund for kortet, gør det i øvrigt muligt med en ganske stor grad af sandsynlighed at indplacere ældre tiders vådområder i landskabet.

REGISTRANT

At udarbejde en registrant for en landsby af Mørdrups karakter er et ganske omfattende arbejde, som indebærer henholdsvis grundige »studier i marken«, kontakt til beboere og langvarige undersøgelser i diverse offentlige arkiver, på tinglysningskontor og i kommunale sagsakter. På et tidspunkt ligner et sådant projekt mest af alt et puslespil, hvor halvdelen af brikkerne mangler – men lidt efter lidt stykkes brikkerne alligevel sammen til et helt, omend på visse punkter stadig sløret, billede af landsbyens historie og udvikling.

Registranten er udarbejdet som baggrundsmateriale i en planlægnings-situation – ud fra det synspunkt, at ingen planlægning af fremtiden for en bymæssig bebyggelse kan få en lykkelig udgang, medmindre man kender den pågældende bebyggelses interne struktur, dens tilblivelse og efterfølgende udvikling. Forståelsen af disse forhold er ikke mindst nødvendig, når det som for Mørdrups vedkommende drejer sig om udstikning af retningslinier for, hvorledes ganske store bevaringsværdier skal forvaltes.

Arbejdet er for bevaringsforeningens vedkommende ikke afsluttet med udarbejdelsen af denne registrant. Tværtimod er det nok først lige begyndt! De forskellige undersøgelser, som er blevet gennemført i de mange måneder, registreringsarbejdet har stået på, har nemlig bragt meget materiale for dagen også om de dele af den samlede landsbybebyggelse, der siden landsby-udskiftningen er blevet etableret uden for det snævre landsbyområde, som registranten omfatter. Derfor vil det være rimeligt at følge den nu afsluttede registrant op med et tillæg omfattende resten af den ældre Mørdrup-bebyggelse, ligesom det ville være at ønske, at et tilsvarende materiale blev tilvejebragt for de øvrige dele af det samlede Espergærde-område.

Det skal yderligere nævnes, at det omfattende historiske materiale om landsbyen, som er indsamlet i forbindelse med udarbejdelsen af registranten – udskrifter af arkivalier, gamle kort og tegninger m.v. – er afleveret i kopi til Flynderupgaard-Museet og Helsingør Byarkiv – med henblik på at også andre hermed vil kunne få glæde af det. Registranten for Mørdrup landsby er nemlig også en måde (men kun en af mange) at skrive lokalhistorie på. Selvom registranten er blevet til på en ganske dagsaktuel baggrund, er det forhåbentlig i det lokalhistoriske lys og som inspirationskilde for husejerne i deres løbende vedligeholdelse af ejendommene, dens største værdi vil vise sig at ligge på længere sigt.

Ved vurderingen af de enkelte ejendommers bevaringsværdighed opereres i det efterfølgende med to kategorier, A og B. Kategori A omfatter de ejendomme, der i kraft af deres »egenværdi« må betegnes som bevaringsværdige, hvorimod kategori B rummer de ejendomme, der måske ikke isoleret set er bevaringsværdige, men som qua beliggenhed, traditionel husudformning og samspillet med omgivelserne er med til at berige og understøtte miljøet i en sådan grad, at også de bør omfattes af bevaringsbestemmelser.

Registreringsarbejdet har omfattet stort set alle ejendomme i landsbyen, opført frem til 1930-1940, hvorfor også enkelte bygninger er omtalt, selvom de ikke i dag kan indplaceres i en af de to bevarings-kategorier. For flere af disse ejendomme gælder det imidlertid, at spørgsmålet om bevaringsværdighed kunne tages op til nyvurdering efter en nænsom tilbageføring af bygningens ydre til et mere oprindeligt udtryk. Tilsvarende er der ejendomme, som i dag må indplaceres i kategori B, men som ved en tilbageføring naturligt ville finde deres plads i kategori A.

I tilknytning til vurderingen af de enkelte ejendomme er det i øvrigt bygning for bygning forsøgt at give enkelte råd og vink med hensyn til, hvorledes eventuelle forbedringer af bygningens udtryk, dens omgivelser m.v. kunne gennemføres i den løbende vedligeholdelse, ved fremtidige renoveringer m.v.

Mørdrupvej 69 - 73

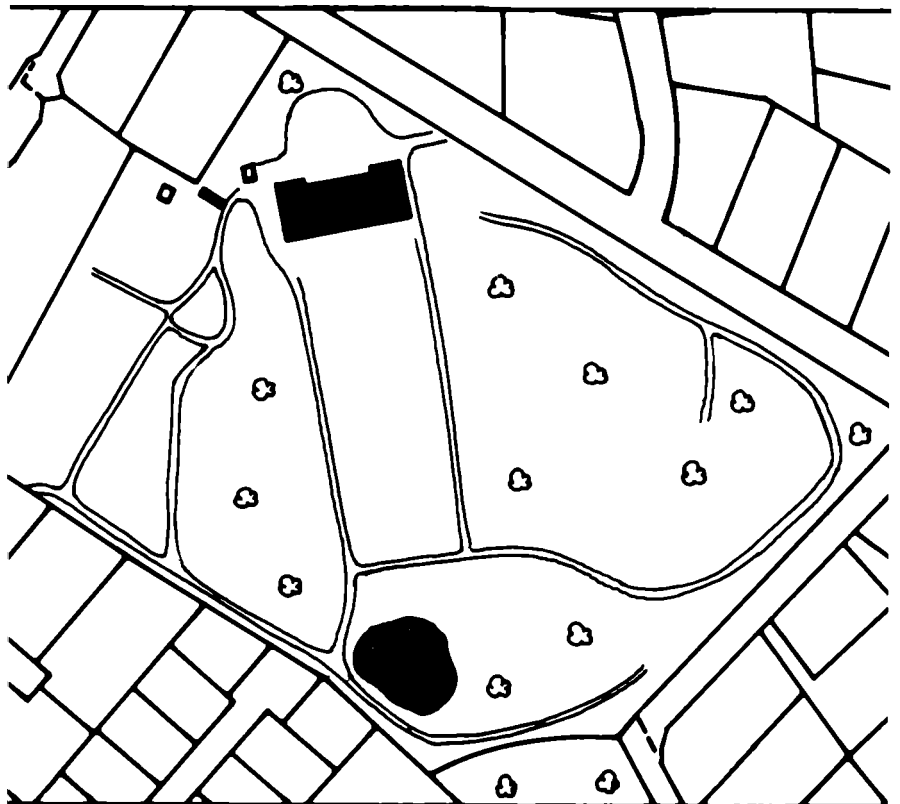
»Søbækgaard« Matr.nr. 6 ba

Den store ejendom, som vel nærmest må bære betegnelsen palæ, er opført 1916 for godsejer G.A. Hagemann. Arkitekt på opgaven var Sven Risom, som også arbejdede for G.A. Hagemann ved ombygningen af den nærliggende avlsgård (nedrevet 1986), som tidligere hed »Høj(ager)gaard«. Også Københavns Rådhus' arkitekt Martin Nyrop er nævnt i forbindelse med Hagemanns palæbyggeri, men det har ikke været muligt at få dette forlydende af- eller bekræftet.

Ejendommen blev opført som privatbolig for G.A. Hagemann, som imidlertid i løbet af nogle år forlagde sine interesser til Sverige. Herefter var ejendommen en overgang »herregårdspension«, indtil den endelig blev erhvervet af Københavns Kommune i starten af 1940'erne og siden da har tjent forskellige institutionsformål.

»Søbækgaard«s hovedbygning og den tilhørende park er det stadig synlige bevis på industrimagnaten G.A. Hagemanns godsejer-drømme, således som de i første gang kom til udtryk i Mørdrup. Siden vendte G.A. Hagemann sine interesser mod Sverige, hvorfor Søbækgaard overgik til andre formål, i en årrække således herregårdspensionen »Belvedere«. Fra 1942, da Københavns Kommune enhvervede ejendommen, har den tjent forskellige institutionsformål.

Palæet fremtræder som en rød murstensbygning med høj stueetage, hvorover den høje tagkonstruktion rejser sig, udformet som manzardtag i røde tegl og med afvalmede gavle. Såvel i tagfladerne mod nord som mod haven er der isat kviste i to rækker (med forskellig udformning af hver række) som lysåbninger ind til ejendommens to øverste etager. Mod nord findes ejendommens hovedindgang,

Omkring bygningen findes en stor park med adskillige bevaringsværdige træer og beplantninger. Parken var tidligere ikke af samme størrelse som i dag, idet Mørdrupvej frem til vejoplægning ca. 1920 gik ned gennem parken umiddelbart øst for bygningen og fortsatte i den nuværende Fredensvej. På et luftfoto kan det tidligere vejforløb stadig skimtes, ligesom man stadig i parkens struktur kan ane, hvor skellet oprindelig gik.

Langs ejendommens sydskel kan i øvrigt endnu ses resterne af det tidligere overdrevs-stendige, der fortsætter mod både øst og vest. Disse rester bør om muligt sikres for eftertiden.

Ejerliste:

-1917: C.J. Rasmussen
 1917: G.A. Hagemann
 1940: Mix Friis
 1942: Erling Hans Friis
 1943: Københavns Kommune

Mix Friis drev i en årrække på »Søbækgård« herregårdspensionen »Belvedere« sammen med sin mand, kunstmaleren Erling Friis, de første år på lejebasis, indtil hun i 1940 erhvervede ejendommen.

I perioden 1943-56 rummede ejendommen Københavns Kommunes ungdomshjem, siden i årene 1956-83 husholdningsskole og fra 1983 ungdoms- og familieinstitution.

Grundareal: ... 27.092 kvm.

hvorover der er udført en rundbuet fronton, mens havefacaden bærer en stor gavlkvist, prydet af gennemgående pilastre. Overalt er der stadig bevaret de oprindelige småsprossede vinduer.

Udvendig er der gennem årene kun gennemført få ændringer, og trods indvendige ombygninger – bl.a. brandsikring – for at tjene nye formål er der stadig store dele af den oprindelige indretning tilbage, såsom paneler, døre m.v.

I Københavns kommunes besiddelse er et sæt oprindelige tegninger, bl.a. etageplaner, hvoraf det fremgår, hvorledes ejendommen oprindeligt var tænkt anvendt, med soveværelser henholdsvis til »Herren«, »Fruen« og Hagemann-familiens børn, nævnt ved fornavn.

Da G.A. Hagemann tabte interessen for sit »gods« i Mørdrup og i stedet vendte blikket mod Sverige, blev Søbækgårds hovedbygning i en årrække forvandlet til en på det tidspunkt meget bekendt herregårdspension, »Belvedere«, inden den blev overtaget af Københavns kommune med henblik på indretning til institutionsformål. Ved vedligeholdelsen siden overtagelsen har Københavns kommune til stadighed bestræbt sig på at undgå indgreb i ejendommen, som kunne forvanske dens oprindelige kvaliteter.

Det skal nævnes, at Søbækgårds park i Helsingør kommuneplan er udlagt til fremtidig bypark og således efter alt at dømme sikret fremover som et grønt »åndehul«, centralt placeret i denne del af Espergærde / Mørdrups bymæssige bebyggelse.

»Søbækgård«s hovedbygning må betegnes som bevaringsværdig i kategori A som et eksempel på de moderne »herregårds-miljøer«, der rundt omkring i landet – og ikke mindst i Nordsjælland – blev opført i årene før og efter århundredskiftet. Ejendommen, der ligger med sin egentlige facade ud mod det stort anlagte haveanlæg, er en god repræsentant for den arkitektur, der blev »produceret« i dette tidsrum, med fuld udnyttelse af tidligere tiders arkitektoniske udtryk.

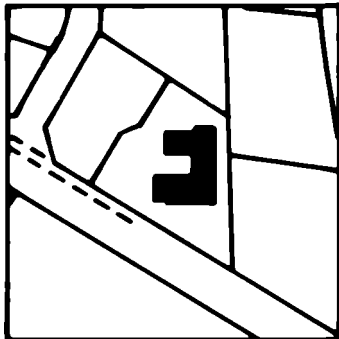
Det er væsentligt, at ejendommen ved de fremtidige bevaringsbestræbelser betragtes som en helhed, inklusive parkanlægget, således at det samlede anlægs helstøbte karakter ikke ødelægges.

Det vil formentlig ved fortsatte undersøgelser af ejendommens historie være muligt at få afklaret, hvorvidt den arkitekt, G.A. Hagemann havde til at udforme byggeprojektet, alene var Sven Risom, eller om også Martin Nyrop var involveret – eventuelt om der fandt et samarbejde sted mellem disse to hver for sig ganske kendte arkitekter.

Mørdrupvej 74

»Mariehøj« Matr.nr. 6f

»Mariehøj« består af en trelængestråttækt ejendom, beliggende direkte ud til Mørdrupvej. Den sydlige længe er »hovedfløjen«, og den tidligere landejendom har undergået en del forandringer i tidens løb, men markerer sig stadig som en af områdets oprindelige ejendomme. Mod Mørdrupvej er der til den sydlige længe bygget en havestue i træ, ligesom denne længe på et tidspunkt er blevet forsynet med diverse »udsmykninger« i form af bl.a. pynteskodder.

På ejendommen findes flere store bevaringsværdige træer, bl.a. et meget markant stort træ mellem bygningen og Mørdrupvej.

Den trelængede stråttækt ejendom, der i øjeblikket er under restaurering/modernisering, har en fortid tæt knyttet til G.A. Hagemanns besiddelser på den modsatte side af Mørdrupvej, idet den blev erhvervet af Hagemann som led i hans omfattende jordopkøb her under 1. Verdenskrigs sidste år. Den tidligere landbrugsejendom blev herefter bygget om og anvendtes under Hagemanns ejertid på Søbækgaard som portner- og chaufførbolig samt vognport/garage.

På Geodætisk Instituts kort over området 1898 fremgår det, at ejendommen også forud herfor bestod af de tre eksisterende længer, og at en sidevej til Mørdrupvej på dette tidspunkt førte umiddelbart nord om ejendommen og videre til det nu forsvundne »Ellekilde Hus«, mens Mørdrupvej svingede ned mod den nuværende Fredensvej herfra.

Bygningerne fremstår som opført i grundmur på sorttjæret kampestensfundament. Alle udvendige facader er pudset og hvidmalet, og de tre længer er forsynet med stråttækket, afvalmet heltag, kronet af traditionel rygning med kragtræer. Tagfladerne er flere steder forsynet med traditionelt udførte halvrunde stråttagskviste, ligesom husets vinduer er af oprindelig type. I gavlen på den nordlige længe er indsat nyere porte.

Ejendommen er udskilt fra »Kjærsgaard« i 1895 og den lille trelængede ejendom formentlig opført på stedet af Jens Mortensen i umiddelbar forlængelse af udstykningen som husmandssted/mindre gård. Den lille landejendoms historie – herunder også, i hvilken udstrækning, der skete ombygninger efter G.A. Hagemanns overtagelse – vil formentlig kunne dokumenteres nærmere gennem fortsatte undersøgelser.

»Mariehøj« er en fin ældre ejendom, og den igangværende restaurering af bygningerne synes at foregå under omfattende hensyntagen til ejendommens oprindelige kvaliteter. Ejendommen bør indplaceres i bevaringskategori A.

Det skal nævnes, at ejendommens sydlige længe indtil for nylig fremstod med et vist »romantisk« præg med »pynteskodder« og anden tilsvarende udsmykning. I forbindelse med den gennemgribende renovering af ejendommen er der imidlertid sket en tilbageføring til et mere rent og oprindeligt udseende, hvilket synes rimeligt og rigtigt. Det skal dog samtidig nævnes, at ejendommen med sit »romantiske« ydre spillede ganske godt sammen med adskillige af de senere opførte tilsvarende »romantiske« bygninger i det umiddelbare nabolag, hvorfor man i dette tilfælde måske kunne have accepteret, at tilbageføringen ikke blev gennemført så tilbunds gående.

Det skal dog fastslås, at resultatet af renoveringen er blevet et virkelig nydeligt hus, som præsenterer sig flot ud mod Mørdrupvej her ved den østlige indkørsel til landsbyen.

Det synes derimod helt rigtigt – således som det også er sket ved den istandsættelse af ejendommen, som nu er ved at være afsluttet – mod gårdfacaden at tilstræbe det helt oprindelige bondehus-billede uden nogen unødigt udsmykning.

Det bør dog nævnes, at den senere tilbyggede havestue med fladt tag mod Mørdrupvej virker som et fremmedelement i husets helhed. Det ville generelt klæde huset, såfremt denne tilbygning enten blev fjernet – eller eventuelt fik en anden udformning i bedre overensstemmelse med resten af ejendommen.

Ejerliste:

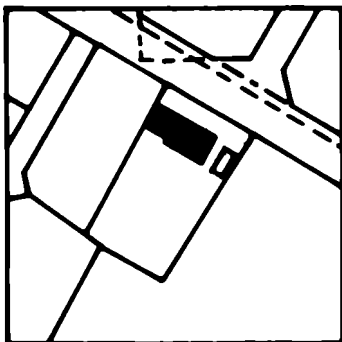
1895: Jens Mortensen
1917: G.A. Hagemann
1960: Ella Winding
1960: E. Eitvig
1979: Eli Larsen og
Sonni Larsen
1980: Lene Jensen og
Søren Elsåe
1985: Søren Elsåe og
Jørgen Beider Poulsen

Grundareal: 1.198 kvm.

Mørdrupvej 75

(u/ navn)

Matr.nr. 6 aø

Ejendommen er udstykket i tilknytning til de omfattende udstykninger af »sommerhusgrunde« (og helårsgrunde) for det bedre borgerskab fra København og Helsingør, som fandt sted her i tiden før og omkring år 1920, og den eksisterende, velbevarede bygning er et ganske godt udtryk for den tids tendens til »stilforvirring«.

På ejendommen findes ingen speciel bevaringsværdig beplantning.

Ejerliste:

-1915: F.C. Gøtz
1915: Harald Arneberg
1927: Karen Marie Arneberg
1940: P. Papenhusen Schou
1946: Kai Bendix
1952: Skat Andersen
1954: Ester Andersen
1961: Solveig V. Lunding
1962: Anders Moen og
J. Skælm Andersen
1965: Ole Grage
1965: Carl Christian Anker

Grundareal: 1.180 kvm.

Den lille ejendom, der ligger direkte ud mod Mørdrupvej, er en typisk villa fra 1920'erne med mange af de tidstypiske træk ganske godt bevaret. Huset fremstår med sine pudsede vægge, malet i en lysegul nuance, ganske velholdt i den lidt romantiske stil, som generelt præger flere ejendomme netop her på stedet.

Bygningen, der giver udtryk for den fremherskende stilforvirring på opførelses-tidspunktet, lidt over i det »engelske«, har flere ganske morsomme detaljer, såsom det røde, afvalmede tegltag, de småsprossede, engelske vinduer og de tilhørende brune skodder. I tagfladen over indgangspartiet med tilhørende overdækning er indsat en enkelt kvist med et tofags-vindue. Bygningen »taler« om soliditet og kvalitet – godt håndværk – og der er siden opførelsen blevet hæget virkelig godt om dens egenart og oprindelige kvaliteter.

Ejendommen er kun en af de mange, der blev opført på strækningen fra bakketoppen og ned mod selve landsbyen på nogenlunde samme tidspunkt, og den er på sin vis et fint led i den lille stumpe »Strandvejs-« eller »landsteds-miljø«, som ligger samlet her ved nedkørslen til det ældre landsbymiljø.

I tilknytning til selve huset er der siden på grunden opført enkelte udhuse og tilbygninger.

Den lille ejendom, der må henregnes til bevaringskategori B på grund af sin sammenhæng med den øvrige bebyggelse på stedet af tilsvarende karakter, er med til at danne en fin og sammenhængende »indkørsel« til landsbyen. Ejendommens oprindelige træk såvel som mange af de oprindelige bygnings-detajler er ganske godt bevaret og den fremstår meget velholdt som en god repræsentant for noget tidstypisk.

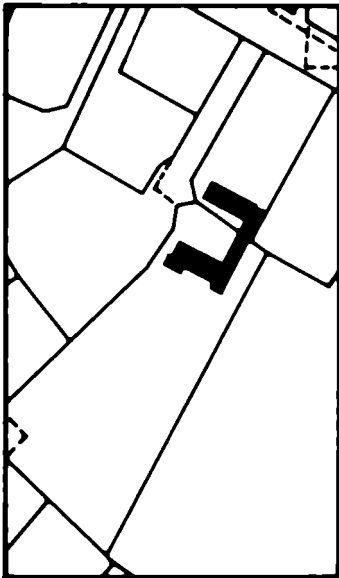
Det bør sikres, at der ikke ved fremtidige byggearbejder sker forvanskning af bygningens detaljer som eksempelvis de »engelske«, småsprossede vinduer.

Mørdrupvej 77

»Røde Hus«

Matr.nr.

6 bf og 6 bh

Ejendommen består af to matrkelnumre, udskilt 1918, på et tidspunkt, hvor der skete store forandringer i denne del af landsbyen – i forlængelse af, at to af landsbyens gårde (matr. 4 og 5) var brændt få år forinden. Af Geodætisk Instituts kort 1898 fremgår, at der på daværende tidspunkt lå en vindmølle på dette sted, hvoraf der i dag ikke synes nogle spor tilbage.

Ejendommen har ikke speciel høj alder, men må betegnes som bevaringsværdig af arkitektoniske grunde – som et af de mest »rene« eksempler herhjemme på en fra England (arkitekten M.H. Baillie Scott) inspireret arkitektur-retning – en anden retning af funktionalismen end den, der i dag umiddelbart forbindes med betegnelsen.

Af hensyn til oplevelsen af ejendommen i dens samklang med den omgivende parklignende have bør det sikres, at der ikke sker udstyknings af hovedparcellen (matr.nr. 6 bf). Endvidere er det ønskeligt at undgå yderligere bebyggelse på den tilhørende parcel, matr.nr. 6 bh. Såfremt der på et senere tidspunkt skal ske bebyggelse her, må det tilstræbes, at bebyggelsen i mindst mulig grad kommer til at genere oplevelsen af »Røde Hus«-komplekset.

Den fine ejendom ligger på nordsiden af et stort haveanlæg, der i sin helhed nok må karakteriseres som bevaringsværdigt i samspillet med ejendommen. Ved fremtidige forandringer bør det ligeledes sikres, at det i

»Røde Hus«, som bygningen har heddet i folkemunde lige siden opførelsen i 1917-18, må betegnes som bevaringsværdig af arkitektoniske årsager, som eksponent for en på samme tid funktionel og traditions-bunden arkitektur-retning, der med udgangspunkt i England bredte sig ud over store dele af Europa. Dens fremmeste repræsentant var arkitekten M.H. Baillie Scott, der formulerede sine ideer i en bog, hvori han slog fast, at et hus ikke behøver være hverken stort eller luksuspæget for at være smukt – tværtimod må et hus på ingen måde se ud af mere, end det er eller på anden måde »ose af ambitioner«. Læg slotsambitionerne på hylden, var en af Baillie Scotts teser. Herudover argumenterede han for en funktionel holdning til boligen, idet han bl.a. henviste til japansk arkitektur og samtidig slog fast, at alle nye tanker udspringer af studiet af fortidens arkitektur, hvorfor enhver bygning bør være i kontakt med den ældre, lokale tradition.

I England slog Baillie Scotts tanker godt an, og via Tyskland kom ideerne også til Danmark, hvor de bl.a. blev taget op af maleren og arkitekten Georg Jacobsen (der senere blev professor ved Kunstakademiet i Oslo). For en slægtning, grosserer Poul Jacobsen, opførte han 1917-18 den romantiske, men samtidig absolut stilrene og funktionelt indrettede villa, der ligger tilbagetrukket fra Mørdrupvej og først tæt på afslører sine kvaliteter. I »Danmarks Arkitektur – Enfamiliehuset« har Lisbeth Balslev Jørgensen givet denne kortfattede karakteristik af ejendommen: »Som på en bondegård er der ingen uvedkommende pynt. Vinduer og døre er sagligt anbragt, og gårdsrummet tjener et praktisk formål. Hovedbygningen i to etager har få lysåbninger mod nord, men får rigeligt med lys og udsigt mod syd. Arkitekten mente selv, at det var et almindeligt hus, tilpasset det danske landskab efter Baillie Scotts opskrift«.

Bygningen er udformet som et trefløjet anlæg med hovedbygningen i to etager mod syd, vendt mod den store have. Det oprindelige »sommerhus« bestod kun af denne bygning med to sydvendte gavle. De to øvrige længer i en enkelt etage, som i dag afskærmer en lille gårdsplads, hvorfra der er indgang til huset, er først kommet med i en »anden etape« i form af en tilbygning, ligeledes udført af Georg Jacobsen 1919-20. Gennem nordfløjen er der fra den intime gårdsplads gennem en mindre portåbning adgang og udkig til (frugt)haven mod vejen.

Bygningerne står overalt rødmalet med få og ganske enkle dekorative elementer

dag græsklædte og træbevoksede areal mellem Mørdrupvej og bygningen ødelægges, idet omgivelserne også til denne side har stor betydning for oplevelsen af det unikke stykke arkitektur, som »Røde Hus« udgør i sin helhed.

En nøjere undersøgelse på stedet ville evt. afsløre, om der stadig er rester af det tidligere overdrevsdige tilbage langs ejendommens skel i syd.

Ejerliste:

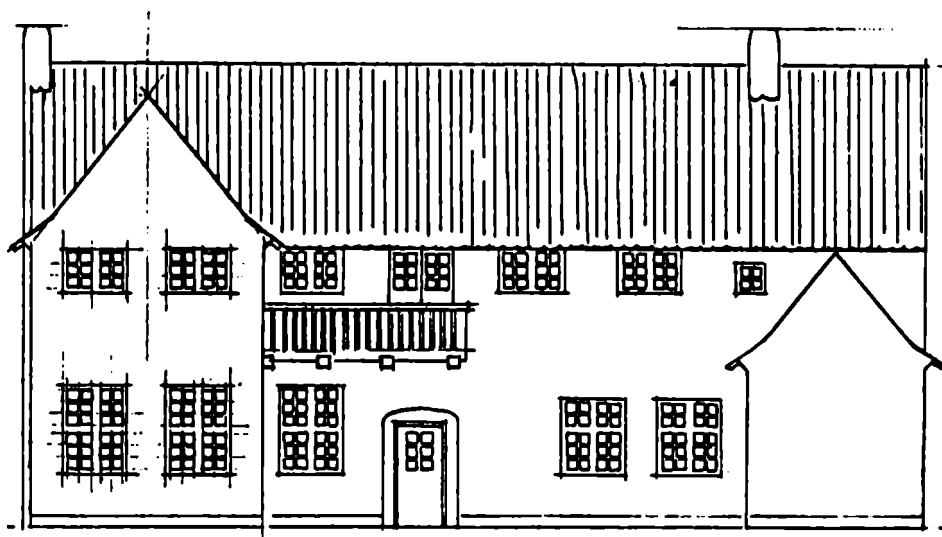
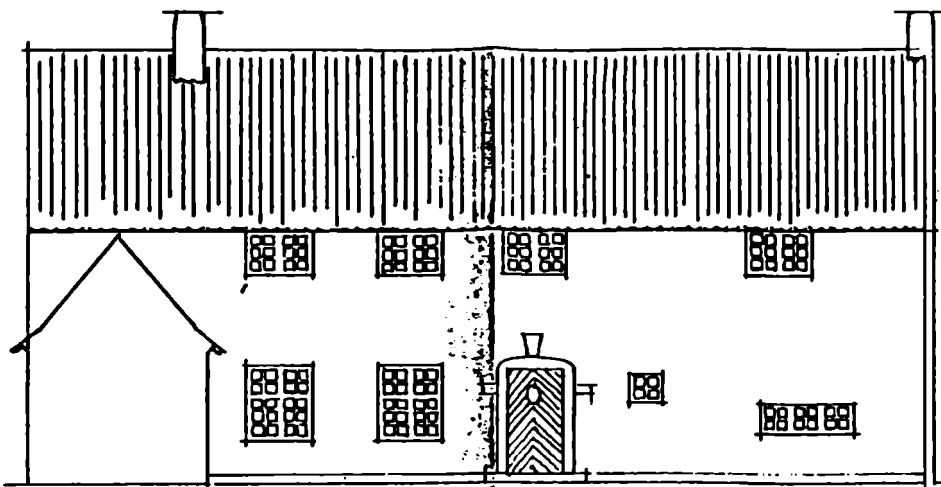
1918: Poul Jacobsen
 1922: Otto Kierulff
 1923: Gerda Kierulff
 1934: Gerda og Otto Kierulff
 1962: Hans Sølvhøj

Grundareal: 4.005 kvm.

(herunder bl.a. nogle få sandsten i indgangspartiet) og alt træværk trukket frem i hvidt. Alle tre længer er udført med teglhængt heltag. Ejendommen har ikke været genstand for større ombygninger siden opførelsen, når bortses fra tilbygning af en spisetue på havesiden i 1978 (holdt i husets stil).

Nogle år efter opførelsen blev der ved indkørslen til »Røde Hus« fra Mørdrupvej opført en mindre ejendom (Mørdrupvej 81), der blev forsøgt holdt i samme stil som »hovedbygningen«. Dette hus tjente en årrække som gæstebolig til »Røde Hus«, men blev siden skilt fra som selvstændig ejendom.

Georg Jacobsens originaltegninger til »Røde Hus« og hans håndskrevne korrespondance med bygningsmyndigheden (bl.a. om forsinkelser) i den daværende Tikøb sognekommune findes endnu i Helsingør kommunes tekniske forvaltning. Her ses et par af de første facadetegninger, som illustrerer, at »sommerhuset« i første omgang kun omfattede en del af den i dag eksisterende ejendom. Først nogle få år senere blev »hovedbygningen« suppleret med de to lavere længer, der i dag omkranser den intime, nordvendte gårdspads.

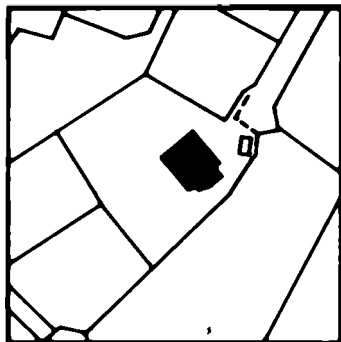
Ejendommen er velholdt – og gennem årene vedligeholdt med fuld forståelse for værdien af at bevare dens arkitektoniske egenart og særpræg. Desværre skæmmes den noget af det (lidt for) nære naboskab med ejendommen Mørdrupvej 79. De to bygninger havde hver for sig fortjent større plads omkring sig.

Det bør sikres, at den oprindelige røde farve samt vindues- og dørpartiernes hvide maling fastholdes ved den fremtidige vedligeholdelse af ejendommen. En eventuel senere »modernisering« af den private grusbelagte adgangsvej til de to ejendomme fra Mørdrupvej bør i givet fald udføres med hensyntagen til de arkitektoniske kvaliteter i »Røde Hus«, ligesom eventuel senere bebyggelse på grunden nord for det trelængede bygningskompleks bør underordne sig »hovedhuset«. Derimod bør det undgås, at der sker udstykning af eller yderligere bebyggelse på hovedparcellen 6 bf.

Mørdrupvej 79

»Vidtskue«

Matr.nr. 6 ao

Ejendommen er udskilt som selvstændig matrikel i 1911 – men først bebygget flere år senere (1927) – i forbindelse med de udstykninger, som et Helsingør-konsortium på daværende tidspunkt gennemførte her i området. Huset ligger lidt »klemmt« ind mod naboejendommene og kommer ikke helt til sin ret, set ude fra vejen.

På ejendommen findes ingen speciel bevaringsværdig beplantning.

Ejerliste:

-1911: S. Dithmer m.fl.
1911: Frederik C. Gørtz
1952: M. Ehlers
1954: Otto Jeller
1963: Jørgen Bang
1972: Orla Olsen og Arild Olsen
1975: Knud Erik og
Kirsten Bonfils

Grundareal: 1.996 kvm.

En af de mange, der i perioden mellem århundredskiftet og 1. Verdenskrig besluttede at slå sig ned i Mørdrup-området, var landinspektør F.C. Gørtz, der forlod en topstilling i Helsingør kommune for at starte selvstændig landinspektørforretning. Virksomheden, der eksisterer den dag i dag (dog under andet navn), fik bl.a. fra starten som opgave at forestå en del af de udstykninger, som i disse år fandt sted i den østlige ende af landsbyen, og J.F. Gørtz sikrede sig denne store grund, hvorfra der er – og især tidligere var – en fornem udsigt ud over landskabet syd for Mørdrup landsby.

Allerede 1911 blev grunden udstykket, men først 1927 opførtes den eksisterende ejendom på grunden, efter tegninger af arkitekten Philip Møller.

Huset fremtræder som et næsten kvadratisk murstenshus med en mindre udbygning med selvstændigt teglhængt heltag mod øst. Bygningen, der virker meget massiv udefra, er opført i gule mursten og alle facader står i blank mur. Taget, der er teglhængt, understreger med sine afvalmede flader husets næsten kvadratiske grundplan, og det brydes flere steder, bl.a. over indgangspartiet, af brede kviste.

Husets facader rummer mange spændende detaljer, såsom bastante, let skrånede støttemure ved hjørnerne, udkragede murede bånd etc. Vindues- og dørpartier står stort set i den oprindelige udformning. Tagfladerne »løber sammen« under husets skorsten, der har en udformning, svarende til husets øvrige murværk.

Mod indgangen i nord har huset et lidt tillukket og »afvisende« udseende, hvorimod det åbner sig helt anderledes mod haven i syd.

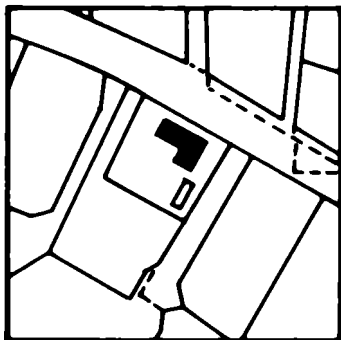
Huset ligger qua sin placering med fint udsyn over de omliggende arealer, hvilket også går igen i ejendommens lidt »romantiske« navn.

Den ganske store villa er udtryk for en speciel, gedigen murstens-arkitektur med en meget kraftig prægnans. Huset, der har hovedparten af de oprindelige kvaliteter i behold, bør henregnes til bevaringskategori A på grund af den ganske særprægede arkitektur. Det bør følgelig sikres, at der ikke ved fremtidige bygningsændringer ændres på bygningens endnu i dag velbevarede arkitektoniske kvaliteter.

Mørdrupvej 81 A

(u/ navn)

Matr.nr. 6 bl

Den lille vinkelbygning ud mod Mørdrupvej er holdt i en stil, svarende til »Røde Hus«, beliggende lidt længere nede ad den lille sidevej til Mørdrupvej. Bygningen har da også tidligere fungeret som gæstehus til »Røde Hus«, men er siden udskilt som selvstændig ejendom.

På ejendommen findes ingen speciel bevaringsværdig beplantning.

Ejerliste:

-1913 S. Dithmer m.fl.
1913: Kirsten Frederikke Zinck
1918: Frederik August Zinck
1936: Esther Josephine Zinck og Otto Axel Johan Zinck
1936: Otto Kierulff
1962: Erik Olsen
1976: Svend Erik Skebye

Grundareal: 602 kvm.

Den lille vinkelejemdom på hjørnet af Mørdrupvej og indkørslen til »Røde Hus« er opført i starten af århundredet 1930'erne som et »anneks« eller gæstehus til »hovedbygningen«. Ved udformningen af huset er det tilstræbt at holde samme byggestil som i »Røde Hus«, omend det må erkendes, at bestræbelserne ikke er lykkedes fuldt ud. Hjørneejendommen står »kun« med en afglans af de arkitektoniske kvaliteter, som »Røde Hus« rummer.

Huset har en længe liggende ud mod Mørdrupvej og en sidefløj ind i haven mod syd. Alle facader står pudset og rødmalet, og der er sprossede vinduer samt teglhængt heltag. Udover en oprindelig, rødmalet og ret høj skorsten ved husets nordfacade sidder i tagryggen en nyere skorstenspipe, udført i blank mur.

Ved indgangspartiet mod Mørdrupvej bemærkes et lille, rundbuet vindue.

Mellem »annekset« og »Røde Hus« var tidligere placeret en tennisbane, hørende til »Røde Hus« – i dag har et moderne parcelhus erobret det område, hvor det finere borgerskab tidligere udøvede »den hvide sport«.

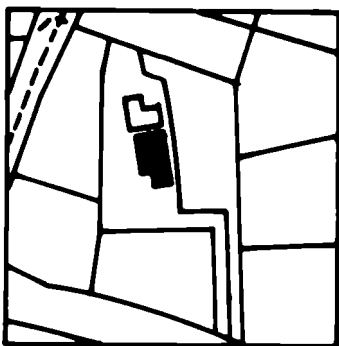
Vinkelhuset rummer ikke de samme arkitektoniske kvaliteter som »forbilledet«, men det bør alligevel henføres til bevaringskategori B dels på grund af sin sammenhæng med »Røde Hus«, dels på grund af dets fine indpasning i det omliggende bygningsmiljø.

Den senere udførte skorstenspipe i blank mur bør ved lejlighed pudses og rødmales i stil med husets facader.

Mørdrupvej 82 A

»Thea« eller »Shangri La«

Matr.nr. 6 i

Ejendommen består af en længe beliggende nord/syd på grunden samt et udhus i forlængelse heraf mod nord. Til hovedbygningen er senere føjet en udbygning (havestue) mod syd. Bygningerne, der tidligere har ligget forholdsvis frit, er i dag »klemte inde« af omliggende, nyere bebyggelse.

Ejendommen har gennem de senere år gennemgået en omfattende, omend nok lidt hårdhændet restaurering.

På ejendommen findes ingen specielt bevaringsværdig beplantning.

»Thea« eller det mere romantiske navn »Shangri La«, som ejendommen også har båret i tidens løb, er udskilt fra »Kærsgaard« i 1904, men bygningen på stedet sandsynligvis opført allerede nogle år forinden – og ejendommen hører naturligt med til det oprindelige landsbymiljø, omend den gennem de senere år har gennemgået en ganske hårdhændet restaurering, som i et vist omfang har ændret på den oprindelige bygnings karakter.

Huset er grundmuret på kampestensfundament, og murene står pudsede og malede i en gul nuance. Taget er heltag med belægning af gennemfarvet eternit, men har sandsynligvis tidligere været stråtak. Husets oprindelige vinduer af den to-rammede type med 3 ruder i hver ramme er endnu bevaret. Den senere tilkomne havestue mod syd er udført med småsprossede vinduer, men med senere isatte havedøre uden sprosser.

Ejendommen er forsynet med to skorstene, hvoraf den ene er opmuret i blankt murværk, mens den anden er overfladebehandlet i facadernes farve direkte på murværket.

Huset ligger godt placeret og fint beskyttet på skråningen op mod Galbjerg, og det var specielt tidligere med til at sætte sit præg på den første del af den lille sidevej til Mørdrupvej (Mørdrupvænget), som tidligere førte videre i retning af Flynderupgaard. Det er stadig herfra, ejendommen præsenterer sig bedst, omend den på det seneste er blevet endnu mere indeklemmt som følge af ny bebyggelse ud mod Mørdrupvænget.

Ejendommen ligger fint, godt placeret i relation til andre af landsbyens bevaringsværdige ejendomme. Ejendommen har alderen til indplacering i bevaringskategori A, omend huset har været udsat for en noget hårdhændet istandsættelse inden for de seneste år. Det skal således nævnes, at den udførte overfladebehandling virker vældig hård i modsætning til den kalk, som bygningen oprindeligt har været behandlet med.

Tilsvarende står det nye eternit-tag ikke alt for godt til ejendommens oprindelige træk, hvorimod det bør nævnes som væsentligt og positivt for oplevelsen af huset, at de oprindelige vinduer er bevaret.

De nyere verandadøre burde ved lejlighed udskiftes til døre af den småsprossede type, ligesom det ville hjælpe på husets fremtræden, såfremt begge skorstene blev pudsede og derefter malet i samme farve som selve huset. Dette gælder naturligvis først og fremmest den skorsten, der i dag fremstår i blankt murværk, men indtrykket af den anden skorsten, som er malet direkte på murværket, virker også forkert.

Ved en mere nænsom vedligeholdelse og videre restaurering af ejendommen i fremtiden ville det samlede indtryk af bygningen kunne forbedres ganske meget, hvilket også ville kunne have en vis betydning for det samlede landsbybillede.

Ejerliste:

1899: Herm. Martin Svendsen
1914: Hermann Hansen
1916: Møller Henning Jensen
1919: Johannes Jørgensen
1952: Esther Kjærulff
1971: Helmer Hansen og
Margrete Christensen
1974: Per Grønkjær
1983: Karen Bjørholm

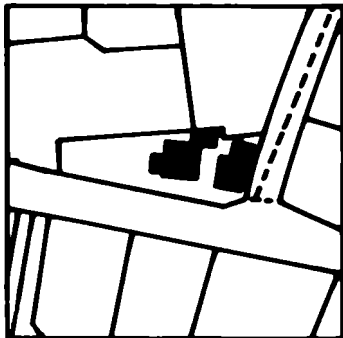
Grundareal: 1.233 kvm.

Mørdrupvej 86

»Smedien«

Matr.nr. 22 a

Landsbyens endnu bestående smedie på parcellen på hjørnet af Mørdrupvej og Mørdrupvænget hører til en af de gamle ejendomme i landsbyen – omend den først op mod vor tid er kommet til at rumme smedien. På matrikelkortet fra 1810 genfindes parcellen, også med anvist bebyggelse. Det har dog ikke umiddelbart kunnet klarlægges, om der er rester af disse ældste bygninger tilbage i de i dag eksisterende huse på ejendommen.

Ejendommen hører til de af landsbyens parceller, som Krogerup Gods beholdt til langt op mod vor egen tid. Først i 1878 udstedes der således arvefæsteskode på den tidligere fæsteejendom. Parcellen havde tidligere en noget større udstrækning langs Mørdrupvej, men er reduceret ved vejudvidelser.

Her på stedet har der været bebyggelse i flere hundrede år, omend der i dag kun i beskeden omfang er spor tilbage så langt tilbage i tiden på grund af adskillige ombygninger og senere gennemført nybyggeri. Allerede 1780 er der således på et udskiftningskort over landsbyens overdrev gengivet en bygning, stort set med en placering svarende til den nuværende smedie, lige på grænsen mellem landsbyen og overdrevsgrunden.

Afdøde tømrermester Hans Arphar fra tiden omkring 1880 fortalt, at der dengang på stedet lå et meget gammelt hus med 2-3 simple lejligheder, som altid var lejet ud, bl.a. som følge af den meget lave lejeudgift, på daværende tidspunkt vist omkring 20 kr på årsbasis. Her boede bl.a. en altnuligmand, der var meget dygtig som brøndgraver og stenhugger, ved navn Gudmand.

Senere blev huset solgt og herefter blev det revet ned og den nuværende smedie – eller rettere sagt: stuehuset – bygget. Hvor smedien ligger, var der oprindeligt et mindre og ældre udhus, som er blevet udvidet og konsolideret, således at det kunne anvendes som smedie, fortalte Hans Arphar i en samtale med Arne Meyling.

Det er dog formentlig ikke hele den daværende bebyggelse på grunden, der er forsvundet ved opførelsen af det nye hus i starten af 1920'erne, idet det må antages, at de eksisterende udhuse ved ejendommens nordskel i sig også rummer dele af denne ældre bebyggelse.

Bygning 1 (smedien):

Den nuværende smedie er indrettet 1923 i en langt ældre bygning, som i denne forbindelse er blevet udvidet. Den oprindelige bygning består af en smal, forholdsvis lang længe på 7 fag i næsten to fulde etager, opført i grundmur på oprindeligt kampestensfundament. Facaderne står hvidkalkede, og bygningen er forsynet med et heltag af bølgede metalplader. Den mod syd udførte tilbygning har papdækket halvtag og er vel med til at vanskeliggøre erkendelsen af den oprindelige bygningskrop, som i øvrigt kan tænkes i tidens løb at være forhøjet med en ekstra etage.

I den vestlige ende af bygningen er den forsynet med en meget kraftig skorsten, der fungerer som aftræk fra smediens esse m.v.

Husets vinduer, der alle er af den traditionelle torammede type med 3 ruder i hver ramme, samt dørene står overalt grønmalede, når undtages et ældre vindue i gavlen mod Mørdrupvænget, der oprindeligt har været rødmalet.

I det indre er der kun gennemført mindre ændringer, siden huset oprindeligt blev indrettet til smedie i starten af 1920'erne, da Sofus Jensen flyttede sin smedie fra Espergærde til Mørdrup.

Bygning 2 (villaen):

Villaen, der som følge af en gennemført sænkning af vejen ligger ganske højt placeret, er opført i årene umiddelbart omkring 1920, og endnu kan en hel del oprindelige træk findes i ejendommen, selvom den i tidens løb har undergået ikke uvæsentlige ændringer.

Bygningen er grundmuret og facaderne hvidmalede. Huset har heltag med de ældre røde falstagsten bevaret, og i tagfladerne sidder to oprindelige, høje kviste, hvori endnu findes de oprindelige vinduer. Derimod er vinduerne i stueetagen udskiftet til store, sprosseløse vinduespartier, ligesom der er bygget en havestue til mod vest, forsynet med halvtag og ligeledes med moderne vinduespartier. Huset har en skorstenspipe af nyere type med »skorstenstag«.

På grunden ligger som nævnt dels selve den bygning, der rummer smedien, dels den nyere villa fra starten af 1920'erne samt langs skellet mod nord en ældre ejendom, der i dag anvendes som udhus.

På ejendommen findes ingen specielt bevaringsværdig beplantning, men nævnes skal dog den ældre have mod vest, som rummer flere spændende træk fra ældre tid.

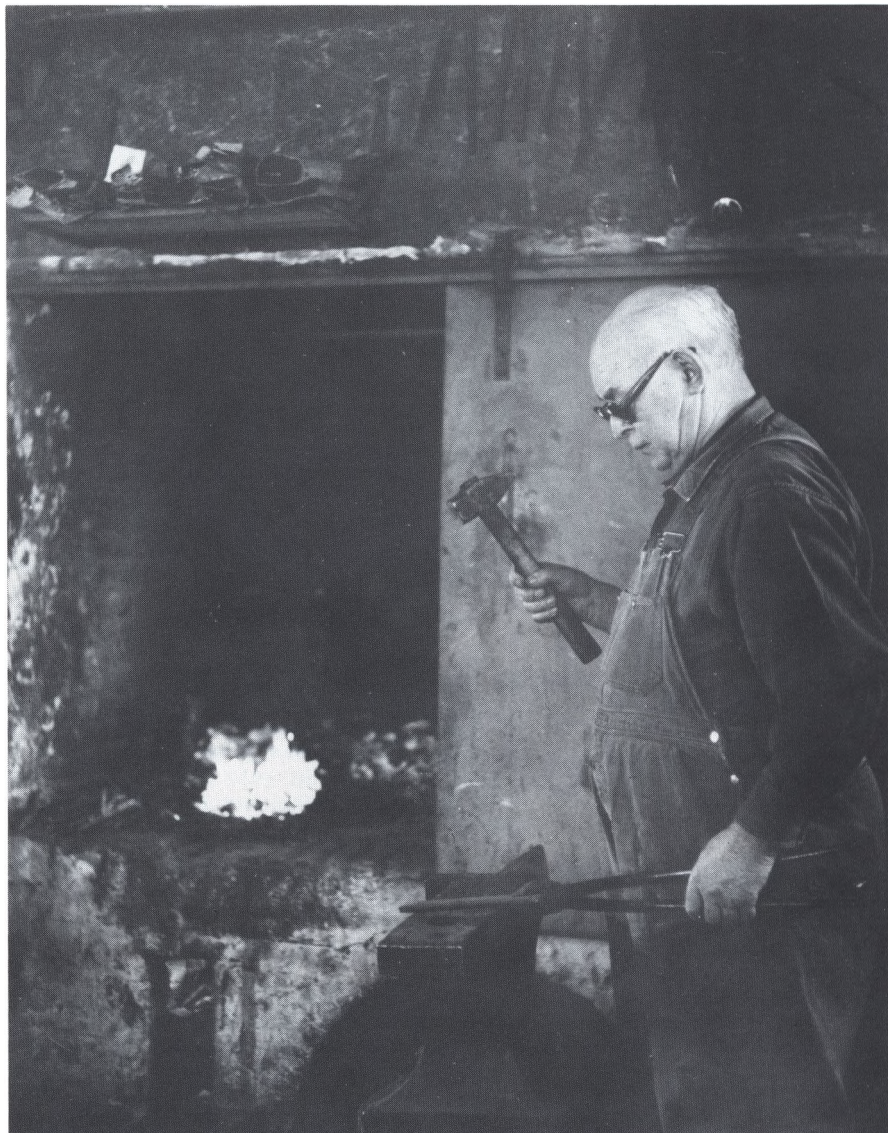
Ejerliste:

-1878: Krogerup Gods
1878: Gudmand Hans
Johansen (arvefæste)
1900: Frederikke Nielsen
1905: Niels Chr. Nielsen
1913: R. Rasmussen
1916: C.J. Rasmussen
1923: Sofus Jensen
1978: Ove H. Jensen

Grundareal: 747 kvm.

Bygning 3 (Udhus mod nord):

Langs den smalle grunds skel mod nord ligger et par ældre udhuse, hvorom kun er at sige, at de ifølge ejerens oplysninger skal være de ældste bygninger på parcellen. En nærmere arkiv-undersøgelse ville formentlig kunne afdække, om dette er tilfældet, ligesom den ville kunne være med til at give et bedre og mere dækkende billede af selve smediens historie.

Selve smedien (bygning 1) må indplaceres i bevaringskategori A som følge af bygningens alder og de ganske mange oprindelige træk, den endnu har tilbage. Hertil kommer ejendommens indretning til smedie i gammel stil, der må betegnes som et stykke kulturhistorie, som der burde værnes om i den udstrækning, dette kan lade sig gøre, også selvom indretningen ikke er ældre end fra starten af 1920'erne, da Sofus Jensen etablerede sig i landsbyen. Ved lejlighed bør det sikres, at smedien bliver gennemfotograferet, inden den oprindelige indretning eventuelt skifter karakter.

Bygning 2 (villaen) er på grænsen af, hvad der i dag kan kaldes bevaringsværdigt, men huset bør alligevel indplaceres i bevaringskategori B som følge af den nære sammenhæng med selve smedien – samt som en konsekvens af, at en nænsom tilbageføring af ejendommen til et mere oprindeligt udseende stadig er mulig, herunder en tilbagevenden til småsprossede vinduer/Dannebrogs-vinduer. Ved en sådan tilbageføring ville ejendommen også vinde ved en anden udformning af verandaen, som i dag virker lidt for tung og bastant sammenholdt med husets øvrige proportioner.

Det er for muligheden af en forbedring af ejendommens udseende væsentligt, at såvel den gamle tagbelægning som de eksisterende kviste med deres oprindelige detaljer ikke forandres.

Bygning 3 (udhuse) kan ikke indplaceres i nogen af de to bevaringskategorier på nuværende tidspunkt. En grundigere bygningshistorisk undersøgelse af det samlede bygningskompleks' udvikling igennem tiden ville i den sammenhæng absolut være tilrådelig, ikke mindst fordi ejendommen i sin helhed hører til blandt de oprindelige bebyggedeparceller i landsbyen (husmandssted eller snarere indsidder-/gadehus).

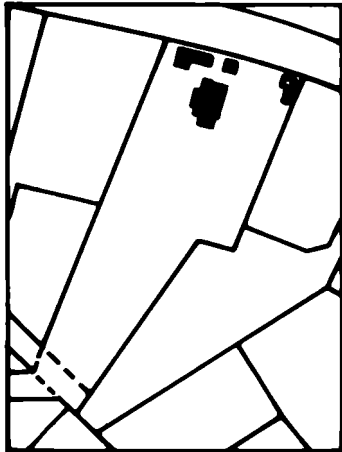
Brandtaksation 1806:

Allerede i 1806 lader Jørgen Olsen sit hus på ejendommen forsikre i Den almindelige Brandforsikring for Landbygninger. Ved taksationsforretningen 5. december 1806 beskrives ejendommen som et stuehus på 7 fag og 7 alen dybt, opført i bindingsværk med klinede vægge og stråtag og indeholdende stue, kammer og køkken med skorsten og bageovn. Huset har ikke tidligere været forsikret og værdien heraf opgøres ved taksationen til i alt 140 rigsdaler.

Mørdrupvej 87

»Nathansens hus«

Matr.nr. 6 ap

På den meget langstrakte og kuperede grund ligger dette lille gulkalkede hus, som ikke syner af meget fra vejen, bl.a. fordi det er afskærmet mod indblik udefra via en ligeledes gulkalket teglhængt mur, i hvis ene ende et lille udhus rejser sit afvalmede, teglhængte tag.

På ejendommen findes af bevaringsværdig beplantning en del større træer.

Henri Nathansen, forfatteren til »Indenfor Murene«, flyttede ind i sit nyopførte hus i Mørdrup i foråret 1915.

Ejerliste:

-1911: S. Dithmer m.fl.
1911: Henri Nathansen
1933: Henny Hurwitz
1947: Sonja Clara Hurwitz
1948: S. Siesbye
1951: A/S af 20.11.1946
1968: Svend Siesbye
1973: Peter Adam Siesbye

Grundareal: 2.920 kvm.

Dette lille, gulkalkede hus i en ganske typisk »murermeisterstil« fra århundredets første fjerdedel kan vel næppe betegnes som bevaringsværdigt, omend det hører godt sammen med resten af den bevaringsværdige bebyggelse på toppen af bakken ovenfor landsbyens centrum. Huset er virkelig velbevaret og rummer ganske mange kvaliteter, herunder ikke mindst et pragtfuldt haveanlæg.

Grunden blev i 1911 erhvervet af forfatteren Henri Nathansen, der samme år havde opholdt sig en længere periode som gæst på »Busserupgaard«, hvorfra han i både maj og juli skriver til Henrik Brandes, bl.a. med en meget fyldig og morsom beskrivelse af det daglige arbejde på gården. I efteråret 1911 meddeler han Henrik Pontoppidan, at han er ved at købe hus. De følgende år opholder Nathansen og hustru sig dog ikke i Mørdrup, men skriver adskillige breve under ophold i omegnen (1913 i Skibstrup, 1914 på »Rosenlund« i Snekkersten), og først i maj 1915 kan forfatteren melde sit hus indflytningsklart i et brev til Georg Brandes, som inviteres til at besøge ham.

I de nærmest følgende år gennemgår Henri Nathansen en psykisk krise, og som led i behandlingen heraf tilrådes han bl.a. at føre en dagbog, som findes på Det Kgl. Bibliotek. Et nærmere studium heraf vil formentlig kunne klarlægge, hvilke af Nathansens mange værker, der blev til i det lille hus i Mørdrups udkant – og hvilke relationer han i øvrigt havde til lokalbefolkningen.

Haveanlægget er generelt det, der først springer i øjnene ved en vurdering af dette hus' kvaliteter. På grund af »misforholdet« mellem husets beskedne størrelse og haveanlægget vil det dog nok være for optimistisk i det lange løb at håbe på, at det samlede miljø vil kunne bevares for tid og evighed.

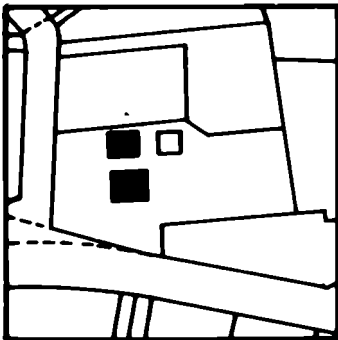
Huset fremtræder i sig selv som en lille romantisk idyl med dets bevoksning af vinstokke og den i øvrigt gennemførte vedligeholdelse med sans for husets oprindelige detaljer. Ved husets nordside er etableret en meget spændende gård, helt afskærmet fra vejen af en høj mur.

Mørdrupvej 88

(u/ navn)

Matr.nr. 20 b

Den pågældende ejendom hører til blandt de nyere af de ældre ejendomme i landsbyen. Parcelen er udskilt fra stamparcellen i 1895 og sandsynligvis bebygget i umiddelbar forlængelse heraf, i første omgang vel med det eksisterende baghus, hvorefter forhuset er kommet til noget senere.

På ejendommen findes af bevaringsværdig beplantning bl.a. et gammelt »linde-lysthus« ud mod Mørdrupvej samt forskellige ældre træer.

Ejerliste:

1896: Niels Peter Olsen
1928: Peter Petersen
1976: Helga E. Petersen

Grundareal: 1.297 kvm.

Bygning 1 (mod Mørdrupvej):

Der er tale om et pænt, beskedent hus med pudsede, hvidmalede mure og med heltag, dækket med betontagsten. På taget mod syd sidder en taskekvist og ved sydfacaden er i øvrigt foretaget tilbygning af en lettere havestue med halvtag.

Husets vinduer er af den trerammede type med en enkelt sprosse foroven i hver ramme, og med karme og poste malet i en mørk farve, mens selve vinduesrammerne står lyse. I vestgavlen er isat en nyere yderdør.

Huset har en skorsten af nyere udformning.

Bygning 2 (baghuset):

Det lidt mindre baghus virker i mangt og meget mere oprindeligt end forhuset. Husets proportioner er lidt anderledes – det syner lavere og mere kompakt – men fremstår ellers i fin harmoni med forhuset. Huset er grundmuret og med heltag med tagbelægning af tagpap på lister. Vinduerne er alle af den to-rammede type med 3 ruder i hver ramme, og såvel vinduer som døre fremstår overalt malet i en mørk farve.

Huset har som forhuset en nyere udformet skorstenspipe i blankt murværk.

Det største hus ud mod Mørdrupvej benyttes i dag til beboelse, hvorimod det mindre bagvedliggende hus anvendes som udhus. Bag de to huse i øst ligger i øvrigt herudover et ældre udhus, opført i træ.

Der er tale om to huse af ganske typisk karakter, som klæder hinanden godt og danner en smuk helhed. Det nordligste hus (bygning 2) må henføres til bevaringskategori A, hvorimod huset mod vejen hører til i kategori B. Ved en forbedring af forskellige detaljer ville det dog rimeligvis høre til i samme bevaringskategori som det tilhørende baghus.

Baghusets skorsten burde ved lejlighed pudses og males/kalkes, hvorimod tagbelægningen er et fint eksempel på, hvor godt tagpap på lister står til ældre huse.

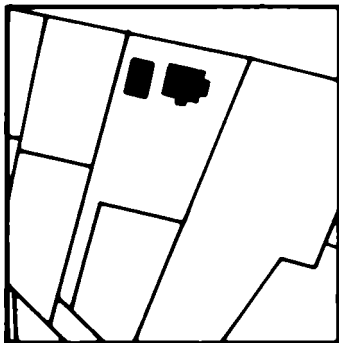
Hovedhusets vestgavl skæmmes noget af den helt moderne indgangsdør, som ved lejlighed fortjente at blive udskiftet med en dør af mere traditionel karakter. Tilsvarende virker den moderne knækflise-mur ved ejendommens vestskel alt for »hård«, hvorimod en kampestensmur på en helt anderledes »rigtig« måde ville have understøttet ejendommens oprindelige miljø.

Mørdrupvej 89

»Birkebakke«

Matr.nr. 6 im

Bygningerne på grunden er opført i begyndelsen af dette århundrede, idet parcellen er udstykket fra »Kjærsgaard« i 1904.

På ejendommen findes ingen speciel bevaringsværdig beplantning. Der er dog i haven flere større træer, og haven er i øvrigt præget af det markante niveauspring, der i tidligere tid dannede skellet mellem landsbyens marker og overdrevsorden nord herfor.

Ejerliste:

1904: J. Thyssen Hansen
1915: Oluf Emil Olsen
1942: Vibeke Polack
1954: Jan og Tove Kofoed

Grundareal: 1.512 kvm.

Bygning 1 (Hovedhuset):

Hovedbygningen er en ganske stor, toetagers murstens-villa, opført ca. 1910. Facaderne står pudsede og hvidmalede. Ved husets indgang er på et senere tidspunkt tilbygget et lille vindfang, også i mursten, med tagdækning af sortglaserede tegl. Selve huset har tagpap-beklædning på den forholdsvis lave taghældning med to markante skorstene, der begge er forsynet med skorstenstag.

Bygning 2 (Sidehus):

Sidebygningen, der ligger ned langs ejendommens vestlige skel, er en langt mere traditionelt udført bygning, en regulær murstenslænge med trempeltag og rødmalet træbeklædning mellem etageadskillelsen og selve taget, ligesom der er træbeklædte overgavl. Bygningen har mod havesiden flere staldvinduer af ældre type og halvdøre, hvorimod der mod vest er isat traditionelle torammede vinduer i facaden. I sydgavlen er senere isat en havedør af helt moderne udformning.

De to huse skal på trods af deres forskelligartethed – iflg. oplysninger fra ejeren – være opført samtidig, selv om det umiddelbart opfattes, som om sidelængen er af ældre dato end hovedhuset.

Bygningerne er forbundet med en læmur, der samtidig skærmer for indblik i haven fra vejen, ligesom der i øvrigt via en læmur i skellet langs Mørdrupvej i nord er etableret en helt afskærmet forhav og gårdsplads.

Det skal nævnes, at der ved frastykning af en grund i haven mod syd for nogle år siden er truffet dispositioner, der vil muliggøre frastykning af yderligere en parcel. Dette bør i givet fald ske med al mulig hensyntagen til det eksisterende haveanlægs ganske spændende og værdifulde miljø.

De to bygninger gør tilsammen, bl.a. på grund af hovedhusets indgangsparti og den lette veranda-konstruktion mod øst i en slags Carl Larsson'sk stil, et godt indtryk. Bygningerne kan dog ikke karakteriseres som egentligt bevaringsværdige, selvom specielt sidelængen i sin mere traditionsbundne udformning er med til på dette sted at understøtte landsbymiljøet og af samme grund eventuelt kunne tænkes indplaceret i bevaringskategori B.

Det skal nævnes, at muren mod vejen og ikke mindst beplantningen mod haven er med til at give en ganske god sammenhæng mellem de to huse på grunden, deres ganske store forskelligartethed til trods. Bebyggelsen rummer i sin helhed en ganske god portion »miljø«, og der bør af samme grund kun ændres på forholdene på stedet med en vis portion forsigtighed.

Mørdrupvej 94

»Madam Bendtsens hus«

Matr.nr. 20 a (nedrevet 1968)

Den lille ejendom, der blev nedrevet til fordel for planerne om en forlægning af Mørdrupvej nord om landsbyen i slutningen af 1960'erne, er medtaget her, fordi den frem til nedrivningen var et væsentligt led i husrækken langs landsbygaden. Ejendommen hørte til blandt de ældste i landsbyen og er formentlig opstået i årene omkring / forud for landsbyens udskiftning.

Det må beklages, at det lille bondehus er blevet ryddet, idet det – udover sine egne kvaliteter – havde den funktion at binde bebyggelsen sammen langs landsbygaden, hvor der nu er efterladt et skæmmende »hul«. Afbrydelsen af det levende hegn på strækningen fra »Nirvanastien« til Mørdrupvej har yderligere medvirket hertil. Ejendommen havde uden tvivl hørt hjemme i bevaringskategori A.

Ejerliste:

-1806: Krogerup Gods
1806: Ole Jensen
1820: N. Hein
1821: Olle Truelsen
1829: Jørgen Nielsen
1871: Marie Sophie Larsen
1883: Peter Bendtsen
1931: Marie Larsine Bendtsen
1931: Hans Edvard Johansen
1966: Mogens Johansen
1968: Tikøb kommune

Denne ældre ejendom blev midt i 1960'erne overtaget af Tikøb kommune og få år senere nedrevet for at give mulighed for gennemførelse af en forlægning af Mørdrupvej. Ved samme lejlighed blev det gamle træbevoksede stendige, der gik ned langs ejendommens skel mod vest, også sløjfet.

Ejendommen figurerer allerede på landsbyens første matrikelkort, og den var tidligere indrettet med flere lejligheder, blev siden bolig for hjulmand Peter Bendtsen, der ligeledes havde værksted i bygningen, hvorefter den blev overtaget af købmand Hans Edvard Johansen fra Mørdrup Købmandshandel. Bygningen fremstod som et velstandsats, gammelt bondehus, omend det efter ældre beretninger at dømme ikke længere havde den størrelse, bygningen oprindeligt havde haft. Selve bygningen var formentlig nyopført på et ældre fundament op mod 1900-tallets afslutning.

Her boede i en lang årrække hjulmand og tømrer Peder Bendtsen, som har været med til at gennemføre adskillige byggearbejder på landsbyens øvrige ejendomme. Han synes imidlertid som ældre ikke at have haft de store midler til rådighed, og derfor valgte han da den udvej (iflg. Hans Arps beretning til Arne Meyling) – i takt med at ejendommen forfaldt – at reducere den. Det foregik på den måde, at der med mellemrum blev kortet 1 eller 2 fag af. Nedrivningen gav mulighed for at genanvende materialerne ved vedligeholdelsen af den resterende del af bygningen.

Peder Bendtsen havde værksted i ejendommens side/midterfløj, som blev sløjfet, da købmand Hans Edvard Johansen overtog ejendommen, hvorefter huset fik den størrelse, det fremstod med frem til kommunens overtagelse.

Huset var en grundmuret længe på kampstensfundament, med pudsede, hvidkalkede facader og teglhængt heltag tækket med strå og forsynet med tagryttere. Over indgangspartiet i sydfacaden var i tagfladen indsat en større kvist, og mod nord var i hele husets længde et senere påbygget »udskud«.

Huset havde traditionelt udførte, trerammede/trerudede vinduer, der efter landsbyens nyere tradition fremstod med mørke karmpartier og hvidmalede rammer. Endvidere bemærkes, at der i lighed med andre af landsbyens ældre huse var udført murede sålbænke. Huset var forsynet med en nyere skorstenspipe.

»Madam Bendtsens hus«, som ejendommen kaldtes i folkemunde, var for øvrigt et af de sidste steder, hvor der ved ejerskifte blev indgået en aftægtskontrakt, idet enkefru Marie Larsen Bendtsen (»Madam Bendtsen«) ved købmand Hans Edvard Johansens overtagelse af ejendommen sikrede sig ret til at blive boende i en lille lejlighed i husets østende frem til sin død. Denne aftægtskontrakt måtte Tikøb kommune respektere ved ekspropriation af huset midt i 1960'erne, og som en konsekvens heraf blev »indbygget« en aftægtsbolig i den nye erstatningsbolig.

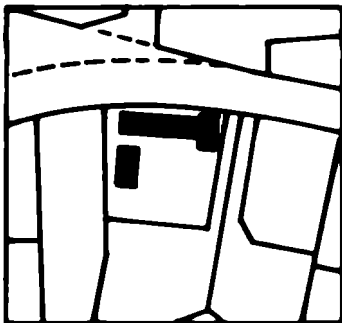
I 1835 tegner Jørgen Nielsen brandforsikring på sit hus, der i denne forbindelse beskrives således: »Et huus 6 Fag langt 9 Alen dybt, af Fyrrebindingsværk med klinede Vægge og Straatag, til Stue, Kammer, Kiøkken med Skorsteen og Bagerovn«. Bygningen har ikke forhen været forsikret og taksæres i alt til 210 Rigsdaler.

Mørdrupvej 95 B

»Balletmesterens Hus«

Matr.nr. 5 dt

Den nuværende matrikel 5 dt er sammenlagt af dette matrikelnummer og en del af den oprindelige matrikel 19. Meget tyder på, at der er tale om en parcel, som omkring landsbyens udskiftning blev udlejet på langt åremål fra »Grydemosegård«, inden denne flyttede fra landsbyen til den senere placering overfor Søbækhuset.

I »Realregister for Tikøb sogn. 1849-1911. Gaarde A-M« gives i marginen følgende oplysning til belysning af ovenstående: »Formentlig oprindelig Leiejord fra Grydemosegaard, matr.nr. 10 a«. Krogerup Gods står dog som ejer af ejendommen frem til 1882, da der udstedes arvefæsteskøde til Bendt Peder Jensen.

På ejendommen findes udover den stråtækte vinkelbygning ud mod Mørdrupvej endvidere en ældre sidebygning (oprindelig staldlænge – bygning 2).

Den nuværende ejendom optræder i tinglysningssammenhæng først som ejendom fra 1882, men forud herfor ligger imidlertid flere ældre skøder, som må vedrøre ejede huse på lejet grund. Bygningen er ifølge BBR-oplysninger opført i sin nuværende skikkelse 1875. At »Balletmesterens Hus« virkelig hører til landsbyens ældste bygninger, bekræftes ikke blot af arkiv-materialet, men også af selve huset, som det fremtræder i dag. Den ringe husdybde, den lave loftshøjde og flere andre træk afslører, at vi står overfor en ejendom fra tiden omkring eller før år 1800, omend den oprindelige bindingsværks-konstruktion nok er omsat i grundmur netop omkring 1875.

På 1810-matrikelkortet ses i øvrigt på dette sted en bygning markeret af stort set samme udformning som den nuværende.

Ejendommen består af en ældre, ganske smal længe med en kort vinkeltilbygning i den østlige ende. Bygningen er grundmuret på et sorttjæret kampestensfundament. Alle facader er pudsede og hvidkalkede, og murene afsluttes uden gesims op mod det stråtækkede heltag med udhæng, og med traditionel rygning med kragtræer i kløvet eg.

Ejendommens vinduer er alle af den traditionelle to-rammede type med 3 ruder i hver ramme. Samtlige vinduer er rødmaledede – som de ældre døre i såvel nord- som sydfacaden. Huset er i dag forsynet med en enkelt skorsten, der står pudset og hvidkalket som det øvrige murværk – og som for øvrigt i sin udformning med base og udkrægning godt kunne benyttes som »model« ved senere ommuring af nyere skorstenspiber andre steder i landsbyen. Det skal bemærkes, at huset tidligere har haft yderligere to skorstene, men disse er for en snes år siden blevet sløjfet i forbindelse med en indvendig modernisering/ombygning.

I den nord/syd-vendte korte vinkellænge, der enten er en senere tilføjelse eller resten af en tidligere afkortet sidelænge, står gavlen i nord i mur helt op til tagkappen, hvorimod der i gavlen mod syd er overgavl i sorttjæret træværk (en på to-be-klædning) med et vindue isat. Også på hovedlængens vestvendte gavl er overgavlen udført i træ, her med en luge ind til loftsrummet. Trægavlene er afsluttet med et vandret, skråtstillet »vandbrædt«, der tjener det formål at holde regnvand væk fra murværket.

Ved de senere omlægninger af Mørdrupvejs længdeprofil er der sket en opfyldning af det »hul« for foden af bakken, hvori også »Balletmesterens Hus« er beliggende, med det resultat, at ejendommen nu (især mod øst) ligger meget markant under vejens niveau. Det betyder, at den i forvejen ret lave bygningskonstruktion synes endnu mindre i terrænet, end den tidligere har gjort.

Navnet »Balletmesterens Hus« har ejendommen opnået i folkemunde som en konsekvens af »tilflytteren«, balletmester Hans Becks overtagelse af ejendommen 1919 fra datidens lokale »matador«, godsejer G.A. Hagemann.

Er der virkelig tale om oprindelig leiejord fra »Grydemosegaard«, må lejemålet formentlig gå tilbage til tiden før udskiftningen 1791, eventuelt i form af et af de dengang populære 99-årige lejemål, hvilket kunne forklare arkivoplysningerne om skøder på bygninger på ejendommen helt tilbage til starten af 1800-tallet. Heri kunne også ligge en forklaring på, at der så sent udstedes arvefæsteskøde på ejendommen.

En anden mulighed, som senere arkiv-undersøgelser formentlig vil kunne klarlægge nærmere, er, at den oprindelige matrikel 19 opstår umiddelbart omkring udskiftningstidspunktet i 1791 på grundlag af de rester af Grydemose-gården, som bliver liggende tilbage i landsbyens østlige ende efter udflytningen.

Ejerliste:

- 1810: Peder Svendsen (fæster)
- 1835: Peder Pedersen (fæster)
- 1838: Christopher Nielsen (fæster)
- 1865: Bendt Peder Jensen (fæster)
- 1882: Krogerup Gods
- 1882: Bendt Peder Jensen (arvefæste)
- 1886: Laur. Chr. Andreasen
- 1890: Johan Peter Olsen
- 1893: Oluf Thomsen
- 1905: Albert V. Schubert
- 1918: G.A. Hagemann
- 1919: Balletmester Hans Beck
- 1933: Anton Christensen
- 1943: Kirsten M. Christensen
- 1943: Niels Espersen
- 1943: S.A. Røndorff
- 1943: R. Scheel Vandel
- 1944: H. Thueslev
- 1964: H. Ølund Rasmussen
- 1964: Ingrid Steenberg, g. Hinrichsen

På ejendommen findes ingen bevaringsværdig beplantning.

Grundareal: 944 kvm.

Ejendommen fremstår med sit for ganske få år siden omlagte stråtag, hvori der mod syd og nord samt i den korte tagflade mod øst er isat traditionelle halvrunde stråtagkviste, virkelig vel vedligeholdt.

Den beskedne vinkelbygning hører til noget af det bedst bevarede i Mørdrup landsby – og ejendommen er så absolut bevaringsværdig. Huset bærer kun i ringe grad præg af senere tiders ønske om at »romantisere« bondehus-idyllen, og det er vigtigt, at det enkle i husets fremtræden fastholdes også ved den fremtidige vedligeholdelse.

Ved en ændring af Mørdrupvejs længdeprofil, f.eks. i forbindelse med en forlægning af vejen nord om landsbyen, burde man benytte sig af muligheden for at få ændret på de eksisterende uheldige niveau-forhold omkring ejendommen, f.eks. ved etablering af en græsklædt, ikke for stejl skråning mellem husets skel og det nye, måske reducerede fortovsniveau.

Det er værd at bemærke, at det i »Balletmesterens Hus« er lykkedes at gennemføre en indvendig modernisering og ombygning, således at ejendommen kan opfylde moderne boligkrav, uden at der på nogen måde er givet slip på husets oprindelige kvaliteter i det ydre. Også i det indre er der – trods ombygningerne – stadig en pæn del af det oprindelige miljø tilbage.

Brandtaksation: 7 fag hus samt udhus i 1835

Husmand og fæster under Krogerup, Peder Pedersen, får i 1835 sit hus forsikret, og her registreres det, at der er tale om et 7 fag langt hus, 8 alen dybt, opført i fyrrebindingsværk med stråtag. Huset rummer stue, 2 kamre, køkken med skorsten og bagerovn, og hertil kommer et udhus mod vest, 3 fag langt og 7 alen dybt, indeholdende lo og lade. Også denne bygning er opført i fyrrebindingsværk med klinede vægge og stråtag.

1838 besigtiges ejendommen efter en omfattende brand. Her betegnes stuehuset som »totalt afbrændt«, og det samme fastslås om udhuset. Ejendommens nye fæster, Christopher Nielsen, får da også hele brandforsikringssummen på 270 rigsdaler udbetalt, på nær 10 rigsdaler, som resterne opgøres til i værdi.

Senere samme år afholdes der taksation på Christopher Niensens nyopførte hus, et stuehus i nord på 6 fag, 9 alen dybt, bygget af fyrrebindingsværk i fod, muret med brændte sten og forsynet med stråtag. Huset rummer to stuer, en forstue, to ildsteder til en dobbelt skorsten samt to spisekamre. »Bygningen er heel igennem forsynet med Brædeloft og fornødne Vinduer og Dørre. Også udhuset er genopført, nu dog i øst som et 4 fags hus, 8 alen dybt, og opført af samme bygningsmaterialer som stuehuset. Udhuset anvendes som tørvehus.

1865 er det en helt anden bygning, der møder taksationsmændene, da de besigtiger Bendt Peder Jensens åbenbart helt nyopførte hus. Stuehuset beskrives som værende på 14 fag, 34 alen langt, 7 alen dybt, opført af grundmur og bindingsværk med fyrretømmer og stråtag, til beboelse i de 10 fag og resten til vognremise og stald. Huset indeholder forstue, tre værelser, to køkkener og et spisekammer. De to værelser har bræddegulv, hvorimod der er murstengulve i resten af huset. Overalt er der bræddeloft, og ydermere nævnes 13 fag vinduer, 2 fyldingsdøre og 7 glatte døre samt en dobbelt port, hvortil endelig kommer to kakkellovne samt en bilæggerovn, hvilket bringer bygningens samlede værdi op på 600 rigsdaler.

Taksationen nævner udtrykkeligt, at der ikke var sket forandringer ved udhuset ved besigtigelsen.

Matr.nr. 5dt – Bygning 2.

På den sydvendte grund bag »Balletmesterens Hus« ligger endnu en bygning, en ældre staldlænge, placeret langs ejendommens skel i vest. Sidelængen er forbundet til »hovedhuset« med en høj, kalket mur, hvori der er en indgang til ejendommens have.

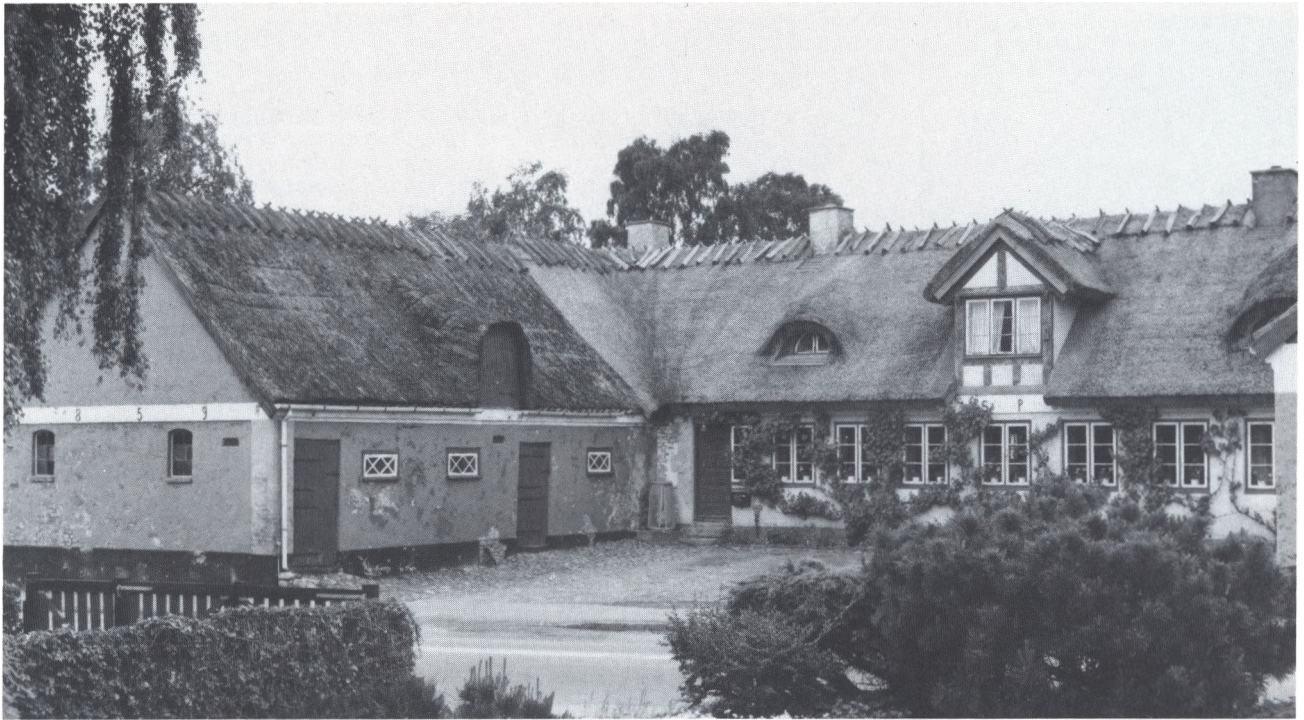
Staldlængen er som »hovedhuset« pudset og hvidkalket. Bygningen, der i øvrigt præges af en ældre, meget svær skorsten, har tagkonstruktion af den på et tidspunkt meget populære trempel-konstruktion, idet der er udført træbeklædning af den del af ejendommens facader og gavle, som ligger mellem bjælkelaget og selve taget. Denne træbeklædning er i lighed med tilfældet på forhuset sorttjæret. Selve tagbelægningen er i dag udført i bølge-eternit, men oprindeligt (forud for trempel-forhøjelsen?) har sidehuset formentlig båret et stråetækket heltag i lighed med forhuset.

Sidebygningen har sandsynligvis oprindeligt været anvendt som staldbygning, senere som værksted. På et tidspunkt boede en glarmester i ejendommen, og det er formentlig en eftervirkning heraf, at ejendommen mod haven er udstyret med flere forskellige typer vinduer. Mod nabogrunden er huset derimod forsynet med traditionelle, rødmaledede tofags-vinduer med 3 ruder i hver ramme.

Bygningen er opført på sorttjæret kampestensfundament og fremstår i øvrigt ganske velbevaret.

Den gamle stald-/udhuslænge står velbevaret og meget oprindelig og er desuden med til at berige det samlede miljø op mod Mørdrupvej på dette sted. Det skal nævnes, at bygningens ydre fremtræden ville vinde ved, at der – næste gang, der skal ske tagudskiftning – i stedet for den nuværende tagbelægning af bølgeeternit eventuelt anvendes tagpap på lister. På grund af trempel-konstruktionen er den nyere tagbelægning dog ikke helt så skæmmende for bygningen, som tilfældet ville være, hvis der havde været tale om en højere tagrejsning. Den bastante skorsten skæmmes af en uklædelig TV-antenne.

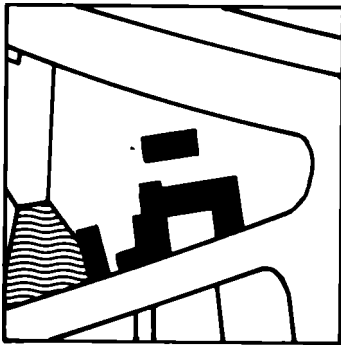
Bygningen må såvel som følge af sine egne kvaliteter som på grund af sammenhængen med hovedhuset henregnes til bevaringskategori A.

Mørdrupvej 96

»Damgården«

Matr.nr. 25

Ejendommen består af bygning 1, 1A, 2 og 3, der alle må henregnes til bevaringskategori A. Bygningerne 2 og 3 er omtalt på hvert sit efterfølgende blad.

På ejendommen findes af bevaringsværdig beplantning to gamle, stynede kastanietræer på hver sin side af indkørslen ud mod Mørdrupvej (i dag desværre angrebet af svamp), kastanietræ, gl. faconklippet rødtjørn samt stor, mangestammet guldregn i haven samt langs skel mod V og ved gadekær markant træække af birk, pære og pil – flere steder med undervoksning af hyld og hassel. Endvidere i haven tre gamle rhododendron og en række af gamle hyld mod møddingplads samt ældre kirsebær-, æble- og blommetræer.

Bygning 1:

»Damgården er en af de bedst bevarede af de gamle gårde i Mørdrup. Gårdens hovedbygning, der sammen med resten af bygningskomplekset forgæves har været søgt fredet efter bygningsfredningsloven, er opført i 1859-1861 – på nær »knasten« på staldlængen ud mod Mørdrupvej, en noget senere tilbygning til det trelængede gårdkompleks. Opførelsen af det trelængede gårdkompleks på det sted, der først i årene efter udskiftningen var begyndt at vokse fra sin tidligere status som husmandssted, skulle være muliggjort gennem en gevinst i Klasselotteriet.

Det eksisterende trelængede og stort set symmetrisk udførte gårdkompleks må antages at være opført på samme sted som den ejendom, der er vist på matrikelkortet fra 1810, omfattende hovedbygning og to separate sidelænger. I forbindelse med opførelsen af den nye gård må det nuværende baghus (tidligere stuehus) være flyttet et stykke mod nord, idet det i dag ligger på grænsen til den oprindelige matr.nr. 2e, der siden er sammenlagt med nr. 25. Herimod strider dog fund af ældre syldsten i gården mellem baghus og hovedbygning samt til dels pikstensbelægnings forløb omkring bygningerne, som kunne antyde, at de tre længer før 1859 har ligget tilbagetrukket på grunden.

Gårdens nuværende hovedbygning, med facade mod Mørdrupvej, er 12 fag lang, og de to med stuehuset sammenbyggede sidelænger hver på 10 (uregelmæssige) fag. De tre længer i bygningskomplekset fra 1859-61, hvoraf den østre rummer stor agerumslade med porte både i øst og vest, den vestre hestestald og kostald, som også inddrager bygning 1A, er alle opført i grundmur på kampestens-fundament og med stråtækket, til dels teglhængt heltag, forsynet med kragtræer. Årstallene 1859 og 1861 ses i de to sidelængers gavle (som murankre) ud mod Mørdrupvej, og på hovedbygningens gavlkvist, der mod Mørdrupvej er udført i bindingsværk, ses bogstaverne S.P. (Søren Pedersen). Disse må være indsat i forbindelse med en senere ombygning, udført af Søren Pedersen (gavlkvisten?). Den vestre længe er mod gårdspladsen forsynet med en stor lugelukket kvist – et høgab – ind til det tidligere kornloft, hovedbygningen udover frontkvisten med to halvrunde kviste i begge tagflader. Hele hovedbygningen – inklusive den ombyggede 1.sal – er inddraget til beboelse.

Under stuehusets to vestligste fag findes en mindre, lavloftet, tidligere proviantkælder med murstensgulv. Disse to fag er muligvis en senere udført forlængelse af bygningen.

Overalt i bygningens mure ses genbrug af ældre bygningsmaterialer, herunder profilsten i diverse udformninger. Eventuelt kan der være tale om sten fra Gurte, der på daværende tidspunkt var et regulært, officielt anerkendt »stenbrud«.

Ejendommen står i dag med sorttjæret kampestens/murstens-sokkel, med undtagelse af hovedbygningens gårdside, hvor der over jorden er udført sokkel til huggede granitkvadre. Sidelængernes vægge er rødkalkede/-malede ligesom skorstenene, mens hovedbygningens facade ud mod Mørdrupvej er kalket i en lys blågrøn nuance. Facaden mod have- og gårdside er dog overalt hvidkalket. Mod Mørdrupvej er der en gennemgående hvidkalket hovedgesims – på hovedbygningens udformet som savtakgesims – og et tilsvarende muret bånd i begge gavle mod Mørdrupvej (hvori årstallene ses). Hertil kommer gråmalede hjørnepilastre på gavlene mod vejen og hvidkalket kvadermuring ved stuehusets hjørner. Ved udformningen af det trelængede bygningskompleks er tilstræbt en udpræget symmetri mod Mørdrupvej, bl.a. i vinduesforløb og indplaceringen af døre i hver ende af facaden. På ladefløjens gavl er det hvidkalkede bånd trukket ned på muren

Bygningerne er flere steder omgivet af oprindelig pikstensbelægning, bl.a. findes den oprindelige brolagte møddingplads stadig stort set intakt mellem bygning 1 og bygning 3. Mellem baghus og hovedbygning ligger desuden ældre syldesten i jorden fra tidligere sidelænger (før 1859). Nord om bygning 3 fører brolagt sti ned til gammel vaskeplads ved gadekæret, og mellem bygning 1A og 3 er der portåbning fra mødding til Mørdrupvej. Umiddelbart vest for stuehusets gavlfindes endnu ældre, stensat brønd (i dag dog fyldt op).

Ejerliste:

-1795: Svend Simonsen (fæster)
 1795: Hans Larsen (fæstebrev)
 -1808: Krogerup Gods
 1808: Hans Larsen (ejer)
 1842: Peder Hansen
 1888: Søren Pedersen
 1932: Anna og Bodil Pedersen
 1973: Anne Pedersen (enejer)
 1978: Kirsten Pedersen m.fl.
 1978: »Boligfællesskabet Damgården«
 1981: Mimi og Kresten Tommerup

Grundareal: 2.641 kvm.

for at flygte med det tilsvarende bånd på staldlængen – og derved kompensere for, at de to sidelænger ikke ligger i niveau, således som det fremgår af den kraftige sokkel på staldlængen. I gavlene mod Mørdrupvej og i ladelængens nordlige gavlfindes uglehuller.

Ejendommen er blevet genopført uden større ændringer efter en brand i 1946, som ødelagde tagkonstruktionen på lade og hovedbygning, dog med nyere skorstenspiber. Ved denne lejlighed har bygningens vægge sat sig mærkbart under nedskridningen af tagkonstruktionen, hvilket endnu dokumenteres af de svagt udadhældende, bag ny beklædning endnu sodsvættede mure. Ved genopbygningen er alt træværk i lade og hovedbygning udskiftet, inklusive vinduer, døre, gulve og lofter, hvorimod de gamle konstruktioner endnu findes i staldlængerne, herunder også en del af den oprindelige staldindretning og brolægning.

Stuehusets vinduer er 2-rammede med 3 ruder i hver ramme (enkelte 3-rammede vinduer mod nord), indsat 1946. De to yderdøre mod Mørdrupvej er fra samme tidspunkt, udført som traditionelle fyldingsdøre med 4 lave fyldinger. I øvrigt bemærkes stald-døre i revlekonstruktion i sidelængerne samt karakteristiske »liggende« sprosevinduer med kraftige trækarme og -sålbenke, muligvis af ældre dato. Tilsvarende vinduesudformning ses i bygning 2's sydfacade, her dog »rejst op«. Alt udvendigt træværk fremstår malet i rødbrunt og hvidt.

I staldlængen mod Mørdrupvej findes 4 karakteristiske, ældre støbejernsvinduer med muret sålbænk.

Ved indgang fra gården i nord (køkken/fyrrum) er udført et mindre vindfang i træ med paptag. I køkkenet står endnu et stort gammelt koks-komfur (mrk. Ribe), brugt mens ejendommen ved siden af landbrugsbedriften drev somerpensionatsvirksomhed.

I forbindelse med omlægning af stråtaget søges ejendommen ført tilbage til oprindeligt udseende med tagudhæng og uden tagrender.

Bygning 1A (Tilbygning til staldlænge): Bygningen er opført som en smal 5-fags tilbygning (med ringe forbandt!) til den vestre staldlænge, sandsynligvis for at give mulighed for et større husdyrhold. Tilbygningen er udført i samme stil som det trelængede bygningskompleks, men dog ikke med samme »kæleri« for detaljen, og mod møddingpladsen med et svagt afskåret hjørne. På et senere tidspunkt er der gennem tilbygningens tagryg ført ventilationskanal med betonhætte ned til stalden.

Ejendommen er, omend den stadig lider under mange års opsatte vedligeholdelse, stadig i rimeligt velbevaret stand. Det vil ved en istandsættelse klæde ejendommen med en mere anonym/knap så spraglet farveholdning, enten fortsat rød- eller eventuelt gulkalket overalt (hvad der stadig kan findes spor af bl.a. på hovedbygningen) – og med hvidkalkede gesimser, bånd og pilastre – samt en tilsvarende afstemning af farven på alt udvendigt træværk. Ved en eventuel ommuring af skorstenspiberne bør endvidere tilstræbes en mere traditionel udformning med basis og udkræning.

Matr.nr. 25 – Bygning 2.

Ejendommen har været i samme families eje, fra den blev købt fri fra Krogerup Gods i starten af 1800-tallet frem til 1978, ligesom det på baggrund af arkivundersøgelser kan fastslås, at samme familie også havde tilknytning til det dengang beskedne husmandssted, mens det var fæstegods.

Fæsteren Hans Larsen erhverver 1808 husmandsstedet som selvejer, og de næste 170 år går ejendommen i arv i samme familie. Samtidig sker der op gennem 1800-tallet flere køb af jord til ejendommen, der dermed udvikler sig til en regulær gård i landsbysammenhængen. Landbrugsbedriften opretholdtes på ejendommen helt op imod vor tid, senest af de to søstre Anna og Bodil Pedersen, der i flere år supplerede landbruget med sommerpensionats-virk-somhed.

På konceptkortet for Mørdrup og Espergærde byer 1810 (det første matrikelkort for området) er der på Damgårdens nuværende placering vist en mindre, trelænget ejendom – i jordareal opgjort til 2.820 kv. alen, det husmandssted, som 1808 overtages af Hans Larsen, som 1795 får fæstebrev fra Krogerup på ejendommen (hus i Mørdrup) iflg. Krogerups fæsteprotokol).

I 1810 udgør ejendommen 2.820 kvadratalen, men af opgørelser 1831 fremgår, at ejeren da også havde matr.nr. 7e (jorden umiddelbart nord for gården), mens selve nr. 25 angives som værende »en Huusplads og Have sydøstlig i byen norden for Gaden«. Endvidere hørte der til ejendommen en tørvemose omkring Mellemlangsgården (M.nr. 2d), erhvervet fra Ærtebjerggård, samt den i dag forsvundne matr.nr. 13. (v/ stationen). 1845 kommer yderligere et jordareal ved Kongevejen (2b) til, 1860 endnu et jordstykke her (2f) og 1883 erhverves den nærværende liggende matr.nr. 19b. Det er således en ganske pæn ejendom, der 1888 overtages af Søren Pedersen, som nu med rette har kunnet betegne sig som gårdejer.

Det nuværende baghus fremstår som en blanding af en oprindelig bindingsværksbygning og en senere grundmuret afdeling, hvidkalket med sorttjæret træværk og henholdsvis strå- og halmtækket heltag. Husets vestgavl (i den grundmurede afdeling) er muret op med en lem til loftet, hvorimod der i øst (over bindingsværksafdelingen) er tale om en sorttjæret, bræddebeklædt gavl med luge ind til det tidligere opbevaringsloft. Soklerne står sorttjærede, og i ejendommens vestende står endnu en stor, ældre skorsten med traditionelt udført, rødmalet skorstenspibe.

Bygningen er for nogle år siden desværre blevet tømt indvendig, men endnu findes dog en brolagt vognport med tjærede porte i østenden og rester af beboelsesindretning i vestenden, ligesom der enkelte steder endnu er (rester af) de oprindelige lergulve tilbage i bygningen.

Bindingsværksafdelingen er 5 fag lang med enkelte senere vinduer indsat i begge facader, og det fremgår af tømmeret, at specielt sydfacaden er bygget om i flere omgange ved genbrug af tømmer andet steds fra.

I sydfacaden ses således endnu en gammel egebjælke med spor af støjle- og stolpehuller, nu anvendt i en ny funktion. I nordfacaden er indsat et enkelt skråbånd i hjørnet mod øst, og der bemærkes i øvrigt en markant forskel i bindingsværkets tømmerdimensioner, ligesom der er brugt såvel ege- som fyrretømmer. Det ældste egebindingsværk i ganske kraftige dimensioner kan måske antages at afløre en endnu ældre bygning på grunden, der siden via ombygning – i takt med nye tiders krav – har »udviklet« sig til den i dag eksisterende bygning. Dele af den tidligere bindingsværks-indretning/opdeling findes stadig intakt (se om den evt. flytning af bygningen 1859 under bygning 1).

Dele af ejendommens tagkonstruktion med kløvede hanebånds-spær i kraftige dimensioner, samlet alene ved hjælp af træagler, forekommer oprindelig, hvorimod der ved senere ombygninger er sket udskiftning af loftsbjælker enkelte steder. Overalt ses, at bjælkerne har været kammet over tagremmene.

Bindingsværksafdelingens fod- og tagremme fortsætter et stykke ind i den grundmurede, 4 fag lange afdeling af bygningen, hvilket formentlig kan tages som udtryk for, at der er tale om en gradvis omsætning af et tidligere længere bindingsværkshus i grundmur fremfor blot en egentlig forlængelse af det ældre bindingsværkshus.

På bygningens facader er fastsømmet »knæ« til ophængning af stige o.l., en detalje, som bør søges bevaret ved en kommende istandsættelse af bygningen.

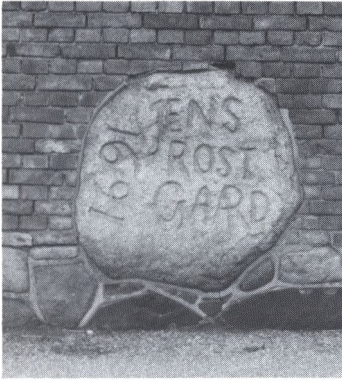
I forbindelse med branden på Damgården i 1946 blev baghuset, som ikke blev berørt af branden, atter taget i brug til beboelse, mens de brændte bygninger blev sat i stand. Senere var der i baghuset indrettet strygestue og vaskehus, fremgår det af senere beretninger.

I bindingsværksbygningens sydfacade sidder to enkeltrammede sprossevinduer af særpræget udformning samt to tjærede revledøre. Den grundmurede afdeling har adgang via stalddør mod syd og i øvrigt vinduer i samme udformning som bygning 1.

Bygningen har i 1986 fået nyt stråtag, ligesom den gamle skorsten er blevet genopmuret i samme udformning. Endvidere er bindingsværksfacaderne under udbedring, herunder bl.a. gennem udskiftning af alt fodtømmer.

Bygningen lider stadig under mange års opsat vedligeholdelse samt den omstændighed, at den i mange år ikke har været i brug til andet end opbevaringsformål. Ved en kommende istandsættelse bør det tilstræbes at bevare bygningen så uberørt som vel muligt, herunder med indpasning af eventuelle vinduer og døre i en udformning, der passer til den traditionelle bygningsstil. Bygningen bør fortsat stå hvidkalket, enten med opstreglet eller helst med overkalket bindingsværk, ligesom skorstenen bør pudses og hvidkalkes/-males.

Matr.nr. 25 - Bygning 3.

JENS ROSTGAARD (1650-1715) var ud af bondeslægt og stammede fra Sønderjylland. Fra sit 12. år blev han imidlertid opdraget hos sin farbror, Hans Rostgaard, der netop havde modtaget sin hidtidige kongelige fæstegård Kragerup og dens tilliggende jorder i Øfverste Torp og Fløyterup som selvejer »med adelig frihed« på grund af sine fortjenester i den netop overståede krig med Sverige.

Efter skolegang i Helsingør og krigstjeneste i Holland blev Jens Rostgaard 1684 – ved Hans Rostgaards død – farbroderens efterfølger som ridefoged og amtsskriver. Samtidig overdrages driften af Krogerup, der i mellemtiden var vokset til et egentligt gods, idet Hans Rostgaard 1672 af kongen yderligere fik landsbyerne Tibberup, Mørdrup (12 gårde og gadehuse på bøndergårdens jord), også til Jens Rostgaard, idet Hans Rostgaards søn, Frederik, da kun er 13 år gammel. 1691 (årstallet på stenen i Mørdrup) overtager Jens Rostgaard tillige posten som amtsforvalter i Kronborg Amt med sæde på Kronborg Ladegård (det nuv. Montebello).

I år 1700, året efter Frederik Rostgaards tilbagekomst fra langvarige studierejser i det meste af Europa og dennes overtagelse af driften af Krogerup, udmærkede Jens Rostgaard sig i den i øvrigt håbløse kamp mod de svenske tropper under Carl XII's landgang ved Tibberup Mølle. Fra 1702 til sin død var han rådmand i København, fra 1703 tillige krigs- og landcommissær over Sjælland, Møn og Lolland-Falster. Han ejede ud over ejendomme i København Farumgaard, Sejro og Nekselø, stiftede seks »senge« i Vartov og efterlod sig en del samlinger af historisk og landøkonomisk art. Heraf blev en kortfattet »Københavns Historie 1168-1711« udgivet i 1720. Denne og andre af hans efterladte arbejder blev ofte optrykt i diverse tidsskrifter op gennem det 18. århundrede.

1687 ægtede Jens Rostgaard Else Iversdatter, der 92 år gammel døde på Farumgaard 1741.

Bygningen, der ligger direkte ud mod landsbyens gadekær på en høj kampestens-sokkel, der i dag rejser sig direkte fra vandet, er ejendommens tidligere svinestald, opført senere end de øvrige dele af bygningskomplekset på ejendommen. Bygningen er opført i gule mursten på kampestensfundament med fremhævede fuger, og den er opdelt i to afdelinger, henholdsvis 7 og 2 fag lange, med dele af den oprindelige staldindretning intakt, og dækket af stråtakket, teglhængt heltag med hanebåndsspær, forsynet med kragtræer.

Bygningen er udstyret med senere isatte støbejerns-staldvinduer i gavl mod have samt i begge facader, og i begge de murede gavle er indsat sorttjærede luger op til det tidligere loft, som dog i dag er nedbrudt. Mod møddingpladsen er 2 revledøre, en til hvert af rummene.

I gavlen mod Mørdrupvej er indsat en stor sten med indskriptionen »Jens Rostgaard 1691« (se også teksten til venstre). På ejendommen er 1980 tinglyst en privat klausul, der sikrer denne stens placering ud mod Mørdrupvej, så længe den eksisterende bygning står. Ved eventuel nedrivning eller ombygning af ejendommen skal stenen enten forblive på sin nuværende plads (evt. indmuret i en ny bygning) eller opstilles andetsteds på ejendommen, dog fortsat placeret, så den kan ses af forbipasserende. Stenen må ikke sønderdeles, bemaales eller skjules af beplantning. Klausulen blev tinglyst efter at en tidligere servitut, foranlediget af kommuneantikvar Arne Meyling, ved en fejltagelse blev aflyst i forbindelse med ejerskifte på ejendommen.

Stenen er ifølge oplysninger fra ældre beboere i området fundet på en af gårdens marker for siden at blive transporteret hjem og indmuret på den nuværende plads.

Landsbygaden i Mørdrup, således som den så ud endnu i midten af 1950'erne – inden den seneste omlægning af Mørdrupvej.

Slægtsgaarden „Damgaard“ i Mørdrup nedbrændte i Gaar

I Gaar Eftermiddag ved halv-fire Tiden opsat der Ild i den gamle Slægtsgaard „Damgaard“ i Mørdrup og i Løbet af en Time Tid var den gamle Ildyilske Gaard lagt i Aske.

Gaarden ejes af Søstrene Dødl og Anna Petersen og en af disse oplagede Røgen, der steg op igennem Taget i den østlige Ende af Laden. Samtidig med at hun sendte en Dreng ud i Marken for at tilkalde Bestyrer Anderssen, vilde hun alarmere Brandvæsenet i Tikøb og Falck, Helsingør, hos hvem hun er Abonnent. Men det tog lang Tid at faa Forbindelse med Centralen, hun ringede og ventede all-
kens Røgen blev kraftigere og kraftigere og Naboerne kom løbende til og begyndte at redde Bøhavet ud af Bygulgerne, og da Centralen endelig efter flere Minuters Forløb svarede, varede det igen en rum Tid, inden det lykkedes at faa Forbindelse med Brandvæsenet i Tikøb, hvis Nummer var optaget, men endelig lykkedes det at faa Meldingen frem og et Kvarter senere kom Tikøb Brandvæsen. Bagefter kom Falck, der maatte svare, at de iflg. Overenskomsten ikke maatte møde paa Brandstedet for Sognets egen Sprøjte var paa Stedet og da Sprøjterne endelig kom til Gaarden, var alle tre Længer udsprent af Flammer.

Et godt Redningsarbejde.

De tilfældige Naboer og Gaardens Beboere gjorde et godt Stykke Redningsarbejde og det lykkedes at faa næsten alt Bøhavet ud. Kreaturerne var til alt Held i Marken, men at den ind-
avlede Sæd og en ny Tærskemaskine blev Flammerens Bytte. Ligeledes lykkedes det at redde et lille Beboelseshus og en Bygning, der ligger tæt op ad Gaarden.

Ejerne Jyder stor Tab.

Søstrene Petersen fortæller, at Damgaard var meget lavt assureret, der havde flere Gange været talt om at forhøje Forsikringssummen, men dette var aldrig blevet til Virkelighed. De jyder derfor et betydeligt Tab ved Branden.

De brændte Udlænger var opført i 1801. Damgaard var som nævnt en meget gammel Slægtsgaard, idet den har været i Slægten Eje siden i første Halvdel af det 16. Aarhundrede.

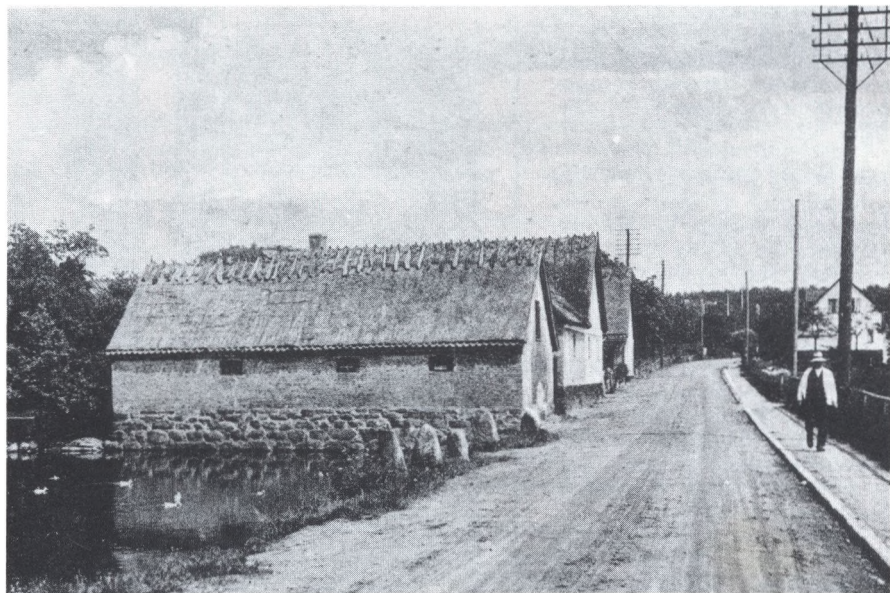
Hele Sommeren igennem havde der været Pensionerer paa Damgaard, men i Søndags rejste 10 og der var nu kun tre tilbage. Ogsaa for disse lykkedes det at redde Ejendelen.

I den lille Læng og mod Gadekæret, der blev reddet, er indmuret en Sten med Inskriptionen Jens Rosgaard 1623. Hvilket viser at Damgaard i sin Tid

»Helsingør Dagblad«s omtale af branden på »Damgården« i 1946.

Bygningen bærer umiskendeligt præg af, at fundamentet mod gadekæret i nordvest langsomt bevæger sig udad i søen (i syd er det fastholdt af stensætningen mod Mørdrupvej), hvilket har foranlediget alvorlige sætninger og revnedannelser i facaden mod gadekæret og gavlen mod haven. Det er forsøgt at holde igen på udskridningen via nedstøbning af en betonpille ved bygningens nordvestlige hjørne – men uden mærkbart resultat. Det kan formentlig ikke afvises, at opbyrningen af den tidligere stensætning/brolægning i bunden af gadekæret i forbindelse henholdsvis med rørlægning af dammens tilløb og maskinel oprensning af dammen har været medvirkende til udskridningen.

Selvom det vil kræve større foranstaltninger at bremse udskridningen af bygningens fundament, må det dog vurderes som væsentligt for det samlede miljø omkring gadekæret, at bygningen bevares – ikke mindst på grund af dens markante kulissevirkning såvel omkring ejendommens velbevarede stensatte møddingplads som i forholdet til oplevelsen af gadekæret og dets omgivelser ude fra Mørdrupvej.

Dette fotografi af miljøet omkring gadekæret for 50 år siden – inden Mørdrupvej havde fået noget præg af gennemfartsvej – giver en tydelig fornemmelse af den kulissevirkning, som Damgårdens daværende svinstald også havde i landsbybilledet på daværende tidspunkt.

Ejendommen er generelt i en meget dårlig vedligeholdelsestilstand, præget bl.a. af de mange års anvendelse som stald. Murværket er desuden flere steder kraftigt angrebet af murbi-angreb, ligesom tagkonstruktionen og de bærende dele af træværket flere steder er angrebet/svækket af råd. Hertil skal føjes, at der ved indmuring af stenen i gavlen mod Mørdrupvej samt ved reparation af de murede gesimser er anvendt nyere maskinsten flere steder. Dette bør tale for ved en kommende istandsættelse af bygningen at lade bygningens facader og gavle pudse eller vandskure og efterfølgende kalke enten i samme farve som det tilstødende trelængede bygningskompleks eller eventuelt i en afvigende farve, der kunne tjene til yderligere at understøtte kulissevirkningen mod gadekæret.

Af hensyn til muligheden for den fremtidige vedligeholdelse af facaden mod gadekæret samt stråtaget til denne side bør det overvejes at genoprette den søbred på dette sted, som ses gengivet på ældre kort. Disse overvejelser burde indgå i en sammenhængende plan for hele miljøet omkring gadekæret med henblik på generelle miljøforbedringer.

Fra fem fag til en gård

Allerede 1806 lader Hans Larsen, nyslået selvejerbonde, sin ejendom forsikre, og brandtaksationen afslører, at han starter i beskedne kår.

Huset er efter beskrivelsen et stuehus på fem fag, 7 alen dybt, opført i bindingsværk med klinede vægge og stråtag. Det lille hus rummer stue, kammer, køkken med skorsten og bagerovn, og det bliver ansat til den beskedne værdi af 100 rigsdaler.

I foråret 1813 har Hans Larsen atter bud efter taksationsmændene i anledning af, at han har foretaget udvidelser af bygningen. Der er tale om en tilbygning på to fag i 8 alens dybde, undertømmer af eg og overtømmer af fyr, men stadig med klinede vægge og stråtag. Brandtaksationsprotokollen fortæller, at udvidelsen rummer en ekstra stue. Hertil kommer et sidehus i vest på 3 fag og 8 alens dybde. Værdien forøges herved med yderligere 120 rigsdaler.

1838 er det Bendt Hansen, der som ny ejer af »Damgården« har bygget kraftigt ud. Stuehuset beskrives nu som 9 fag langt og 8 alen dybt, bygget af egebindingsværk i fod med klinede vægge og stråtag, indrettet til kammer, stue, køkken med skorsten, bagerovn, lo og lade. Over 7 fag er der bræddeloft.

I vest er der nu opført et fem fag langt, 6 alen dybt udhus i egebindingsværk på sten, også med klinede vægge og stråtag, indrettet til lo og lade.

I øst er der endelig kommet et helt nyt udhus til, også 5 fag langt og 8 alen dybt, indrettet til stald, foderlo og vognport.

Alt i alt opgøres bygningernes værdi nu til 400 rigsdaler.

1845 er Peter Hansen kommet til, og stuehuset, der stadig er 9 fag langt og 8 alen dybt, fortsat i egebindingsværk med klinede vægge og stråtag, er nu indrettet til to stuer med 6 fag bræddegulv, et kammer, forstue, køkken med skorsten og bagerovn samt bryggers. I stuerne er der fyldingsdøre og »engelske« vinduer, og der er nu bræddeloft overalt.

Udhuset i øst er vokset til 7 fags længde. 8½ alen dybt, og her er indrettet lo og lade. Udhuset i vest er 6 fag langt og 8½ alen dybt, og her er heste- og kvægstald, foderlo og vognport.

Nord for huset ligger endelig et 5 fag langt og 7 alen dybt hus, »bygget af Blandingstømmer paa Steen med klinede Vægge og Straatag til Svinehuus«.

Ejendommen takseres nu til en værdi af 970 rigsdaler.

Familieopstilling på »Damgården« i begyndelsen af dette århundrede. Bemærk initialerne PHS (Peder Hansen) samt at hele gårdspladsen er brolagt.

Søren Pedersen, ejer af »Damgården« 1888-1932.

Høsten bringes i hus på »Damgården«. Foto formentlig fra midten af 1930'erne.

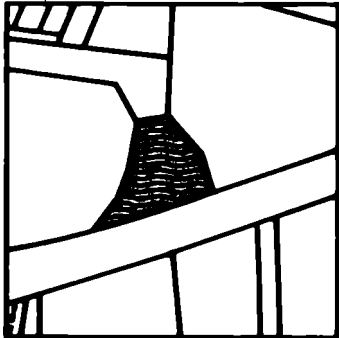
»Damgården« nogle år senere end fotoet øverst. Stuehuset er nytækket, og Søren Pedersen har sat egne initialer på gården og plantet vin og stokroser.

Mørdrupvej

Gadekæret

(uden matr.nr.)

Landsbyens gamle gadekær – eller vandingstedet, som det betegnes tidligere – er opstået (skabt?) på det sted, hvor de forskellige bækløb fra arealerne nord for landsbyen (bl.a. fra den daværende Mørdrup Mose for foden af højdepunktet Galbjerg) samlet løb under landsbygaden for på den anden side af vejen at fortsætte som den ene af Søbækkens to grene. Umiddelbart bag gårdene på landsbygadens sydside gik afløbet fra dammen gennem en nu bebygget mose/eng-strækning, men fortsatte herfra som åben rende, indtil den forenedes med Søbækkens anden gren ved det nuværende Espergærde Center. Også på strækningen før gadekæret var der tidligere tale om åbne bækløb med udmunding direkte i gadekærets nordside (over nuv. matrikel 7ay).

Mørdrup gadekær er stort set intakt den dag i dag, omend senere udførte ændringer til overfladevand-reservoir har ændret en del på forholdene. Visse miljøforbedringer kunne tiltrænges for at genskabe nogle af gadekærets mange funktioner i landsbymiljøet.

Gadekæret fremtræder til dels i noget skamferet skikkelse som følge bl.a. af ganske hårdhændede sikrings-foranstaltninger. Mod Mørdrupvej er dammen afgrænset af en betonmur i en i dag miserabel forfatning, kronet af et lidet pynteligt ståltrådshegn. Tidligere fotos viser, at gadekæret førhen skiltes fra Mørdrupvej af en skrånende, græsklædt banket med store sten til markering af vejkanterne. Kæret blev benyttet som vandingsted for gårdens husdyr, og efter vandingen gik køerne op i dammens sydøstlige hjørne, hvor passagen endnu ses markeret op mod Damgårdens sidelænge.

Gadekæret blev i øvrigt også benyttet som vaskested for landsbyens beboere, i hvert fald af Kærsgaard og Damgården. På begge ejendomme fører en sti endnu ned til dammens bred – og på Damgård-siden ligger endnu et par stykker af de store »vaskesten« intakt. Brugen af gadekæret som vaskeplads ophørte, da der blev installeret gruekedler i de enkelte huse.

På et senere tidspunkt i landsbyens historie blev der også »iset« i gadekæret om vinteren: De to lokale mejerier på den modsatte side af Mørdrupvej havde ret til at udskære store isblokke, som herefter blev gemt væk til senere brug i store iskuler, placeret i haven bag mejerierne.

Gadekærets bred mod nord og vest er stensat, mens Damgård-længens høje kampestensfundament danner begrænsningen i øst. I dammens sydøstlige hjørne ved Mørdrupvej er udført et meget bastant slamfang i beton.

Gadekæret har i dag status som kommunal branddam, samtidig med at det fungerer som reservoir for overfladevand fra hele det nord for landsbyen liggende bebyggede område. Såvel gadekærets tilløb fra områderne i nord som afløbet er i dag rørlagt. Tilløbet foregår gennem en rørledning, der udmunder på bunden af dammen i knap et par meters dybde.

I tilknytning til gadekæret findes ingen egentlig bevaringsværdig beplantning, måske bortset fra et par større piletræer, henholdsvis ved »Damgården«s længe samt ved skellet mellem »Damgården« og »Kærsgaard«. Ved fremtidig planlægning bør det dog sikres, at gadekæret fortsat fremstår i en tilpas grøn »indramning«.

Ejerliste:

På tidligere matrikelopgørelser er gadekæret/vandingsstedet nævnt som »fælles for byens beboere«, således som det også var sædvanligt i andre landsbyer. Ejer i dag er formentlig Helsingør kommune, men det har dog ikke været muligt at få konstateret, om der reelt er foretaget en overdragelse fra byens lodsejere til det offentlige, og i så fald hvornår og på hvilke vilkår, dette er sket.

Stenbelægningen i dammens bund er blevet skamferet gennem de senere år, dels gennem opgravning i midten af 1960'erne for gennemførelse af hovedkloak under dammens bund, dels for udførelse af overfladevand-rørledninger. Ligeledes har de senere års »maskinelle« oprensninger af dammen været med til at ødelægge stensætningen i bunden, ligesom dette har sat sit præg på hegnet ved sydsiden.

Oprindeligt har også gadekærets bund været stensat/uregelmæssigt brolagt, hvilket kan have lettet den oprensning, som med mellemrum måtte udføres bl.a. for at undgå tilgroning med tagrør o.l. Desuden må det antages, at stensætningen af bunden kan have medvirket til at holde dammens sider på plads (i »spænd«).

Gadekæret tjener i dag, udover som »miljøbærer«, henholdsvis som overfladevand-reservoir og som branddam. Ved en ikke uoverkommelig indsats burde det være muligt at forøge gadekærets miljøværdi uden at genere de øvrige funktioner,

Her skal kort skitseres et forslag til forbedring af forholdene på stedet: Mod Mørdrupvej opbygges i stedet for den eksisterende betonmur med ståltrådshegn en fra fortovsniveau til vandspejlet skrånende kampestenssætning, eventuelt suppleret med en smal, græsklædt »bred«, som med fordel kunne fortsættes hen langs Damgårdens sidelænge frem til den tidligere vaskeplads i nordøst. På toppen af stensætningen ved fortovet burde af sikkerhedsmæssige grunde placeres et enkelt, ikke for højt rækværk eller måske snarere blot en stribe af granitsteler i stil med den tidligere benyttede markering af dammen.

Midt for gadekæret etableres en trappe fra fortovsniveau ned til en »udkigsplads« ved søbredden, afgrænset af et ikke for »tungt« rækværk. Denne »udkigsplads« (eventuelt udstyret med et par bænke) ville give mulighed for en nærmere kontakt med vandet, ligesom der i hårde frostvintre ville opnås mulighed for atter at tage gadekæret i brug som skøjtebane. Dette forudsætter dog nok en vis regulering af tilløbet for at sikre, at dammen fryser hurtigere og mere ensartet til, end det i dag er tilfældet.

Det nødvendige areal til udførelse af den skrånende, stensatte bred fra fortovsniveau til vandspejl vil delvis kunne tages fra gadekæret og ved inddragelse af vejareal fra Mørdrupvej – i sammenhæng med udførelsen af øvrige trafikdæmpende vejindgreb på stedet.

Med mellemrum bør fortsat udføres en oprensning af dammen, omend ikke så hårdhændet som det er sket de senere år, for at dæmme op for den stadige tendens til tilgroning.

Mørdrupvej 98

»Kærsgaard« (»Dejligheden«)

Matr.nr. 6 aa og 7 ay

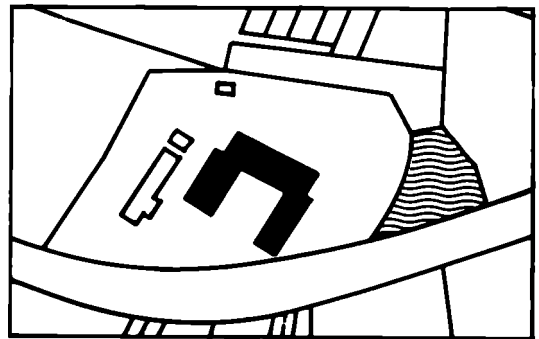
Kærsgaard er en af de oprindelige firelængede gårde i landsbyen. Gården, der i dag er helt inddraget til beboelsesformål, har stået firelænget til langt op imod vor tid, men fremtræder i dag i noget reduceret skikkelse, idet der ikke alene er sket nedbrydning af den søndre længe, men samtidig afkortning af de to tilstødende sidelænger.

Ejerliste:

- 1681: Niels Jørgensen (fæster)
- 1708: Jørgen Nielsen (fæster)
- 1751: (Gl.) Ole Jørgensen (fæster)
- 1776: Anders Jensen (fæster)
- 1788: Anna Ols Datter (fæster)
- 1796: Jørgen Nielsen (fæster)
- 1807: Ane (Anna) Olsdatter (fæster)
- 1808: Krogerup Gods (ejer)
- 1808: Ole Jørgensen (først fæster, siden selvejer)
- 1808: Ane Ols Datter
- 1809: Jens Andersen
- 1843: Ole Jensen
- 1878: Lars Rasmus Olsen
- 1904: Sophus Dithmer, Chr. Olsen, Sophus Stilling & Carl Stürup
- 1905: P.N. Munkebo
- 1915: Hans Christian Nielsen
- 1924: Svend Ejnar Johansen
- 1941: Johanne Marie Johansen
- 1959: Gudrun Marie Johansen og Jørgen F.E. Mondorf

Grundareal: 4.349 kvm.

»Kærsgaard« står, trods senere udførte ændringer og ombygninger til rene boligformål, med sit tilbageværende trelængede, hvidkalkede og stråttækte bygningskompleks som en god eksponent for landsbyens gamle gårde, placeret på en lille bakkeknoled umiddelbart nord for den slyngede landsbygade.

Gården fremstår som nævnt trefløjet, men ejendommen har oprindeligt været firefløjet, omkransende en brolagt gårdsplads og med en portåbning ud mod landsbygaden i syd. Når bortses fra de indhug, der er sket på ejendommen mod syd i forbindelse med vejændringer i dette århundrede, er ejendommens grund stadig intakt, hvilket fremgår af, at de oprindelige stendiger stadig findes til markering af grundens afgrænsning mod naboen i vest samt mod de tidligere omgivende marker i nord. Her ses stadig over en strækning på op mod en snes meter det gamle stendige, i dag delvis skjult i en lille grantykning, der er plantet ind mod den nord for liggende nye rækkehusbebyggelse. I øst grænser ejendommen direkte op til gadekæret, her bl.a. med en sti ned til en tidligere vaskeplads ved dammens stensatte kant. I syd afgrænses grunden i dag af et stengærde i store marksten, anlagt i forbindelse med vejudvidelserne.

Gårdens tre fløje, der oprindeligt har stået i bindingsværk, fremstår i dag grundmurede på sorttjæret kampestensfundament. Alle tre længer står hvidkalkede og med stråttækket heltag. Det oprindelige stuehus i nord består af 15 fag, den østlige lidt lavere (og efter alt at dømme ældste) længe er i dag på 10 fag og den vestligste længe på 11 fag. Stuehuset har savtakgesims både mod nord og syd, mens vestlængen har treleddet muret gesims og østlængen trukket gesims. Enkelte steder indvendigt i bygningen findes dog endnu ældre skille vægge udført i bindingsværk med lerklining.

Ejendommens vinduer er hovedsagelig 2- og 3-fags vinduer med lodpost og 3 ruder i hver ramme. En undtagelse herfra er vestlængens vestfacade, hvor der endnu er bevaret 3 af de oprindelige støbejerns-staldvinduer. Alle vinduespartier står med grønmaledede karme og hvidmalede vinduesrammer efter landsbyens tradition, ligesom alle udvendige døre og øvrigt træværk står grønmalet. I det oprindelige stuehus (nordfløjen) bemærkes henholdsvis mod nord og mod syd et ældre, tofløjet dørparti (i dag dog ikke i brug på nordsiden).

»Kærsgaard« fremstod firelænget i hvert fald fra 1788 (hvor den omtales som sådan i en skifteopgørelse) og frem til 1920, da den daværende ejer – efter at have solgt jorden fra ejendommen – lod ca. halvdelen af gården nedrive, hvorved ejendommen fik den udstrækning, den stort set har bevaret i dag. Materialerne, som fremkom ved nedrivningen af sydlængen og dele af de to sidelænger, blev genbrugt under bygge-/reparationsarbejder på naboejendommen »Toftegaard«.

1898 gennemførtes en større ombygning af den vestlige længe (ved den lokale tømrer Peter Bentsen) og fra denne lejlighed stammer en stolpestub, hvori der er indhugget årstallene 1788 og 1898, som endnu er i behold på ejendommen.

Landbrugsdriften på ejendommen vedblev frem til ca. 1916. I perioden 1920-1933 havde Rørtang og Omegns Sygekasse (senere Sygekassen for Espergærde og Omegn) kontor på ejendommen.

I 1924 blev der ved den vestlige længes sydgavl opført en tilbygning med halvtag, hvor der blev indrettet en forretning, Mørdrup Købmandshandel. Forretningen,

Et ældre fotografi af »Kærsgaard«, der viser situationen inden den endelige nedbrydning af de sidste dele af syd-længen. Længen er her gennembrudt og de to »arme« stod i en periode med brædebeklædte overgavl. Allerforrest i billedet ses Mørdrupvej, der da lå hen som grusvej.

der fungerede som købmandshandel for store dele af oplandet, havde til huse på gården indtil 1967, da den flyttede over på den modsatte side af landsbygaden. 1967-68 blev halvtags-tilbygningen derpå atter revet ned. De eksisterende skure/garager ved den vestlige indkørsel til gården stammer fra købmandsforretningens tid.

Den tidligere staldlænge (østlængen) blev i 1925 – efter nedlæggelsen af landbrugsdriften på ejendommen – ombygget til beboelsesformål.

Ved nogle af de seneste udførte ombygninger på ejendommen, bl.a. installation af naturgas, er det konstateret, at der under den eksisterende gård findes fundamenter fra tidligere bygninger på stedet. Det var dog ikke muligt ved denne lejlighed i nogen større udstrækning at få foretaget opmåling o.l.

Under ejendommens stuehus findes to ældre kampestensældre, den ene med nedgang fra gårdspladsen via en luge midt for facaden, den anden med adgang fra selve huset. I denne sidste ses det endnu, hvorledes den har været indrettet til sulekar, tønder m.v.

»Kærsgaard« hører så absolut i sin helhed til i bevaringskategori A. Selvom ejendommen i dag fremtræder i noget reduceret stand i forhold til det billede af ejendommen, man får ved at se på ældre fotografier af gården, og selvom den siden har været udsat for omfattende ombygninger til boligformål, står gårdkomplekset i sin helhed stadig velbevaret – hvidkalket, med stråtag overalt, og med vinduer, døre og skorstene i traditionel udførelse.

Det er beklageligt, at den brolagte gårdsplads, således som den ses på nogle af de ældre billeder, er blevet opbrudt og således ikke kan reableres.

Også i sine detaljer rummer ejendommen spændende, bevaringsværdige elementer, som der bør værnes godt om ved den fremtidige vedligeholdelse.

Såfremt lejligheden på et senere tidspunkt byder sig, burde de spor af ældre bebyggelse på stedet, som er blevet registreret, forfølges nærmere, eventuelt sammenholdt med yderligere arkivundersøgelser om ejendommens tidligere udseende og udstrækning.

Alle ejendommens tre længer er i dag indrettet til beboelse. Flere steder på loftet findes dog stadig dele af den oprindelige indretning intakt, over stuehuset bemærkes således en meget stor bjælke/stamme, som bærer loftet nedenunder og hvorved det er lykkedes at undgå bærende midterskillevægge.

På ejendommen findes af bevaringsværdig beplantning et stort ahorntræ samt i haven gamle æble- og pæretræer.

Navnet »Kærsgaard« kan umiddelbart ikke følges længere tilbage end til 1916, da de nuværende ejeres familie overtog ejendommen. Forud herfor havde gården, der i 1905 var blevet overtaget af et udstykningsfirma fra Helsingør, fået det romantisk klingende navn »Dejligheden«, som endnu huskes af enkelte ældre beboere i landsbyen.

Brandtaksationer på »Kærsgaard«

Allerede tidligt var Kærsgaard brandforsikret, men først 1838 får vi gennem en taksation af ejendommen et direkte indblik i, hvorledes den da så ud. Af brandforsikrings-arkiverne fremgår det imidlertid, at gården var forsikret allerede inden 1813, idet forsikringssummen på daværende tidspunkt blev hævet fra 690 til 1100 rigsdaler.

Ved taksationen 1838 bliver bygningerne i alt sat til 1.770 rigsdaler, og ejendommen beskrives således: I nord stuelængen, 12 fag lang og 8 alen dyb, bygget af egebindingsværk i fod og udmuret med brændte sten, stråtag, og indrettet til kammer, 2 stuer (hvoraf en 4-fags stue med bræddegulv!), forstue, køkken med skorsten, bagerovn og bryggers. Over hele huset er der bræddeloft.

I øst ligger en 12 fag lang og 8 alen dyb udlænge, opført i egebindingsværk på sten med klinede vægge og stråtag. 3 fag er indrettet til en stue med forstue og de øvrige 9 fag til kvægstald, lo og fårehus. I syd – ud mod landsbygaden – er der en længe 12 fag lang og 8 alen dyb, i de samme bygningsmaterialer, og indeholdende lo og lade. I vest findes endelig en længe på 13 fag, 8 alen dyb, af de samme materialer, indeholdende lade, hestestald, skærelø og karlekammer. Endelig findes syd for gården et 3 fag langt tørvehus, 7 alen dybt, i tilsvarende bygningsmaterialer.

1845 foretages der påny taksation på gården, og taksationsforretningen viser, at der ikke er sket nogle forandringer på stuehuset, hvorimod den østre længe nu er indrettet med stue, kammer, forstue, køkken med skorsten, kvægstald, foderlo og lade. I sydlængen beskrives endvidere en port og længen er vokset til 13 fag. Det betyder formentlig, at gårdens fire længer nu er helt sammenbygget. Også i vestlængen er der indrettet en vognport, ligesom tørvehuset nu ligger vest for gården.

Bygningernes værdi opgøres ved denne taksation til i alt 1.980 rigsdaler.

»Kærsgaard« fotograferet ude fra Mørdrupvej omkring 1921, på det tidspunkt, da sydlængen lige var nedbrudt og de to sidelænger forkortet.

Et udsnit af motivet ovenover, fotograferet 5-6 år tidligere. Det fremgår, at der stadig er stald i den lave østlænge, i hvis stråtag også ses et høgab.

Gårdsplassen på »Kærsgaard« på omtrent samme tidspunkt som fotografiet ovenover. Den flotte brolagte gårdsplass er desværre ikke til at retablere.

MØRDRUP KØBMANDSHANDEL 1924 – 1967

På fotografiet herover ses det, hvorledes »Kærsgaard« så ud i 1948-50, med købmandsforretningen placeret i den lille tilbygning med paptag ved vestlængens gavl. Nederst i billedets venstre hjørne en benzinstander, som stod her i mange år. Her ses også en del af landsbygaden, og i øvrigt bemærker man den »rundkørsel«, som det var blevet muligt at etablere op omkring købmandsforretningen ved »afkortningen« af gården. Fotografiet giver i øvrigt en fin fornemmelse af, hvorledes der var åbent land helt ind til den smalle stribe bebyggelse langs landsbygaden langt op imod vor tid. Yderst til højre i billedet ses gadekæret og i billedets baggrund skimtes Busserupgaard, hvorfra tilløbet til gadekæret foregik i en åben rende/grøft, som lige netop kan anes på billedet.

Fra midten af 1920'erne stammer det nederste postkort-fotografi af Mørdrup Købmandshandel. Bag gårdens østlige længe rejser sig et stort asketræ, der i mange år kunne ses viden om.

Mørdrup Købmandshandel havde til huse på »Kærsgaard« helt frem til 1967, da forretningen flyttede over på den modsatte side af landsbygaden. Indtil da havde der fra gården været frit udsyn ud over enge og marker syd for landsbygaden.

Birgit Gents giver en fint sanset beskrivelse af den blandede landhandel:

»I Mørdrup Købmandshandel er der en særlig stemning. Det er en blanded landhandel, hvor disken er lav og har en ubestemmelig brun kulør. Foran på disken hænger flotte cigaretreklamer med smukke kvinder, der ryger North State. På hylderne står rækker med vin og brændevin, og ned fra loftet hænger seletøj, strigler og tøjrkæder. Så er der glasskabet med forskellige oste og spegepølser. Køkkenting, træsko og stoppegarn kan man også få hos købmandsbrødrene i Mørdrup.

(...) Ude fra bagbutikken summer det af stemmer. Det er Ole Post, fragtmænd Pedersen og Henry Mælkemand. De holder øl-frikvarter, inden de igen skal ud i strabadserne på deres ruter.«

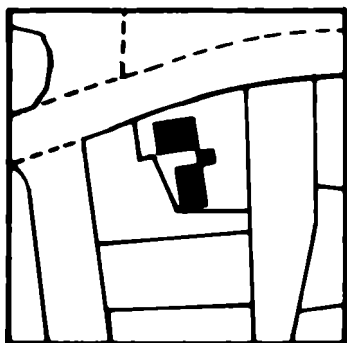

Mørdrup Købmandshandel

Mørdrupvej 99 A+B

»Elsebo«

Matr.nr. 5 k

Mørdrup havde i sin tid to mejerier, nemlig »Mørdrup Mejeri« og »Mejeriet Elsebo«, hvoraf det sidste holdt til i denne tidligere landbrugsejendom, der i dag er helt inddraget til beboelse – og i øvrigt i de seneste år er blevet udstykket i to parceller. Den nuværende matrikel 5 k består af forhuset, som er opført efter en brand, samt et ældre, eksisterende baghus, der tidligere var staldlænge. Selve mejerivirksomheden udøvedes i den nu frastykkede ejendom, Mørdrupvej 99 C.

Forud for den senest gennemførte frastykning af sidelængen var matrikel nr. 5 k opstået ved sammenlægning af en oprindelig matrikel 5 k, beliggende på hjørnet af Mørdrupvej og den tidligere markvej til Stokholmsvej/Søbækhuset, og en del af den oprindelige matr.nr. 19.

Parcellen (5k) er allerede i 1890 udskilt fra »Højagergaard«, men sælges først i 1909 – året før gårdens brand – fra af P.F. Mogensen. Det kan ikke umiddelbart klarlægges, hvorvidt grunden allerede har været bebygget forud for salget til Christian Pedersen.

På ejendommen findes ingen speciel bevaringsværdig beplantning.

Ejerliste:

-1909: P.F. Mogensen
1909: Christian Pedersen
1949: Henry Petersen,
mælkeforhandler
1969: Carsten Skjøtt Andersen
1979: Jørgen Andersen

Grundareal: 779 kvm.

Bygning 1 (forhuset): Det eksisterende forhus er opført i 1920'erne efter at en brand gjorde det af med det tidligere hovedhus. Huset fremstår grundmuret på høj sokkel, og væggene står alle pudsede og hvidmalede. Husets vinduer er af »Dannebrogs«-typen med mørktmalede karme og poste, hvorimod vinduesrammerne er hvidmalede. Huset er forsynet med teglhængt heltag, hvori findes en traditionelt udført kvist mod Mørdrupvej. I vestgavlen er en lille, engelsk-præget karnap, og huset er udstyret med to forholdsvis slanke skorstene af ældre type i blankt murværk.

Bygning 2 (baghuset): Det ældre baghus, der ligger vinkelret på forhuset, er en tidligere staldlænge med trempeltag, som i dag er indrettet til beboelse. Bygningen hænger fint sammen med forhuset og forsøger i øvrigt ikke at skjule sin tidligere anvendelse. Bygningen stammer formentlig fra tiden lige før århundredskiftet.

Bygningen står med pudsede, hvidkalkede vægge på oprindeligt kampestensfundament og med mørk træbeklædning af trempelen. Huset har tegltag med lav hældning.

Forhuset (Bygning 1) hører, trods sine mange nydelige detaljer i f.eks. tag og kviste, på grund af det sene opførelsetidspunkt til i bevaringskategori B. Bygningen må dog generelt karakteriseres som et fint, lille og tidstypisk hus, som på bedste vis understøtter landsbymiljøet.

Baghuset (bygning 2) er væsentligt ældre end forhuset, såvel i sit udtryk som i sin konstruktion. Denne del af den samlede ejendom hører til bevaringskategori A.

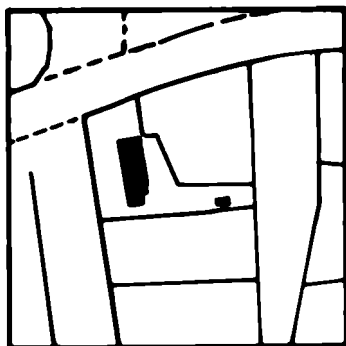
I øvrigt skal det påpeges, at disse to bygninger sammen med naboejendommen oprindeligt har udgjort en fin helhed med en nydelig, lille gårdsplads beliggende bag de hvidmalede læmure, der forbinder bygningerne. I forbindelse med frastykningen af nabohuset er der imidlertid opsat et mindre prydeligt plankeværk/hegn tværs gennem gårdspladsen, hvilket helt har ødelagt oplevelsen af dette lille, lukkede miljø. Tilsvarende er der langs Mørdrupvej opsat bastante hegn med vandrette brædder, som slet ikke stemmer overens med ejendommen. Ved lejlighed burde man benytte anledningen til at tilbageføre disse ting til et mere oprindeligt udseende, hvilket ville være en berigelse såvel for de to ejendomme i sig selv som for oplevelsen for de forbigående.

Mørdrupvej 99 C

»Elsebo«

Matr.nr. 5 gæ

Ejendommen er en del af det tidligere »Mejeriet Elsebo« – i realiteten selve mejerilængen – som for få år tilbage blev skilt ud fra hovedparcellen som selvstændig ejendom, i tilknytning til en gennemgribende istandsættelse til boligformål.

»Mejeriet Elsebo« fik i sin tid al sin mælk leveret alene fra Busserupgaard, men mejeriet udviklede sig aldrig til nogen større virksomhed. Selve mejeridriften foregik »pr. håndkraft« i den nu ombyggede længe, hvor mælken blev opvarmet i en ombygget gruekedel, ligesom mejeriet var udstyret med en mindre håndcentrifuge. Koleanlæg blev senere installeret, men da lovgivningen stillede krav om pasteurisering, ophørte den selvstændige bearbejdning af mælken. Herefter fik »Elsebo« frem til virksomhedens ophør mælken leveret fra Helsingør og fungerede da kun som mælkeforsyning uden egen mejerivirksomhed.

På ejendommen findes ingen speciel bevaringsværdig beplantning.

Ejerliste:

-1977: Carsten Skjøtt Andersen
(som Mørdrupvej 99A)
1977: Åge Larsen
1984: Marianne Persson

Grundareal: 700 kvm.

Den tidligere mejerilænge til »Elsebo« er opført i grundmur på kampestensfundament, og samtlige facader fremstår i dag hvidmalede. Huset er forsynet med heltag med ny beklædning af bølgeeternit, og i begge tagflader er indsat moderne tagvinduer. Vinduerne er ligeledes fornyet ved den for få år tilbage gennemførte istandsættelse af bygningen til boligformål, men man har dog ved udskiftningen holdt fast ved den to-rammede type med 3 ruder i hver ramme.

Op gennem taget er ført en moderne stålskorsten, og over en tidligere garagetilbygning ved gavlen i syd er opbygget en terrasse i træ med 1-på-2-beklædning som rækværk.

Begge overgavle står træbeklædt, og alt træværk i huset er malet i en lys grå nuance.

Den gamle mejeri-bygning burde have hørt til i bevaringskategori A, men som følge af den noget hårdhændede istandsættelse til de nye boligformål er det dog kun muligt i dag at indplacere den i kategori B, idet den stadig har nogle af de oprindelige træk bevaret.

Det skal fremhæves, at den oprindelige vinduesudformning er bibeholdt ved fornyelsen, hvorimod den nye tagbelægning virker alt for hård på huset. Generelt er istandsættelsen af den ældre ejendom ikke sket forsigtigt nok og med tilstrækkelig respekt overfor husets oprindelige kvaliteter.

Den bastante terrasse-overbygning ved ejendommens sydlige gavl virker endvidere unødvendigt påklisset, ligesom den helt moderne stålskorsten må siges at klæde huset dårligt.

Ydermere var det anbefalelsesværdigt, om de ganske bastante rækværker omkring ejendommen blev afløst af lettere konstruktioner, ligesom det var ønskeligt, om den eksisterende gård mellem de tre boliger atter blev retableret i sin tidligere udformning i stedet for den nuværende opdeling.

Ved en gradvis tilbageføring til et mere oprindeligt udtryk skulle det være muligt for den i øvrigt velbevarede bygning atter at finde en plads i bevaringskategori A, hvilket i øvrigt skal ses i sammenhæng med den bygningsmæssige helhed (nabo-ejendommen), som den gamle længe oprindeligt har været en naturlig del af.

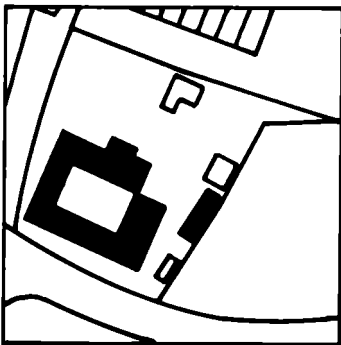

Mørdrupvej 102

»Toftegaard«

Matr.nr. 7 ab

»Toftegaard« er en af de oprindelige firelængede gårde i landsbyen, og dens navn stammer formentlig fra fordelingen af landsbyjorderne ved udskiftningen, hvor »Toftegaard« fik tillagt hovedparten af den tidligere toftejord nord for Mørdrupvej, den såkaldte »Nørre Toft«. Ejendommen består – udover selve den firelængede gård – af en ældre sidelænge ved skellet i øst (bygning 2 – særskilt omtalt). Herudover ligger nordligst på grunden et par lyst- og udhuse.

På ejendommen findes af bevaringsværdig beplantning en karakteristisk række træer langs skellet i nord. Imod naboejendommen »Kærsgaard« eksisterer endnu det oprindelige stendige, ligesom der langs skellet i nord endnu er dele af det tidligere stendige tilbage, som markerede grænsen mellem gården og de omliggende marker, omend det i dag kun med vanskelighed lader sig erkende.

»Toftegaard« er landsbyens oprindelige gård nr. 8, beliggende på hjørnet af landsbygaden og vejen, der tidligere førte op til Busserup. På trods af, at den i dag fuldt ud er inddraget til beboelse, fremstår den firelængede gård stort set uspoleret med sine fire næsten helt sammenbyggede, stråtede længer.

Så tidligt som på matrikelkortet 1810 fremtræder »Toftegaard« med den nuværende ejendoms udformning. De nu eksisterende bygninger er formentlig omsat i grundmur i sidste halvdel af forrige århundrede. Flere steder i ejendommen støder man imidlertid den dag i dag på træk, der viser tilbage til bygningstraditionerne fra før 1850.

Alle fire længer er grundmurede på kampestensfundament og fremstår pudsede og maalede i en lys grågul nuance. I stråtaget er der flere steder indsat halvrunde kviste med vinduer af traditionel udformning, og tagryggen er forsynet med kragtræer og i øvrigt gennembrudt af indtil flere skorstene, alle af den ældre type med udkrægning, omend de står i blankt murværk.

Ejendommen har overalt tofags-vinduer af traditionel udformning med 3 ruder i hver ramme. Enkelte steder ses dog endnu oprindelige staldvinduer, bl.a. et langt smalt i den østre længes gavl mod nord. Også i overgavlne er der indsat nyere vinduer af traditionel udformning. Samtlige nye vinduer fremstår dog behandlet med træbeskyttelse i stedet for malingbehandlede.

Over indgangspartiet i øst er tilbygget et lille halvtag.

Omkring porten fra gaden ind til gårdspladsen er der for adskillige år tilbage op- påmuret en »portal«, der står i blankt murværk (røde sten).

På »Toftegaard« var der i en periode frem til 1924 etableret en købmandsforretning i ejendommens nordlige længe, ligesom der i slutningen af 1920'erne eksisterede et slagteriudsalg på ejendommen.

»Toftegaard« kan anvendes til illustration af, hvorledes nye fæstere afløser de ældre – og at det var sædvanligt at blive gift både 1, 2 og 3 gange.

Da Peder Jørgensen dør 1785 i en alder af 78 år, kommer Jacob Nielsen fra Tibberup til på gården året efter. Baggrunden er, at han 1785 ved kongebrev er blevet gift med Kirsten Pedersdatter, datter af Peder Jørgensen. Hun dør to år efter Jacob Nielsens indflytning, hvorpå han samme år – atter med kongebrev – bliver viet til Else Friedrichsdatter. Hun dør kun 33 år gammel i 1801, men inden året er omme, er Jacob Nielsen gift, nu med Cathrine Hansdatter.

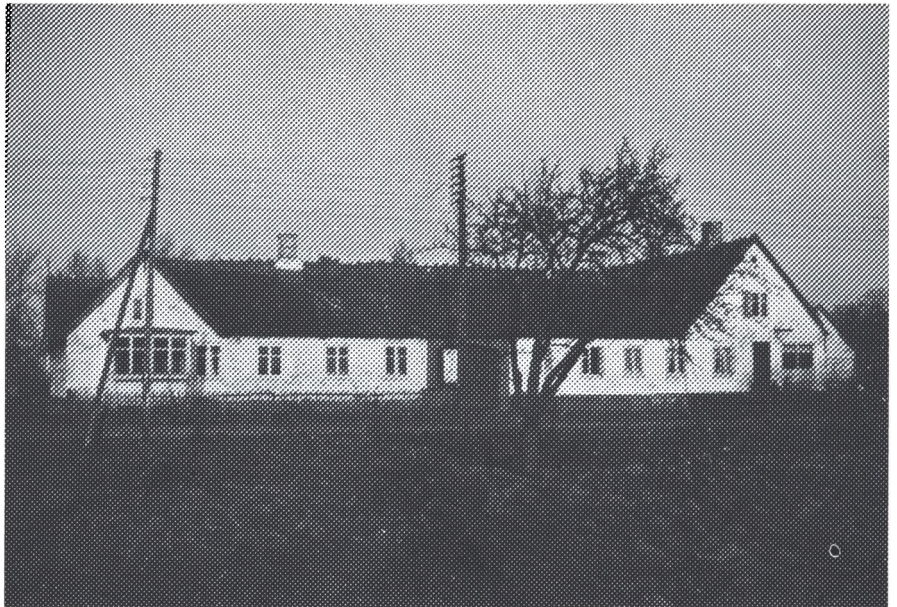
1803 dør Jacob Nielsen – men ringen fortsætter: Enken Cathrine Hansdatter bliver året efter gift med Sven Aagesen, den senere selvejer på gården ...

Ejerliste:

- 1681: Anders Andersen (fæster)
- 1681: Peder Ibsen (fæster)
- 1706: Jørgen Pedersen Holmegaard (fæster)
- 1736: Regnild Olsdatter
- 1745: Peder Jørgensen (fæster)
- 1786: Jacob Nielsen (fæster)
- 1804: Svend Aagesen (fæster)
- 1806: Krogerup Gods (ejer)
- 1806: Svend Aagesen (ejer)
- 1854: Peder Svendsen
- 1862: Margrethe Pedersdatter
- 1864: Hans Pedersen
- 1879: Inger Pedersen
- 1879: Peder Hansen
- 1912: Carl Emil Basse
- 1913: Agner Mathiasen
- 1916: H.A. Vilhelmsen
- 1916: Charles Jensen
- 1918: Møller Henning Jensen
- 1943: Laurids Olesen
- 1965: Svend Erik Olesen og Ruth Gaarde Petersen
- 1966: Ruth Gaarde Petersen (nu eneejer)
- 1977: Per Tærsebøl og Bent Bering
- 1981: Age Petersen, Jens Petersen og Christian Petersen

Grundareal: 3.035 kvm.

Også langt senere har der dog været drevet forretning på ejendommen, henholdsvis et mejeriudsalg ud mod vejen i den vestlige længe samt en forretning beliggende i østlængens gavl mod syd.

På et tidspunkt omkring 1. verdenskrigs slutning blev »Toftegaard« drevet sammen med »Bybjerggaard«, hvilket er baggrunden for, at nedrivningsmaterialer fra »Toftegaard« kunne anvendes ved etableringen af Bybjerg Mølle.

Det skal nævnes, at den oprindelige brolægning/pikstensbelægning stadig er til stede flere steder omkring ejendommen, ligesom hele gårdspladsen (og indkørslen) stadig har brolægningen intakt.

Det skal nævnes, at der eksisterer planer om forlængelse af den eksisterende Hovvej frem til en nordlig forlægning af Mørdrupvej. En sådan forlængelse bør ske under skyldig hensyntagen til bevaringsværdierne og miljøet på »Toftegaard«.

»Toftegård« hører ganske naturligt til i bevaringskategori A som et af de helt bærende elementer her i den centrale del af landsbyen langs Mørdrupvej. Det er derfor væsentligt, at der ikke sker større ændringer i ejendommens billede udadtil, herunder at såvel den traditionelle vinduesudformning som stråtaget og de heri indsatte stråtagkviste i deres specielle konstruktion bibeholdes.

Den udvendige malingbehandling lader desværre ikke helt bygningen komme til sin ret, idet den virker henholdsvis for blank og hård til ejendommen. Det ville være tilrådeligt ved en fremtidig facadebehandling af ejendommen at vende tilbage til en behandling med kalk (hvidtning), således som ældre billeder da også viser, at ejendommen oprindeligt har fremtrådt i gadebilledet.

Endelig skal det nævnes, at de eksisterende skorstene ved lejlighed burde pudses og overfladebehandles i overensstemmelse med den behandling, fasaderne har/får. Det samme ønske om pudsnings/kalkning/maling må umiddelbart gælde »murstens-udsmykningen« omkring portpartiet, som i den nuværende udformning passer dårligt sammen med resten af ejendommen.

Matr.nr. 7 ab – Bygning nr. 2

Bygning 2 på ejendommen udgøres af et ældre sidehus, placeret direkte langs ejendommens skel mod øst. Bygningen fremstår som en forholdsvis lang og smalle bygning med stråtag. Der er tale om en ældre staldlængde, som i dag anvendes til diverse udhusformål.

Ved nærmere undersøgelse afslører bygningen, hvis facader og nordgavl i dag fremstår bræddebeklædt, sig som en ældre bindingsværkslængde, der delvis er omsat i grundmur.

Fire længer og sidelængde i 1856

Ved en brandtaksation i begyndelsen af 1856 gives der en fylldig beskrivelse af »Toftegaard«, »en Gaard tilhørende Peder Svendsen forhen Svend Aagesen«.

Stuehuset i nord er på 12 fag i 9 alens dybde, opført af bindingsværk med blandingstømmer i fod, dels grundmur af 1 sten, dels med klinede vægge. Der er fyrre-overtømmer og stråtag. Huset er indrettet til beboelse med 12 fag bræddeloft, 4 fag bræddegulv, 4 skillerum, skorsten og bagerovn. Der er 11 fag vinduer og 7 døre med beslag.

Østlængen er på 8 fag i 6½ alens dybde, opført i bindingsværk med blandingstømmer i fod, murede vægge, fyrre overtømmer og stråtag. Her ligger gårdens huggehus, lo og lade. Der er 2 fag vinduer, 3 døre, 1 port og 2 skillerum.

Længen i syd mod vejen er på hele 18 fag i 8 alens dybde, af de samme bygningsmaterialer og indrettet til lo, lade og gennemkørselsport, med 4 skillerum, 4 døre og en port.

Vestlængen er på 11 fag i 8 alens dybde og udført i de samme materialer. Her er heste- og kostald, skærelø, fårehus og port. Der er 3 skillerum, 7 døre og en port.

Huset øst for gården er på 4 fag i 7 alens dybde, opført i fyrrebindingsværk på sten, men ikke udmuret. Der er fyrre overtømmer og stråtag. Huset er indrettet til tørvehus og vognport med 2 skillerum og en port.

I alt opgøres gårdens værdi til 1.660 rigsdaler. Tidligere var den forsikret for 900 rigsdaler. Taksationsforretningen afsluttes med ordene, at »Brandredskaber forefandtes«.

Den ældre sidebygning på »Toftegaard«, som i dag ligger delvis skjult bag en senere opført garagebygning, placeret direkte ud mod Mørdrupvej, er en gammel bindingsværks-staldbygning, i alt bestående af otte noget uregelmæssige fag, hvoraf de fire sydligste fag mod Mørdrupvej senere er omsat i grundmur. Bygningen er opført på kampestensfundament.

Hele bygningens vestfacade samt nordgavlen fremtræder i dag bræddebeklædt, hvorimod sydgavlen er spratpudset og malet i samme farve som resten af gården. Kun i østfacaden ind mod naboen samt naturligvis i bygningens indre afsløres bindingsværks-oprindelsen, selvom det samtidig må konstateres, at den ældste del af ejendommen (de fire nordligste bindingsværks-fag) er i en meget ringe vedligeholdelsesstand. Ejendommen har haft stråtagket heltag, i dag dog midlertidigt afløst af en presenning på grund af endnu ikke udbedrede stormskader.

Store dele af fyrre-bindingsværket – især naturligvis fodrem og stolpeender – trænger til udskiftning, og tavlene til ommuring, ligesom der er behov for pudsnings og kalkning/maling. Derimod fremtræder den grundmurede del af ejendommen rimeligt velholdt, når bortses fra taget og østfacaden.

Ejendommen er forsynet med enkelte ældre småsprossede vinduer, men der er på et senere tidspunkt også indsat »romatiske« blyindfattede vinduer i vestfacaden. I østfacaden mod naboen samt i begge gavle findes derimod endnu nogle af de oprindelige staldvinduer. I gavlen mod syd er der yderligere på et senere tidspunkt indsat et højt, rundbuet staldvindue for at give lys til loftsrummet.

Bygningen, der i lighed med resten af gården må placeres i bevaringskategori A, ligger uheldigt skjult bag den senere byggede garage mod Mørdrupvej. Det ville betyde en væsentlig forbedring af forholdene, såfremt garagen kunne placeres længere tilbage på grunden, således at sidelængen blev umiddelbart synlig fra vejen.

Den delvise omsætning af en ældre bindingsværkslængde til grundmur er et bygningstræk, som kun genfindes et enkelt andet sted i landsbyen. Det måtte være at foretrække, at den eksisterende bræddebeklædning af sydgavlen og vestfacaden ved lejlighed blev nedtaget, omend den ikke virker direkte skæmmende på bygningen. Herved ville husets oprindelige bestanddele komme langt mere til deres ret, idet de fire fag bindingsværk dog samtidig måtte forudsættes gennemgribende istandsat. Det skal understreges, at specielt bindingsværksdelen af bygningen er i en meget dårlig vedligeholdelsestilstand, men at der må lægges stor vægt på at få bevaret de sidste eksisterende rester af bindingsværksbyggeri i landsbysammenhængen.

Ved den kommende istandsættelse må det anbefales at udskifte de senere isatte blyindfattede vinduer i vestfacaden med vinduer af en mere oprindelig type, eventuelt staldvinduer som i østfacaden.

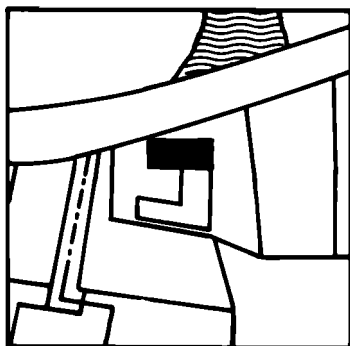
Omend der kun er tale om en sidelængde, der i dag benyttes til sekundære udhusformål, bør det stråtagket heltag bevares som et led i gårdens helhed.

Østfacaden bærer præg af en oprindelig gulkalkning, eventuelt jernvitriolkalkning, som måske burde overvejes ved en kommende fornyelse af overfladebehandlingen.

Mørdrupvej 107 A

»Mørdrup Mejeri«

Matr.nr. 5 d

Ejendommen er 1903 udskilt som selvstændig matrikel fra 5 a, og den nuværende ejendom sandsynligvis opført umiddelbart i tilknytning hertil. I de mange år, hvor bygningen husede »Mørdrup Mejeri«, er der sket flere til- og ombygninger for løbende at tilpasse produktionsforholdene til stigende krav. I dag er disse udbygninger taget i anvendelse af en mindre håndværkssvirksomhed (blikkenslagerværksted).

Oprindelig omfattede ejendommen et langt større areal, men der er i tidens løb sket frastykning af flere parceller, indtil ejendommen har fået den nuværende udstrækning.

På ejendommen findes ingen speciel bevaringsværdig beplantning.

Ejerliste:

- 1903: Udstykket fra 5a
- 1905: P. Mogensen
- 1905: Frederik Jensen Mejeriejer
- 1930: Julius Petersen Mejeriejer
- 1934: Peter Aage Olsen Mejeriejer
- 1968: Carsten Skjøtt Andersen

Grundareal: 1.308 kvm.

Det 8 fag lange længehus er opført i grundmur på betonfundament og med delvis, ret høj kælder, kælderen oprindeligt indrettet til mejeriformål. Huset fremstår med pudsede og hvidmalede/cremefarvede ydervægge, treleddet muret og pudset gesims og i dag helt nyt tag af metalplader, presset i facon som tagsten. Bygningen, hvis tagkonstruktion er udført med opskalkning, som er bibeholdt, havde tidligere tagbelægning af betonfalstagsten, men har måske fra starten været stråttækket. Tagryggen krones af en enkelt skorstenspipe, opmuret i blank mur af gule sten – en ommuring af en ældre skorstenspipe i mere traditionel stil, som ses på ældre fotografier af ejendommen.

Husets oprindelige vinduer er overalt udskiftet med nye usprossede vinduespartier, og i overgavlne er isat nye sprossevinduer af en for ejendommen fremmed type. I gavlen mod Mørdrupvej er isat et nyere, fladt og blyindfattet vinduesparti med farvede ruder.

De oprindelige torammede vinduer synes at have siddet i vinduesåbninger, afsluttet foroven af et fladt, rundbuet stik, således som det i dag stadig kan ses bl.a. på ejendommen Mørdrupvej 123 A.

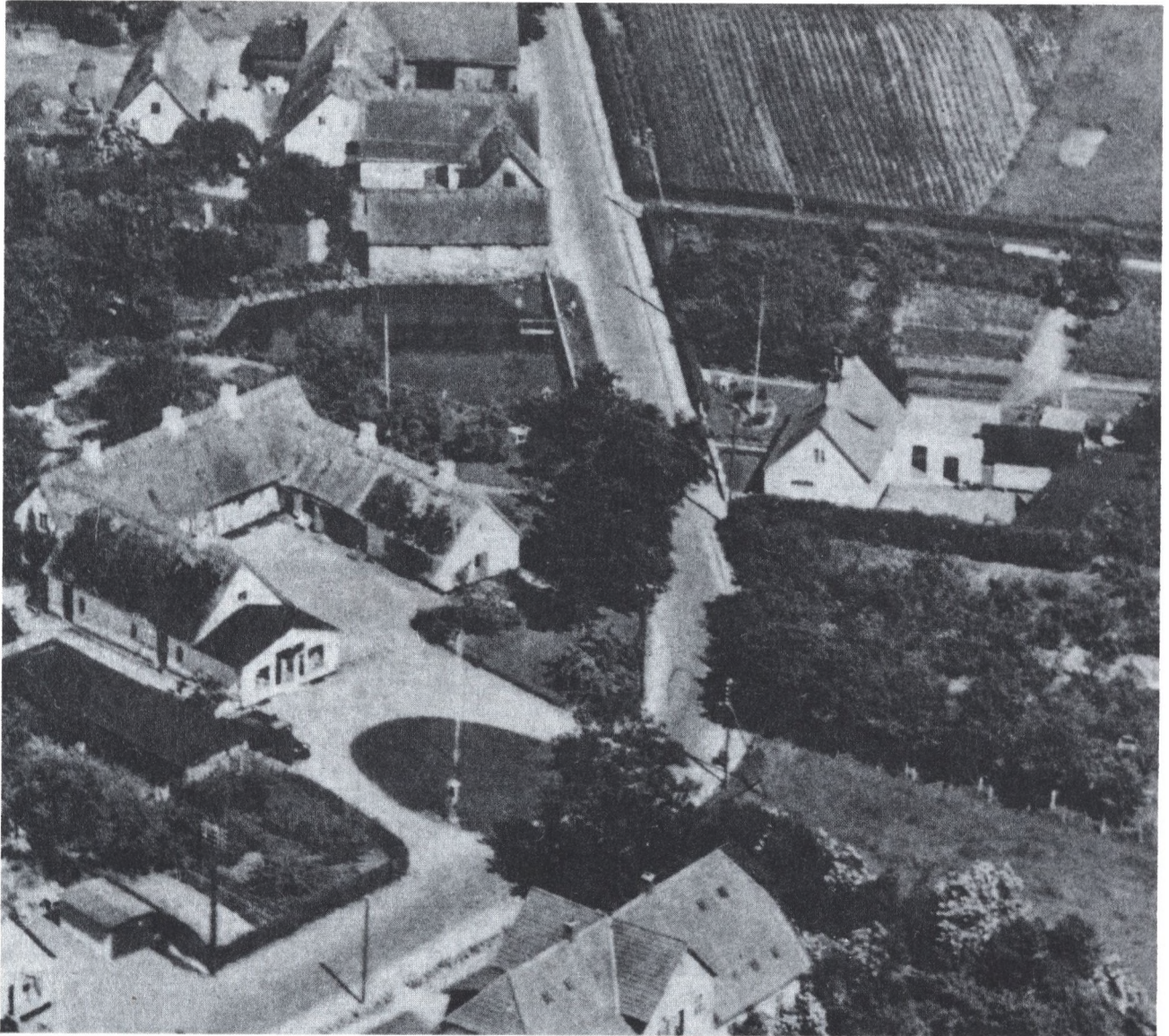
Gennem årene er der sket en del om- og tilbygninger på ejendommen for løbende at kunne følge med mejeridriftens krav til stadig mere plads. Herved er der godt nok forsvundet væsentlige dele af bygningens oprindelige træk, men i sine proportioner, tagform og beliggenhed er ejendommen stadig med til at understøtte landsby-miljøet. De senere til mejeriformål opførte tilbygninger (bl.a. 1948 og 1955: Kølerum/garager) mod syd virker – på trods af deres manglende »respekt« overfor den oprindelige ejendoms byggestil – fra Mørdrupvej ikke voldsomt generende i landsbybilledet.

Ejendommen har gennem en meget lang årrække – stort set lige siden opførelsen og frem til 1967 – huset »Mørdrup Mejeri«, som ved den sidste ejers overtagelse af mejeriet i 1934 fik leveret mælk fra 8-10 gårde i omegnen, henholdsvis i Mørdrup, Tibberup og Gurre. Mejeridriften ophørte i 1967, da planer om en udvidelse/modernisering af dette sidste af egnens mange privatejede småmejerier måtte opgives. Hensigten havde været at foretage en sammenlægning af Espergærde og Mørdrup Mejeri, efter at Mørdrup Mejeri 20 år tidligere havde opkøbt det lille lokale »Nødebo Mejeri« i Espergærde med nedlæggelse for øje og mejeridriften allerede var ophørt på det nærliggende »Elsebo«.

Fra starten foregik mejerivirksomheden i bygningens høje kælder, idet selve virksomheden dog senere flyttedes til udbygningerne (herunder bl.a. en ombygget hestestald). Den første spæde start på mejeriet omfattede kun opkøb og afhentning af mælk på gårdene med efterfølgende udkørsel til forbrugerne i Mørdrup/Espergærde-området, siden dog suppleret med en egentlig behandling af mælken, herunder pasteurisering samt en kortvarig overgang også regulær smørproduktion.

At Mørdrup Mejeri langt op i tiden ikke var nogen større virksomhed, fremgår af, at den daglige produktion på flaske ved den sidste mejeriejers overtagelse af virksomheden ikke var på mere end 3-4 kasser a 12 flasker. Den resterende produktion foregik da stadig på spand, men dette billede blev gradvist ændret i de efterfølgende år – også under indtryk af den stigende udbygning af landsbyens opland. Langt op i tiden var det dog stadig således, at udkommet skulle tjenes ind i sommermånederne via leveringerne til de mange sommergæster i området, hvormod det resten af året ofte var mere end vanskeligt at få virksomheden til at give et rimeligt økonomisk udbytte.

Gennem de sidste mange år af virksomhedens eksistens steg efterspørgslen dog ganske kraftigt, og til sidst måtte mælkeleverancerne fra de omkringliggende gårde suppleres med levering af råmælk fra Søholm Mejeri. Disse daglige leverancer foregik i en årrække med mælkejunger via Nordbanen fra Kvistgård til Mørdrup trinbrædt, senere blev forsyningerne kørt med vognmand direkte til det lille lokale mejeri.

Det skal nævnes, at tilkørslen til mejeriet oprindeligt ikke foregik direkte fra Mørdrupvej, således som tilfældet er i dag, men via den tidligere indkørsel til »Højagergaard« – den lille stруп vej, der stadig går ind mod syd fra Mørdrupvej et par huse længere mod øst og som tidligere fortsatte ud over markerne.

Der synes desværre ikke at være bevaret materiale i større mængder, hverken af skriftlig eller fotografisk art, der i større udstrækning kan tjene til at belyse det lille privatejede »Mørdrup Mejeri«s udvikling gennem årene.

Det lille hus ligger meget fint placeret i landsbyen og løser stadig – trods de kritiske bemærkninger, der må rettes mod nogle af de senere udførte om- og tilbygninger – nogle vigtige funktioner i sin understøtning af landsbymiljøet på den sydlige side af landsbygaden. Bygningen bør følgelig indplaceres i bevaringskategori B.

Det er beklageligt, at de oprindelige vinduespartier er udskiftet til nyere, sprosseløse modeller, ligesom det lave, blyindfattede vindue i gavlen mod Mørdrupvej virker forkert. Det samme gælder til en vis grad de nye sprossevinduer i begge overgavle.

Den nye tagbelægning virker umiddelbart for »hård« til ejendommen, men dog ikke i samme stil som bølgeeternit ville have gjort. En for bygningen rigtigere belægning ville have været tagpap på lister, men det nye, i landsbyen ikke tidligere anvendte materiale, vil formentlig vinde i takt med, at materialet får en vis patina. De nye vindskeder bør males i stedet for at stå ubehandlet/trykimprægneret. Ved fremtidige tagreparationer bør det ligeledes sikres, at tagkonstruktionens opskalkning bevares.

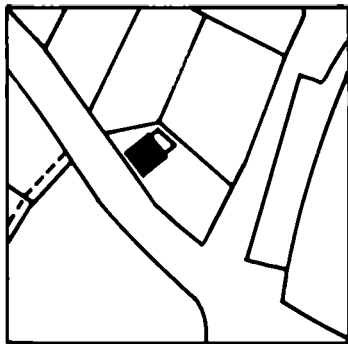
Ved lejlighed burde skorstenen pudses og males i samme farve som huset, medmindre man vælger den mere radikale løsning at genetablere den tidligere, traditionelle skorstenspipe i sin udformning med base og udkragning (se ældre foto af ejendommen).

En vis nønsom tilpasning af de senere udførte tilbygninger og den lille gårdsplads, de sammen med selve »hovedbygningen« indrammer, kunne være tilrådelig. Det skal dog samtidig bemærkes, at ejendommen fremstår som et ganske godt eksempel på, hvorledes en mindre håndværksvirksomhed på rimelig vis kan indpasses i landsbybilledet, uden at dette af den grund skæmmes unødigt.

Mørdrupvej 110

(u/ navn)

Matr.nr. 21

Matriklen er en af de helt gamle i Mørdrup, og på matrikelkortet fra 1810 har ejendommen samme udstrækning som i dag, beliggende på hjørnet af landsbygaden og vejen nordpå til Busserup, dog med et par mindre huse på grunden. Det må antages, at der oprindeligt har været tale om et par mindre indsieder-/husmands-/gadehuse, eventuelt med direkte tilknytning til den af landsbyens oprindelige gårde, som før landsbyudskiftningen var beliggende på dette sted – mellem Busserupvejen og Ærtebjerggård.

Det nuværende hus stammer fra tiden omkring 1890, muligvis opført efter at de tidligere bygninger på stedet er gået til under en af de store brande, der på dette tidspunkt hærgede landsbyen. Dette bekræftes til dels af oplysningen om, at der overalt på grunden dukker sodsværtede mursten op af jorden, når der tages et spadestik.

Ejendommen er en af de allersidste, som Krogerup Gods afhænder i Mørdrup.

Af bevaringsværdig beplantning på ejendommen må nævnes et større træ i sydøst, idet ejendommen i øvrigt fremstår i en »grøn indramning«, som gerne må opretholdes. Langs skellet mod øst og nord er der endnu rester af det oprindelige, i dag bevoksede, stendige, som tidligere har markeret ejendommens grænser.

Ejerliste:

-1893: Krogerup Gods
1893: Peder August Hansen (arvefæste)
1897: Hans Peter Hansen
1904: Hans Jensen
1943: Marius Larsen
1959: Leif Arp Hansen
1962: Egon Nielsen
1969: C.H.S. Andersen

Grundareal: 532 kvm.

Det lille hus på hjørnegrunden midt i landsbyen er – trods senere ombygninger og igangværende modernisering – stadig en fin repræsentant for det antal mindre husmandssteder, indsiederboliger og gadehuse, som oprindeligt har ligget spredt mellem de større gårde langs landsbygaden.

Huset, der – at dømme efter en blyantsindskrift (årstallet 1893) på en hanebjælke i tagkonstruktionen – er opført i starten af 1890'erne, er 7 fag langt og opmuret i massiv grundmur på et kampestensfundament uden kælder. Huset har oprindeligt haft stråtag med udhæng (skalkene findes stadig), men dette er siden udskiftet til heltag i grå eternit. I gavlen mod Mørdrupvej sidder to (helt nye) vinduer af den traditionelle to-rammede type med 3 ruder i hver ramme. I facaden mod vest findes 3 vinduer af samme type samt en ny halvdør, og mod haven i øst er der 4 vinduer samt helt mod nord en ligeledes ny dør isat glas. Husets kampestensfundament står sorttjæret, og alle ydervægge pudset og kalket/malet i en »brækket« hvid nuance. De nye vinduer og døre, der er monteret i de oprindelige murhuller, står ubehandlede. I taget sidder mod øst en et-fags taskekvist med zink-flunker samt et mindre (ældre) tagvindue. Huset er forsynet med en skorstenspipe i blankt murværk af nyere »parcelhustype«.

Mod nord findes på grunden et mindre, muret udhus med fladt tag.

Det er værd at nævne, at det anonyme hus, hvis beboere det er muligt at følge stort set tilbage til 1800-tallets begyndelse, til langt op mod vor egen tid har været »udstyret« med forskellige aftægtsbestemmelser. Da husejer Hans Jensen 1943 sælger til Marius Larsen, indbygges der i skødet aftægtsret for sælgeren og dennes hustru, og først ved hustruens død i 1959 kan denne aftægtsbestemmelse slettes på ejendommen. Endnu ved salg af ejendommen 1962/63 indføjes der imidlertid i overtagelsespapirerne en »boligret« for den tidligere ejer, gartner Marius Larsen og dennes hustru, som frem til 1969 har ret til at bo i 1.salen i huset.

Huset er – netop i kraft af sin uprætentiøse anonymitet – en berigelse af miljøet på dette sted i landsbyen. Ved den igangværende hovedistandsættelse vil huset vinde yderligere ved at vinduer og døre bliver malet med en dækkende maling efter landsbyens tradition, ligesom skorstenen burde pudses og kalkes/males i samme farve som husets facader. Ved en senere ommuring af skorstenspipen burde vælges en mere traditionel udformning med base og udkræning.

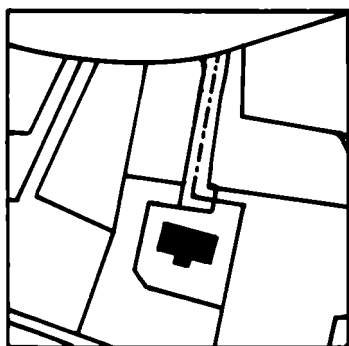
Ved en senere udskiftning af tagbelægningen var det værd at overveje en tilbagevenden til stråtag på ejendommen, alternativt et andet, knap så »hårdt« materiale, såsom tegl eller eternitskifer. Ved samme lejlighed kunne eksisterende lysindtag i tagfladen samtidig gives en mere hensigtsmæssig udformning.

I øvrigt skal peges på det eksisterende hegn af lodrette »stave« omkring ejendommen. Trods det, at hegnet i dag er »udlevet«, står det endnu som beviset på, hvor meget bedre en sådan hegnstype passer til landsbyejendommene end de så ofte anvendte moderne hegn.

En vis oprydning på ejendommen ville i øvrigt lade det lille hus' kvaliteter, herunder den strengt regelmæssige fagopdeling i have-facaden, komme langt bedre til sin ret i landsbybilledet. Når dette er nævnt, skal det dog samtidig fremhæves, at der er træk at finde i den igangværende renovering af den lille ejendom, som var efterlignelsesværdige. Ved den trinvis istandsættelse, som er i gang her, er der langt større sikkerhed for at nå et følsomt/blidt resultat end ved istandsættelser, der gennemføres fra A til Z i løbet af kortere tid. Ejendommen fremstår derfor som et fint eksempel på, hvorledes en gradvis renovering ofte får et resultat, der er langt bedre i overensstemmelse med husets oprindelige karakter.

Mørdrupvej 111 B

»Højagergaard« Matr.nr. 5 m

Den eksisterende bygning er den tilbageværende rest af den tidligere »Højagergaard« (matr.nr. 5 a), som brændte ved århundredets begyndelse og siden – efter i nogle år at have ligget som brandtomt – blev flyttet ud fra landsbyen (i 1910) for efterfølgende at skifte navn til »Søbækgaard«, da godsejer G.A. Hagemann etablerede sig i landsbyen. Den lille sydlønge, som åbenbart slap uskadt fra branden, blev ved gårdens udflytning udskilt som selvstændig ejendom og frasolgt.

På ejendommen findes af bevaringsværdig beplantning et par ældre træer langs ejendommens sydskel, ligesom det er værdt at bemærke de ældre æblealle, der i dag fører fra Mørdrupvej direkte ned til ejendommen. Æbletræerne er formentlig plantet ved udstykningen af ejendommen 1910.

Ved ejendommens sydskel a-nes stadig resterne af det oprindelige stendige, som i sin tid markerede Højagergaards grænse mod det syd for liggende mosedrag, som nu er bebygget.

Ejerliste:

- 1681: Peder Jørgensen
Holmegaard (fæster)
- 1706: Anne Henningsdatter
- 1709: Anne Pedersdatter
- 1762: Niels Jensen (fæster)
- 1771: Peder Nielsen (fæster)
- 1781: Niels Jørgensen (fæster)
- 1806: Krogerup (ejer)
- 1806: Niels Jørgensen (ejer)
- 1844: Hans Nielsen
- 1882: Hans Lars Hansen
- 1903: Susanne J. Nielsen
- 1904: Peter Frederik Mogensen
- 1911: Georg Hansen (nu 5 m)
- 1915: N. Chr. Nielsen
- 1915: Anton Nielsen
- 1919: Jensine P.V. Nielsen
- 1950: Søren P. Jensen
- 1956: Anders Karl Nielsen
- 1981: Henning Bannebjerre

Grundareal: 877 kvm.

Den lille længe, der i dag har tilkørsel direkte fra nord, er den sidste rest af den oprindelige firelængede »Høj(ager)gaard«, som lå placeret her, frem til gårdens brand i årene umiddelbart efter århundredskiftet. Gården havde dengang ikke tilkørsel fra nord, men fra øst via det lille vejstykke, der i dag tjener som adgangsvej til parcelhusene umiddelbart øst herfor.

Ejendommen var oprindelig staldlænge, men blev i tilknytning til gårdens udflytning 1910 og det samtidige salg af brandtomten ombygget til beboelsesformål. 1981 indledtes en gennemgribende ombygning, hvor der bl.a. skete udskiftning af vinduer og døre til moderne typehus-produkter, ligesom huset blev forsynet med nyt, gennemfarvet eternittag med stort udhæng. I begge tagflader er der indsat nye kviste med trerudede, sprosseløse rammer. Ved ombygningen er husets oprindelige faginddeling også gennemgribende ændret.

Langs facaden mod haven er opbygget en moderne veranda i træ. Huset står endnu på det oprindelige sorttjærede fundament med en ældre kælder med små støbejernsvinduer.

I 1806 får Niels Jørgensen sit nye stuehus brandforsikret. Huset opgives som værende på 12 fag i 8 alens dybde, bestående af »dyb Muur og Eege Bindingsværk med Straaetag«. Stuehuset rummer to stuer, kammer, køkken med skorsten og bagerovn samt kølle og en stensat kælder under de tre fag.

1813 er taksationsmændene igen på besøg, og her gives der oplysninger om hele gården. Stuehuset er nu forlænget til 16 fag, men synes ellers identisk med huset fra 1806. I syd ligger en længe på 9 fag, indeholdende karlekammer, hestestald og foderlo. Det vestre hus er på 13 fag og rummer lo og lade, mens nordlængen er på 10 fag, indeholdende lo, lade og kostald. Endelig findes uden for gården et tofags køllehus (malthus). Gårdens samlede værdi ansættes til 670 rigsdaler.

1835 takseres gården påny, og den er i mellemtiden vokset ganske betragteligt. Stuelængen er nu på 25 fag og indeholder to stuer, to kamre, køkken med skorsten, bagerovn, kvægstald, port, lade og tørvehus. Sydlængen er på 11 fag, indeholdende stald, skærelø og to kamre. Vestlængen er 14 fag lang og rummer lo, lade og port, mens nordlængen er på 11 fag lang og indrettet til lo og lade. Syd for gården ligger stadig det lille tofagshus, som nu anvendes til »Materialhuus«. Hele gården ansættes til en værdi af 2.020 rigsdaler. Samtlige længer er på dette tidspunkt stadig opført i bindingsværk med stråtag.

Den gamle gårdlænge, der stod rimeligt velbevaret indtil for ganske få år siden som en sidste rest af en af de oprindelige fæstegårde i landsbyen, fremstår i dag ombygget og moderniseret uden megen sans for den ældre bygningskvaliteter. Den meget hårdhændede og gennemgribende istandsættelse har betydet, at mange af de oprindelige træk i dag er så godt som forsvundet, idet huset i stedet har fået et ganske givet tilstræbt, men uheldigt parcelhustilsnit.

Ejendommen står dog endnu på det oprindelige fundament og har også i sine ydre proportioner – bygningskroppen – dele af det oprindelige præg intakt. Ny tagbelægning, nye moderne kviste, sprosseløse vinduer etc. har dog forvandlet ejendommens samlede udseende i en sådan grad, at den i dag kun med god vilje kan indplaceres i bevaringskategori B. Ved en mere nænsom behandling ville ejendommen helt naturligt have hørt hjemme i bevaringskategori A.

I forbindelse med den udførte ombygning er der i øvrigt sket yderligere frastykning fra ejendommen og opført et moderne parcelhus i haven mod syd.

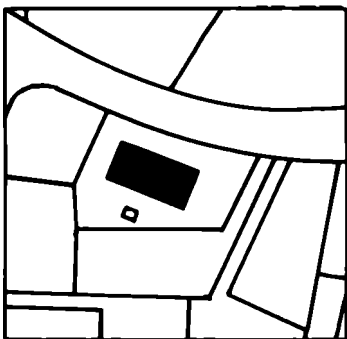
Den ældre æblealle langs grusvejen fra Mørdrupvej ned til ejendommen er et oprindeligt, men øjensynlig truet, grønt indslag i bybilledet, som der bør værnes om. Når de eksisterende træer er udtjent, burde der (eventuelt over nogle år) foretages nyplantning fremfor en sløjfning af alleen.

Den påbyggede træ-terrasse mod syd med tilhørende stakit virker påklistret og uheldig i sin udformning.

Mørdrupvej 115 B

»Dampmøllen«

Matr.nr. 4 l

Oprindelig lå her en fire-længet gård, som imidlertid brændte ned til grunden den 3. nov. 1913. Efter at have ligget som brandtomt gennem nogle år blev den nuværende bygning opført på stedet af møller Marius Henning Jensen i 1916 som dampmølle, samtidig med at ejendommen under resten af 1. verdenskrig kom til at fungere som statsligt kornlager. Ejendommen er i dag ombygget og indrettet udelukkende til beboelse med lejligheder i to etager over en høj kælder.

Mod Mørdrupvej findes en høj, bevaringsværdig ask af stor alder, en del af den oprindelige beplantning ud mod landsbygaden. I øvrigt findes på grunden ingen speciel bevaringsværdig beplantning. Langs skellet i syd kan endnu ses spor af den tidligere gårds stendige ud mod de syd for ejendommen liggende engdrag, der nu er fuldt bebygget.

Ejerliste:

1672: Ole Jørgensen (fæster)
1711: Jørgen Larsen (fæster)
1768: Lars Jørgensen (søn)
1801: Lars Jørgensen (fæster)
-1806: Krogerup Gods
1806: Lars Jørgensen (ejer)
1857: Kirstine Pedersdatter
1866: Hans Larsen
1872: Lars Larsen
1878: Maren Larsen
1878: Niels Peder Hansen
1890: Hans Lars Hansen
1898: Peder Jørgensen
1905: P.N. Munkeboe
1916: Marius Henning Jensen
1918: G.A. Hagemann

Grundareal: 1.105 kvm.

Hvorledes den fire-længede gård, der frem til branden 1913 lå på dette sted, har set ud, kan man danne sig et indtryk af på grundlag af en brandtaksation, oprindelig foretaget 1868, men senest påtegnet som fortsat gældende i forbindelse med Peder Jørgensens overtagelse af ejendommen 1899. Stuehuset – der udgjordes af den nordlige længe ud mod landsbygaden – opgives som værende opført i grundmur og bindingsværk, alt forsynet med stråtag. Længen i øst, opført i bindingsværk med stråtag, rummede hestestald, lo og lade, mens der i den tilsvarende sydlænge var kostald, lade, gennemkørsel samt plads til tørv. Også vestlængen var i bindingsværk med stråtag og rummede efter taksationens oplysninger gennemkørsel, lo og lade.

Frem til ejerskiftet 1916 bærer ejendommen det oprindelige matrikelnummer 4 a. På dette tidspunkt sælges jorden imidlertid særskilt fra til ejeren af »Kærsgaard«, Hans Christian Nielsen, der samme år sælger videre til godsejer G.A. Hagemann, som herefter driver 4 a og 5 a som ét sammenlagt landbrug. Ved denne lejlighed får brandtomten, der sælges særskilt til Marius Henning Jensen, matrikelnummeret 4 l.

Den nuværende ejendom, opført på brandtomten efter den firelængede bindingsværksgård, som der desværre ikke synes at eksistere ældre billeder af, er opført i grundmur på høj kælder i halvanden etage, pudset og gulmalet. Både stue- og loftsetagen er i dag udnyttet til beboelse. Ejendommen har sadeltag med stort udhæng og halvvalme, og tagbelægningen er af bølgeeternit. I begge tagflader er indsat flere tagvinduer, og mod både syd og nord er der en stor, gennemgående frontkvist. Ældre billeder viser, hvorledes det på begge facader har været tydeligt angivet, hvilket formål den bastante bygning tjente. Disse markeringer er i dag forsvundet, men i facaden ses dog endnu nogle af de oprindelige blønder.

Bygningen har ved den senere ombygning fået isat nye »Dannebrogs«-vinduer, der i dag fremstår behandlet med træbeskyttelse. Ejendommen har to skorstene, der begge fremtræder i blankt murværk.

I ejendommens østlige ende var i Henning Jensens ejertid i den ene ende af stueetagen indrettet et mødelokale for Indre Mission. Mødelokalet skal ses som en »modvægt« til de mere grundtvigsk prægede aktiviteter, der fandt sted i landsbyens forsamlingshus, privatskole etc.

Bygningen virker på en vis måde uheldig i miljøet, samtidig med at den alligevel må henregnes til det oprindelige landsbysamfund og derfor bør indplaceres i bevaringskategorier A (– men dog på grænsen til kategori B). Årsagen er, at bygningen i sine proportioner samt i sin nuværende fremtræden ikke stemmer overens med den øvrige ældre bebyggelse langs landsbygaden. I sine dimensioner virker ejendommen for stor på stedet, et træk, som den hårde overfladebehandling og den moderne tagbelægning yderligere er med til at understrege.

Ældre fotografier af ejendommen viser imidlertid, at der ved en hensigtsmæssig tilbageføring af ejendommen til et mere oprindeligt udtryk kunne rådes bod på en del af de skavanker, som opleves i dag. Her skal bl.a. peges på en overfladebehandling af vinduer, en mere »blød« facadebehandling samt ved lejlighed en eventuel udskiftning af tagbelægningen til et materiale, der stemmer mere overens med omgivelserne, oppudsning og maling/kalkning af skorstenspiber m.v. En del forbedringer af det samlede miljø og bygningsens samhørighed hermed kunne nok også opnås ved en »opblødende« beplantningsplan.

Stue med stønsat kælder i 1813

I 1813 har Lars Jørgensen afsluttet en mindre ombygning af sin ejendom, hvilket fremgår af en brandtaksation, der foretages i den anledning. Der er tale om en tilbygning i øst til gårdens stuehus, i mur og egebindingsværk med stråtag, og der gøres udtrykkeligt opmærksom på, at udvidelsen rummer en stue »med steensat Kielder under«. Samtidig medforsikres et køllehus på to fag med klinede vægge og stråtag.

1845 giver en ny brandtaksation en udførlig præsentation af den firelængede ejendom. I nord – ud mod landsbygaden – ligger styuelængen på 17 fag, bygget af egebindingsværk på sten med klinede vægge og stråtag. Her er indrettet 3 stuer, hvoraf der er bræddegulv i den ene, men åbenbart lergulve i de to andre. Herudover indeholder stuehuset kammer, forstue, køkken med skorsten og bagerovn, bryggers og port. Over de 15 fag – formentlig hele huset på nær porten – er der bræddeloft.

I øst ligger en udlænge på 9 fag, indeholdende heste- og kvægstalde, foderlo, port og lade. Længen i syd er på 11 fag og rummer kvægstald, lo, lade og huggehus. Den største af længerne er vestlængen, der er på 18 fag, bygget af egebindingsværk i fyrrefod og med klinede vægge. Her er port, lo, lade og fårehus. Forsikringssummen bliver ved denne taksation forhøjet til 1.570 rigsdaler.

Brandtaksationen 1865 oplyser, at stuehuset i nord som nævnt er på 16 fag, men der gives yderligere den oplysning, at det er 44 alen langt, 8 alen dybt og 4 alen højt, opført af bindingsværk i fyrretømmer med stråtag, to bræddegavle og to skorstene. Beboelseslejligheden består af en stue med bræddegulv, to stuer med lergulve, køkken og kammer samt forstue med murstensgulve, 14 fag vinduer, 8 glatte døre og en enkelt fyldingsdør. Overalt er der bræddeloft og kalkede vægge. Stuehuset ansættes til en værdi af 800 rigsdaler, hvortil kommer en kakkelovn til 23 og en bilæggerovn til 8 rigsdaler.

Udover en tilsvarende udførlig gennemgang af de øvrige tre længer, bl.a. oplysningen om, at de er henholdsvis 30, godt 37 og 50 alen lange, fremgår det af taksationsrapporten, at afstanden fra gården til den nærmeste nabo, Hans Pedersen på »Toftgård«, er 29 alen.

Disse to ældre fotografier viser henholdsvis Mørdrup Mølle fra syd i årene umiddelbart efter opførelsen af den bastante ejendom, dels det mødelokale for Indre Mission, domineret af et stort dannebrogflag, som på et tidspunkt var indrettet i den ene ende af ejendommen. Bygningen har også på det tidspunkt virket ganske dominerende i landskabet, ikke mindst når man kom sydfra, ad Hovvej.

På Flynderupgård Museet har man bl.a. i tide fået reddet dette fotografi fra opførelsen af »Dampmøllen« i de første år af 1. Verdenskrig. Den bastante bygning blev bygget på den gamle gårds brandtomt, som havde ligget urørt i et nar år.

Mørdrupvej 117 - 119

»Bybjerggaard« Matr.nr. 3 a

»Bybjerggaard« er den sidste fungerende landbrugsejendom i landsbyen og en af de oprindelige firelængede gårde, som kan følges langt tilbage i tiden. Ejendommen er blevet hærget af et par brande i slutningen af forrige og starten af dette århundrede og rummer derfor ingen bygninger ældre end ca. 1890. Til gengæld er bygningerne et godt eksempel på det gedigne landbrugs-byggeri, som fandt sted netop omkring dette tidspunkt.

Ejendommen består af stuehus, opført 1904 (bygning 1), senere efter brand ombyggede stald- og ladebygninger, opført i vinkel omkring gårdspladsen (bygning 2) samt yderligere en sidebygning (stald) mod syd, der stadig fremtræder stort set som ved opførelsen i slutningen af 1880'erne, når bortses fra en senere gennemført tagomlægning (bygning 3).

Herudover findes på ejendommen flere mindre drifts- og avlsbygninger, som dog ikke har bevaringsmæssig interesse.

På ejendommen findes dels i haven mod Mørdrupvej/Hovvej, dels langs ejendommens skel mod vest, flere større, bevaringsværdige træer. Her skal specielt peges på en ægte kastanie ved dammen i haven og en stor gammel bøg mod Mørdrupvej. Yderligere er der langs skellet mod vest endnu spor af de oprindelige stendiger, som oprindeligt har hegnet ejendommen.

Stuehus og lade-/staldbygninger omkranser en uforstyrret brolagt gårdsplads.

Ejerliste:

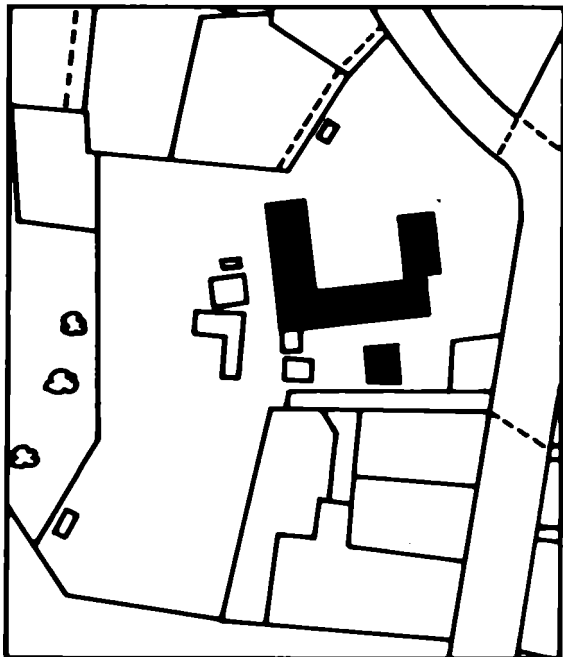
- 1681: Jep Jensen (fæster)
(dør allerede 1682)
- 1682: Anne Hansdatter (enke)
- 1718: Ole Ibsen (fæster)
- 1726: Ernst Conradsen (fæster)
- 1729: Peder Nielsen (fæster)
(fradømt gården 1745)
- 1745: Jens Jørgensen
- 1770: Johan Hansen (fæster)
- 1801: Krogerup Gods
- 1801: Johan Hansen (ejer)
- ????: Else Cathrine Olsdatter
- 1831: Jørgen Olsen
- 1839: Lars Jørgensen
- 1848: Peder Nielsen
- 1884: Lars Pedersen
- 1915: Anna Christine Jensen,
f. Pedersen, g.m. Marius
Henning Jensen
- 1943: Richard Martin Jensen

Grundareal: ... 37.588 kvm.

Bygning 1 (Stuehuset):

Det nuværende stuehus på den sidste landbrugsejendom, der stadig er i drift i landsbyen, »Bybjerggaard«, er opført 1904 til afløsning for gårdens tidligere, nu forsvundne stuehuslænge, der var beliggende ved gårdspladsens nordside, ud mod Mørdrupvej. Bygningen fremtræder som en ret stor, halvandenplans ejendom i blankt murværk (røde sten), opført på et forholdsvist højt kælderfundament, prydet af kløvede granitkvadre. Der er muret hovedgesims og højt, skifertækket heltag med halvvalme. Facaden mod landsbyens centrum er prydet af en stor, muret gavlkvist og herunder en havestue-udbygning.

På dette ældre foto af »Bybjerggaard«, optaget inden branden i 1926, som hærgede stald- og ladebygningerne, skimtes umiddelbart til højre for stuehuset fra 1904 det tidligere stuehus' gavli.

Sognefoged Johan Hansen

Johan Hansen, den første selvejerbonde på »Bybjerggaard«, som for øvrigt også bruger tilnavnet Birch, driver det ganske vidt i de mange år, han sidder på ejendommen. Ikke blot udvider han gården betragteligt, at dømme efter de bevarede brandtaksationer, han bliver også sognefoged, og kirkebøgerne viser, at det er »fine folk«, der står som faddere til hans børn. Tilsvarende bliver han i vidt omfang brugt som fadder, når der er dåb på en af de andre gårde.

I 1803 har Johan Hansen bygget en »konestue«, som forøger gårdens værdi fra de hidtidige 600 til 700 rigsdaler. 1813 medforsikres yderligere et 7-fags hus øst for gården indeholdende lo og to lader.

1850 beskrives hele gården i en ny taksation. Stuehuset i nord er på 10 fag egebindingsværk med klinede vægge og stråtag, indrettet til to stuer (den ene med bræddegulv), kammer, forstue, køkken med skorsten og bagerovn samt bryggers. Der er bræddeloft overalt, noteres det.

Udlængerne er på 11 fag i øst, også egebindingsværk, 13 fag i syd, opført i grundmur samt i vest en længe på 14 fag i blandingstømmer. Endelig nævnes det 7 fag store hus øst for gården.

1854 omsættes det 11 fag lange østre hus i grundmur, og to år senere fremgår det, at stuehuset nu er vlevet udvidet til 14 fag – og langt dybere – stadig dog egebindingsværk, nu dog ikke med klinede vægge, men udmuret med brændte sten.

Havestuen bærer en veranda, hvortil der er adgang via en glasdør i gavlkvisten.

Mod landsbygaden og mod gårdspladsen er tagfladen desuden brudt af to gange to ret smalle kviste, hvortil kommer tre symmetrisk anbragte skorstenspiber i tagryggen.

Hovedbygningen slap sammen med gårdens sidehus (bygning 3) stort set uskadt fra den brand 1926, hvorved gårdens tidligere stråttækte stuehus (nordfløjen) blev helt ødelagt, hvorefter gårdanlægget kom til at fremstå trefløjet, åbent ud mod landsbygaden. Ved samme lejlighed blev gårdens stald- og ladebygninger, opført i samme stil som svinehuset og ligeledes stråttækte, også raseret af ilden og måtte genopbygges.

Stuehusets vinduer er henholdsvis to- og trerammede af »Dannebrogs-typen«, symmetrisk indsat i facaden mod landsbygaden, hvorimod der er lidt større spillerum i udformningen af gårdfacaden. Mod gaden er alle vinduer udformet med en flad bue foroven, under et muret buet stik. Stik såvel som bue-afslutning over vinduer og døre går igen på gårdfacaden, og i øvrigt bemærkes spændende murværks-detajler flere steder på bygningen, herunder også udnyttelse af formsten etc.

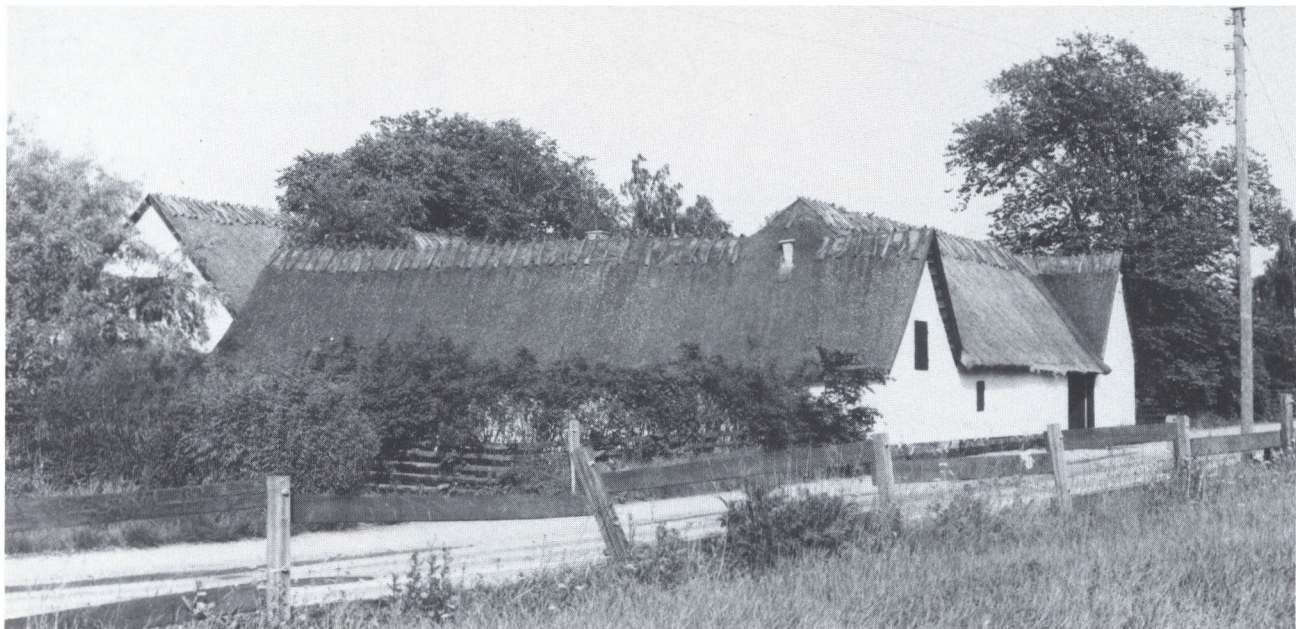
Samtlige vinduer fremstår efter landsbyens tradition med mørke (grønne) karme og poste og hvidmalede rammer, ligesom dørpartierne er malet i samme mørke farve.

»Bybjerggaard«s hovedbygning er et fint, ret uforstyrret eksempel på det kvalitetsmurstensbyggeri, der fandt sted flere steder på landet i årene omkring århundredskiftet, og bygningen må af samme grund henregnes til bevaringskategori A.

Det skal dog understreges, at bygningen, når der tales bevaringsværdi, må ses i snæver sammenhæng med det øvrige bygningskompleks på stedet. En bevaring af hovedbygningen alene uden sammenhæng med de ældre driftsbygninger forekommer ikke at være en rimelig udgang.

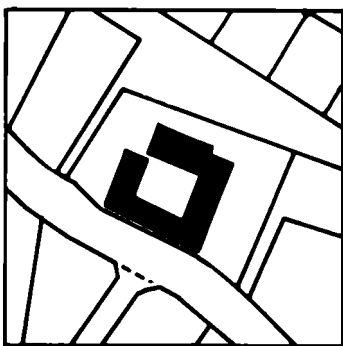
Også her – nogle år senere – ses den gamle stuehuslænge yderst til højre. Alle bygninger på nær det nye stuehus var stråttækte frem til branden 1926.

Mørdrupvej 120

»Ærtebjerggaard«

Matr.nr. 2 cn

»Ærtebjerggaard« er en af de få af landsbyens oprindelige gårde, der endnu fremstår firelænget og med stråtaget bevaret. De nuværende bygninger er opført 1878 til afløsning af en ældre, firelænget bindingsværksgård på stedet. Ejendommen består af stuehus mod nord og 3 sammenbyggede udlænger, der til sammen omkranser en brolagt gårdsplads. Ejendommen blev drevet som landbrug (matr.nr. 2 a) frem til 1967, da jorden blev stykket fra, hvorved ejendommen fik det nuværende matrikelnummer.

På grunden findes af bevaringsværdig beplantning mod Mørdrupvej i øst en stor, ældre elm, ligesom en stynet træække langs det nuværende nordskel må betegnes som bevaringsværdig. Den gamle brolægning på gårdspladsen er stadig intakt, ligesom pikstensbelægning langs bygningerne stadig findes bevaret flere steder.

»Ærtebjerggård« fremstår – på trods af de seneste årtiers indretning udelukkende til beboelsesformål – som et i det store og hele uspoleret gårdmiljø fra slutningen af 1800-tallet, herunder ikke mindst med det »tillukkede« ydre ud mod landsbygaden bevaret.

De nuværende bygninger er opført omkring 1878 til afløsning af den tidligere firelængede bindingsværksgård, som lå på samme sted. En brandtaksation foretaget 1841 giver et ganske godt billede såvel af den gamle gårds ydre som hvad de enkelte længer rummede og hvorledes de var indrettet: Taksationen nævner først stuelængen i nord, som var 13 fag lang og opført i fyrrebindingsværk med klinede vægge og stråtag. Her var to stuer, den ene med lergulv, køkken med skorsten, bageovne, bryggers, kammer og port. Over de 12 fag var der indrettet ladeloft, og i øvrigt nævnes det udtrykkeligt, at der i stuerne bl.a. var fyldingsdøre.

Udlængen mod øst var 10 fag lang og 7½ alen dyb, opført i samme bygningsmaterialer som stuelængen, og her var indrettet stue og køkken med skorsten, hvorover der var 3 fag ladeloft. Resten af længen rummede stald og lade.

Syd-længen mod landsbygaden var på 8 fag, ligeledes 7½ alen dyb og bygget af de samme materialer. Her var indrettet port, lo, lade og svinehus. Endelig nævnes vestlængen, 13 fag lang og 9 alen dyb, bygget af fyrrebindingsværk med klinede vægge, mod vest med halvdelen af facaden bræddebeklædt. Længen rummede port, lo og lade.

De nuværende bygninger er alle opført i grundmur på sorttjæret kampestensfundament. Alle vægge fremstår pudsede og hvidkalkede. Alle længer er stråtagket, og øst- og nordfløjen bærer hver sin skorsten af en nyere udformning.

Mod Mørdrupvej virker den hvidkalkede gård ret tillukket med den sorttjærede port og to sorttjærede luger som det eneste, der bryder de hvidkalkede vægge. I

Fire længer til 1.610 rigsdaler

Lars Rasmussens firelængede gård bliver vurderet i forbindelse med en ajourføring af brandforsikringen i 1841, og vi får her et tydeligt indtryk af, hvorledes forholdene ser ud på stedet på daværende tidspunkt.

Stuehuset lå også dengang mod nord, 12 fag langt og 8½ alen dybt, opført af egebindingsværk i fod med klinede vægge og stråtag. I huset var indrettet to stuer, hvoraf en på fire fag med bræddegulv, forstue, køkken med skorsten, spisekammer, bagerovn og port. Over de 12 fag af huset var der bræddeloft og stuerne var forsynet med »engelske« vinduer og »i øvrigt med behørlige Vinduer og glatte Dørre«.

Udlængen i øst beskrives som værende på 10 fag i kun 7½ alens dybde, opført af de samme materialer og indrettet til stue, køkken med skorsten, hvorover 3 fag bræddeloft, stald, skærelø og lade.

Længen i syd (ud mod landsbygaden) er på 8 fag, 7½ fag dyb, og her er indrettet port, lo, lade og fårehus.

Endelig er der vestlængen, som er på 13 fag i 9 alens dybde, bygget af fyrrebindingsværk med klinede vægge, mod vest beklædt i halv højde med brædder og med stråtag. Denne længe indeholdt port, lo og lade.

Værdien af gårdens bygninger blev ved denne lejlighed forhøjet fra de tidligere ansatte 910 rigsdaler (fra 1813) til nu 1.610 rigsdaler.

Ejerliste:

- 1681: Peder Jørgensen (fæster)
- 1715: Jørgen Pedersen Ratterup (fæster)
- 1771: Peder Jørgensen (»den unge«) (fæster)
- 1798: Jørgen Olsen (fæster)
- 1806: Krogerup Gods (ejer)
- 1806: Jørgen Olsen (ejer)
- 1819: Lars Rasmussen
- 1854: Inger Marie Larsdatter
- 1854: Rasmus Larsen
- 1881: Else Kirstine Larsen
- 1890: Niels Jeppe Andersen
- 1932: Knud Georg Andersen
- 1947: Elly Johanne Marie Melgaard (Petersen)
- 1967: Asger G. Berning
- 1968: P. Falk Jensen
- 1970: Ole Frantz Petersen
- 1971: Allan W. og Vivian Adler
- 1979: Niels Mørkegaard og Erling Løve Østerbye
- 1982: Lars Tallbacka

Grundareal: 1.780 kvm.

vestlængen er endnu bevaret enkelte af de oprindelige staldvinduer. I øvrigt er alle husets vinduer nyere, men man har ved udskiftningen bevaret den traditionelle torammede vinduesudformning med tre ruder i hver ramme. Vindues- og dørpartier står i dag overalt med en mørkbejdsset overflade.

Hele ejendommen er inddraget til beboelse, herunder med en swimmingpool indrettet i sydlængen, hvori der ved ombygningen er indsat et stort, moderne vinduesparti mod gården.

»Ertebjerggaard« kom i slutningen af forrige århundrede og starten af dette til at fremstå som et åndeligt centrum på egnen som følge af gårdens nye ejer, Niels Jeppe Andersen, der grebet af de grundtvigske ideer var blandt initiativtagerne til oprettelsen af landsbyens forsamlingshus, privatskole m.v. Op gennem tiden var Niels Jeppe Andersen en dominerende person i landsbyen, og i tidens løb satte han ikke blot sit præg på det lokale menighedsliv, men blev som lokal »høvding« også inddraget i det politiske liv i den daværende Tikøb landkommune.

Den firelængede gård hører trods de senere ombygninger til rene beboelsesformål naturligt hjemme i bevaringskategori A, bl.a. fordi ombygningerne er gennemført uden at skade husets oprindelige karakter nævneværdigt, ikke mindst mod gaden.

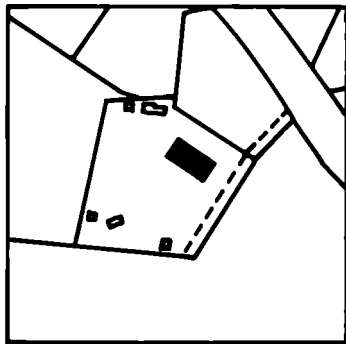
Ejendommen ville vinde ved, at skorstenene blev hvidkalket som resten af bygningerne, ligesom det var anbefalelsesværdigt, om vinduer og døre fremstod behandlet med en dækkende maling fremfor moderne træbeskyttelsesmidler.

Det moderne stakit mod landsbygaden står dårligt til ejendommen. Ved lejlighed burde et stakit med lodrette stave overvejes som en mulig erstatning.

Mørdrupvej 121

»Hjulmands- huset«

Matr.nr. 3 h

Det lille hus er et af de få bindingsværkshuse, der endnu er tilbage i landsbyen, og det står trods de senere års nyindretning til rene boligformål rimeligt velbevaret. Bindingsværket har indtil for få år tilbage stået overkalket, men fremtræder i dag opstreget i en rødbrun nuance, mens selve tavlene fremtræder gulkalkede.

På ejendommen findes ingen speciel bevaringsværdig beplantning. Omkring huset findes enkelte steder endnu dele af oprindelig pikstensbelægning.

Ejerliste:

-1832: Bybjerggaard
1832: Børge Jørgensen (lejer)
????: Johanne Marie Andersen (lejer)
1901: Andreas Børgesen, hjulmand (lejer)
1917: Andreas Børgesen (ejer)
????: Johs. Børgesen
1982: Poul Erik Jensen

Det skal dog understreges, at ejer-/brugerforholdene op gennem tiden endnu ikke er ganske afklarede som følge af, at der netop i sidste århundrede oprettes ret mange lejeforhold i tilknytning til »Bybjerggaard«. Forholdet vil sandsynligvis kunne afklares ved nøjere studier af diverse tinglysningsdokumenter m.v.

Grundareal: 1.168 kvm.

Ejendommen er en af de mange i landsbyen, der opstår på grundlag af et oprindeligt langvarigt lejemål, i dette tilfælde et lejemål på 99 år indgået 1832 mellem Bybjerggårds daværende ejer Jørgen Olsen og Børge Jørgensen (en søn?), omfattende »et lidet jordstykke«.

På dette tidspunkt omtales endnu intet hus på grunden. Det sker først 1871, da Børge Jørgensen afstår sin brugsret (til jorden) i en købekontrakt samt »et paa Jorden værende Hus« til sønnen, hjulmand Andreas Børgesen. Købekontrakten resulterer dog først i skøde (på huset) til Andreas Børgesen i 1901, og der går dernæst yderligere 26 år, inden lejemålet til jorden afløses af et egentligt ejendomsforhold.

Det må dog antages, at det lille bindingsværkshus er opført længe inden 1871. Eventuelt kan huset uomtalt eksistere allerede ved lejemålets indgåelse 1832. Herfor taler i det mindste, at der ved reparation af ydervæggene for et par år tilbage blev fundet indhuggede bogstaver samt årstallet 1825 i en af bindingsværkskonstruktionens stolper (inskriptionen er i dag ikke umiddelbart synlig).

Huset har i en årrække fungeret som hjulmagerværksted og sidenhen som (aftægts)bolig. Der er i huset den dag i dag en række detaljer tilbage, herunder også i selve indretningen, som det bør anbefales, at der tages hensyn til ved fremtidige ændringer (ruminddeling, indvendig bindingsværkskonstruktion etc.).

Huset, der er opført i 5-6 meget uregelmæssige bindingsværks-fag, har oprindelig fremstået med stråtagket heltag, men var indtil for nylig forsynet med en tagpapbelægning med enkelte skrå lister til at lede tagvandet. Siden er der sket udskiftning til bølgeeternit.

Bygningen er opført på sorttjæret kampestensfundament, og begge overgavle fremtræder træbeklædte og rødmaledede. Mod syd er der i forbindelse med den igangværende nyindretning af bygningen indsat et nyere tagvindue. Huset er forsynet med en enkelt, pudset og kalket skorstenspipe af nyere type med betonafdækning.

Vinduerne i bygningen er – med en enkelt undtagelse – af den traditionelle torammede type med tre ruder i hver ramme, og vinduespartierne, inklusive vinduerne i gavlene, fremstår maalede efter landsbyens tradition, med mørke rammer og poste og hvide rammer. Ved isætningen af de nuværende vinduer er den oprindelige fagtakt i bygningens facader blevet forstyrret en del.

Der er tale om et meget fint, lille hus, som endnu har adskillige af sine oprindelige kvaliteter i behold. Bygningen, der ubetinget hører hjemme i bevaringskategori A, var tidligere værd at fremhæve som et eksempel på, hvor fint en tagpap-beklædning virker i situationer, hvor det ikke har været muligt at bibeholde det oprindelige stråtag. En udformning af tagpapbelægningen med lodrette lister kunne dog have været ønskelig, eventuelt i forbindelse med en tagomlægning. Det nye bølgeeternit-tag virker umiddelbart alt for hårdt i linierne til huset.

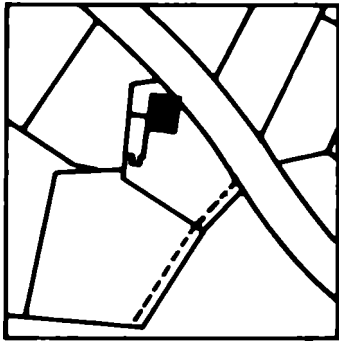
Ved en senere ommuring af skorstenspipen må det anbefales at vende tilbage til en mere oprindelig udformning med base og udkrægning, ligesom det ville være mere i overensstemmelse med den lokale tradition, såfremt bindingsværket fremstod overkalket i stedet for opstreget.

En kvalitet ved huset er, at det ikke i tidens løb er forsøgt at skjule den gamle bindingsværksbygningens skævheder.

Mørdrupvej 123 A

(u/ navn)

Matr.nr. 24

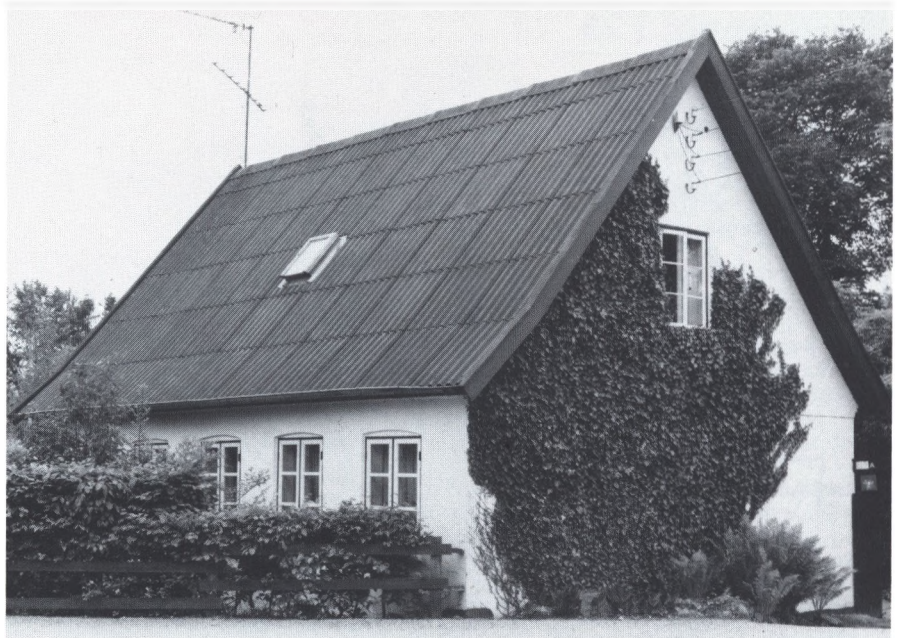
Det nuværende hus menes opført ca. 1870, men forud for denne bygning har der på samme sted ligget et »gadehus«, som figurerer allerede på matrikelkortet 1810. Det hus, der 1838 skødes fra Hans Jørgensen til Børge Jørgensen, betegnes da også således. Den nuværende bygning er en fin og velbevaret repræsentant for det gedigne byggeri, der fandt sted i landsbyen i sidste halvdel af forrige århundrede. Til ejendommen har tidligere hørt et jordstykke (lejevord fra Bybjerggård) samt den bagvedliggende, i dag selvstændige bindingsværksbygning (matr.nr. 3 h).

Der er ikke på ejendommen nogen bevaringsværdig beplantning, hvorimod der stadig enkelte steder kan anes rester af tidligere/ældre skelmarkeringer. Endvidere er der enkelte steder omkring ejendommen stadig en del af den oprindelige pikstensbelægning intakt.

Ejerliste:

- 1831: Lars Larsen og Niels Jørgensen (ejere), Jørgen Pedersen (bruger).
- 1836: Lars Rasmussen (ejer)
- 1838: Hans Jørgensen
- 1838: Børge Jørgensen
- 1871?: Johanne Marie Andersen
- 1901: Andreas Børgesen (bruger)
- 1927: Andreas Børgesen (ejer)
- 1947: Oline Hansine Børgesen, f. Petersen
- 1952: Erik Andreas Børgesen

Grundareal: 769 kvm.

Da gården »Rolighed« ved udskiftningen flyttes udenfor landsbyen, bliver det lille gadehus, der indtil da formentlig har hørt direkte til gården, til selvstændig ejendom, og som nævnt figurerer den allerede på 1810-kortet som selvstændig matrikel – med en beliggenhed, der næsten til punkt og prikke svarer til det nuværende hus. Gennem nogle år synes ejendommen at have været ejet af et par af landsbyens gårde i fællesskab.

Den eksisterende bygning er opført o. 1870 i grundmur på kampestensfundament som et 5 fag langt hus med en ganske regelmæssig faginddeling. Ydermurene fremstår pudsede og hvidkalkede. Taget er heltag, oprindeligt stråtag, men i dag med tagbelægning af farvet bølgeeternit (stråtaget udskiftet omkring 1930). Huset fremtræder i dag uden skorstenspibe.

Ydermurene afsluttes med en hovedgesims udformet som tandsnitsgesims, som det nuværende tagudhæng dog næsten skjuler helt.

I facaden mod øst sidder 5 regelmæssige fag vinduer og i overgavlen mod gaden 1 fag, alle af den to-rammede type med 3 ruder i hver ramme. Vinduerne er malet i landsbyens nyere tradition med mørke karme og poste samt hvidmalede rammer. I vinduespartierne bemærkes i øvrigt murede sålbænke samt et lille fladt, rundbuet stik over hver vinduesåbning.

Den tidligere opskalkning i tagkonstruktionen er bibeholdt ved udskiftningen til det nye tagmateriale, som dog ikke giver det samme »bløde« svaj som den oprindelige stråtekning. I tagfladen mod øst sidder et ældre støbejernsvindue, hvorimod der i tagfladen mod vest er indsat to nyere/større tagvinduer.

Langs husets østfacade findes endnu den ældre pikstensbelægning, som skulle hindre tagvandet fra stråtaget i at oversprøjte murværket.

Ved de senest gennemførte vejudvidelser er vejarealet trængt så tæt ind på ejendommen, at hushjørnet i dag i realiteten står på selve fortovet.

Mod vest ligger en lille afskærmet gårdsplads og et par tilhørende murede udhuse, som dog ikke generer oplevelsen af det lille, pæne og stilfærdige hus, der passer meget fint ind i landsbybilledet.

Ejendommen fungerer fra ca. 1870 som bolig for hjulmand Andreas Børgesen, der benyttede det syd for liggende bindingsværkshus (matr.nr. 3 h) som værksted.

Huset er et fint, lille stykke anonym landsbyarkitektur fra sidste halvdel af forrige århundrede, og det må betegnes som bevaringsværdigt i kategori A. Det er et meget velholdt hus, omend det ville have klædt såvel bygningen som omgivelserne i øvrigt, såfremt det tidligere stråtag var blevet bevaret. Ligeledes savner man en skorstenspibe i traditionel udførelse som naturlig afslutning på tagkonstruktionen.

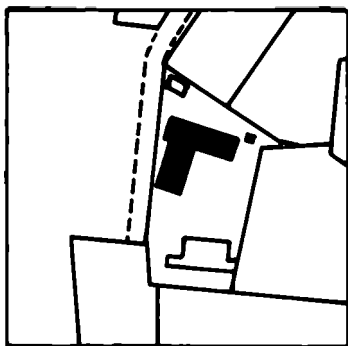
Ved en eventuel senere udskiftning af tagmateriale bør det overvejes at vælge et materiale, der passer bedre til husets udtryk i øvrigt – strå, tegl eller planskifer, evt. tagpap på lister.

Der er kun i beskedent omfang sket ændringer af husets ydre gennem tiden, hvorfor huset – når bortses fra taget og den manglende skorstenspibe – fremstår ganske uspoleret og med adskillige væsentlige detaljer i behold, herunder gesims, sålbænke, murede stik, vinduer etc., som der bør lægges vægt på også at bevare fremover.

Mørdrupvej 125

»Alfa«
(Den gl. smedie)

Matr.nr. 2 h

»Alfa« er landsbyens tidligere smedie, som fra starten havde en udformning, svarende til den endnu bevarede smedie i Ålsgårde. Den nuværende ejendom, der stammer fra sidste halvdel af forrige århundrede, blev opført som afløser for den oprindelige smedebygning af Niels Ferdinand Svedstrup, og i tidens løb er bygningen i flere omgange blevet både udvidet og bygget om. Hele ejendommen, der de sidste mange år har været inddraget til beboelse – op gennem 30'erne og 40'erne således indrettet med indtil flere lejemål henholdsvis i stue- og loftsetage – er i dag under gradvis modernisering/ombygning.

Der findes på grunden enkelte større træer, som må karakteriseres som bevaringsværdige. Endvidere er der endnu enkelte steder omkring ejendommen rester tilbage af oprindelig pikstensbelægning.

Ejerliste:

- 1847: Jens Peder Sandberg, smed (lejer)
- 1850: Niels Ferdinand Svedstrup (lejer)
- 1886: »Ærtebjerggård« (ejer)
- 1886: N. F. Svedstrup (ejer)
- 1898: John William Svedstrup
- 1914: Laurits Frederik Olsen, slagter
- 1923: Oluf E. Bernhard Eriksen
- 1941: Peter Boysen
- 1943: A. Haugstrup-Sørensen
- 1943: H.C. Hansen
- 1952: Erik Svedstrup
- 1960: Leif Øding Møller

Grundareal: 1.222 kvm.

Den tidligere smedie i Mørdrup, som i dag er kendt som ejendommen »Alfa«, stammer oprindelig fra midten af 1800-tallet, idet smeden Jens Peder Sandberg 1847 af Lars Rasmussens enke på »Ærtebjerggaard« lejer »et lidet Jordstykke« på et 99-årigt lejemål. Jens Peder Sandberg må umiddelbart efter indgåelsen af lejemålet være gået i gang med at opføre den første smedebygning på stedet, for tre år senere, da lejekontrakten går videre til smeden Niels Ferdinand Svedstrup, tales der om »lejeret med bygninger«, idet der samtidig udstedes skøde på disse samtidig med udfærdigelsen af fremlejekontrakten.

Denne første smedie på stedet har Niels Ferdinand Svedstrup, der kom til Mørdrup fra Helsingør, hvor han havde lært, givet en beskrivelse af til sit barnebarn, Erik Svedstrup: »Selve værkstedet var et lille hus, hvor taget gik op fra de fire vægge og skorstenen dannede tagrygning, i øvrigt en almindelig form for gamle smedier«.

Niels Ferdinand Svedstrup fik det snart for trangt i den lille landsbysmedie, hvilket bl.a. hang sammen med, at fjedervognene gradvis afløste de gamle, stive vogne med agestol. Det betød mere arbejde for landsbysmeden, og Niels Ferdinand Svedstrup byggede i første omgang til på det ældre smedeværksted. Senere rev han imidlertid det hele ned og opførte i stedet som nyt smedeværksted den ene af de to længer, som »Alfa« i dag består af (længen ud mod markvejen).

1886 udmatrikuleres ejendommen, således at det hidtidige lejemål på grunden afløses af et regulært ejerforhold.

To af Niels Ferdinand Svedstrups sønner blev udlært hos faderen. Den ældste søn, Emil Svedstrup, købte 1881 smedien i Rørtang, mens den yngste søn, John William Svedstrup, drev smedien i Mørdrup videre efter faderen fra 1898 frem til 1914, da han solgte og flyttede til Espergærde. Siden den tid har »Alfa« skiftet ejer ganske mange gange. Blandt de senere ejere bemærkes en søn af Emil Svedstrup, Erik Svedstrup, der 1960 solgte ejendommen til den nuværende ejer.

Vinkelbygningen har gennem de sidste mange år været helt inddraget til beboelse. Der drives dog fortsat erhvervsvirksomhed på ejendommen, i dag med udgangspunkt i et nyere værksted, opført i gasbeton langs ejendommens skel mod syd.

I den periode, da der var indrettet beboelseslejligheder i bygningen, boede bl.a. forfatterinden Birgit Gents i »Alfa«, som hun har beskrevet nøje i sin erindringsbog. Under besættelsen var »Alfa« tilholdssted for en del af de lokale modstandsfolk, og det kan således være værd at nævne, at den svensknogle-kæbe, som tyske soldater var på jagt efter i området efter den vellykkede jernbanesabotage i Egebæksvang, gennem resten af besættelsestiden befandt sig på bunden af en af kakkelovnene i ejendommen.

Ejendommen fremtræder i dag som en vinkelbygning, opført i grundmur på kampestens-fundament. Murene er overalt pudsede og gulmalede/kalkede, og det oprindelige stråtag er i dag afløst af et heltag med ældre bølgeeternit-belægning. I hovedhuset er der mod nord en fint udformet frontkvist med to asymmetriske fag vinduer, på sidebygningens vestlige tagflade to taskekviste med karakteristiske rundbuede vinduer og på den østlige tagflade en enlig taskekvist. Bygningen har i dag to skorstene (i den nord/syd-vendte sidebygning), begge af nyere udformning, hvorimod de tidligere skorstene i hovedhuset er nedbrudt. De oprindelige sprossede vinduer, henholdsvis to- og trerammede, er i de senere år næsten overalt blevet udskiftet med nyere sprosseløse vinduespartier, ligesom der er isat yderdøre af et moderne tilsnit i ejendommen.

SANDBERGS SMEDEHUS

Allerede samme år, som Jens Peder Sandberg overtager lejemålet på jorden fra »Ærtebjerggård«, er han i stand til at præsentere brandtaksationsmændene for sit nye hus, inklusive den nye smedie i landsbyen. 27. juli 1847 beskrives smedens nybyggeri på stedet således i brandtaksationsprotokollen:

Stuehuset i nord er på 6 fag og 9 alen dybt, bygget af fyrrebindingsværk i fod og udmuret med brændte sten. Der er stråtag, og huset er indrettet til to stuer med 5 fag bræddegulv. Overalt er der desuden bræddeloft.

Udhuset syd herfor er kun 3 fag langt og 5½ alen dybt, udført i de samme bygningsmaterialer, men dog med tegltag, og indrettet til smedeværksted med skorsten og ildsted. Med i taksationen kommer også smedens uundværlige tilbehør, den store bælg, dert i dette tilfælde er 3 alen 4 tommer lang og 1½ alen bred. At den værdisættes også af brandtaksationsmændene, fremgår af, at smedeværkstedet (huset) ansættes til 80 rigsdaler, men bælgten kommer oveni med en værdi i tilfælde af brand på hele 50 rigsdaler.

Tre år senere har landsbyens nye smed, Niels Ferdinand Svedstrup, bud efter taksationsmændene for at få vurderet ejendommen, og i mellemtiden er der da også sket ændringer. Stuehuset er det samme, blot nævnes det nu, at der er en stue med bræddegulv og to med murstensgulve, ligesom der i den østre gavl er indrettet et »2 Fagskammer«.

Smedien er også den samme, blot her omtalt som værende med klinede vægge, men der er kommet en tilstødende lade på 3 fag til ved hver gavl til smedeværk med skorsten, materialhus og beslagsrum.

Endelig i 1855 kan Svedstrup få forsikret sit nybyggeri, nemlig et stuehus, der ligger øst-vest, på 6 fag, 9 alen dybt, opført i fyrrebindingsværk udmuret med brændte sten, den ene gavl endog af 1-stens grundmur, fyreovertømmer og stråtag. Huset er indrettet til beboelse med 4 skillerum, 9 fag vinduer og 9 døre med beslag. Der er skorsten, 6 fag bræddeloft, 5 fag bræddegulv og sandelig også »Gibset i 2 Fag«.

Smedebygningen syd for stuehuset er på 6 fag i 6½ alens dybde, opført i fyrrebindingsværk med tegltag. Huset er efter beskrivelsen indrettet til værksted med dør, 6 fag bræddeloft, skorsten og 4 fag vinduer.

Ejendommen, der i en lang årrække fungerede som udlejningsejendom, indtager en central plads i Birgit Gents erindringsbog »En kystbanepiges erindringer«, hvor den får følgende udførlige beskrivelse med på vejen:

»Himlen, markerne, træerne – alt det smukke har vi om dagen. Vores stråttekte hus ligger tilbagetrukket fra åbne marker, tre store gårde og nogle spredte huse omgiver os. Nordbanens enkeltspor skærer sig gennem landskabet. Der er kun to minutters gang hen til Mørdrup trinbrædt. Så vi er da ikke togløse.

Det er lidt flot sagt, det der med at vores hus ligger tilbagetrukket ..., det er ikke vores hus. »Der står ikke eget hus på vore penge«, siger far. Vi bor til leje i den del af huset, der vender ud mod Mørdrupvejen. I hjørnelejligheden bor der en postbudende og bagtil en møllerfamilie.«

Birgit Gents' mor har, fortæller forfatterinden, dog lidt svært ved at forlige sig med det lidt stillestående samfund efter de mange travle år i vogterhuset ved Espergærde Station.

»Men køkkenet er faldet i hendes smag. Der findes et indhug, vistnok fra et forhenværende åbent ildsted, og i det indhug er der opmuret et brændekomfur. Komfuret er en lykke, da mor altid har hævdet, at mad ikke kan blive velsmagende, hvis den ikke er lavet over ild.

»Alfa« hedder huset, og her er mere plads end der var i vogterhuset. I vor del af Alfa har vi to små stuer adskilt ved entre med dør ud til haven.

Den ene stue, dagligstuen, bliver traditionen tro kun brugt ved højtiderne. Køkkenet og et stort fadbur vender den anden vej, ud mod den lille gårdspads med de toppede brosten. Fra køkkenet går man gennem en lav dør – duk hovedet – ud til en anden entre, hvor der befinder sig en stejl trappe op til loftet. Deroppe kan man gå til højre til mors og fars soveværelse med skråvæggene, eller til venstre til tre bittesmå kamre og et interimistisk køkken udstyret med tagvindue, forøvrigt dette rums eneste dagslyskilde. Det ene af kamrene er mit.

Hurra for fars pension fra DSB, men den er ingenlunde kolossal – altså er vi nødsaget til at leje ud til sommergæster. Vor sommerresidens er de tre loftskamre og det lille frimærke til køkken, der ikke ejer vask eller rindende vand. . .

Far har lejet et stykke jord bag Alfa ved markerne og mosehullet. Han gør meget ud af jordens pasning (...) Ved mosen har vi også hønsegård, og et hus til ænder og gris.«

For øvrigt fremgår det af brandtaksationsprotokollerne, at Jens Peter Sandberg ikke var den første smed i landsbyen, hvad der selvfølgelig heller ikke var at vente. Tværtimod har landsbyboerne umiddelbart inden Sandbergs ankomst til byen oplevet en smedie brænde af, nemlig det smedehus, som Børge Jørgensen havde også på lejejord fra »Ærtebjerggård«.

Børge Jørgensens hus vurderes i 1838 og beskrives som et 4 fag langt og 8 alen dybt hus i egebindingsværk på sten med klinede vægge og stråtag, indrettet til stue, forstue og skorsten med ildsted. Der er bræddeloft over hele huset og det er »forsynet med fornødne vinduer og Dørre«. Smedehuset er på 3 fag i 8 alens dybde og af samme bygningsmaterialer, dog forsynet med tegltag. Her er henholdsvis ildsted og esse.

I brandforsikringsprotokollen er det lakonisk konstateret, at huset (smedien) er brændt i juli kvartal 1847. Hvorvidt denne tidligere smedie har ligget samme sted som den, der kommer umiddelbart efter, har ikke kunnet fastslås.

Eventuelt er der her tale om en ældre landsbysmedie, idet det ofte i tidligere tid var sådan, at landsbyerne »bortforpagtede« smedehvervet til en mand med forstand på de dele, mod at byen stillede faciliteterne til rådighed og i øvrigt garanterede ham et fornuftigt udkomme.

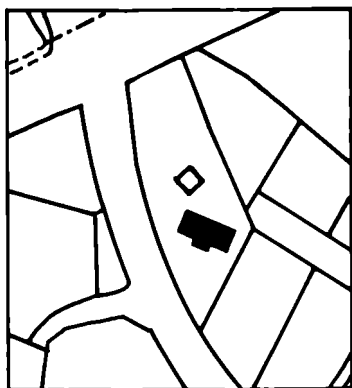
»Alfa« hører, trods de ganske mange ombygninger og ændringer, der gennem tiden er gennemført på ejendommen, absolut til blandt landsbyens bevaringsværdige ejendomme (i kategori A). Det var dog ønskeligt, om der ved den igangværende modernisering af ejendommen blev lagt vægt på en nænsom tilbageføring af nogle af de »forkertede« detaljer i ejendommen, herunder pudsnings- og kalkning/maling af skorstenene, retablering af sprossede vinduer og døre i husets oprindelige stil m.v. Ved en eventuel senere tagudskiftning ville det samtidig klæde huset bedre med et andet tagmateriale, eksempelvis strå eller planskifer.

Oplevelsen af ejendommens facade ud mod landsbyggaden er for øvrigt blevet noget spoleret inden for de senere år gennem opførelsen af den store, moderne villa mellem »Alfa« og Mørdrupvej. Tilsvarende bør det nævnes, at de nyere værkstedsbygninger i gasbeton på den sydlige del af grunden heller ikke virker forbedrende på miljøet.

Mørdrupvej 126

»Trafikkenborg«

Matr.nr. 7 ac

Den lille ejendom er efter alt at dømme opstået som lejevord fra matr.nr. 7 i løbet af forrige århundrede. På ældre kort kan ejendommen således findes anført inden århundredskiftet, men først i 1916 udmatrikuleres parcellen. Det nuværende hus på grunden er fremkommet som følge af en serie ombygninger af en ret lang grundmuret længe, forsynet med stråtekke heltag, hvoraf der findes enkelte ældre fotografier.

På ejendommen findes af bevaringsværdig beplantning en del ældre træer i haven, herunder bl.a. gamle frugttræer, pil, birk etc.

Ejerliste:

- 1916: H. Vilhelmsen
(matr.nr.7)
- 1917: Christian Alfred Evensen
- 1923: Knud Lyngers
- 1937: C. Svendsen
- 1942: Hildur Viktoria
Emilie Svendsen
- 1942: Erik Jonassen
- 1956: Arne Jonassen
- 1957: Harriet H. Hansen

Grundareal: 1.342 kvm.

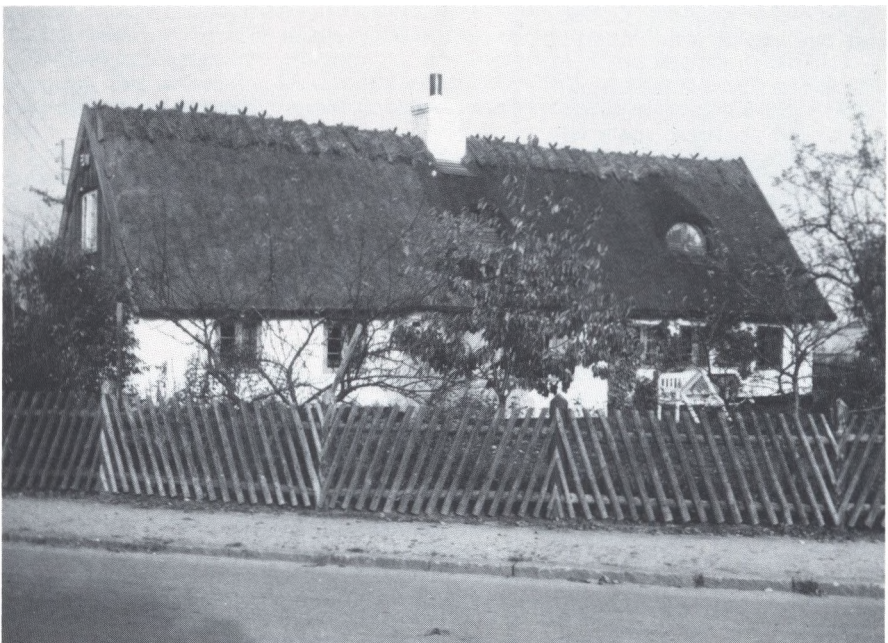
Den gamle bygning bar i en periode i starten af dette århundrede/omkring århundredskiftet navnet »Trafikkenborg«, fordi der i en årrække var indrettet flere særdeles billige lejeboliger i bygningen, med stor ind- og udflytning som konsekvens. Huset er en af de mange småejendomme, der opstår i landsbyens periferi i sidste halvdel af forrige århundrede, i første omgang formentlig også her baseret på en lejekontrakt på et stykke jord med den pågældende gårdejer – med ret til at bebygge dette.

Først 1916 udskilles parcellen som selvstændig, og i dette århundrede er der på bygningen gennemført flere indgribende ombygninger, hvorved dele af det oprindelige udtryk er blevet forringet. Bygningen består dog i sine grund-proportioner, men ved en nænsom renovering/tilbageføring ville ejendommen kunne vinde betragteligt.

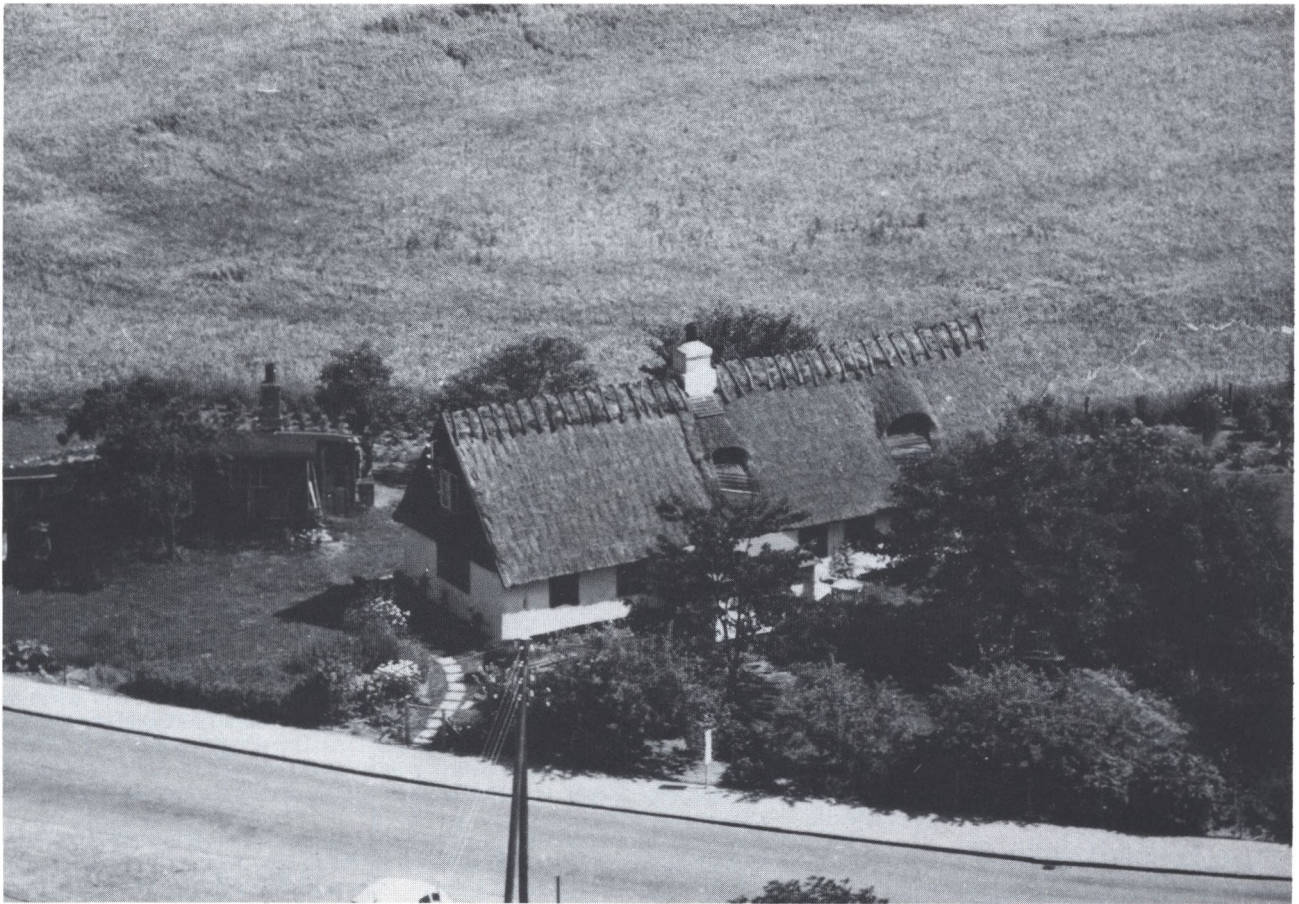
Et ældre fotografi af bygningen, der i dag findes på Flynderupgård-museet, viser bygningen i dens oprindelige udtryk, hvidkalket og med stråtekke heltag. Det var ønskeligt, om dele af dette oprindelige udtryk blev genskabt netop her ved den vestlige indkørsel til landsbyen.

Bygningen fremstår i dag som en lang, pudset og kalket længe i halvanden etage med heltag tækket med grøn bølgeeternit. I tagfladen mod sydøst er indsat en stor, gennemgående taskekvist med 4 vinduespartier. Gennem husets tagryg er ført en skorsten af nyere udformning. Huset har træbeklædte overgavle, også her med et vinduesparti isat. Ved indgangspartiet i sydfacaden er opført en mindre veranda/havestue med fladt tag.

Ejendommen er i sin grundkonstruktion en lang (bindingsværks?)længe. Husdybden er beskeden og vidner også om husets høje alder. Det skal fremhæves, at de

Ældre fotografi af den lange stråtekke bondehuslænge.

På dette luftfoto ligger den gamle stråtekte længe stadig helt for sig selv i landskabet. Fotografiet er ikke så gammelt, som man umiddelbart skulle tro – det er taget så sent som i 1959-1960, umiddelbart inden den seneste ombygning af huset, hvorved bl.a. stråtaget forsvandt.

oprindelige småsprossede vinduer er bibeholdt i bygningen, herunder også i den gennemgående kvist og de bræddebeklædte overgavle, ligesom der i den senere tilkomne havestue/veranda langs facaden mod vejen er visse håndværksmæssige kvaliteter at gøre opmærksom på.

Parcellen synes ifølge ældre kort allerede at være blevet bebygget omkring midten af forrige århundrede, omend den daværende bygning godt nok ikke synes at være identisk med den eksisterende, der formentlig stammer fra sidste halvdel af 1800-tallet, i første omgang vel etableret på lejejord fra matrikel nr. 7.

Ejendommen er opført i grundmur på kampestensfundament, og murværket fremstår pudset og hvidmalet. Vinduerne i stueetagen er af den traditionelle lave torammede type med 2 a 3 ruder i hver ramme, og de fremstår med brunmalede karme og rammer. Vinduespartierne i gavle, kvist og havestuebygning er derimod småsprossede og står med hvidmalet træværk.

Det ældre fotografi af ejendommen viser for øvrigt, med hvilken omhu landsbyens beboere tidligere udformede hegn og stakitter om deres ejendomme. Det viste stakit kunne i sin udformning med de skråtstillede lameller/stave godt fortjene en nutidig renaissance i stedet for de flere steder benyttede helt moderne trådhegn.

Bygningen virker rigtig i sine »landsby-proportioner« – trods en senere tids ganske kraftige ombygninger. Bygningen må i det hele taget henregnes til bevaringskategori A, omend det bør fremhæves, at der ved de kommende års vedligeholdelse kan/bør gennemføres generelle forbedringer i retning af et mere oprindeligt udtryk. Herunder skal det også nævnes, at en oprydning på grunden ville være ønskelig, således at huset kom bedre til sin ret.

Den store, gennemgående kvist, der er en senere tilbygning, virker ikke så skæmmende, at den nødvendigvis bør ønskes fjernet, hvorimod man ved lejlighed godt kunne tænke sig ejendommen tækket med et andet, »blødere« tagmateriale, helst naturligvis strå som oprindeligt. Ved valg af dette oprindelige tagmateriale kunne det formentlig samtidig opnås, at kvistpartiet ville opnå en bedre samhørighed med bygningens helhedsudtryk.

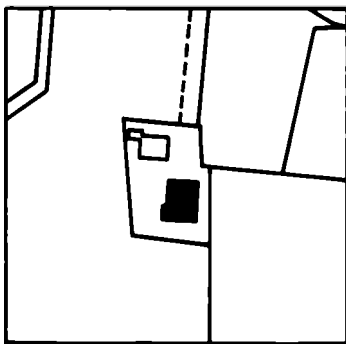
Ved lejlighed bør skorstenspipen pudses og kalkes/males i husets farve, ligesom en bedre – mere traditionel – udformning af skorstenspipen nok var værd at overveje.

Den senere udførte veranda-tilbygning rummer – trods det at den som resten af ejendommen – lider under adskillige års udskudt vedligeholdelse – en del snedkermæssige værdier, som man gerne så opretholdt – medmindre man ved lejlighed skulle ønske helt at fjerne veranda-partiet som led i en tilbageføring af ejendommen.

Mørdrupvej 127

»Frk. Svedstrups skole«

Matr.nr. 2 i

Bygningen stammer fra 1890, da parcellen – beliggende for enden af den markvej, der førte fra Ærtebjerggård videre mod syd ud til gårdens marker – udstykes og afhændes af gdr. Niels Jeppe Andersen til Betzy Svedstrup, der nogle år forinden havde startet en lille, privat skole i landsbyen.

Efter opførelsen af det lille hus i halvandet plan flyttes skolen hertil, hvor den bliver i ca. 35 år, inden det stort set samtidig opførte forsamlingshus tages i brug i stedet.

Huset har siden gennemgået en del ændringer i takt med, at det er blevet inddraget til ren beboelse, ligesom der siden er kommet en del nyere udhus- og værksteds-bebyggelse til på stedet.

På ejendommen findes flere høje, bevaringsværdige træer.

Ejerliste:

-1890: Ærtebjerggaard
1890: Betzy Svedstrup
1945: Esther Svedstrup Larsen
1957: Poul H. Martinsen
1959: Ib Rathje
1977: Gerda Rathje

Grundareal: 754 kvm.

I 1878 startede den da kun 23-årige Betzy Magdalene Svedstrup en lille privatskole i Mørdrup. Betzy Svedstrup var ikke læreruddannet, men havde fået mod på lærergerningen via et højskoleophold på Askov. Den lille »Pøge- og Håndgjernings-skole« blev oprettet i et lokale, som Betzy Svedstrups far, smeden Niels Ferdinand Svedstrup, stillede til rådighed i ejendommen »Alfa«, der da rummede landsbyens smedie.

Efter nogle år i »Alfa« flyttede Betzy Svedstrup sin skole til en gennemgående stue i det lille, hvide hus ved foden af Nordbanen (matr.nr.3i), hvor hun lejede sig ind. 1890 havde skolen imidlertid fået så godt fat, at hun på den lille grund, der nu blev udstykket fra Ærtebjerggård, kunne lade opføre et hus med skolestue i stueetagen, en lille tilhørende lejlighed samt nogle værelser på 1.sal. Her fortsatte Betzy Svedstrup skoledriften frem til 1921, da hun trak sig tilbage fra sin aktive lærergerning. Mørdrup Privatskole, som skolen efterhånden var kommet til at hedde, blev imidlertid videreført af Margrethe Knudsen og niecen Gudrun Svedstrup, der begge gennem nogle år havde virket på skolen.

Frk. Svedstrups skole var på sin tid en ganske anderledes skole, præget af en åben pædagogisk holdning. Børnene undervistes fra starten i to klasser, og år for år fik Frk. Svedstrup bevilget tilskud fra sognerådet til driften af sin private skole. Bevillingerne blev bl.a. givet på grundlag af præstens indberetninger til skolekommissionen om skolens drift. I disse indberetninger findes ikke andet end lovord om den lille privatskole, som i en af anbefalingskrivelserne bl.a. fik følgende skudsmål med på vejen: »Mørdrup Privatskole står ved siden af de bedste kommuneskoler i pastoratet«.

Den lille privatskoles tilværelse foreligger ganske godt belyst, dels gennem en del gamle elevers erindringer af skolens dagligdag, dels via de mange indberetninger fra Betzy Svedstrup til sognerådet i forbindelse med de årlige ansøgninger om tilskud til skolens drift. At Mørdrup Privatskole af myndighederne regnedes med til egnens »officielle« skolevæsen, turde i øvrigt fremgå af, at der ved Betzy Svedstrups afgang i 1921 bevilgedes hende en mindre, årlig pension af kommunkassen.

Frem til 1901 var det offentlige tilskud til den lille privatskoles drift uafhængigt af elevtallet. Ved starten i 1878/79 bevilgedes der et tilskud på bare 20 kr. på årsbasis som supplement til forældrebetalingen, der dengang var på 160 øre om måneden pr. barn, for undervisning alene i håndgerning dog kun det halve. I år 1900 var det årlige tilskud til skolen steget til 40 kr., men herefter blev tilskuddet fastsat på grundlag af skolens elevtal, nemlig i 1901 4 kr. pr. elev årligt.

Da Betzy Svedstrup startede sin skole, var grundlaget det første år 21 indskrevne børn, hvoraf de 3 dog kun deltog i undervisning i håndgerning. De 21 børn fordelte sig på 3 gårdmandsbørn og 18 børn af mindre formuende forældre. De følgende år varierede børnetallet en del: 1881 var der kun 14 elever, 1884 20, 1885 15, 1886 22, 1887 23 og 1888 32. Ved århundredskiftet – et tiår efter flytningen til de nye og bedre lokaler, var elevtallet vokset til omtrent 50, og der var nu hele tre klasser, ligesom Betzy Svedstrup havde fået knyttet flere lærere til skolen, nemlig sine slægtninge Gudrun og Elisabeth Svedstrup, hvoraf den sidste var læreruddannet.

Eleverne søgte i tidens løb den lille privatskole langvejs fra, således helt fra Borsholm, Tikøb og Horsørød, hvorimod det i takt med udbygningen af det offentlige skolevæsen (Espergærde Skole blev indviet 1898) efterhånden kun var de stedlige gårdmænd, der lod deres børn frekventere skolen.

1923 blev skolen søgt af 32 børn, og fra sognerådet blev der for dette år bevilget 1.756 kr. i tilskud til driften, et beløb, der udbetaltes året efter. I de efterfølgende år sygnede skolen dog langsomt hen, formentlig også som en konsekvens af det stadig bedre offentlige skolevæsen.

Et forhold, som formentlig fortjente at blive gjort til genstand for en nærmere

Elever og lærere foran privatskolen i Mørdrup omkring århundredskiftet, klædt på til fotografering.

Betzy Svedstrup – et af de sidste fotografier, der findes af denne spændende personlighed, som startede sin privatskole uden nogle uddannelsesmæssige forudsætninger.

behandling, er relationerne mellem Betzy Svedstrup og gårdejer Niels Jeppe Andersen på Ærtebjerggaard, idet disse to personer synes at have været de drivende kræfter ikke alene omkring den lille privatskole, men også omkring den sideløbende etablering og drift af landsbyens forsamlingshus, andelsvandværk etc.

Den lille skolebygning er opført i grundmur på kampestenssokkel, og udover skolelokalet i stueetagen omfattede den fra starten en lille lejlighed for frk. Svedstrup, som denne dog lejede ud i sommermånederne for at skaffe penge til skolens drift.

Ejendommen fremtræder i dag noget ombygget med henblik på rene beboelsesformål. De originale 3-rudede, torammede vinduespartier er dog bibeholdt, hvormod det oprindelige indgangsparti, som ses på flere ældre fotografier, er udskiftet med et moderne dørparti. Huset er forsynet med bølgeeternittag, og mod syd er senere påbygget en høj veranda/havestue.

Ejendommen burde qua sin historie og alder vel egentlig høre til landsbyens bevaringsværdige huse, men den senere udførte ombygning og istandsættelse til rene beboelsesformål gør dog, at den i dag kun kan betragtes som bevaringsværdig i kategori B. Ganske vist er husets hovedproportioner bibeholdt, men det ligger i dag omgivet af nyere, mindre klædelig bebyggelse på flere sider, ligesom f.eks. indgangspartiet i dag er forvansket i en uheldig, »moderne« retning.

Som privatskole gennem adskillige år hører huset imidlertid alligevel med i landsbybilledet og -historien, og det var derfor ønskeligt, om der ved lejlighed gennemførtes en tilbageføring af ejendommen til et mere oprindeligt udtryk, hvorved en ændring af husets bevaringsværdighed også kunne komme på tale. Her skal især peges på den uheldige, noget »firkantede« overfladebehandling, som nok burde fortjene en »oplødning«. Det skal imidlertid understreges som et positivt træk ved ejendommen, at de oprindelige vinduespartier er bevaret den dag i dag.

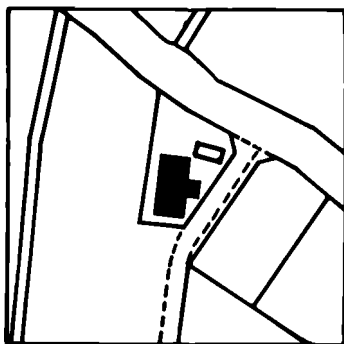
Endnu et af de mange fotografier fra privatskolen i Mørdrup.

Mørdrupvej 129

»Forsamlingshuset«

Matr.nr. 2 k

Ejendommen blev i 1893 udskilt fra Ærtebjerggård på den modsatte side af Mørdrupvej, hvis ejer, Niels Jeppe Andersen, ved skøde skænkede den lille parcel til foreningen »Forsamlingshuset i Mørdrup«, hvor han for øvrigt selv havde været – og vedblev at være – en af de drivende kræfter. Skødet på grunden afslører imidlertid, at bygningen allerede var opført af foreningen på dette tidspunkt.

Den tidstypiske forsamlingshusbygning skal være bygget af den lokale hjulmand Peter Bentsen.

Forsamlingshuset er opført på en ganske lille parcel på hjørnet af landsbygaden og den markvej, der tidligere førte fra Mørdrup direkte til gården Rolighed, som forud for udskiftningen var beliggende her.

Tiden op mod århundredskiftet bragte blandt meget andet nyt med sig også nyt liv i den også fra tidligere tid kendte »polarisering« mellem bønderne i landsbyerne inde i landet og befolkningen i fiskerlejerne ved kysten. Det var de religiøse vækkelses tid, og i fiskerlejerne slog Indre Missions tanker godt an, hvorimod bønderne i Mørdrup som i de fleste andre landsbyer på egnen var mere med på de grundtvigske tanker.

Da missionen etablerede sig med menigheds- og missionshus i Espergærde, fandt en kreds af beboere i Mørdrup, Tibberup, Rørtang og Gurre, at der måtte skabes en grundtvigiansk modvægt – og resultatet blev oprettelsen af foreningen »Forsamlingshuset i Mørdrup«, som fik stillet en grund til rådighed af Ærtebjerggårds nye og meget samfunds-engagerede ejer, Niels Jeppe Andersen, som lige fra starten var aktivt med i foreningsarbejdet. 1893 overdrages parcellen, hvorpå foreningen umiddelbart forinden har ladet opføre et forsamlingshus i røde sten med lavt saddeltag, til foreningen, hvis bestyrelse på dette tidspunkt består af gdr. Lars Pedersen (formand), gdr. Lars Jørgensen, gdr. Søren Pedersen (Damgården), tømrer Niels Hansen samt parcellist Chr. Pedersen.

Foreningen synes imidlertid nogle få år senere at være kommet i vanskeligheder. I det mindste overdrages ejendommen i år 1900 til et nyt interessentskab med Niels Jeppe Andersen som formand og i øvrigt med gdr. Søren Pedersen og lærerinde frk. Betzy Svedstrup som medlemmer. Det fremgår af skødet på ejendommen, at bestyrelsen for foreningen »Forsamlingshuset i Mørdrup« på dette tidspunkt består af følgende: Gdr. Niels Jeppe Andersen, gdr. Søren Pedersen, lærerinde Betzy Svedstrup, gdr. Niels Jensen Olsen, tømrer Niels Hansen (Tipperup), smed Holm Svedstrup, rentier L.P. Larsen, parcellist Chr. Pedersen, smed Emil Svedstrup (Rørtang) og rentier Engelbrecht Nielsen (Nygård).

Forsamlingshuset dannede fra starten mellem 1890 og 1893 rammen om en lang række aktiviteter, spændende fra oplæsningsaftener ved Elith Reumert, Poul Reumerts far, der boede i ejendommen »Merry Hill« på Strandvejen, til foredragsarrangementer med forstander Holger Begtrup fra Grundtvigs Højskole i Hillerød. Endvidere var der i bedste forsamlingshus-tradition gymnastik-arrangementer for karle og piger, ligesom ejendommen blev benyttet til forskellige møder m.v. Således er det værd at nævne, at Espergærde Brugsforening blev stiftet ved et møde i forsamlingshuset i Mørdrup, bl.a. med Martin Andersen Nexø (der på det tidspunkt boede på Stokholmsvej i Espergærde) som deltager i den stiftende generalforsamling. Den kendte forfatter undslod sig dog ved denne lejlighed for at tage imod en plads i den nye brugsforenings bestyrelse.

Gennem nogle år synes forsamlingshuset også taget i brug af Betzy Svedstrup til undervisning i dagtimerne, og senere overtages ejendommen af Elisabeth Svedstrup, idet den da overgår til rene beboelsesformål.

I en periode under besættelsen benyttes det tidligere forsamlingshus som samlingssted for jøder forud for deres videre flugt til Sverige med fiskerbådene fra kysten. Lægen Jørgen Gersfeldt (tidl. Snekkersten) kom i disse situationer ofte til stede og gav børnene en beroligende indsprøjtning, så de sov trygt ved afskibningen.

Forsamlingshusbygningen er oprindeligt opført i blankt murværk (røde sten) som en lang længe formentlig med oprindeligt papdækket, lavt heltag. På husets østside skyder en lille udbygning med fløjdøre og herover et markant halvrunder vindue sig ud mod Mørdrupvej. I gavlen ud mod Mørdrupvej er der indsat tre spidsbuede jernvinduer, og i facaden mod øst sidder også et større, rundbuet støbejernsvindue.

På ejendommen findes ingen beplantning af bevaringsværdig karakter.

Gennem mange år har der været drevet antikvitetshandel på ejendommen, hvilket naturligt er kommet til at præge dens omgivelser (haven), uden at dette dog er blevet af direkte påtrængende karakter.

FORSAMLINGSHUSET I MØRDRUP. Huset skal være 30 Alen langt og 14 Alen bredt med en stor Sal paa 20 Alen Længde, og i Husets ene Ende et mindre Lokale, som paatænkes udlejet til Dagskole, for om Aftenen at benyttes til Læsestue.

Dette var, hvad Udvalget, der skulle udarbejde Planer og Overslag til Opførelse af et Forsamlingshus i Mørdrup, kunne meddele en talrig Forsamling i Mørdrup Friskole.

Ved Mødet blev der strax tegnet Aktier til et Beløb af 1140 Kr. Hele Bygningen anslaaes at ville koste 2500 Kr., idet man paaregner, at Egnens Beboere af Interesse for Sagen leverer fri Kjørsel.

For netop 100 år siden kunne Helsingør Dagblad bringe denne meddelelse om forsamlingshusprojektet i Mørdrup, hvoraf det fremgår, at Frk. Svedstrups skole og kredsen bag denne var yderst aktiv i forsamlingshus-planerne.

Ejerliste:

- 1893: Foreningen »Forsamlingshuset i Mørdrup
- 1900: Interessentskabet »Forsamlingshuset i Mørdrup«
- 1932: Elisabeth Svedstrup
- 1953: Erik Emil og Erik Svedstrup
- 1954: Niels Erik Svedstrup
- 1961: Leif Larsen
- 1962: Ole V. Nielsen
- 1963: Arne Nielsen

Grundareal: 577 kvm.

Det oprindelige paptag er ca. 1964 udskiftet med en ny tagdækning af bølgeeternit.

Indvendig anes endnu, trods den senere etapevise ombygning til rene beboelsesformål, rester af den tidligere forsamlingshus-indretning med mødesal etc.

Husets ydervægge, der oprindeligt har stået som blank mur, er i dag delvis spratpudsede og overalt hvidmalede. Det bemærkes i øvrigt, at ejendommen har en tydelig for- og bagside: Facaden mod Mørdrupvej (øst) er udført med langt flere detaljer end den relativt uprætentiøse vestfacade.

Kredsen omkring Frk. Svedstrups friskole i Mørdrup var særdeles aktiv også i forsamlingshus-sammenhængen, og forsamlingshuset synes da også i årene efter opførelsen delvis anvendt af friskolen i nogle af dagtimerne som et bekvemt supplement til skolens egne lokaler.

En mere indgående undersøgelse af historien omkring forsamlingshuset i Mørdrup – herunder ikke mindst anvendelsen af det i årene frem til dets nedlæggelse – kunne være en nærliggende lokalhistorisk delopgave.

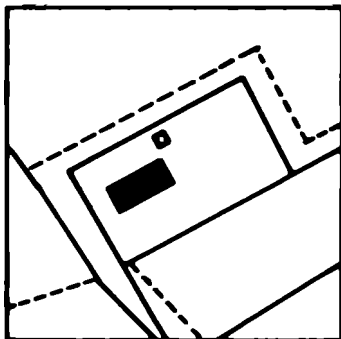
Ejendommen er ganske tidstypisk i sin udformning og fremtræder den dag i dag relativt uændret (også indvendig), omend det nyere bølgeeternittag og den senere udførte overfladebehandling af husets ydervægge er med til at give det en »hårdere« fremtræden i gadebilledet, end huset oprindeligt har haft. Ved en eventuel senere tagudskiftning bør et alternativt tagmateriale nok anbefales. Ligeledes ville ejendommen vinde ved en vandskuring af facaderne (efter afrensning) og en »blødere« overfladebehandling (evt. kalk).

En nyere carport/garage i træ er placeret ud mod Mørdrupvej. En anden placering ville være at foretrække, selvom det skal erkendes, at dette krav er svært at opfylde på den beskedne grund. Eventuelt kunne der tilstås ejendommen lidt mere jord af det ubebyggede areal umiddelbart syd for ejendommen til dette formål.

Mørdrupvej 132

(u/ navn)

Matr.nr. 2 v

Ejendommen består af en lang, lav stråetækt længe, der frem til midten af 1930'erne blev anvendt sammen med en tilsvarende længe som avlsbygninger under »Damgården«.

Ejerliste:

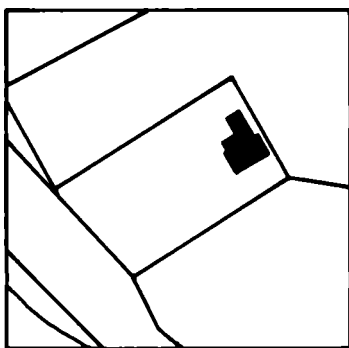
-1860: Peder Larsen (2 f)
1860: Peder Hansen
1888: Søren Pedersen
1932: Bodil og Anna Pedersen
1936: Aage Chr. Jørgensen (2 v)
1973: Leif Jørgensen

Grundareal: 1.396 kvm.

Mørdrupvej 130

(u/ navn)

Matr.nr. 2 r

Ejerliste:

-1920: som ovenfor (2 f)
1920: Hans Olsen
1945: Gartner Vithus
Laugmann Larsen

Grundareal: ... 17.916 kvm.
(sammen med flere tilstødende matrikelnumre).

På de to ejendomme findes ingen specielt bevaringsværdig beplantning.

I 1936 blev den tilbageværende stråetækte ejendom (2v) udstykket fra den oprindelige hovedparcel 2 f, der indtil da blev drevet som en del af »Damgården«. Bygningen er den ene af to oprindelige avlslængere på stedet (den anden var brændt).

Den nuværende ejendom består af en forholdsvis lang, stråetækt beboelselænge, opført i grundmur på kampestensfundament. Bygningen fremstår med pudsede og gulkalkede/malede facader.

Nu afdøde tømrermester Hans Arp har fortalt, hvorledes han havde fået overleveret de to oprindelige ikke-forbundne længers historie:

»Der var en ung mand fra Tikøb Skovhuse, der skulle giftes. De havde købt jorden dernede og de havde bygget de to længer – men de havde endnu ikke fået bygget noget stuehus. Så gik den unge mand hen og døde, hvorpå ejendommen blev solgt.«

Med hensyn til dokumentationen for ovenstående beretning kan det nævnes, at der allerede 1811 er indgået lejekontrakt vedr. et par tørvejordstykker her med Jørgen Larsen og Anders Olsen. Denne overdrages 1858 til Børge Nielsen, som måske er den omtalte unge mand fra Tikøb Skovhuse.

Den enlige længe, der i dag er tilbage af ejendommen, fremstår vel vedligeholdt og er med til på et tidligt tidspunkt at anslå landsystemningen.

Bygningen må henregnes til bevaringskategori A som et fint og efterlignelsesværdigt eksempel på, hvorledes en ældre landbrugsbygning har kunnet istandsættes til moderne beboelsesformål.

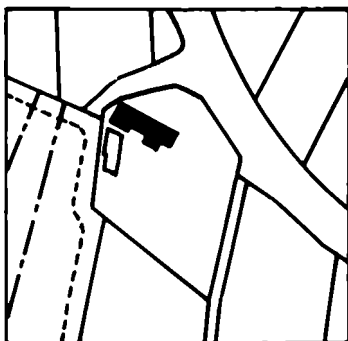
Den lille ældre udlænge, opført i grundmur på kampestensfundament og med teglhængt heltag, ligger isoleret i terrænet, men er nok værd at bevare, dels på grund af bygningens traditionelle udtryk, dels fordi den er en del af landsbyens »indkørselsbillede«. Ejendommen har forhistorie fælles med Mørdrupvej 132, idet den dog frasælges »Damgården« på et noget tidligere tidspunkt.

Den lille udhusbygning må isoleret set karakteriseres som bevaringsværdig, omend ikke umistelig. Den passer fint ind på stedet, men der kunne nok være behov for at rette op på nogle års udskudt vedligeholdelse.

Mørdrupvej 133

»Vejmandens Hus«

Matr.nr. 23

Ejendommen er en af de gamle i landsbyen, men samtidig et af de husmandssteder, som Krogerup Gods først afhænder langt op i tiden, idet Børge Larsen så sent som 1857 får arvefæsteskøde. Ejendommen betegnes langt tilbage i tiden som »et Hus med Jordlod«, hvilket den da også fremtræder som på 1810-matrikelkortet.

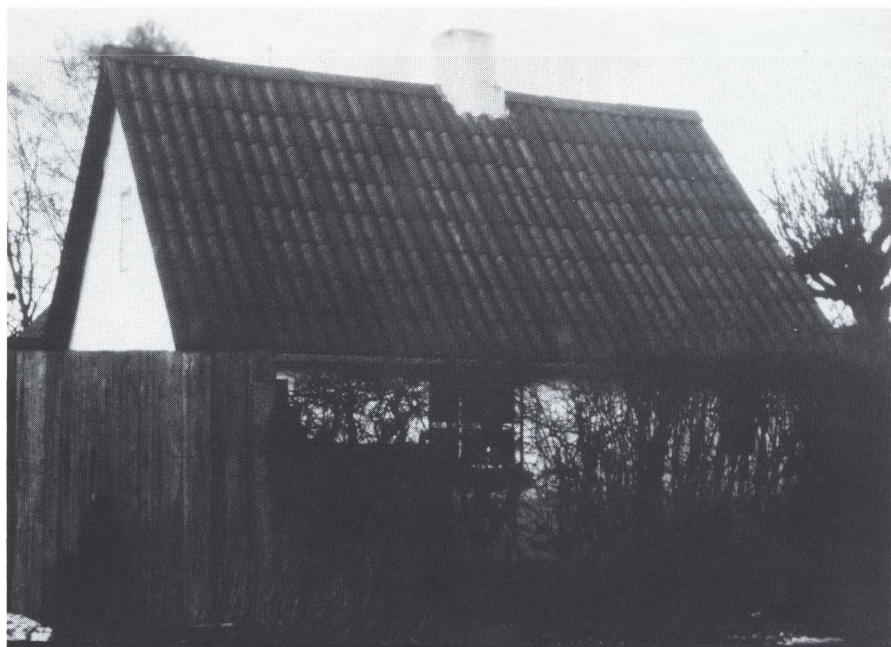
Ejendommen er beliggende umiddelbart, hvor den nuværende Mosehusvej svinger ned fra nuværende Mørdrupvej, men det oprindelige vejforløb fra tiden før Kongevejens anlæggelse i slutningen af 1700-tallet og Nordbane-projektets gennemførelse, da Mørdrupvej fortsatte direkte videre i Mosehusvej frem forbi Kohavegård, kan endnu ses i samspillet mellem »Vejmandens Hus« og »Ærtebjerggård«, idet disse bygningers respektive orientering markerer den tidligere landsbygades forløb.

På ejendommen findes en del bevaringsværdige træer langs skellet mod øst. Endvidere er der enkelte steder ved bygningen rester tilbage af oprindelig pikstensbelægning.

Ejerliste:

- ????: Ole Hansens enke
(fæster)
1836: Anders Nielsen & Katrine Krog (fæster)
-1857: Krogerup Gods
1857: Børge Larsen
(arvefæsteskøde)
1892: Inger Mathilde Børgesen
1915: Jens Jørgensen
1915: Albert Chr. Albrechtsen
1932: Anne Katr. Christensen
1935: Sigurd J. Christensen
1935: Hans Christian Larsen
1952: Enoch Nielsen
1952: Aage Christensen
1972: Gert Sørensen

Grundareal: 1.420 kvm.

Navnet »Vejmandens Hus« har ejendommen båret siden 1915, da Albert Christian Albrechtsen, »vejmand af Mørdrup«, rykkede ind i huset. Ejendommen er imidlertid i sin oprindelse væsentligt ældre, idet den er gengivet allerede før landsbyens udskiftning 1791 på et kort, udarbejdet i forbindelse med den forudgående overdrevs-udskiftning. Her er ejendommen gengivet som en lang, smal længe, formentlig et af de oprindelige husmandssteder/gade- eller innsidderhuse i landsbyen langt tilbage i tiden.

Den nuværende bygning er efter alt at dømme opført på en tidligere bygningsplads i sidste halvdel/slutningen af forrige århundrede i sin grundmurede form. Det har dog ikke været muligt at finde en brandtaksation på ejendommen, der eksakt kunne bekræfte dette.

Krogerup slap som nævnt først denne ejendom (og flere andre tilsvarende) på et sent tidspunkt (arvefæsteskødet 1857), men selv herefter var forbindelsen til stede. Helt frem til 1915 måtte ejerne af »Vejmandens Hus« således betale en årlig arvefæsteafgift til Krogerup Gods, ligesom det var fastlagt i arvefæstevilkårene, at der ved ejerskifte skulle betales en »rekognition« på 10 rigsdaler til godset.

Bygningen fremstår i dag som en lang halvandenetages længe med en ganske kort sidelænge i vest, ligesom der på sydsiden er en mindre udbygning. Fasadernes står pudsede og hvidkalkede, og huset er forsynet med heltag af sort bølgeeternit. Huset, der fra starten har været udstyret med stråtag, må formodes oprindeligt ligeledes at have haft traditionelle 2-fags sprossevinduer, men disse er i dag afløst af sproseløse 3-fags vinduer på nær et enkelt vinduesparti af ældre type i bygningens østgavl.

Den umiddelbart syd herfor liggende moseparcel 27 a på godt 3.500 kvadratmeter hører i dag med til ejendommen.

»Vejmandens Hus« har en fin beliggenhed og fremtræder også relativt oprindeligt i sine grundtræk, på trods af flere gennemførte ombygninger. Ejendommen hører helt klart med i bevaringskategori A.

Dog må det bemærkes, at den nyere, »stive« tagbelægning ikke passer rigtigt til ejendommen, hvorfor det ved lejlighed eventuelt burde overvejes at vende tilbage til et noget »blødere« og mere oprindeligt materiale.

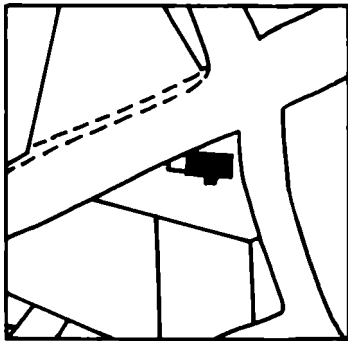
Det ville tilsvarende se bedre og mere rigtigt ud med sprossevinduer i ejendommen end den nuværende lidt for »åbne« vinduestype. Dette kunne eventuelt overvejes forud for en kommende vinduesudskiftning.

Det er meget væsentligt for ejendommens funktion i det samlede bybillede, at bevoksningen mellem bygningen og landsbygaden ikke får lov til at blive højere, end at huset stadig kan ses og anvendes som en form for »sømærke« for enden af gaden, hvad enten man bevæger sig gennem landsbyen i den ene eller den anden retning.

Mørdrupvej 139

(u/ navn)

Matr.nr. 3 i

Ejendommen er en af de ældre i landsbyen, etableret som »lejejord« fra Bybjerggaard i første halvdel af 1800-tallet. At den endnu eksisterende bygning har ligget her så langt tilbage i tiden, fremgår bl.a. af placeringen direkte op ad/i den senere tilkomne baneskråning.

Ejendommens bygningshistorie er endnu ikke fuldt klarlagt. Årsagen hertil er vanskeligheden ved at forfølge beboerne tilbage i tiden, idet ejendommen først frasælges Bybjerggård ved udløbet af den 99-årige lejekontrakt fra 1833, som hele ejendommens historie synes at have som udgangspunkt.

Af ældre, bevaringsværdig berplantning skal nævnes nogle kastanietræer langs ejendommens skel ud mod Mørdrupvej.

Ejerliste:

1833: Hans Jørgensen (lejer)
- - : Bodil Jørgensdatter
1883: Niels Larsen (lejer)
1890: Niels Jeppe Andersen (lejer)
1890: Marie Rasmussen (lejer)
1893: Rasmus Larsen (lejer)
1915: Lauritz Olsen (lejer)
-1933: Bybjerggård (Anna Christine Jensen)
1933: Amalie Caroline Nielsen, f. Olsen
1935: Niels Oluf Nielsen
1973: John Nicolaisen Jensen
1977: Grete Blossfeld Petersen og Karl Johan Petersen
1984: Liselotte Ernst og Johnny Hansen
1986: Henrik Lindgreen Jensen og Margit Jensen

Grundareal: 632 kvm.

Det lille, hvidkalkede hus ved foden af Nordbane- og Mørdrupvej-dæmningen er gennemgribende istandsat inden for de seneste år og fremstår som en god eksponent for de mange mindre husmands- og indsidderhuse, som opstod i landsbyen i første halvdel af 1800-tallet. Nordbane-anlæg og vejhævning på stedet lader i dag ikke huset komme fuldt ud til sin ret, ligesom disse anlæg har medført yderligere problemer bl.a. med fugt på den beskedne grund.

Huset fremstår efter den gennemgribende ombygning med gennemfarvet eternittag, men har utvivlsomt oprindeligt været stråtækket. Den oprindelige opskalkning er bibeholdt ved tagomlægningen. Den nuværende tagbelægning virker dog meget hård og bastant på ejendommen, der i øvrigt fremstår grundmuret og hvidmalet (tidligere kalket) på et oprindeligt kampestensfundament. Midt for fasaden i øst er påbygget et lille vindfang med næsten fladt tag, ligesom der mod syd findes et mindre (ældre) udhus med halvtag. Huset er forsynet med en nyere skorstenspipe i blank mur med en betonafdækning. Der er overalt torammede vinduer af den traditionelle type med 3 ruder i hver ramme, murede sålbænke, og i øvrigt bemærkes i gavlen mod nord et par overkalkede/-malede murankre.

I tagfladen mod øst er der indsat to nye, mindre taskekviste.

Ejendommens historie synes at starte i 1833, da Jørgen Olsen på »Bybjerggård« udlejer et jordstykke for 99 år til Hans Jørgensen, som vel umiddelbart derefter er gået i gang med at opføre et hus på stedet, omend dette ikke kan være det nu eksisterende. Den årlige leje af jorden opgøres ved lejemålets oprettelse til 4 rigsdaler – at betale hver Mikkelsdag. Først 1879 omtales et hus på den lejede jord, men det kan dog antages, at det nuværende hus har ligget på stedet i hvert fald før Nordbanens anlæggelse.

En fuldstændig klarlæggelse af ejendommens historie vanskeliggøres af et utal af fremlejekontrakter, henholdsvis for hele jordstykket og dele af det, idet den nuværende parcel, som frasælges Bybjerggård så sent som 1933, øjensynligt kun er en lille del af det jordstykke, lejemålet oprindeligt vedrørte.

Det er i øvrigt i en af stuerne i dette hus, den unge Betzy Svedstrup en overgang indretter sig med sin lille privatskole, inden hun får opført sin egen skolebygning i landsbyen.

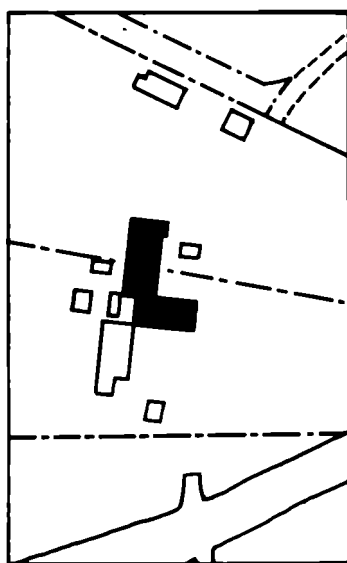
På trods af den lidt hårdhændede istandsættelse af det lille hus præsenterer det sig godt i terrænet, og det hører ubetinget til i bevaringskategori A.

Ved en eventuelt fremtidig tagudskiftning burde et »blødere« tagmateriale dog overvejes, enten i form af strå, tagpap eller planskifer. Huset virker i øvrigt rimeligt i sine proportioner, men det skæmmer huset, at skorstenen ikke står pudset og hvidkalket/malet som resten af bygningens facader. Endelig skal det nævnes, at »ranch-stakittet« omkring og foran huset virker uheldigt. Der burde ved lejlighed findes en stakit-udformning mere i stil med traditionerne i landsbyen.

Mørdrupvej 147 A

»Kohavegaard« Matr.nr. 7 h

Ejerliste:

1900?: P. Petersen
1918: Jacobsen
1922: Anna Oline Ohmeyer
1930: P. de Place Olsen
1934: Chr. A. Lund
1939: Palle Fløe

Ejerforholdene er ikke belyst til bunds på nuværende tidspunkt.

Grundareal: ... 64.362 kvm.

»Kohavegård« hører til de nyere gårde i landsbysammenhængen, idet den først opstår på dette sted i sidste halvdel af 1800-tallet. Ejendommen har taget navn efter placeringen, idet det af et udskiftningskort fra slutningen af 1700-tallet fremgår, at dette sted da var landsbyens »kohave«.

Gården er i dag præget af, at en voldsom brand i starten af november 1932 raserede ejendommen, hvorfor stuehuset er nyopført på dette tidspunkt, medens udlængerne er genopbygget i stort set samme udformning som før branden. På stedet ligger dog endnu rester af fundamenter fra en af gårdens oprindelige ladebygninger, som ikke blev genopført.

Af bevaringsværdig beplantning er værd at nævne adskillige store træer langs vejen ind til gården samt i skellet mellem haven og de nord herfor liggende marker. »Kohavegård« er den eneste af landsbyens gårde, som frem til i dag har bibeholdt kontakten med omliggende marker fuldt ud, selvom gården i dag er klemt inde mellem jernbane og det moderne motorvejsanlæg.

Bygningskomplekset består af det nyere stuehus, en vinkelret herpå stående grundmuret og hvidkalket staldlænge med metalpladetag samt en N-S liggende ældre ladebygning, opført i træ.

Det skal nævnes, at der i tilknytning til »Kohavegård« tidligere eksisterede en privat jernbaneoverkørsel umiddelbart øst for gården, hvoraf der endnu kan findes spor i terrænet.

Kohavegaarden i Mørdrup brændt

*Brand
Kohavegaard*

Er det Togel, der har lændt lid?

Ved 20½-Tiden i Aftes opsødt der Brand paa „Kohavegaarden“

der Brand paa „Kohavegaarden“

Gdr. Olsen og hans Kone op-

Avisudklip fra dagen efter branden på »Kohavegård« 2. november 1932.

fat i Stuehuset, lykkedes det Gdr. Olsen selv at redde nogle Malerier, og en Hund blev reddet i

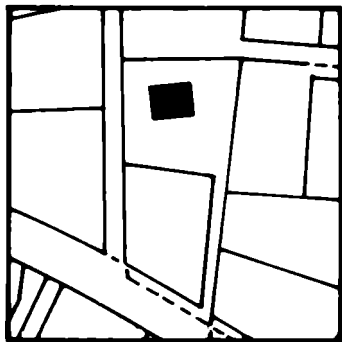
sidste Øieblik af Branddaand Haa-

»Kohavegård« rummer et fint, isoleret miljø, som bør sikres overlevelse ved den fremtidige planlægning af området. De to udlænger bør indplaceres i bevaringskategori A, hvorimod det nyere stuehus eventuelt kan betragtes som bevaringsværdigt i klasse B på grund af sammenhængen i miljømæssig henseende. Der bør om muligt ved den fremtidige udnyttelse af arealerne mellem jernbanen og motorvejsanlægget sikres en rimelig randzone omkring gården, og eventuelt burde arealet mellem jernbanen og ejendomskomplekset helt friholdes.

Anlæggets Alle 2

»Mørdruphus«

Matr.nr. 6 s

På ejendommen findes ingen specielt bevaringsværdig beplantning.

Ejerliste:

1906: Carl Petersen
????: Sven Raagaard

Ejendommens ejerforhold foreligger endnu ikke helt belyst.

Grundareal: 916 kvm.

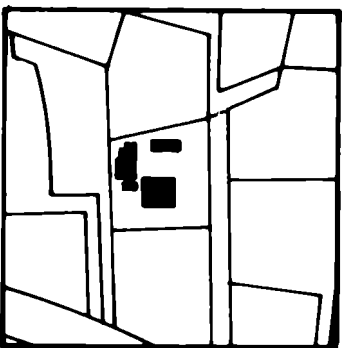
»Mørdruphus« er det navn, ejendommen stadig er kendt under blandt mange ældre beboere, en af de mange villaer, der opstår i starten af vort århundrede på nye parceller i landsbyens udkant, her langs vejen op mod det da nystartede private vandværk på Galbjerg. Parcellen er udmatriculeret (fra 6 i) i 1902, og den eksisterende bygning sandsynligvis opført i årene umiddelbart derefter. Gentagne ombygninger har dog i tidens løb så at sige slidt »polituren« af huset.

Bygningen har fra starten haft en del arkitektoniske kvaliteter, men de forekommer i dag ret godt skjult. Det skulle dog være stadig muligt at genskabe dem ved den rette behandling. Med tegltag (som oprindeligt) og med mere oprindelige kviste (og vinduer) ville den nok høre hjemme i bevaringskategori B, men i dag falder ejendommen igennem i bevaringsmæssig sammenhæng. De senere gennemførte tilbygninger bag ejendommen understreger kun dette.

Anlæggets Alle 3

»Saron«

Matr.nr. 6 ø

På ejendommen findes af bevaringsværdig beplantning stadig enkelte store træer bl.a. i ejendommens skel mod Anlæggets Allé.

Ejerliste:

1904: Peter Hansen
1933: Anni Johanne
Dorthe Hansen
1933: N.Chr. Børgesen
1934: Ellen Børgesen
1945: P.N. Sølling
1947: Einar Hansen
1975: Karin Christel Bendixen
1978: Jørgen Hector

Grundareal: 793 kvm.

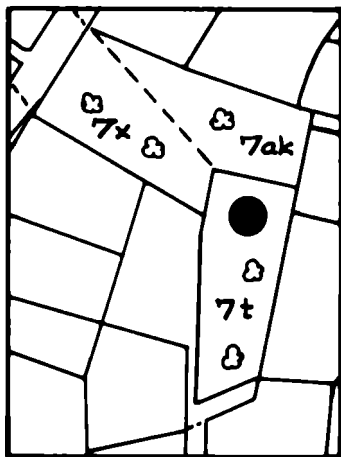
For denne ejendom gælder stort set det samme som for genbohuset. Parcellen udstykkedes 1904, ligeledes fra matr.nr. 6 i og bebygges formentlig umiddelbart derefter, dog ikke med den nuværende ejendom, der må stamme fra 1920'erne eller starten af det følgende tiår. Bag huset ligger et sandsynligvis ældre udhus i et noget mere traditionelt formsprog – som en sidste reminiscens af det, der vel har været her fra starten. »Saron« er en slags »forstørret« og »forfinet« murermesterhus med kvist, frontspids og karnap, men bygningen virker lige lovlig »grov«. Der er i hele underetagen sket udskiftning af de oprindelige vinduer til store, sprosseløse vinduespartier.

Som det er tilfældet for genbohuset, er også »Saron« hoppet ud af bevarings-sammenhængen. De moderne vinduespartier har med ét slag ændret bygningen i en arkitektonisk set uheldig retning, og det vil nok være for optimistisk at håbe på en retablering af forholdene, som de engang har været. Det skal nævnes som en god detalje, at taget såvel som den lille taskekvist mod Mørdrupvej er intakte.

Anlæggets Alle

»Galbjerg«

Matr.nr. 7 t, 7 x og 7 ak

Galbjerg eller Golsbjerg er navnet på det markante højdedrag, som ligger umiddelbart nordøst for Mørdrup landsby – for enden af Anlæggets Allé. Højdedraget, hvorfra der er en helt fantastisk udsigt stort set til alle sider over omegnen, er lige så fremtrædende i landskabet som eksempelvis Præstebjerg længere ude mod Flynderup, men på grund af den senere bebyggelse omkring højdedraget er navnet i dag faldet ud fra Geodætisk Instituts kort – og samtidig stort set ophørt med at være i daglig brug. Endnu på kortet opmålt 1898 figurerer navnet »Golsbjerg« dog.

På ejendommen kan man vanskeligt tale om nogen speciel bevaringsværdig beplantning, men det bør fremhæves, at det er af stor betydning for områdets karakter, at »bjerget« fastholder sin anlægs-karakter, bl.a. med bevoksning af store træer, således som tilfældet er i dag. Dette indebærer ligeledes, at højdepunktet plejes på en sådan måde, at opvoksende underskov ikke ødelægger udsigtsmulighederne.

Ejerliste:

- 1904: Peter Hansen, »Toftegård«
- 1904: J.F. Fenger (7 t)
- 1906: I/S Mørdrup Vandværk (7 t)
- 1906: I/S Mørdrup Vandværk (7 x)
- 1918: Det danske Gascompagni (7 t)
- 1920: Grundejerforeningen for en Del af Tikøb Sogn (Espergærde-Snekkersten) (7 ak)
- 1946: Tikøb kommune (7 t)
- 1967: Tikøb kommune (7 ak)

Ældre beboere i landsbyen kender stadig navnet Galbjerg – og at denne navnetradition er i overensstemmelse med tidligere navnebrug, fremgår af en notits i Helsingør Stadsbog 1559 – »Mondagin nest effther Iohannis« – da Jørgen Hanssen opbød »en haffue jordt, ligger vid Galle biergid, som lens Klaussen haffuer køfft«. Det kan dog ikke utvetydigt fastslås, at der er tale om dette Galbjerg.

Også på det kort, som udføres forud for anlæggelsen af Kongevejen i slutningen af 1700-tallet, er højdedraget vist, her blot benævnt som »Goelt«.

Der er i dag bebygget omkring højdepunktet til alle sider. Tilbage er matriklerne 7 t, 7 x og 7 ak, der fremstår som et lille, kuperet og bevokset anlæg, hvor toppen krones af det tidligere private vandværks ældre, cirkelrunde vandbeholder, udført i beton.

På et ret tidligt tidspunkt er man gået i gang med at grave grus i bakkens østvendte skråning. Dette »sår« i bakken fremstår i dag som en til dels bevokset »gryde« (matr.nr. 7 x).

Bakketoppen prydes/skæmmes i dag af den ældre vandbeholder, en lidet pyntelig betonkonstruktion. Samtidig er det lille anlæg, som tidligere fremstod særdeles pynteligt, gennem de senere år groet mere eller mindre til, ligesom de tidligere anlagte snoede stier fra den gamle Nirvanavej (nu Mørdrupvænget) kun med vanskelighed kan genfindes.

Ved århundredets begyndelse blev der af interesserede kredse i landsbyen arbejdet på at få oprettet en privat vandforsyning på andelsbasis. Bestræbelserne resulterede i oprettelsen af I/S Mørdrup Vandværk, og det er vandbeholderen harfra, der endnu står tilbage på bakketoppen. Tidligere var der på toppen af beholderen opsat en vindmølle af klapsejler-typen til at pumpe vandet op til beholderen, hvorfra det med rigeligt tryk kunne strømme ud til de tilsluttede forbrugere i og omkring landsbyen. Vandværket overlevede imidlertid som privat andelsvandværk kun til 1918, da det gik konkurs, hvorefter vandforsyningen (og installationerne på stedet) blev overtaget af Det danske Gascompagni, der i forvejen drev vandværksvirksomhed på egnen.

I forbindelse hermed blev en del af området overført til Grundejerforeningen for en del af Tikøb Sogn (i dag Borger og Grundejerforeningen for Espergærde-Snekkersten), der på basis af tilskud fra flere af egnens store jordbesiddere m.v. lod indrette et lille, prydeligt anlæg på stedet.

Som en kurios detalje skal nævnes, at der ved den lejlighed gik »kuk« i tinglysningsformaliteterne – med det resultat, at en del af området (matr.nr. 7 x) reelt stadig har det forlængst hedengangne I/S Mørdrup Vandværk som retmæssig ejer. Også denne parcel skulle ved den lejlighed have været overført til den lokale grundejerforening, som en del af det lille anlæg.

»Galbjerg«-anlægget er blandt store dele af den lokale befolkning relativt ukendt, hvilket er en skam i betragtning af den udsigt over store dele af omegnen, som specielt på vinterdage opnås herfra. Ved en mere hensigtsmæssig pleje af området, hvor den tiltagende lave bevoksning blev holdt i ave, ville der året rundt være mulighed for denne oplevelse af hele det omliggende landskab oppefra.

Anlægget ville ved samme lejlighed i højere grad komme til at fremstå som den lille plet park, det var tidligere. I samme forbindelse ville det være en fordel, om »såret« i bakkens vestside eventuelt blev lukket og beplantet.

Vandbeholderen på bakkens top klæder absolut ikke området, og det burde eventuelt overvejes at fjerne bygningen og lade bakketoppen fremstå som regulær »udkigsplads«.

Det skal nævnes, at der i det mindste på en del af området er tinglyst servitutter om, at anlægget i al fremtid skal fremstå som sådan og dermed ikke må bebygges. Hele området synes dog ikke sikret på denne led.

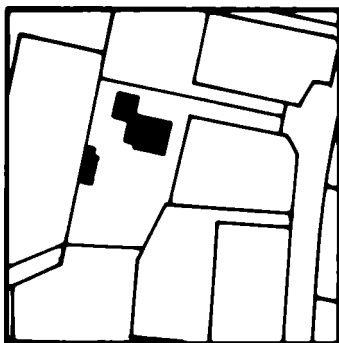
Det var i øvrigt af hensyn til opretholdelsen af det meget gamle Galbjerg-navn i lokalområdet tilrådeligt at tage navnet i brug ved eventuel fremtidig navngivning i området, f.eks. Galbjergvej eller Galbjergstien.

Berberisvej 17

»Galbjerghus« o.l. »Mørdruphøj«

Matr.nr. 7 p

»Galbjerghus« – eller »Mørdruphøj«, som ejendommen også har heddet – stammer som ejendom tilbage til tiden lige før århundredskiftet. De nuværende bygninger må dog henregnes til den byggeaktivitet, der i årene omkring 1. verdenskrig var i gang i denne ende af landsbyen.

På ejendommen findes af bevaringsværdig beplantning en del træer i skellet mod Galbjerg.

Ejerliste:

-1901: Peter Hansen
1901: E.P. Pontoppidan
1923: Prof. H. Goldschmidt
1925: Ors. Fr. H. Jacobsen
1939: Dr. Johs. Kristensen
1967: P. Dannemand Petersen
1967: Kjeld Lundbergh
1984: – og B. Mackeprang

Grundareal: 1.243 kvm.

Det kan som indledning være værd at erindre om, at der allerede så tidligt som i det 16. århundrede i Helsingør Stadsbog omtales en »haffue ved Galle Biergid«, uden at det dermed kan afgøres, at det er stedet her, der er tale om.

Ejendommen er udmatrikuleret umiddelbart omkring århundredskiftet, men de nuværende bygninger på grunden formentlig først opført 10-20 år senere. Det i dag eksisterende bygningskompleks er opført i flere omgange, men dog inden for en begrænset tidsperiode, hvorved ejendommen trods »sammenbygning« fremstår med et ikke ringe helhedspræg.

Ejerlisten fortæller, at det gennem tiden har været »finere folk«, der har holdt til på »Galbjerghus«, og bygningen fremstår da også som et helt lille »landsted« med et vist romantisk islæt fra århundredskiftets begyndelse, som i dag især fornemmes fra det lille anlæg ved Galbjerg og fra Anlæggets Alle, hvorimod ejendommen ikke synes af så meget fra adgangen fra Berberisvej.

Bygningen fremstår som et hvidt, pudset hus, med enkelte »romantiske« indslag af sortmalet bindingsværk og med rødt tegltag, enkelte steder med halvvalme. I flere af tagfladerne er der indsat ligeledes tegltækkede taskekviste. Værd at bemærke er endvidere den høje og smalle skorsten på »hovedhuset« med dennes specielle teglhængte overdækning.

Husets bygningshistorie fortjener at blive gjort til genstand for yderligere undersøgelser, der bl.a. vil kunne klarlægge, hvad der har været på stedet før, samt i hvilken takt det nu eksisterende bygningskompleks er blevet til.

Langs skellet mod Galbjerg findes en ældre bindingsværksbygning, der i dag anvendes som udhus, samt en ældre havemur i forlængelse heraf.

Trods den lidt »brogede« bygningshistorie virker »Galbjerghus« i dag som en meget helstøbt, romantisk ejendom, og værd at bemærke er, at der mange steder i ejendommen er hæget om oprindelige detaljer. Således er de oprindelige småsprosede vinduer næsten overalt bevaret. Bygningskomplekset er i sin helhed et smukt udtryk for den romantiske bindingsværks-stil, som blev en del benyttet i begyndelsen af dette århundrede.

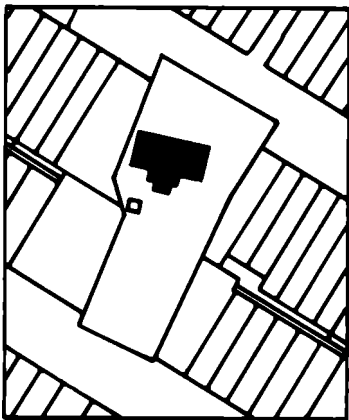
Selve bygningskomplekset må på denne baggrund karakteriseres som bevaringsværdigt i kategori A. Endvidere bør muren mod Galbjerg samt den ældre bindingsværkslænge også betegnes som bevaringsværdige, bindingsværkslængen til dels grundet sine egne kvaliteter, men begge dele samtidig i kategori B på grund af deres værdi som »skærmvægge«, dels med den åbenbare funktion at skærme mod indblik til ejendommen fra Galbjerg, dels med opgaven at være med til at holde sammen om husets miljø.

»Galbjerghus« må karakteriseres som en helstøbt og oprindelig romantisk »idyl«, som kræver en yderst nænsom behandling, såfremt husets mange overleverede kvaliteter ikke skal gå tabt ved fremtidig vedligeholdelse/istandsættelse/modernisering.

Dortevej 21

»Busserupgaard«

Matr.nr. 8ø

»Busserupgaard« er den ejendom i Mørdrup, som man tidligst hører om i de skriftlige kilder. Ejendommen omtales allerede i Esrum Klosters jordebog i 1497, idet det meddeles, at den ejes af klosteret, som tidligere har fået den tilskødet som gave. På dette tidspunkt fremtræder ejendommens navn som »Butzerop«. Op gennem tiden optræder Busserup under sit eget (skiftende) navn i jordebøger og matrikler, hvorfor det er muligt at følge personerne på ejendommen meget langt tilbage i tiden.

Den nuværende hovedbygning i »palæstil« er opført efter en brand i 1915, der lagde hovedparten af gården i aske.

På ejendommen findes af bevaringsværdig beplantning en del større træer i haven samt markante træer ved facaden i nord.

Ejerliste:

1497: Esrum Kloster, derpå
1536: Krongods
1670-: Hans Rostgaard/
-1802: Krogerup Gods
1802: Translateur Spunck
1820: Jens Nielsen
1835: Chr. Aug. Carl Nielsen
1839: Jørgen Chr. Tegner
1841: Mogens Chr. Muhle
1853: Emil Aug. Schreiber
1862: Johan Fr. Christiansen
1882: Hans Johansen
1903: Marie Mariane Nielsen
(Hans Johansens enke)
1914: Harald Aage Wilhelmsen
1922: Anton Fr. Bach
1927: Dir. Leon Levin
1947: Lorry Fejlberg
1954: Leif Arp-Hansen
19??: S.N. Feinberg
1979: Flemming og Ing-Marie
Jacobs

Grundareal: 2.166 kvm.

»Busserupgaard« har formentlig altid haft den nuværende placering, lidt nord for selve Mørdrup landsby, med adgang via en grusvej fra landsbyens centrum. Ejendommens ældste historie fortæller sig endnu i det dunkle, men det var rimeligt at forestille sig, at ejendommen måske har været oprindelig »brydegård« for Mørdrup landsby, dvs. en slags »fogedgård«. Gårdens navn kan tænkes at stamme fra en lavadelig Budtze-slægt, som i forbindelse med landbrugskriserne i 13-1400-tallet i lighed med mange andre ældre adelsslægter forsvinder ud af billedet.

Langt op mod vor tid er »Busserupgaard«, på trods af at den i samtlige matrikler og jordebøger nævnes særskilt og under sit eget navn, ikke nogen større gård. Dens jordtilliggende svarer nærmest til, hvad der ellers i jordebøgerne er anført for en »husmand med jord« – og langt op i tiden angives beboerne på ejendommen da også at være hus- og ikke gårdmænd. Først i begyndelsen af forrige århundrede får den størrelse som en normal gård, og ved yderligere jordopkøb i dette århundrede får den proprietærstatus – indtil gården ved frasalg af jorderne for en snes år tilbage med efterfølgende bebyggelse indskrænkes til det, der ses i dag: en palæ-agtig hovedbygning omgivet af helt moderne rækkehuse på alle sider.

I dag fremtræder »Busserupgaard« således kun som de »amputerede« rester af den store proprietærgård fra starten af dette århundrede. I forbindelse med bebyggelsen af gårdens nærmeste jorder blev ikke blot gårdens udlænger sløjfet, men også hovedparten af det store haveanlæg med søer og damme, som tidligere fandtes.

Den tilbageværende hovedbygning, som nok kunne have været indpasset i det moderne boligkvarter med større finfølelse (men måske mindre fortjeneste), fremstår som en grundmuret, hvidmalet palæbygning, opført på et højt kælderfundament. Hovedbygningen rummer i alt 16 værelser bag palæfacaden, anføres det i et ældre opslagsværk over landets større gårde, der er veranda, 2 altaner og afvalmet mansardtag med belægning af sortglaserede tegl. Såvel mod haven i syd som mod indkørslen i nord er facaderne prydet af en stor gavlkvist, ligesom der overalt er bevaret oprindelige de småsprossede vinduer.

Indvenderig er det værd at bemærke, at der bl.a. findes en stor, ældre pejs, opmuret i muresten og ligeledes med murestens-belægning foran. Disse sten skulle stamme fra Gurre Slotsruin, som har leveret byggematerialer til mange ejendomme i tidens løb.

Gården var i en lang årrække slægtsgård, men i 1914 solgte gdr. Hans Johansens enke ejendommen til proprietær Wilhelmsen, som 1922 solgte den videre efter at have forøget gårdens jordtilliggende.

I starten af dette århundrede (1911) indskrev ejendommen sig for øvrigt i dansk litteraturhistorie, idet forfatteren Henri Nathansen, der havde flere bekendte i området, på dette tidspunkt opholdt sig som gæst på »Busserupgaard« og her bl.a. færdiggjorde sit kendte skuespil »Indenfor Murene« om sammenstødet mellem dansk og jødisk kultur ved århundredets begyndelse.

Den tilbageværende hovedbygning på »Busserupgaard« er et pænt eksempel på det proprietær-byggeri, som fandt sted i dette århundredes første tiår. Omend ejendommen i dag er iklædt ganske andre omgivelser, end den var tiltænkt ved opførelsen, bør dens kvaliteter søges bevaret med respekt for dens egenart og særpræg.

Det er altid lettest at være bagklog, men det er beklageligt, at forståelsen for byggetraditioner, der endnu ikke er blevet »historiske«, har været så ringe og ønsket om hensyntagen så beskedent, at den ganske fornemme ejendom ved udstykningen og bebyggelsen af de omliggende jorder er blevet så skamferet, som tilfældet er her.

Med enkle midler kunne en langt bedre samhörighed mellem ældre og nyt være opnået, samtidig med at man kunne have bibeholdt forbindelsen mellem Busserupgaard og landsbyens centrum. I dag må bestræbelserne bl.a. dreje sig om at få bibeholdt Busserup-navnet i lokalområdet, f.eks. som vejnavn.

Fredensvej 9 D

(u/ navn)

Matr.nr. 6 mh

På ejendommen findes af bevaringsværdig beplantning et oprindeligt levende hegn i skellet mod vest, hvori der også findes rester af et tidligere digeforløb fra Fredensvej til Nørremarken.

Ejerliste:

1904: S. Dithmer m.fl.

1921: P. Hansen Arp
og A.S. Olsen

1922: Alfred Georg
Christensen

198?: Birgitte v. Bülow (6 mh)

Grundareal: 743 kvm.

Fredensvej 11

(u/ navn)

Matr.nr. 5 g

På ejendommen fandtes tidligere et par større og absolut bevaringsværdige træer langs indkørslen til Søbækgård.

Ejerliste:

-1907: P.F. Mogensen

1907: Susanne Hansen

1908: P.F. Mogensen

1913: Lars Peter Andersen

19??: Erik Andersen

Grundareal: 2.364 kvm.

Ejendommen er et moderniseret tidligere sidehus/udhus til en ældre, ikke længere eksisterende bygning på stedet, i dag udskilt som selvstændig matrikel. Bygningen er helt inddraget til beboelse og fremtræder i en god vedligeholdelsesstand. Den ganske smukke, uprætentiøse bygning har med sine gulkalkede facader og det lave oprindelige tegltag en god virkning på stedet, hvor en sti mellem Fredensvej og Nørremarken går umiddelbart forbi, langs det gamle hegn/dige i ejendommens skel. I gavlen mod haven findes et smukt småsproset dørparti.

Den lille tidligere udhusbygning hører hjemme i bevaringskategori A, idet der specielt skal peges på den arkitektoniske nænsomhed, der præger huset. Det ville være forkert at gå fra kalk til malingbehandling på husets facader, idet netop den okkergule kalkfarve »spiller« fint sammen med vejrliget.

Stendiget og hegnet i skellet ned mod Nørremarken bør sikres og eventuelt frilægges/reableres.

Det næsten helt fritliggende hus på den store grund er opført omkring 1920 som led i udsbygningen på hver sin side af bakketoppen langs daværende Mørdrupvej, men det fremstår i dag i en ganske ombygget tilstand. Oprindeligt har der været tale om et ganske morsomt hus i en romantisk »engelsk« stil med brunmalet bindingsværk i den hævdede tagetage, små kviste og flot tagbelægning i rødbrune, glaserede tagsten. Ingen af de senere udførte tilbygninger forekommer dog holdt i husets oprindelige »stil«.

Bygningen burde qua sin alder og udformning have hørt hjemme i bevaringskategori B, men om- og tilbygninger har gjort huset så meget fattigere og forvirrende i sit udtryk, at det i dag ikke hører hjemme her. Ved en nænsom tilbageføring – bl.a. med småsprosede vinduer – ville spørgsmålet om bevaringsværdighed eventuelt atter kunne komme på tale.

Fredensvej 13

»Søbækgaard«

Matr.nr. 5a m.fl.
(nedrevet 1986)

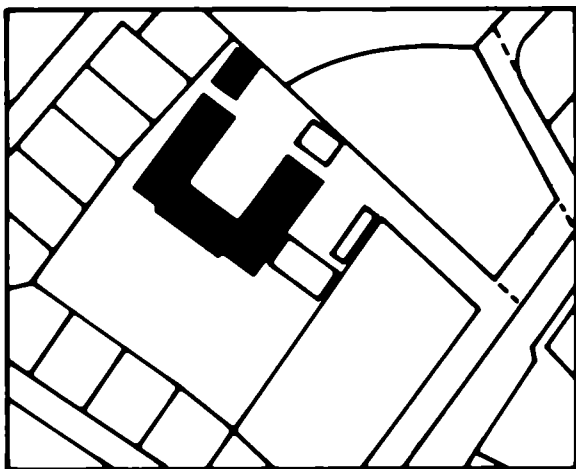
»Søbækgaard«s avlsbygninger er ikke af meget stor alder, men på anden vis var de knyttet til landsbyens historie op gennem dette århundrede på en sådan måde, at en bevaring af ejendommen burde være overvejet.

Fra starten var navnet slet ikke Søbækgaard, men Højgaard eller Højagergaard, identisk med den ene af de to gårde midt inde i landsbyen, som brændte næsten ned til grunden i starten af dette århundrede. Ejeren af »Højagergaard« fik hos den lokale tømrermester H. Johansen udarbejdet et projekt til en helt ny trelænget gård, placeret et stykke uden for landsbyen, midt på gårdens jorder, og 2.6. 1910 indsendtes udførlig ansøgning om byggetilladelse på et projekt til en ny, trelænget ejendom.

Det var dog ikke denne gård, der tidligere kunne ses på stedet, idet Højgaard blev overtaget af godsejer G.A. Hagemann sammen med hans øvrige jordopkøb i Mørdrup-området i årene 1916-18. I forbindelse med hans overtagelse af Søbækgaard 1916 udarbejdes der således af arkitekten Sven Risom et projekt til en gennemgribende ombygning af den i »villastil« opførte hovedbygning. Efter denne ombygning, der står på i 1917, fremstår gården som det fine og helstøbte gårdanlæg, der kunne opleves før nedrivningen i 1986.

Hovedbygningen:

»Søbækgaard« lå omgivet af nyere parcelhusbebyggelse på de tre sider, men når man nærmede sig ejendommen fra indkørslen ved Fredensvej (det tidl. Mørdrupvejs-forløb), fik man stadig frem til nedrivningen et forholdsvis uforstyrret billede af landsbyidyl, understøttet af den stilfælsige »tilbageføring«, som ejendommen blev udsat for ved den gennemgribende ombygning, som blev gennemført efter arkitekt Sven Risoms projekt som følge af G.A. Hagemanns overtagelse af ejendommen.

Eksisterende tegninger af det oprindelige stuehus, som opførtes af tømrermester H. Johansen, afslører, at Sven Risom gennem sit ombygnings-projekt har tilstræbt at forvandle den da ganske nye ejendom til et langt mere pompøst gårdkompleks, domineret af den store, gennemgående gavlkvist, som brød det teglhængte, afvalmede heltag, der mod såvel gård- som havesiden var forsynet med flere mindre kviste. Omend det ikke var muligt at gennemføre en fuldstændig symmetrisk udformning af facaden, fremgår det, at dette er tilstræbt videst muligt. Omkring et rundt »uglehul« øverst i gavlkvisten mod gården sås byggeåret 1917, mens der mod haven var indsat bogstaverne G.A.H.

Hovedbygningen var opført på en høj, sorttjæret sokkel (kælder), og udvendigt stod alt murværk gulmalet på en tidligere kalket bund, med gesimser og enkelte dekorationer trukket op i hvidt. Vinduerne var en lidt speciel udgave af »dannebrogsvinduer« med tre mindre ruder i de nederste rammer.

Efter Otto Hagemanns overtagelse af ejendommen i 1938 udarbejdedes der (ligeledes af ark. Sven Risom) et projekt til en ny ombygning af stuehuset, idet det var meningen at påbygge en fuld 1.sal. Der gives ganske vist byggetilladelse til projektet i 1944, men planerne gennemføres af uvis årsag aldrig.

Selve hovedbygningen var inddraget fuldt ud til beboelse, i de senere år i form af skiftende lejemål.

Bygning 2 (To sidelænger):

De to sidelænger stod i det store og hele uændrede siden Sven Risoms ombygning af Højagergaard. Sidelængerne fremstod begge som en trempel-konstruktion, den vestligste opført i grundmur med træbeklædning mellem etageadskillelsen og trempel-taget, den østlige fløj opbygget helt i træ. Specielt den sidste var rent arkitektonisk en meget spændende bygning, såvel i sin farveholdning som i den måde, hvorpå træet var anvendt som beklædningsmateriale. Trempel-konstruktionen var meget anvendt på opførelsestidspunktet, hvilket også kan ses på flere andre bygninger i landsbyen.

De to sidelænger tjente, udover den arkitektoniske værdi, de selv indeholdt, yderligere det formål at indramme hovedbygningen. Hele gårdkomplekset frem

På selve ejendommen fandtes ingen specielt bevaringsværdig beplantning, men ud mod Fredensvej lå en lille stump regulær skov, som indgik værdifuldt i det samlede miljø omkring ejendommen. Også denne blev imidlertid fjernet i al hast ved nedrivningen af gården.

Det må beklages, at der ikke åbnedes mulighed for en bevaring af avlsgårds-komplekset, og ikke mindst må det betegnes som forstemmende, at det skulle være nødvendigt at fjerne den værdifulde stump skov midt i bybilledet, som lå mellem avlsgården og Fredensvej. Med sine mange store og højstammede træer tilførte den bybilledet nogle kvaliteter, som ellers er svære at finde i det omgivende bymiljø.

En bevaring af ejendommen ville i øvrigt have givet mulighed for på længere sigt og i en større sammenhæng at gennemføre nogle af de intentioner med hensyn til etablering af »grønne kiler«, som bl.a. er præciseret i lokalplanen for det nærliggende lokalplanområde 3.7. (»Gartnergrundene«), strækkende sig fra Kystbanen over den kommunale ejendom »Villa Helle's park, avlsgårds-komplekset med den tilhørende skov og videre gennem parken til Søbækgård hovedbygning (som i Helsingør kommuneplan forlods er blevet udlagt til fremtidig bypark).

På grunden fandtes enkelte andre større og mindre enkeltbygninger, bl.a. en sidefløj mod øst, som fremskød med rester af vandskuring på sydfacaden, hvorimod bygningens nordfacade virkede dårligt indpasset i den samlede bebyggelse.

Ned gennem ejendommen løb frem til nedrivningen 1986 resterne af landsbyens gamle overdrevsdige, som endnu kan genfindes i skellet mellem Søbækgårds park og det syd herfor liggende parcelhuskvarter.

Ejerliste:

1910: P. Mogensen
 1913: Ludvig Schultz
 1914: Mathias Simonsen
 1915: Peter Christensen
 1916: G.A. Hagemann
 1938: Otto Hagemann
 1949: Karen Dorte Hagemann
 1951: A/S De forenede Dampvaskerier
 19??: A.C. Arup
 1986: ApS KBUS
 (nedrevet samme år)

stod som en velkomponeret helhed. Sidelængerne anvendtes i de seneste år udelukkende til oplagsplads og lager.

Bygning 3 (sidehus ved indkørslen):

Ved den med to murede, gulkalkede søjler markerede indkørsel til gårdspladsen lå en lille staldlænge af traditionel konstruktion, forsynet med bølgeeternit-tag og med en ventilations-kanal ført op gennem tagryggen. Bygningen havde rundbuede støbejerns-staldvinduer i begge facader samt i gavlene. Der var tale om gårdens oprindelige svinestald, som vel fra starten har været forsynet med stråtag. Længen, der stod på en sorttjæret sokkel, var et eksempel på datidens anonyme landbrugs-arkitektur, og den tjente frem til nedrivningen ydermere det formål at »lukke af« for indblik direkte til det omgivende parcelhuskvarter.

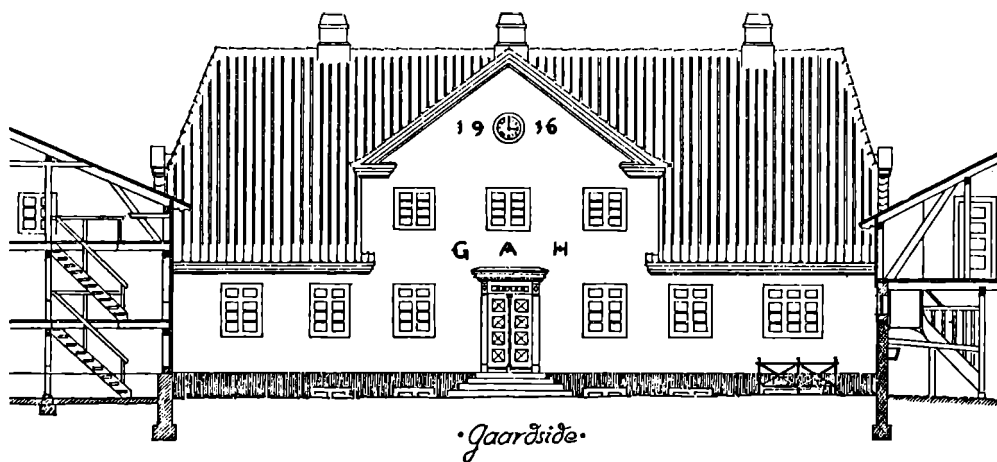
Søbækgård avlsgård var, trods det at ejendommen ikke var af specielt høj alder, i sin sammenhæng med godsejer G.A. Hagemanns omfattende planer i Mørdrup-området, herunder samhörigheden med den nærved liggende Søbækgård-hovedbygning og dennesd park, samt i sin ydre fremtræden et islæt i landsbybilledet, som burde være søgt bevaret. Hele det trelængede gårdkompleks, inklusive den lille længe ved indkørslen, er i forbindelse med registreringsarbejdet blevet henført til bevaringskategori A. Ejendommen fremtrådte rimeligt vel vedligeholdt. Derimod måtte man have anbefalet, at der i forbindelse med en bevaring blev gennemført en vis »sanering« af området for senere tilkomne skure, tilbygninger, halvtage m.v., således at det oprindelige gårdanlæg i højere grad kunne være kommet til sin ret.

Det lille svinehus ved indkørslen til gårdspladsen rummede sine egne kvaliteter, når bortses fra den senere tilkomne tagbelægning, som dog kunne være tilbageført. Den af træ opførte udlænge var ganske speciel og i øvrigt et godt stykke træarkitektur fra perioden.

Det gamle svinehus, der lå lige til højre for gårdens indkørsel – som resten af ejendommen revet ned til fordel for villaudstyknin-

Sven Risom var arkitekten bag ombygningen af »Høj(a-ger)gård« til G.A. Hagemanns Søbækgård avlsgård. Ombygningen blev ganske vellykket, og her ses et par af arkitektens smukke facade-tegninger, henholdsvis gårdside (mod Fredensvej) og have-side (ud mod den senere anlagte Nørre-marken).

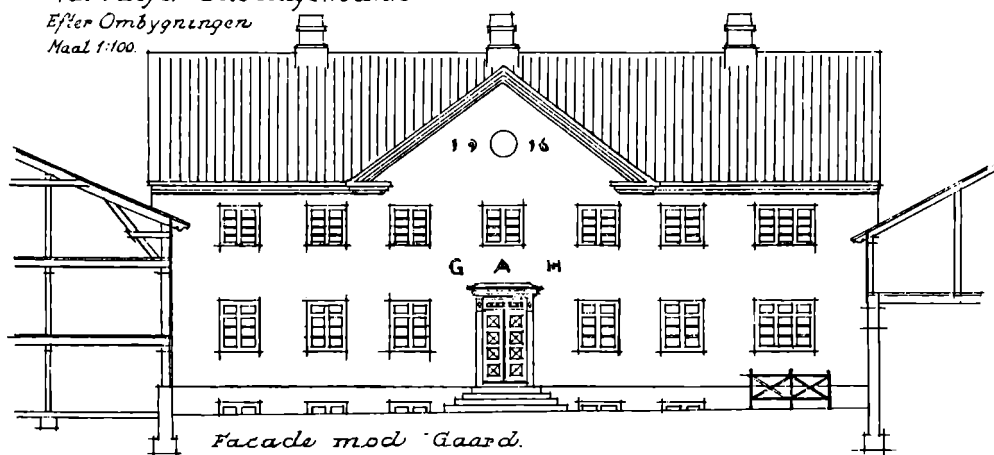

•Gårdside•

Have side

*Søbækgård pr. Espergårds
Gård ejes af Otto Hagemann.
Efter Ombygningen
Maal 1:100.*

Facade mod Gård.

Efter Otto Hagemanns overtagelse af avlsgården i 1938 udarbejdedes der (også ved Sven Risom) et projekt til en større ombygning af ejendommen. Det var meningen, at bygningen skulle forhøjes til to fulde etager, hvorved bl.a. de afvalmede gavle ville være forsvundet. 1944 blev der også givet byggetilladelse til ombygningen, men den blev imidlertid aldrig gennemført.

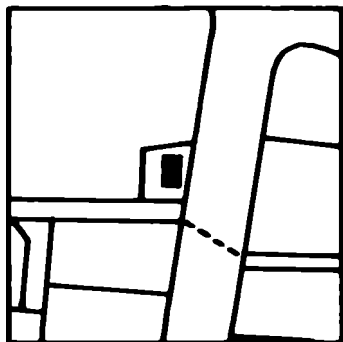

Facade mod Have

Hovvej 4

»Frysehuset«

Matr.nr. 3 q

Det lille hus, der ligger med facaden ud mod Hovvej, er opført som frysecentral for landsbyens beboere og andre interesserede på egnen, som o. 1950 gik sammen i et interessentskab ved navn »Mørdrup Frysebox«. Bygningen er opført i røde sten med eternittag med lav taghældning på en knap 150 kvadratmeter stor grund, der ved samme lejlighed blev udstykket fra »Bybjerggård«.

På ejendommen findes ingen speciel bevaringsværdig beplantning.

Ejerliste:

1951: I/S Mørdrup Frysebox

Grundareal: 139 kvm.

Den lille frysehus-længe med eternittag med ganske lav hældning er en typisk repræsentant for de frysehuse, som blev opført adskillige steder i landsbyerne landet over i årene omkring 1950. Bygningen rummer ikke i sig selv nogle specielle kvaliteter, men er medtaget i denne oversigt på grund af, at dette byggeri kan betragtes som den sidste udløber af det oprindelige landsby-fællesskab – etableret i årene umiddelbart inden nutidsvæksten begyndte at forvandle hele landsbybilledet.

Frysehuset er samtidig det eneste område, hvor andelstanken stadig er i funktion i landsbyen, der i øvrigt kun i beskednen grad har fundet anvendelse for andelsideen gennem tiden.

Bygningen fungerer den dag i dag som frysehus, såvel for beboere i selve landsbyen som fra oplandet. Fra interessentskabets oprettelse i 1950 frem til 1985 var den drivende kraft i foreningens arbejde gartner Vitus Laugmann Larsen, Mørdrup, der ved sin afgang blev udnævnt til æresmedlem af foreningen.

Nuværende formand for Mørdrup Frostbox Central er Elof Larsen, Espergærde.

Det er i relation til selve andelsideen bag frysehuset nok værd at bemærke, at frysehus-bygningen er placeret på en del af landsbyens oprindelige fælles gadejord, idet landsbygaden på dette sted tidligere udvidede sig til et helt lille »torv« foran »Bybjerggård«, som inden branden o. 1890 var placeret lidt længere mod syd og længere tilbage på grunden end den nuværende ejendom. Gården har dog siden vundet hævd på det gamle gadejords-areal, men forholdene før i tiden kan dog stadig erkendes på stedet, umiddelbart bag frysehuset.

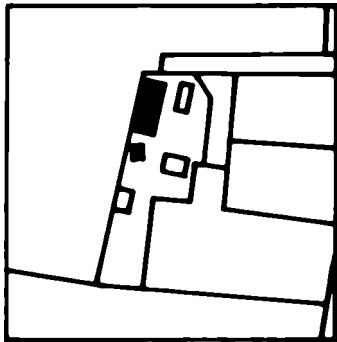
Den lille bygning, der ikke på nogen måde kan betegnes som bevaringsværdig, er som nævnt en ganske tidstypisk repræsentant for de mange frysehuse, der på andelsbasis opstod rundt omkring i landsbyerne stort set samtidig – som en konsekvens af, at fryseteknikken nu var blevet tilgængelig for almenheden.

Frysehuset giver sig ikke ud for at være mere, end det er: en lille, enkel og anonym bygning, der stiltørdigt meddeler de forbipasserende, at her foregår en også i den moderne landsbysammenhæng rent praktisk funktion.

Hovvej 6

»Bybjerg Mølle«

Matr.nr. 3 cc

Den forholdsvis lange, hvide længe, som vel fra starten har været forsynet med anden tagbelægning og som i dag fungerer som værkstedsbygning, var tidligere en del af »Bybjerg Mølle«. Ejendommen har op gennem tiden været sammenhørende med Bybjerggaard, blev senere udskilt som særskilt mølleri og er i dag – efter selve møllebygningens forsvinden – overgået til andre formål.

Umiddelbart syd for den tilbageværende ejendom lå selve møllebygningen, en mindre vindmølle af hollandsk type, hvoraf der i dag kun er dele af fundamentet tilbage. Disse fundamentsrester burde om muligt indpasses i en fremtidig anvendelse af arealet.

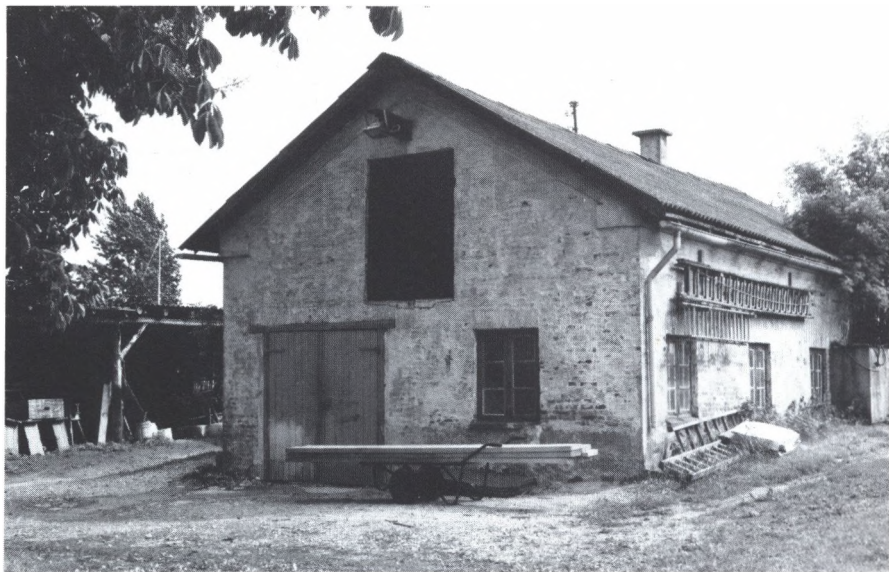
På ejendommen findes ingen speciel bevaringsværdig beplantning.

Ejerliste:

- 1943: Bybjerggaard
- 1943: Lars Ove Jensen
(Møller) matr.nr. 3p
- 1980: Dan Mathiasen
- 1982: Jens Seitzberg
(nu matr.nr. 3 cc)

Grundareal: 1.137 kvm.

Af Geodætisk Instituts kort opmålt 1898 fremgår det, at landsbyen da havde en vindmølle, placeret på bakkedraget i landsbyens østlige ende, hvor i dag »Rødehus« og »Vidtskue« er beliggende. Ved udstykningen af disse arealer under 1. Verdenskrig etableres i stedet en dampmølle på den ene af landsbyens brandtomter (matr.nr. 4 l). Kort efter møller Henning Jensens afhændelse af denne til godsejer G.A. Hagemann erhverver han en eksisterende lille gårdmølle på »Hovgården« i Tibberup, der på det tidspunkt indehaves af noget familie. Den lille vindmølle af hollandsk type flyttes til »Bybjerggård« og Henning Jensen går påny i gang med mølleri, vistnok helt i strid med salgsvilkårene ved afhændelsen af dampmøllen.

Den tilbageværende bygning er opført i forbindelse med den lille vindmølle som lager og mølleri (motormølle), delvis af genbrugsmaterialer fra en datidig ombygning på »Tofttegård«.

Ejendommen fremstår som en lav, totagers længe, grundmuret, pudset og hvidkalket på støbt/muret sokkel. I gavlen mod nord er en (senere) port og i overgavlen herover en luge med hejseværk, ligesom der endnu ses spor af læsseramper m.v. i østfacaden. Ejendommen er udstyret med traditionelle torammede/trerudede grønmaledede vinduer og er i dag tækket med heltag af eternit. Bygningen fremstår med præg af nogle års udskudt vedligeholdelse.

Den lille vindmølle, som forsvandt efter et lynbrand i starten af 1930'erne, var traditionelt udført, således som det fremgår af de ganske få bevarede fotografier. Møllen er i øvrigt med på en af de olieskitser med motiver fra egnen, som maleren Charles Dahl udførte i 1920'erne.

Adgangen til møllen foregik ad den endnu eksisterende vej fra Hovvej.

Bygningen må indplaceres som bevaringsværdig i kategori A, dels på grund af ejendommens traditionelle bygningsudtryk, dels som følge af dens forhistorie som mølleri, etableret i tilknytning til den største af landsbyens gårde.

Bygningen trænger dog efterhånden til en grundig istandsættelse/vedligeholdelse, ligesom der kunne tiltrænges nogen oprydning på ejendommen, der derpå kunne fremstå som et fint udtryk for tidlig fabrikationsvirksomhed i landsbyen.

Det er væsentligt for bygningens helhedsvirkning, at facadebehandlingen samt vinduespartier og overfladebehandling heraf ikke skifter karakter. Såfremt en udskiftning af den eksisterende tagbelægning bliver aktuel, burde det overvejes at vende tilbage til et »blødere« tagmateriale.

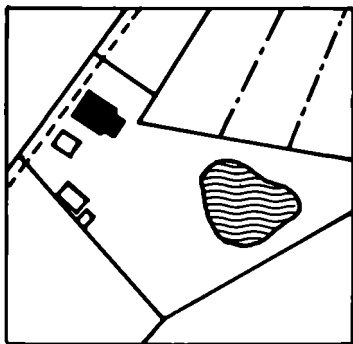

Maleren Charles Dahls olieskitse med »Bybjerg Mølle« helt til venstre.

Mosehusvej 1

»Mosehuset«

Matr.nr. 27k

Ejendommen er udskilt som selvstændig matrikel fra matr.nr. 27c i år 1893, og den bebygges med den i dag eksisterende bygning blot fire år senere. Ved udstykningen opgøres arealet til 8.100 kvadratalen, hvoraf 350 kvadratalen markvej.

Ejendommen ligger i landsbyens udkant, på »bagsiden« af landsbyens oprindelige tørvemose, og med direkte udsyn til de omliggende marker. Frem til ejendommen fører den endnu i dag grusbelagte Mosehusvej, som på sit første stykke op mod Mørdrupvej er stort set identisk med det oprindelige Mørdrupvejs-forløb fra tiden før Kongevejens anlæggelse i 1788.

På ejendommen findes en del bevaringsværdig beplantning, som dog fortrinsvis relaterer sig til det tilgrænsende moseområde, som for blot en enkelt generation siden blev anvendt til tørveskæring.

Ejerliste:

-1893: Hans Lars Hansen
1893: Skrædder Jens Larsen
1916: Christian Arnesen
1920: Peter J. Petersen
1927: Johs. Lund Thomsen
1936: Jens Christiansen
1944: Johannes Hansen
1955: Røge Petersen.

Grundareal: 3.192 kvm.,
hvoraf vej udgør 138 kvm.

»Mosehuset« ligger i landsbyens udkant, på sydsiden af byens gamle tørvemose, som endnu har været i brug, da huset blev opført i starten af 1890'erne. Det lille hus er blevet forskånet for mere omfattende ombygninger siden opførelsen og fremtræder derfor i dag stort set i samme skikkelse som ved opførelsen. Hertil kommer, at huset – i modsætning til hovedparten af landsbyens øvrige ejendomme – ikke er blevet omgivet af nyere bebyggelse, men stadig ligger helt isoleret, med direkte udsyn til de omgivende grønne områder.

Huset fremstår som grundmuret på sorttjæret kampestenssokkel og med pudset og gulkalket murværk. Huset er forsynet med stråttækket heltag med udhæng og med traditionel rygning med kragtræer.

I nordfacaden sidder fem regelmæssige fag vinduer, alle af den traditionelle to-rammede type med 3 ruder i hver ramme, og udover de 7 fag vinduer i sydfacaden findes her husets indgang, gennem en halvdør af ældre udformning.

Vinduerne står stadig med den for landsbyen traditionelle farveholdning: mørktmalede karme og poste og hvidmalede rammer.

Skorstenen, der i øvrigt er af oprindelig type med udkrægning og base, overfladebehandlet som husets øvrige murværk, er i nyere tid forsynet med en betonhætte. Såvel skorstenen som huset var bedst tjent med en fjernelse af denne ved lejlighed.

I husets vestgavl er senere indsat en fransk altan, ligesom der er monteret rødmaledede skodder. Dette sammen med brugen af blyindfattede ruder kan godt give det ellers helt stilfærdige hus et let romantisk præg – uden dog afgørende at skæmme bygningens generelle præg.

På husets sydside danner en læmur – afdækket med røde teglsten – ud mod markvejen mellem selve huset og et senere opført muret udhus (genopført 1967) med fladt tag en lille, afskærmet gårdsplads, der åbner sig mod haven med en lille sø mod øst. Læmur såvel som udhus er gennemgående holdt i et materialevalg, farver m.v., som stemmer ganske godt overens med selve huset.

Ved husets østgavl er på et relativt sent tidspunkt opført en lille glasveranda direkte mod haven.

»Mosehuset« er en god eksponent for, hvorledes hovedparten af landsbyens mindre huse sandsynligvis har set ud, inden de seneste årtiers moderniseringer af husene tog fart med udskiftning af stråttage til fast tag, udskiftning af vinduer m.v. Huset hører ubetinget hjemme i bevaringskategori A.

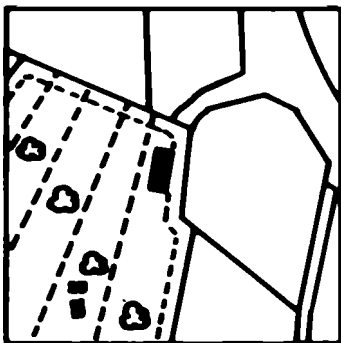
Husets hovedanslag er som omtalt godt bevaret, og det lille hus ville fremtræde som et meget helstøbt eksempel til efterfølgelse, såfremt der gennemføres en renovering af de isatte blyindfattede vinduer. Som led i en tilbageføring burde det desuden overvejes ved lejlighed at nedtage pynteskodderne og udskifte den franske altan i vestgavlen med et lille gavlvindue. Det skal understreges, at en af husets kvaliteter er den isolerede beliggenhed for enden af den eksisterende markvej på grænsen mellem den bevoksede mose og de åbne marker. Husets værdi som »oplevelse« ville falde mærkbart, såfremt omgivelserne undergik større ændringer, f.eks. ved bebyggelse umiddelbart i nærheden, omlægning af vejprofil og belægning m.v.

Mosehusvej

»Moselodderne«

Matr.nr. 27 a-n

Landsbyens gamle tørvemose fik ved matrikuleringen i starten af 1800-tallet matrikelbetegnelsen 27, og ved den lejlighed optræder mosen som fælles ejendom, »byens gårde tilhørende«. Senere splittes mosen op i flere matrikelnumre, idet der til hver af gårdene (med enkelte undtagelser), knyttes en moselod. Lodderne handles kraftigt op gennem 1800-tallet og bliver ved opkøb, arv m.v. i løbet af første halvdel af 1900-tallet alle tilknyttet Bybjerggård i takt med, at denne ejendom som den eneste opretholder landbrugsdriften.

På ejendommen findes af bevaringsværdig beplantning flere store og meget markante piletræer, men i øvrigt er det væsentligt at fastslå, at mosen rummer sin helt egen flora og fauna, ligesom moseområdet er af stor betydning for flere dyre- og fuglearters tilknytning til landsbyområdet. Af samme grund må der advares mod at gennemføre alt for store ændringer i områdets karakter.

Mosen er i sig selv et spændende område, og det synes naturligt at bibeholde dens karakter i relation til selve landsbyen.

Handelen med de absolut nødvendige moselodder de forskellige gårdejere imellem op gennem forrige og dette århundrede er for øvrigt med til at afsløre forskellige afslørende forhold omkring landsbyens udvikling i denne periode.

Det skal understreges, at mosen ydermere i dag tjener som »hjemsted« for såvel dyre- som planteliv, som der bør værnes om. Mosen er således et naturligt tilholdssted for mange fredede paddearter, som sandsynligvis vil forsvinde mere eller mindre fra området, såfremt området drastisk skifter karakter.

Det skal nævnes, at der langs »gymnasiestien« endnu er dele af det tidligere stendige tilbage, som har afgrænset mosen fra byens toftejord, ligesom der stadig findes dele af et ældre stendige tilbage langs afgrænsningen mellem matr. 27a og de øvrige moselodder. For begge disse rester af oprindelige digeforløb gælder det, at de bør sikres mod overlast.

Moseområdet er, når bortses fra »Mosehuset«, ubebygget i dag. Langs »Gymnasiestien« er i tilknytning til et mindre antal nyttehaver opført enkelte skure og udhuse. Helt mod nord ligger desuden en ældre jernbanevogn, indrettet som sommerhus.

Den gamle, grønmalede jernbanevogn, der for flere årtier siden er opstillet på arealet helt op mod Mosehusvej/Mørdrupvej, har sin helt egen historie. Der menes at være tale om en jernbanevogn, som i sin tid har kørt på Helsingør-Hornbæk-Gilleleje Banen. I sit ydre står jernbanevognen velbevaret, i dag nænsomt indplaceret i et rart lille fritids-miljø, som om muligt burde bevares for eftertiden.

Tørvemosen er ganske væsentlig ikke blot for forståelsen af landsbyens historie – men også for oplevelsen af det samlede landsbymiljø i dag. Det skal samtidig fremhæves, at mosen og dens nærmeste omliggende arealer i dag er det eneste sted, hvor det er muligt at få fornemmelsen af tidligere tiders landsbybillede – idet det omkringliggende, grønne landskab nu kun når helt frem til landsbyens centrum (landsbygaden) på dette sted. Det samlede moseområde burde derfor sikres mod fremtidig bebyggelse.

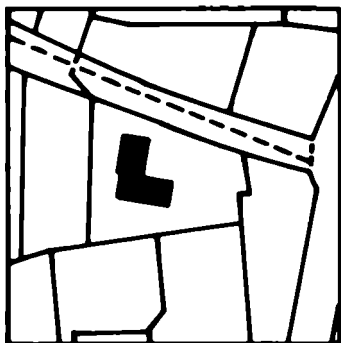
Den gamle jernbanevogn er et fint lille, ældre fritidsmiljø, som burde bevares. Jernbanevognen i sig selv må henregnes til bevaringskategori B.

Mørdrupvænget nr. 3

»Gamle skole«

Matr.nr. 7n

Ejendommen består af en vinkebygning, opført i tre etaper. Ejendommens historie kan føres tilbage til 1829, da grunden – en del af Svend Aagesens overdrevs jord – udlejes for et længere åremål (99 år) med henblik på bebyggelse og efterfølgende udlejning. Første gang en eksisterende bygning på ejendommen omtales, er i 1851, men opførelsen ligger formentlig nærmere 1829 end 1851. Der er rimeligvis tale om den ældste del af den nu eksisterende bygning, således som den er gengivet på et maleri af den senere ejer, Charles Dahl, udført i 1922.

På ejendommen findes af bevaringsværdig beplantning et meget gammelt æbletræ i haven mod syd samt to gamle, markante hyldetræer, der indgår i den nedennævnte rest af et ældre digeforløb. Endvidere skal nævnes det oprindelige markhegn mod nord.

I haven findes umiddelbart vest for den senest udførte tilbygning en samling store sten, som i ejerens familie går under navnet »Tingstedet«. Stensamlingen er en tilbageværende rest af landsbyens oprindelige overdrevsdige, som bør bevares. Umiddelbart syd for den oprindelige bygning findes endnu en 9 meter dyb, stensat brønd, som landsbyens beboere tyede til, når frosten lukkede al anden vandforsyning.

Ejerliste:

1829: Peder Pedersen (lejer).
1851: Bent Peder Jensen (lejer).
1880: Bent Peder Jensen (ejer).
1883: Lars Olsen.
1916: Gartner N.P. Petersen.
1919: Charles Dahl.
1931: Prof., dr. jur. Frantz Dahl.
1945: Vibeke Svane, f. Dahl.
1980: Tove-Birgitte og Peter Englev.

Grundareal: 1.256 kvm.

Flere af landsbyens mindre ejendomme har haft en start som »lejejord« fra en af de større gårde, idet eventuel bebyggelse på grunden forblev lejerens ejendom. Det gælder også det lille stråttækte hus, der er placeret på en næsten trekantet grund langs den tidligere vej til Flynderup, umiddelbart nord for landsbyens nuværende smedie.

1829 lejer husmand Peder Pedersen for et tidsrum af 99 år – mod en årlig leje på 3 rigsbankdaler sølv – en ikke helt lille grund af Svend Aagesen på Toftegård, beskrevet som »i Længden 200 Alen og i Breden i den ene Ende 180 Alen og i den anden 8 Alen«. Sammenholdes disse oplysninger med ældre kort, fremgår det, at det lejede jordstykke strækker sig fra smedien/Mørdrupvej til den tidligere Mørdrup Mose bag stien nord om Galbjerg, mens begrænsningerne i øst og vest er henholdsvis Flynderup-vejen og det daværende overdrevsdige. Lejekontrakten indeholder ret for lejeren til at lade grunden bebygge, hvilket vel må antages at være sket rimelig kort tid efter dens indgåelse.

Lejerretten og ejendomsretten til det opførte hus overføres i 1851 af Peder Pedersens enke Bodil Kirstine Børgesen til svigersønnen, hjulmand Bent Peder Jensen, som giver 20 rigsdaler for det på grunden opførte hus. 1880 – inden lejekontraktens udløb – får Bendt Peder Jensen tilskødet en del af det lejede jordareal, den nyoprettede matrikel 7n, omfattende 2.850 kvadratalen, idet fremlejekontrakten samtidig aflyses.

Hvorvidt den eksisterende bygning er den samme som omtales i 1851-skødet, kan ikke umiddelbart afgøres, men det forekommer sandsynligt. Huset benyttes ikke af Bent Peder Jensen selv, men lejes ud til to familier, en gift snedker samt en enke efter en af Frederik VI's kuske, Madam Jørgensen, og dennes datter, Laura. Laura Jørgensen drev i en årrække en privat skole for 10-12 elever i den halvdel af huset, som hun boede med moderen. Blandt eleverne var smeden Erik Emil Svedstrup (1854-1954), der har fortalt om sin skolegang her: Laura Jørgensen brugte bl.a. knoerne på ham, hvis han ikke udtalte d'et skarpt i ord som »faderen« og »moderen«. Skolegangen var fra 8 til 12, hvorefter børnene gik hjem og fik frokost. Efter frokost genoptoges undervisningen kl. 13 og varede ved til kl. 16. Prisen var 1 mark om ugen, og for den pris fik eleverne desuden kaffe med et stykke sukker til hver onsdag.

Laura var ifølge overleveringerne lidt af en »klog kone« – og samtidig en type med ben i næsen. På et tidspunkt var hun forlovet med en stenhugger, men da denne stillede krav om, at moderen – Madam Jørgensen – måtte flytte, hævdede Laura i stedet forlovelsen og forblev ugift. Det er sandsynligvis den samme Laura Jørgensen, der i 1868 modtager en dom for »kvaksalveri«.

I 1919 blev det lille husmandssted købt af maleren Charles Dahl, der boede her lige til sin død i 1930, gennem årene med mange fine naturbilleder fra omegnen som resultat. Et maleri fra 1922, som endnu findes i huset, viser at det lille »dobbeltthus« da havde en ligeledes stråttækt sidefløj mod sydvest, indeholdende udhus og vognport.

Charles Dahl byggede nogle få år senere et atelier til med stort nordvendt vindue – i form af en forlængelse af det oprindelige dobbeltthus. Kort efter hans død 1930 blev ejendommen yderligere udvidet med en »havestue-fløj« med ensidig taghældning, placeret omtrent på den tidligere sidelænges plads.

Den oprindelige grund er i dag udvidet ved tillæg af en bid af naboparcellen (20c), og 1952 blev de to matrikelnumre sammenlagt til det nuværende 7n. Det er årsagen til, at resterne af det oprindelige skel (overdrevsdiget) i dag findes inde i haven.

Den oprindelige bygning fremstår som et seks fag langt længehus, grundmuret på kampestensfundament over en indvendig bindingsværks-konstruktion. Huset har oprindeligt været opdelt i to boliger med indgang henholdsvis fra nord og fra syd og med de to køkkener placeret midt i huset, på hver sin side af skorstens-skillevæggen. Når bortses fra isætning af et par døre, regulering af loftshøjden i den ene

halvdel af huset samt installation af mere moderne faciliteter, synes der ikke at være ændret væsentligt på den oprindelige ruminddeling.

De udvendige facadevægge afsluttes med en velbevaret trukket gesims, gavlene er ligeledes murede og huset er forsynet med stråttækket heltag. Alle udvendige vægge står hvidkalkede.

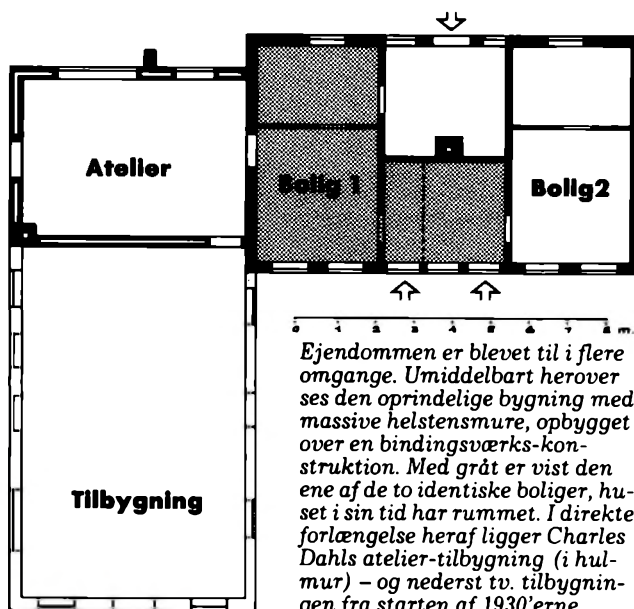
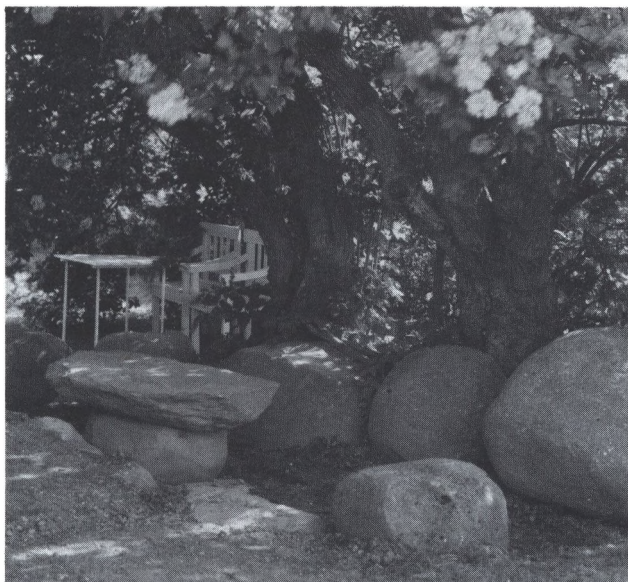
I sydfacaden sidder to ældre, grønmaledede fyldings-halvdøre, ligesom samtlige vinduer, der alle er af den to-rammede type med tre ruder i hver ramme, står grønmalet.

Atelier-tilbygningen ved det ældre hus' vestgavl er udført med hule mure og med papdækket heltag – men i øvrigt i det oprindelige hus' proportioner. Indvendig følger loftet taghældningen, og mod nord er indsat et stort atelier-vindue, hvorfra Charles Dahl havde direkte udsigt til den natur, der gennem årene var hans stadige inspirations-kilde.

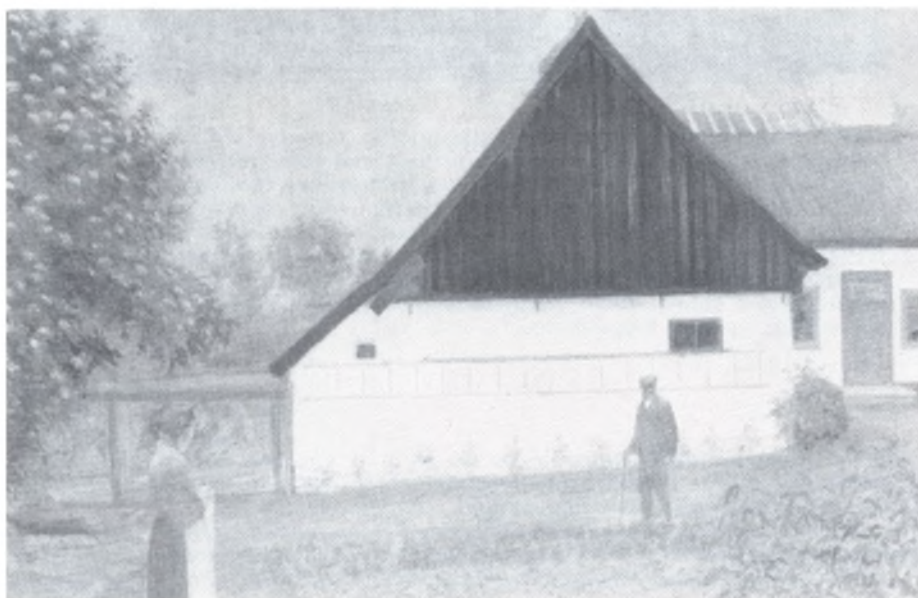
Ejendommen fremstår den dag i dag i bemærkelsesværdig grad urørt (når bortses fra de udførte tilbygninger), herunder også i høj grad med den oprindelige indretning bevaret i den ældste del af huset. Dette forhold må tilskrives, at ejendommen siden maleren Charles Dahls overtagelse og indtil for ganske få år tilbage bl.a. har været anvendt som sommerbolig – uden noget ønske om at ændre væsentligt hverken på husets ydre eller på den indre opdeling af det oprindelige hus.

Der er i dag indledt en istandsættelse af ejendommen, som nu anvendes som helårsbolig. Denne istandsættelse bør gennemføres med forsigtighed for ikke at ødelægge de mange oprindelige træk ved huset, såvel udvendig som i det indre. Det ville i forbindelse med en kommende omlægning af stråtaget være til fordel for husets fremtræden, om det oprindelige udhæng uden tagrender blev genskabt, også for herved at lade husets fine gesims komme bedre til sin ret.

Den senere udførte atelier-tilbygning står ganske godt til det oprindelige hus, hvorimod havestue-tilbygningen i sine proportioner og sin udformning (taghældning) virker påklisset. Med lidt omhu kunne der formentlig godt opnås en noget bedre helhedsvirkning.

Ejendommen er blevet til i flere omgange. Umiddelbart herover ses den oprindelige bygning med massive helstensmure, opbygget over en bindingsværks-konstruktion. Med gråt er vist den ene af de to identiske boliger, huset i sin tid har rummet. I direkte forlængelse heraf ligger Charles Dahls atelier-tilbygning (i hulmur) – og nederst tv. tilbygningen fra starten af 1930'erne

Charles Dahls maleri fra 1922 af hans da forholdsvis nyerhvervede husmandssted i Mørdrup (se også gengivelsen i farver på bogens omslag). Maleriet befinder sig den dag i dag i huset (privateje).

»Nirvanastien«

(u/ matr.nr.)

I forbindelse med den gennemførte bebyggelse af områderne nord for Mørdrup landsby fra starten af 1960'erne og frem blev det gamle skel mellem landsbyens og Busserups jorder og landsbyens oprindelige overdrev (overdrevsdiget) bevaret som et beskyttet stiforløb inde midt i den moderne bebyggelse, »Nirvanastien«.

På den første strækning fra Mørdrupvejs forlægning og nordpå er det dog ikke »Overdrevsdiget«, der kom til at danne grundlag for stiforløbet, men derimod det gamle skel mellem »Toftegården«s jorder og den oprindelige matrikel 19 (»Balletmesterens Hus«), som i sin tid havde jord fra Mørdrupvej og op til Busserupgårds skel. Dette skel gik oprindeligt helt frem til Mørdrupvej, men denne del blev sløjfet ved gennemførelsen af første etape af Mørdrupvejs forlægning.

Flere steder langs stien/overdrevsdiget, der på en del af strækningen løb lige på kanten af den nu bebyggede Mørdrup Mose, anes endnu rester af det tidligere stendige. Mange steder er de gamle digesten imidlertid blevet inddraget til brug i og omkring de tilgrænsende haver.

I øvrigt er det umiddelbart vanskeligt ved passage ad »Nirvanastien« at få en klar fornemmelse af grænsen mellem landsbyjorder og oprindeligt overdrev som følge af senere tiders omfattende grusgravning på arealerne nord for landsbyen.

Langs stiforløbet er bevaret mange af de gamle egetræer, der i tidligere tid har været med til at virke som skelmarkering.

»Nirvanastien« fortsætter ud til den nuværende Agnetevej, hvorfra skellets/digets forlængelse endnu kan ses på markerne på den anden side af Nordbanen. En anden gren af stiforløbet går videre mod Flynderupgårds jorder, her dog uden på samme vis at følge en ældre skellinie.

Det er absolut at betragte som en positiv ting, når man ved planlægningen af bebyggelsen af jorderne nord for landsbyen anvendte allerede eksisterende linier i terrænet som en del af det grundmønster, bebyggelsen blev bygget op omkring. »Nirvanastien« har herved fået nogle kvaliteter – bl.a. i form af gamle, velvoksne træer, rester af stensætning/dige m.v. – som området ellers ville have været foruden. Forskellen kan markant fornemmes ved passage ad stien, henholdsvis på det »ældre« forløb og ad det nyere stianlæg nord for Marievej. Det havde dog været ønskeligt, om man i større grad havde bevaret de tilbageværende dele af det oprindelige stendige langs stien.

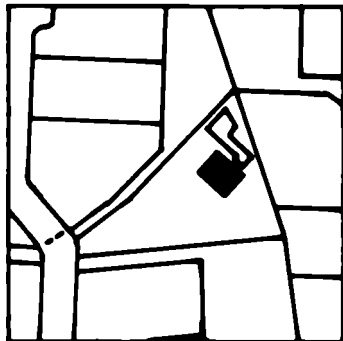
For øvrigt må det betragtes som væsentligt, at der foretages genplantning af træer i takt med, at de ældre træer går ud eller må fældes, idet netop den markante træbevoksning er en værdifuld kvalitet ved »Nirvanastien«.

Endelig må det noteres, at der nok burde stiles mod en reetablering af den i dag afbrudte forbindelse mellem »Nirvanastien« som hegn/dige og nuværende Mørdrupvej ved en kommende videreførelse af vejforlægningsprojektet nord om landsbyen.

Vibekevej 4

»Bavnshøj«

Matr.nr. 20 d

Ejendommen, der ligger noget tilbagetrukket fra landsbygaden, er opført i starten af 1920'erne og beliggende for enden af en velholdt, gammel have, op mod det gamle overdrevsskel, hvis markerede niveauspring fortsætter videre i den nuværende »Nirvanasti«.

På ejendommen findes af bevaringsværdig beplantning en del store, gamle træer langs skellet i vest samt i haven foran huset.

Ejerliste:

1922: Peter Jensen
1974: Svend Aage Leo Nissen
1977: Lone Nissen og
Martin E.J. den Dulk

Grundareal: 1.118 kvm.

Den lille ejendom er opført i starten af 1920'erne, som led i den udbygning af landsbyen, der fandt sted netop i disse år. Ejendommen er dog udstykket fra matr.nr. 20 på et noget tidligere tidspunkt, uden umiddelbart at blive bebygget.

Bygningen fremstår som et fint og velholdt eksempel på datidig byggestil. Der er tale om et grundmuret hus, opført på en høj kælder med hvide, pudsede facader og med heltag, tækket med røde vingetegl. Mod haven i syd er i tagfladen indsat en større taskekvist, og i øvrigt bemærkes som en spændende bygningsdetalje det lille, overdækkede »bislag« ved husets indgangsparti ved gavlen i nord.

Huset har vinduer i den tids stil og fremstår generelt ganske uspolet. Ved gavlen i nord er der senere bygget en moderne carport og tilhørende udhusbygning, som dog ikke spolerer oplevelsen af det lille hus fra den gamle, tilvoksede have, hvor man især bemærker et stort, i dag udgået træ, hvis omfangsrige stamme står tilbage som en veritabel skulptur.

Det har ikke umiddelbart været muligt at opklare, hvorfra ejendommens navn, »Bavnshøj«, egentlig stammer, men navnet er den dag i dag kendt af de fleste ældre landsbysamfundet.

Der er tale om et ganske nydeligt og enkelt hus, der fremstår som en fin repræsentant for datidens mere anonyme byggestil. Huset vidner om godt håndværk og bør på grund af sine egne kvaliteter nok indplaceres i bevaringskategori B, også selvom det ligger så tilbagetrukket i forhold til den oprindelige landsbygades bebyggelse, at det kan være vanskeligt at påstå, at det har nogen større direkte betydning for det omgivende miljø.

På kortet er vist afgrænsningen af det undersøgte bevaringsområde med tilknyttede sti- og digeforløb. De beskrevne enkeltejendomme er alle markeret med en sort ring. Afgrænsningen af undersøgelsesområdet er foretaget på baggrund af ældre kort, matrikeloplysninger m.v., hvorigennem det har været muligt med rimelig sikkerhed at fastslå landsbyens udstrækning langt tilbage i tiden.

(Udsnit af Geodætisk Instituts flyvefotografi D 8504-E nr. 93, optaget 19.5.1985. Målestok ca. 1 : 7.000 – 1 cm. = ca. 70 m.). Sammenlign eventuelt også med flyvefotografiet fra 1945 på side 4.

LITTERATUR

En litteraturliste kan naturligvis ikke være fyldestgørende, men det er dog forsøgt at medtage de væsentligste af de mængder af litteratur, der har været gennemgået for at finde henholdsvis baggrundsmateriale og direkte oplysninger til belysning af landsbyens og de enkelte ejendommers historie. Decideret håndbogslitteratur er generelt ikke medtaget.

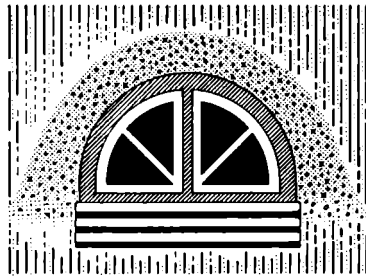
- Adrian, Henrik og Mette Mortensen: »Fra slave til fæstebonde«. 1978.
Algreen-Ussing, Frederik: »Touristen i Nordsjælland«. 1865.
Benzon, Gorm: »Gamle danske døre«. 1979.
Benzon, Gorm: »Gamle danske lofter«. 1980.
Benzon, Gorm: »Gamle danske vinduer«. 1981.
Benzon, Gorm: »Gamle danske kaminer«. 1982.
Benzon, Gorm: »Gamle vægbeklædninger i Danmark«. 1983.
Benzon, Gorm: »Gammelt dansk bindingsværk«. 1984.
Benzon, Gorm og Anders Nielsen: »Danske bygningsudtryk«. 1983.
»Bevaringsværdige bygninger i Helsingør kommune – Espergærde«. 1977.
Boesen, Ludvig: »Helsingørs beskrivelse 1757«. Fot.optr. 1976.
Bülow, E.: »Danmarks større gårde«. 1960.
»Bygningsreglement 1982« m/tilh. vejledning. Byggestyrelsen 1982.
Bygningssyn, Det særl.: »Vinduer, Tradition og vedligeholdelse«. 1977.
Christensen, Aksel E.: »Vikingetidens Danmark«. 1969.
»Codex Esromensis« (Esrum Klosters brevbog). 1880-1881.
Damgaard, Kjeld og Carsten Christensen: »Kvistgårds historie«. 1975.
»Danmarks arkitektur – Enfamiliehuset« v/ L. Balslev Jørgensen. 1979.
»Dansk biografisk Leksikon«. Flere udgaver.
»Danske slotte og herregårde – Frederiksborg Amt«.
»Dronning Sophies kopibøger 1588-1617«. (Fr. IIs enke). 1937.
Estvad Petersen, Steen: »Danske herregårde«. 1980.
»Flynderupgård Museet«. Vejledning. 1980.
»Fra Frederiksborg Amt«. Frederiks. Amts Historiske Samf.s Årbøger 1806-1985.
»Frederiksborg Amts stednavne«. Stednavneudvalget. 1929.
Fredningsstyrelsen: »Bygningsfredningsloven, l.213 af 23.5.1979.« 1981.
Fredningsstyrelsen: »Fredede bygninger 1983«. 1983.
Fredningsstyrelsen: »Bygningsfredningsloven, ændringer 1982/1983«. 1984.
Fredningsstyrelsen: »Om byggeskik og vedligeholdelse«. 1984.
Fredningsstyrelsen: »Den bevaringsværdige bolig på land og i by«. 1984.
Fællestegnesteuen ApS: »Bedre renoveringsskik«. 1984.
Garner, H.N.: »Atlas over danske klostre«. 1968.
Gents, Birgit: »En kystbanepiges notater«. 1979.
Geodætisk Institut: diverse kortmateriale 1824 og fremefter.
Gissel, Svend: »Landgilde og udsæd på Sjælland...«. 1968.
Hansen, J.J.: »Større danske landbrug«. 1930.
Haste, William: »Strandvejen – dens huse og mennesker«. 1930.
Helsingør Bymuseums årbøger fra 1970 og fremefter.
»Helsingør Stadsbog 1549-1556«. 1971.
Helsingør Stadsbog 1559-60 og 1561-65. 1981.
Jespersen, J.: »Danske gårde i tekst og billeder«. 1926.
Jessen, Curt von m.fl.: »Landhuset. Byggeskik og egnspræg«. 1975.
Jessen, Curt von m.fl.: »Byhuset. Byggeskik i købstaden«. 1980.
»Kancelliets Brevbøger 1-30«. 1885-
»Kgl. Rettertings domme og rigens forfølgninger, Det«. 1959.
»Kong Valdemars Jordebog 1-3«. 1980.
»Kongelige kammerregnskaber fra Fr. IIs og Chr. IVs tid«. 1918.
»Kronens skøder 1-5«. 1892-1955.
la Cour, J.C.B.: »Danske gårde«. 1907.
la Cour, Vilh.: »Sjællands ældste bygder«. 1927.
»Landsbyer – mennesker og planlægning«. 1979.
Linvald, Steffen: »Landevejen i strandkanten«. 1964.
Mathiessen, Hugo: »Det gamle land«. 1942.
Michelsen, Peter: »Bondehuses alder«. 1979.
Mikkelsen, Birger: »Espergærde – et fiskerlejes historie«. 1980.
Mikkelsen, Birger: »Fiskerne – fra Kronborg Hage til Sletten«. 1986.
Miljøministeriet: »Betænkning om bevaringsværdige huse til beboelse«. 1984.
Milthers, V.: »Nordøstsjællands geologi«. 2. udg. 1935.
»Missiver fra kongerne Christiern I og Hans's tid«. 1912-14.
»Mit Nordsjælland – Ti forfattere om Nordsjælland«. 1974.
Møller-Christensen, Vilh.: »Æbelholt Kloster«. 1982.
»Fra Nationalmuseets arbejdsmark«. Årbøger 1922 og fremefter.
»Nordsjælland«. Gyldendals egnsbeskrivelser. 1972.
»Nordsjælland«. Turistforen. for Danmarks årbog 1942. 1942.
Paludan Müller, Carsten: »Registrering af fortidsminder i Frb. Amt«.
Pauly, F.: »Topographie von Dännemark«. 1828.
Pedersen, Laurits: »Helsingør i sundtoldstiden«. 1926-31.
Planstyrelsen: »Bevaringsplanlægning«. Kommuneplanorientering I. 1979.
Planstyrelsen: »Kommuneplanloven. Bekendtg. og cirk.« 1979.
Pontoppidan, Erik: »Den danske Atlas«. 1763.
»Repertorium Diplomaticum Regni Danici Mediævalis« 1-9. 1894-1939.
Rosted, H.C.: »Fra fæstebonde til selvejer«. 1961.
»Saga«. Tikøb kommunes historiske samlings årsskrifter.
Sarauw, Georg: »Frederiksborg Amt«. 1831.
Schmidt, C.M.: »Gurre«. Nationalmuseet. 1966.
Seeger, Valdemar: »Fra Kulsvierlandet«. 1929.
Seeger, Valdemar: »Fra Frederiksborg og Kronborg Amter«. 1931.
»Sjællandske krønike«. Wormianum. 1981.
Steenberg, Axel: »Gamle danske bøndergårde«. 1978.
Steenberg, Axel: »Borups bønder«. 1983.
Steiner, Børge Johannes: »Oldtidsvejene i Nordsjælland«. 1984.
Stenfeldt, Niels: »Om Tikøb sogn i gamle dage«.
Sterm, S.: »Topographie over Frederiksborg Amt«. 1837.
Topsø-Jensen, Torben: »Kongevejen«. 1965.
Topsø-Jensen, Torben: »Fem mil langs Øresund«. 1968.
Topsø-Jensen: »Ad hjulspor og landeveje«. 1975.
Tønnesen, Allan: »233 danske borgerhuse«. 1979.
Trap: »Danmark – Frederiksborg Amt«. Fl. udg.
Ulsig, Erik: »Danske adelsgodser i Middelalderen«. 1968.
Voss, Henry: »Byggeskikke – stil og tradition«. 1982.

UTRYKTE KILDER

Bogen igennem er det forsøgt at give de fornødne kildehenvisninger i tilknytning til selve teksten, hvorfor der her blot bringes en kort oversigt over, hvilke arkiver, der fortrinsvis er blevet benyttet og til undersøgelse af hvilke typer af arkivalier. Flynderupgård Museet samt Helsingør Bymuseum har for øvrigt under arbejdet løbende fået kopier af stort set alt det materiale af betydning for belysningen af landsbyens og egnens historie, som er blevet fundet ved undersøgelserne.

Herudover er der ved registreringsarbejdet benyttet ikke trykt materiale henholdsvis på Rigsarkivet (lensregnskaber, folketællinger m.v., udskiftningsarkivalier), Landsarkivet for Sjælland (Krogerup godsarkiv, brandforsikrings- og udskiftningsarkivalier m.v.), Matrikelarkivet (ældre matrikelkort, godsbeskrivelser og sogneprotokoller), Geodætisk Institut (ældre kortmateriale), Nationalmuseets 1. og 2. afd.s arkiver, Flynderupgård Museet m.v., ligesom flere af landsbyens beboere har bidraget med materiale, som stadig opbevares privat.

BEVARINGSFORENINGEN

MØRDRUP
LANDSBY

BEVARINGSFORENINGEN

MØRDRUP
LANDSBY

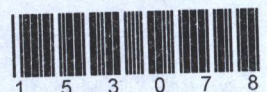
MOSEBYEN MØRDRUP

Landsbyen Mørdrup var op gennem tiden den største samlede bebyggelse på Sydkysten, og der er stadig mange minder om disse ældre tider tilbage i og omkring landsbyen, såvel i form af bygninger som gamle diger og hegn.

Landsby-registranten redegør dels for de tilbageværende gamle bygningers historie og udviklingen i de centrale dele af landsbyens område, men samtidig er den det første omfattende forsøg på at beskrive egnens historie helt tilbage fra den tid, da »Kong Valdemars jordebog« betegner skoven Ørvid og de byer, der opstod heraf, som »kongelev«, over de århundreder, da Mørdrup var en del af Krogerup gods. Gennem bondefrigørelse og udskiftning i slutningen af 1700-tallet når skildringen frem til slutningen af forrige århundrede og begyndelsen af vort eget, da byvæksten på Sydkysten tog fart og begyndelsen blev gjort til de seneste årtiers totale forvandling af det oprindelige landbrugssamfund.

ISBN 87-982414-1-9

SlægtsBiblioteket

1 5 3 0 7 8